MANUAL DE INSTRUCȚIE RELIGIOASĂ

pentru uzul Caselor de educație și al cateheților voluntari

(Brevet de instrucție religioasă)

DOCTRINA CREȘTINĂ

DE ABATELE A. BOULENGER

(Canon onorific de Arras)

PARTEA A DOUA

MORALA

Poruncile lui Dumnezeu și ale Bisericii

Prima ediție în limba română

după ediția a XII-a din 1933, revizuită și corectată.

© Adevărul de Veacuri, 2026
Traducere în limba română © Robin Caramaschi, 05/07/2025

*Textul original al lucrării **La Doctrine Catholique. Deuxième Partie : La Morale**, publicată în anul 1933 de Abbé A. Boulenger (Canon onorific de Arras), aparține domeniului public.*

Prezenta ediție constituie o traducere originală în limba română, realizată după ediții franceze conforme tradiției catolice preconciliare, și este protejată conform legislației în vigoare privind drepturile de autor asupra traducerilor.

Reproducerea fragmentelor scurte este permisă numai cu menționarea sursei.

Editura: Adevărul de Veacuri
Anul publicării: 2026
Tipărit prin sistem de imprimare la cerere

Adevărul de Veacuri

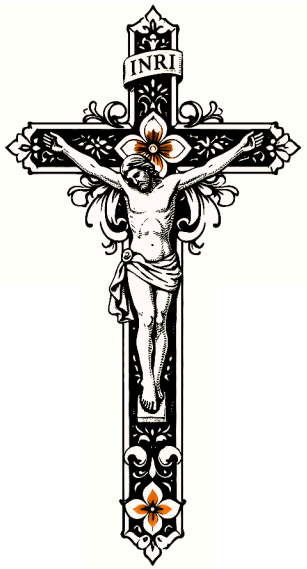
INRI

NIHIL OBSTAT

P. Hoguet, *Censor lib.*

IMPRIMATUR

Boulogne-sur-Mer, le 25 avril 1917.

L. Delattre, *Vic. cap.*

Cuprins

TOMUL I: DOGMA (Simbolul Apostolilor)

Lecţia preliminară I: *problema destinului*
Lecţia preliminară a II-a: *religia creștină*
Lecţia a III-a: *dogma, condițiile sale, izvoarele sale*
Lecţia a IV-a: *existența lui Dumnezeu*
Lecţia a V-a: *perfecțiunile și atributele lui Dumnezeu*
Lecţia a VI-a: *Sfânta Treime*
Lecţia a VII-a: *îngerii*
Lecţia a VIII-a: *crearea lumii și a omului*
Lecţia a IX-a: *păcatul strămoșesc*
Lecţia a X-a: *făgăduința unui Mântuitor*
Lecţia a XI-a: *Întruparea și Sfânta Fecioară Maria*
Lecţia a XII-a: *Viața Domnului nostru: copilăria*
Lecţia a XIII-a: *Patima și Răscumpărarea*
Lecţia a XIV-a: *coborârea lui Iisus Cristos la iad și Învierea*
Lecţia a XV-a: *Înălțarea, judecata particulară și Judecata de apoi*
Lecţia a XVI-a: *Duhul Sfânt*
Lecţia a XVII-a: *Biserica: Instituirea*

Lecţia a XVIII-a: *Biserica: Constituția*

Lecţia a XIX-a: *Învierea trupului*

Lecţia a XX-a: *sfârșiturile cele de pe urmă, Cerul, Iadul, Purgatoriul*

TOMUL II: MORALA (Poruncile lui Dumnezeu și ale Bisericii)

Lecţia I. – Morala creștină.

Datoria: noțiune, specii, temei. Morală independentă și Morală creștină. Actul omenesc. Condițiile cerute pentru moralitatea lui. Cauzele care schimbă moralitatea actului omenesc. Elemente care concură la moralitatea actului omenesc. Legea în general. Legea naturală. Legile divine pozitive. Legea veche. Legea creștină. Legile bisericești. Legile civile.

Lecția a II-a. – Porunca I a lui Dumnezeu.

Virtutea religiei: definiție, natură, obiect. Primul obiect al cultului. Cultul de latrie sau de adorație: definiție; acte prin care se manifestă; însușirile sale. Suntem datori să-L adorăm pe Iisus Cristos? Al doilea obiect al cultului. Cultul Sfintei

Fecioare (cult de hiperdulie). Cultul îngerilor și al sfinților (cult de dulie). Al treilea obiect al cultului. Cultul relicvelor, al crucilor și al imaginilor (cult relativ).

Lecția a III-a.

Păcatele împotriva virtuții religiei. – Păcatele prin exces: idolatria. Superstiția: practici zadarnice, divinație, magie, spiritism, hipnotism. Păcatele prin lipsă: sacrilegiul. Necredința. Indiferența.

Lecția a IV-a. – Porunca a II-a a lui Dumnezeu.

Respectul față de numele lui Dumnezeu. Jurământul. Ispitirea lui Dumnezeu. Blasfemia. Imprecația. Votul.

Lecția a V-a. – Porunca a III-a a lui Dumnezeu.

Sfințirea Duminicii. Obiectul și temeiul Poruncii a III-a. Datoria cultului: participarea la Sfânta Liturghie. Condițiile cerute pentru împlinirea obligației. Cauze care scuză. Datoria repausului: lucrări îngăduite; lucrări oprite. Cauze care îngăduie lucrările servile.

Lecția a VI-a. – Porunca a IV-a a lui Dumnezeu.

Familia. Școala. Societatea. Obiectul Poruncii a IV-a. Originea divină a autorității. Datoriile copiilor față de părinți. Spiritul de familie. Datoriile părinților față de copii. Alegerea școlii. Datoriile elevilor față de învățători. Datoriile învățătorilor față de elevi. Datoriile slugilor și ale stăpânilor. Patria. Datoriile cetățenilor și ale cârmuitorilor. Datoriile credincioșilor și ale păstorilor.

Lecția a VII-a. – Porunca a V-a a lui Dumnezeu.
Respectul vieții. Obiectul Poruncii a V-a. Sinuciderea: definiție, specii, gravitate. Omuciderea: definiție, specii, gravitate. Cazuri în care omuciderea este îngăduită: legitima apărare, pedeapsa publică, războiul drept; condițiile unui război drept; drepturile și datoriile beligeranților. Duelul: definiție, gravitate. Relele tratamente și dorințele de răzbunare. Scandalul: definiție; specii; reguli practice; repararea scandalului.

Lecția a VIII-a. – Poruncile a VI-a și a IX-a ale lui Dumnezeu.
Curăția. Excelența virtuții curăției. Ceea ce oprește Porunca a VI-a. Ceea ce oprește Porunca a IX-a. Gravitatea necurăției; urmările sale funeste. Cauzele necurăției. Mijloacele de a păstra curăția.

Lecția a IX-a. – Poruncile a VII-a și a X-a ale lui Dumnezeu.
Respectul bunului aproapelui. Dreptul de proprietate: noțiune; specii; întindere și limite; origine. Legitimitatea și temeiul proprietății private. Adversarii dreptului de proprietate. Falsitatea soluțiilor socialiste. Diferitele moduri de a dobândi proprietatea. Contractele. Principalele contracte comutative. Vânzarea și cumpărarea. Prețul just. Contractul de muncă. Datoriile lucrătorilor și ale stăpânilor. Datorii de dreptate și de caritate. Salariul just. Dreptul la grevă. Contractele aleatorii. Asigurarea. Jocul de noroc. Pariul. Operațiunile de bursă. Încălcarea dreptului de proprietate.

Furtul. Reținerea nedreaptă. Încălcarea contractelor. Dauna nedreaptă. Datoria reparării. Cei cărora le revine. Solidaritatea complicilor în datoria reparării. Modul reparării. Cauze care scuză de restituire. Porunca a X-a.

Lecția a X-a. – Porunca a VIII-a a lui Dumnezeu. – Mărturia mincinoasă. Minciuna: definiție; specii; răutate. Restricția mentală. Încălcarea secretelor. Defăimarea. Calomnia. Bârfa. Denunțarea. Judecata temerară. Insulta.

Lecția a XI-a. – Poruncile Bisericii.
Puterea Bisericii de a le statornici. Scopul urmărit prin statornicirea lor. Numărul lor. Primele două Porunci. Datoriile pe care le impun. Sărbători de poruncă. Sărbători de devoțiune. A treia Poruncă: spovada anuală. A patra Poruncă: Împărtășania pascală. A cincea și a șasea Poruncă: postul și abstinența. Deniarul Cultului.

Lecția a XII-a. – Conștiința.
Noțiune; rolul ei în viața morală; specii; reguli practice; formarea conștiinței. Păcatul: noțiune; specii; cauze. Păcatul de moarte. Păcatul venial.

Lecția a XIII-a. – Păcatele sau viciile capitale.
Mândria. Fiicele mândriei. Avaritia. Luxuria. Invidia. Lăcomia. Beția. Alcoolismul. Mânia. Lenea.

Lecția a XIV-a. – Virtuțile creștine.
Noțiune; specii; creșterea, micșorarea și pierderea virtuților.

Virtuțile cardinale: prudența, dreptatea, tăria, cumpătarea. Virtuți morale opuse celor șapte păcate capitale: smerenia etc.

Lecția a XV-a. – Credința.

Credința divină. Credința catolică. Credința bisericească. Motivul. Calitățile. Definiție; natură; obiect. Analiza actului de credință. Dispoziții preliminare pentru actul de credință. Raporturile dintre credință și rațiune. Necesitatea Credinței. Datoriile Credinței. Păcatele împotriva Credinței.

Lecția a XVI-a. – Nădejdea.

Natură. Obiect. Motiv. Necesitate. Obiecțiile quietiștilor și ale raționaliștilor. Păcatele împotriva Nădejdii.

Lecția a XVII-a. – Caritatea.

Definiție; natură; obiect; motiv. Primul obiect al carității: iubirea lui Dumnezeu. Caritate desăvârșită și caritate nedesăvârșită. Însușiri. Semne. Excelența carității. Necesitate. Păcatele împotriva iubirii lui Dumnezeu. Al doilea obiect al carității: iubirea aproapelui. Iubirea de sine; cum trebuie să fie această iubire. Datoria iubirii aproapelui. Motivele carității creștine. Porunca cea nouă: cine este aproapele? Iubirea vrăjmașilor. Faptele de caritate: fapte de milostenie sufletească; fapte de milostenie trupească. Îndreptarea frățească. Datoria milosteniei; obiecția socialistă. Măsura milosteniei. Formele milosteniei. Opere sociale. Păcatele împotriva iubirii aproapelui.

Lecția a XVIII-a. – Desăvârșirea creștină.
Definiție. Mijloacele desăvârșirii. Sfaturile evanghelice: sărăcia de bunăvoie; castitatea perpetuă; ascultarea desăvârșită. Temeiul sfaturilor evanghelice. Practica sfaturilor evanghelice: în lume, în starea religioasă. Ordinele religioase și Congregațiile religioase: definiție; condiții; legitimitate; utilitate. Alte mijloace de desăvârșire. Cele opt Fericiri evanghelice.

TOMUL III: MIJLOACELE SFINȚIRII (Sfintele Taine)

Lecția I. — *Viața supranaturală.*
Harul. Specii. Harul actual. Necesitate. Împărțirea sa. Harul eficace și liberul arbitru. Necesitatea cooperării noastre. Harul habitual sau sfințitor. Justificarea: dispoziții cerute. Eroarea protestantă și doctrina catolică. Efectele harului sfințitor. Meritului: specii, temei, condiții, obiect, măsură, pierderea și restituirea meritului.

Lecția a II-a. — *Rugăciunea.*
Specii. Necesitate: obiecțiile quietiștilor și ale raționaliștilor. Timpurile în care preceptul rugăciunii este obligatoriu. Eficacitatea

rugăciunii: condiții cerute. Obiectul și subiectul rugăciunii. Cele două formule principale. Analiza Rugăciunii Domnești și a Salutării îngerești.

Lecția a III-a. *— Sfintele Taine în general.*
Existență. Potrivirea numărului șapte. Semnul sensibil: materie și formă. Efectele Sfintelor Taine. Miniștri: condiții cerute. Subiecți: condiții cerute. Sacramentaliile.

Lecția a IV-a. *— Botezul.*
Specii. Figuri. Existență. Materie și Formă. Efecte. Necesitate. Ministru: caz de necesitate; botez solemn. Subiect: copii, adulți; condiții cerute. Făgăduințele sau voturile Botezului; obiecție. Nași și nașe. Ceremoniile Botezului.

Lecția a V-a. *— Mirul.*
Natură. Existență. Materie și Formă. Efecte. Necesitate. Ministru. Subiect; condiții cerute. Ceremoniile Mirului.

Lecția a VI-a. *— Prezența reală.*
Euharistia, excelența sa, cele două aspecte ale sale, împărțirea materiei. Prezența reală. Erori: sacramentarii; dogma catolică. Modul Prezenței reale. Cum se săvârșește Prezența reală: faptul și modul transsubstanțierii. Prezența lui Cristos întreg sub fiecare specie și sub fiecare părticică a speciilor. Permanența Prezenței reale; condițiile acestei permanențe. Consecințe: datoria cultului, datoria vizitei la Preasfântul Sacrament, purtarea Euharistiei la bolnavi. Misterul Prezenței reale înaintea rațiunii.

Lecţia a VII-a. — *Euharistia ca Taină.*

Împărtășania. Existența Tainei Euharistiei. Materie și Formă. Efectele Euharistiei asupra sufletului și asupra trupului. Necesitatea Euharistiei. Împărtășania sub ambele specii. Ministru. Subiect: dispozițiile sufletului; dispozițiile trupului. Împărtășania frecventă și zilnică: dispoziții cerute. Împărtășania copiilor: vârsta; dispozițiile cerute. Împărtășania spirituală.

Lecţia a VIII-a. — *Jertfa Sfintei Liturghii.*

Jertfa în general. Speciile ei: la păgâni, sub Legea mozaică, sub Legea nouă. Existența Jertfei Sfintei Liturghii. Esența Jertfei Sfintei Liturghii. Raporturile dintre Jertfa Crucii și Jertfa Sfintei Liturghii. Efectele Jertfei Sfintei Liturghii. Valoarea sa. Ministru: condiții cerute. Subiect: cei vii și cei răposați.

Lecţia a IX-a. — *Taina Pocăinței.*

Virtutea și Taina Pocăinței. Existența Tainei Pocăinței: erori, doctrina catolică. Materie și Formă. Formă condițională. Efectele Tainei Pocăinței. Necesitate. Ministru. Cazuri rezervate. Subiect: dispoziții cerute.

Lecţia a X-a. — *Căința. Natură.*

Necesitate. Cele două forme ale sale: căința desăvârșită și atriționea. Calitățile căinței desăvârșite și ale atriționii. Efectele căinței desăvârșite și ale atriționii. Căința cerută pentru Taina Pocăinței. Hotărârea fermă. Necesitate. Calități.

Lecţia a XI-a. — *Mărturisirea.*

Specii. Instituirea divină a mărturisirii: erori, doctrina catolică.

Calitățile mărturisirii. Integritatea; condiții. Mijloace de a asigura integritatea mărturisirii: examenul de conștiință, mărturisirea generală. Cauze care scuză de la integritatea mărturisirii: neputința fizică și neputința morală. Obligațiile duhovnicului în timpul mărturisirii și după mărturisire.

Lecţia a XII-a. *— Satisfacția. Specii.*

Necesitate: erori, doctrina catolică. Datoriile duhovnicului și ale penitentului cu privire la satisfacție. Cazuri în care penitența poate fi suprimată, comutată sau micșorată. Indulgențele: noțiune, specii. Existența puterii de a acorda indulgențe. Celor cărora le aparține această putere. Subiectul indulgențelor: condiții cerute. Indulgența Jubileului: specii, fapte prescrise.

Lecţia a XIII-a. *— Ungerea de pe urmă.*

Existență. Materie și Formă. Efecte asupra sufletului și asupra trupului. Necesitate. Ministru. Subiect: condiții cerute. Ceremoniile Ungerii de pe urmă.

Lecţia a XIV-a. *— Preoția.*

Existență. Ierarhia de ordine și ierarhia de jurisdicție. Ordinele minore și Ordinele majore. Materie și Formă. Hirotonirile anglicane. Efectele Tainei Preoției. Ministru. Subiect: condiții cerute. Ceremoniile hirotonirilor. Consacrarea unui Episcop.

Lecţia a XV-a. *— Căsătoria.*

Contract și Taină. Existența Tainei Căsătoriei: erori, doctrina catolică. Când a instituit Domnul nostru această Taină. Inseparabilitatea contractului și a Tainei. Căsătoria civilă.

Proprietățile căsătoriei creștine: unitatea, indisolubilitatea. Poligamia simultană, succesivă. Divorțul. Privilegiul paulin. Semnul sensibil al Tainei Căsătoriei. Efecte. Ministru. Subiect: condiții cerute. Piedici la căsătorie. Celebrerea căsătoriei. Prezența parohului. Timpul și locul căsătoriei. Ceremoniile care însoțesc celebrarea căsătoriei.

Lecția I

Morala teoretică. – Actele omenești. – Legile.

(155) Termeni.

Morală (din latinescul „moralis", „mores", „moravuri"). Acest cuvânt arată: a) știința care se ocupă de moravuri, care ne face să cunoaștem binele poruncit și răul oprit; b) aplicarea practică a acestor porunci. Se zice, în acest înțeles, că un popor (sau un om) are multă morală, când are moravuri virtuoase.

Moralitate. Să nu se confunde acest cuvânt cu cel de mai sus. Moralitatea unui act este caracterul lui moral, adică raportul lui cu legea morală, calitatea lui bună sau rea, după cum este

sau nu este potrivit cu legea morală. Cuvintele „datorie”, „obligație morală”, „lege morală”, „răspundere” se explică în Dezvoltare (vezi nr. 167).

Motiv. Mobil. Pricina care ne îndeamnă să lucrăm.

Intenție morală. Scopul pe care ni-l punem în faptele noastre; ținta, conștientă, care cârmuiește actele noastre.

Decalog. (din grecescul „deka”, zece, și „logos”, cuvânt, vorbire). Așa numit, fiindcă arată cele Zece Porunci ale lui Dumnezeu, date lui Moise pe muntele Sinai.

Poruncă. Ceea ce este poruncit sau ceea ce este oprit. Sinonime: lege, precept, datorie.

DEZVOLTARE

(156) I. Morala creștină.

După ce am înfățișat adevărurile pe care trebuie să le credem, avem să ne ocupăm de datoriile pe care trebuie să le împlinim. După dogmă, morala.

1° Definiție. – Morala creștină este știința care, cu ajutorul religiei revelate și al rațiunii, ne învață legile dumnezeiești și omenești, cărora trebuie să ne potrivim faptele, dacă voim să ne mântuim. Cu alte cuvinte, este știința care ne face să ne cunoaștem datoriile.
2° Obiect și scop. – Din definiție urmează că morala are ca obiect actele omenești și legile care le cârmuiesc, iar ca scop să ne învețe ce trebuie să facem sau să evităm pentru a împlini voia lui Dumnezeu și a dobândi viața veșnică.
3° Folos. – S-a tăgăduit folosul moralei, sub cuvânt că ajunge conștiința spre a arăta datoria, că virtutea nu se învață și că se poate fi om bun fără studiu mai înainte, pe când nu se este totdeauna astfel cu cea mai desăvârșită știință a moralei. – Este prea adevărat că nu trebuie să se încurce cunoașterea cu împlinirea binelui; dar nu rămâne mai puțin adevărat că studiul științei morale este folositor, fiindcă adesea suplinește conștiința, când datoria este greu de priceput. „În vremuri tulburi, zice Guizot, adesea este mai greu a-ți cunoaște datoria decât a o face." Conștiința poate fi întunecată de patimi, de prejudecăți ori de interes; se întâmplă încă uneori ca două datorii să fie în luptă. În aceste felurite cazuri, numai o cunoaștere limpede a principiilor moralei ne poate călăuzi și ne poate povățui purtarea.
4° Împărțire. – Morala se împarte în două părți: cuprinde morala teoretică și morala practică.

A. Morala teoretică pune temeiul datoriei și tratează, dintr-un punct de vedere general, despre actele omenești, despre legile

care le cârmuiesc, despre conștiință, care este puterea de a cunoaște legea și de a o aplica împrejurărilor, despre păcate sau călcări ale legii și despre virtuți ori deprinderi care ne pleacă a trăi după lege.
B. Morala practică cercetează datoriile, păcatele și virtuțile luate în parte. Ea se află arătată în ceea ce s-ar putea numi cele două Coduri ale religiei creștine: Poruncile lui Dumnezeu și Poruncile Bisericii; ea trebuie să fie obiectul deosebit al studiului nostru.

Înainte de a intra în acest studiu, vom vorbi, foarte pe scurt, în această lecție, despre punctele cele mai însemnate ale moralei teoretice, adică despre temeiul obligației morale, despre actele omenești și despre legi. Chestiunile conștiinței, ale păcatelor și ale virtuților se vor trata mai încolo (vezi lecția a 12-a și următoarele).

(157) II. Datoria. Noțiune. Feluri. Temei.

Morala fiind știința care ne învață datoriile, se cade a cerceta, înainte de orice altceva: 1° ce este datoria; 2° care sunt felurile ei; 3° care este temeiul ei.

1° Noțiune. – Datoria este orice regulă care pune asupra voinței noastre obligația morală de a face anumite fapte și de a lăsa altele. Între deosebitele fapte pe care avem libertatea să le împlinim, conștiința noastră face, într-adevăr, o deosebire de

cea mai mare însemnătate. Ea spune că unele sunt bune iar altele rele; de o parte binele, de alta răul. Fără îndoială ea nu ne poruncește tot ce este bine, dar voiește ca tot ce facem să fie bine.

2° Feluri. – Datoriile se împart în două mari clase: a) datoriile de dreptate sau datoriile juridice și b) datoriile de caritate sau datoriile nejuridice. Cele dintâi se numesc astfel, fiindcă, în chip obișnuit, se poate cere împlinirea lor înaintea tribunalelor: așa este, de pildă, obligația de a-și plăti datoriile; datoriei stricte a datornicului îi răspunde, la creditor, dreptul absolut de a-și cere ceea ce i se cuvine, recurgând, de va fi nevoie, la puterea publică. Celelalte, dimpotrivă, nu se pot cere înaintea tribunalelor: astfel, a face milostenie este pentru cel bogat o datorie grea; dar datoriei bogatului nu-i răspunde, la sărac, dreptul absolut de a o cere.

Pe de altă parte, datoriile sunt: 1. afirmative sau negative, după cum poruncesc o faptă ori o opresc; 2. naturale sau pozitive, după cum faptele sunt poruncite ori oprite de legea naturală sau de legile pozitive.

3° Temei. – Care este temeiul datoriei? Cu alte cuvinte, în numele a ce sau al cui conștiința ne prescrie anumite fapte care sunt bune și ne oprește pe cele care sunt rele?

La această întrebare moraliștii creștini răspund că morala nu poate afla un alt temei decât în Dumnezeu. Căci ideea obligației presupune un raport de supus către stăpân. Or, toți

oamenii, ca oameni, sunt egali: niciunul nu poate impune, prin el însuși, voința sa altora. A spune, prin urmare, că nu este Dumnezeu, înseamnă a spune că omul nu are stăpân, că este independent; este, deodată, a-l descărca de orice datorie.

După moraliștii creștini, așadar, Dumnezeu, Creatorul nostru, este totodată Legiuitorul nostru și Răsplătitorul faptelor noastre. Dar pentru ce poruncește Dumnezeu unele fapte și oprește pe altele? Fiindcă Dumnezeu nu poate să nu voiască binele: aceasta este o lege care izvorăște din firea Sa. El n-a putut deci să-l creeze pe om fără a voi ca și el să împlinească binele și să asculte de aceeași lege care Îl cârmuiește. Ca să ne îndrepte către ținta noastră și să ne facă să ne cunoaștem datoria, El a pus ideea binelui în firea noastră și ne-a dat rațiunea spre a-l deosebi. Conștiința, care este glasul rațiunii, descoperă această rânduială statornicită de Creator; ea ia cunoștință de lege și numește bune toate faptele care îi sunt potrivite, iar rele pe acelea care se împotrivesc.

(158) III. Morala independentă și Morala creștină.

1° Morala independentă. – Orice morală care nu recunoaște pe Dumnezeu ca principiu al obligației este o morală independentă. Nu este cu putință să înfățișăm aici, fie și pe scurt, toate sistemele filozofilor care au căutat, în afară de

Dumnezeu și de orice religie, temeiul legii morale și care au făcut încercări zadarnice de a întemeia o morală independentă. Cele mai însemnate se pot reduce la trei clase. După cum și-au luat principiul din sensibilitate sau din rațiune și după cum au recunoscut ca motive de acțiune fie plăcerea, fie interesul, fie cinstea, ele se numesc: morala plăcerii, morala utilitară și morala rațională.

A. MORALA PLĂCERII. – Omul este făcut pentru fericire. Ținta vieții trebuie, așadar, să fie căutarea plăcerii. De unde urmează că trebuie numit bine tot ceea ce aduce o desfătare și rău tot ceea ce pricinuiește durere. „Caută plăcerea, fugi de durere", iată maxima moralei plăcerii. Această doctrină, mărturisită în vechime de Aristip din Cirene, a fost reluată de materialiști (Enciclopediști) în veacul al XVIII-lea.

B. MORALA INTERESULUI. – Morala utilitară a urmat curând moralei plăcerii. Nu trebuia, într-adevăr, o prea lungă experiență ca să se vadă că nu toate plăcerile sunt bune de luat, că ele sunt adesea urmate de dureri și că interesul nostru bine înțeles ne poruncește să le cântărim cu toate urmările lor, înainte de a le primi. Principiul interesului se deosebește deci de acela al plăcerii prin aceea că este cugetat, că face alegere și că nu ne hotărâm decât la faptele care pot da maximum de fericire cu minimum de suferințe.

Morala interesului, schițată în vechime de Epicur, a suferit multe schimbări. Moralei interesului particular i s-a substituit morala interesului general. Astăzi, cele trei forme principale

ale ei sunt: morala altruistă, morala evoluționistă și morala sociologică.

a) MORALA ALTRUISTĂ (din latinescul „alter", altul, aproapele) pune ca principiu de acțiune iubirea aproapelui și are ca opus egoismul. Plecând de la acest principiu, de altfel fals, că interesul general este condiția interesului particular și că egoistul, cum zice BENTHAM, ar calcula prost dacă ar face abstracție de interesul altora, deoarece, dacă nu respectăm viața și bunurile semenilor, nici ei nu vor respecta viața și bunurile noastre, morala altruistă afirmă că cel mai bun mijloc de a lucra la propria fericire este a o face pe a altora. Marea lege care trebuie deci să cârmuiască lumea este legea solidarității (Bourgeois, La Solidarité). Este bine, prin urmare, orice faptă care ascultă de această lege și rău orice faptă care o împotrivește.

b) MORALA EVOLUȚIONISTĂ, numită și morală științifică, nu se deosebește aproape de morala altruistă decât prin forma mai științifică sub care își înfățișează doctrina. Acest sistem de morală pretinde că se sprijină pe fapte și pe istoria omenirii. După partizanii lui, moravurile au trecut prin aceleași prefaceri ca și speciile. La început, oamenii, abia ieșiți din specia animală prin evoluție, păstraseră moravurile ei. Călăuziți mai mult de instinct decât de rațiune, căutau plăcerea individuală, chiar cu paguba altora; dar, învățați de experiență, care le arătă curând că acela care primea lovituri și injurii răspundea prin lovituri și injurii, au înțeles că este mai bine să jertfească unele plăceri: astfel, din egoism s-a născut

altruismul. Noțiunea datoriei, deosebirea între bine și rău a fost deci un rod cu totul firesc al experienței, al educației și al eredității.

c) MORALA SOCIOLOGICĂ (DURKHEIM, LÉVY-BRUHL, A. BAYET) pretinde, și ea, că se sprijină pe fapte. În ochii partizanilor ei „numai morala laică și pozitivă... poate fi învățată și impusă tuturor", căci altminteri aceia care nu cred în Dumnezeu ar fi fără morală. Trebuie deci întemeiată morala pe fapte care se impun tuturor, de pildă „pe faptul că oamenii trăind în societate au interese comune... și, prin urmare, datorii comune", a căror sumă alcătuiește morala. În plus, datoriile nu sunt sfinte decât într-atât cât pot sluji fericirii noastre și a omenirii. După cum se vede, morala sociologică, afară de eticheta nouă, se confundă cu morala interesului general și cu morala plăcerii.

C. MORALA RAȚIONALĂ. – Morala rațională, numită și morală kantiană, după numele unuia dintre partizanii ei de seamă, filozoful german KANT († 1804), pretinde a întemeia morala numai pe rațiune și pe natură; de unde și celălalt nume al ei, de morală naturală. După Kant, ceea ce este propriu omului, ceea ce-l face ființă deosebită de animale, nu este sensibilitatea și patimile, fiindcă le are împreună cu ele, ci rațiunea sa. Dacă vrea deci să-și păstreze starea de om, trebuie să prefere bunurile rațiunii bunurilor sensibilității; altminteri și-ar lepăda demnitatea omenească. Or, rațiunea practică, sau conștiința, dictează omului datoria sa – imperativ categoric – căruia trebuie să i se supună numai pentru că este datoria.

Datoria trebuie deci împlinită pentru ea însăși, și nu în vederea unei răsplăți.

Binele este un scop în sine și nu are nevoie de răsplătire. Mai mult: nădejdea răsplății ar face din săvârșirea binelui un calcul și o speculație; ar desființa, deodată, meritul virtuții și ar înjosi morala.

De morala rațională se leagă: a) MORALA SUPRAOMULUI, născocită de filozoful german NIETZSCHE (mort în 1900), după care oamenii superiori sau supraoamenii trebuie să poruncească celor necultivați și să le impună voința lor ca pe niște legi; b) MORALA ONOAREI, după care este bine ceea ce merită stima oamenilor și rău tot ceea ce stârnește dezaprobarea: morală care ar fi minunată dacă s-ar putea dovedi că opinia publică nu este niciodată nedreaptă în judecățile sale și stricată de prejudecăți; c) MORALA CONȘTIINȚEI (Guyau – 1888), care învață că conștiința îl îndeamnă pe om să ducă viața cea mai desăvârșită, prin urmare să împlinească preceptele moralei, nu în virtutea unei porunci, nici în virtutea unei sancțiuni, ci pentru că acesta este cel mai bun mijloc de a ne desăvârși și de a împlini trebuințele firii noastre.

2° Morala creștină. – Le este lesne moraliștilor creștini să arate că principiile pe care se sprijină feluritele sisteme ale moralei independente sunt ori false, ori neîndestulătoare și că numai morala care recunoaște pe Dumnezeu ca Creator, ca Legiuitor

și ca Răsplătitor are autoritatea trebuincioasă pentru a face binele obligatoriu (nr. 157).

A. Principiile moralei independente sunt false sau neîndestulătoare:

a) false: 1. când iau plăcerea drept regulă de purtare. Este destul de vădit că plăcerea nu este totdeauna un bine, că plăcerile sensibilității sunt trecătoare și că unele plăceri foarte vii, precum cele ale jocului și ale ambiției, sunt adesea urmate de mari suferințe. 2. Deși principiul interesului este mai bun decât acela al plăcerii, el nu poate totuși determina datoria. Interesul personal poate fi sfătuit, dar nu este obligatoriu. Cât despre doctrina interesului general, ea face o greșeală grosolană când susține că fericirea individului și aceea a societății merg totdeauna împreună. Nu se întâmplă, dimpotrivă, adesea să le găsim în opoziție? Ostașul în vreme de război, doctorul în vreme de epidemie, care își dau viața pentru binele societății, nu-și jertfesc ei interesul particular interesului general? Să ni se spună în virtutea cărui principiu li se poate cere jertfirea fericirii lor pentru fericirea societății.

b) Principiul moralei raționale este drept, dar neîndestulător. Este adevărat că rațiunea dreaptă trebuie privită ca regula moralității; dar de la cine își ia rațiunea autoritatea? Cum poate ea să fie deodată legiuitor și supus? Pentru a porunci omului și a-i impune legi, trebuie să fii mai presus de el. Dacă rațiunea, care este parte alcătuitoare a omului, vorbește în

nume propriu, ea poate spune că o faptă este cinstită; dar nu este în puterea ei să o impună.

B. Morala creștină împlinește deci, în chip foarte fericit, morala rațională. Privind rațiunea omenească drept dependentă de Dumnezeu, drept chip al Rațiunii necreate, iar rânduiala naturală drept arătare a voinței dumnezeiești, ea are dreptul să pună ca regulă că există obligația de a trăi și a lucra după rânduiala așezată de Stăpânul și Legiuitorul suveran.

Cât despre învinuirea pe care raționaliștii o aduc moralei creștine, că ar fi o morală interesată, ea este mai mult meșteșugită decât întemeiată.

a) Se poate răspunde întâi că dezinteresarea desăvârșită este, fără îndoială, un lucru minunat; dar trebuie știut dacă ea se află în adâncul firii omenești și dacă este cu putință a cârmui oamenii punându-le înainte numai frumusețea datoriei de împlinit.

b) Pe de altă parte, este adevărat că morala creștină n-are alte motive mai înalte pentru a îndemna la bine decât priveliștea Cerului sau a Iadului, a răsplății sau a pedepsei? Nu este oare o greșeală a zice că sancțiunea veșnică se pune în locul datoriei? Cu siguranță ea o sprijină, dar nu o întemeiază. Creștinii ascultă de legea morală, înainte de toate, fiindcă ea este arătarea voinței lui Dumnezeu. „Nu pentru că omul virtuos va fi făcut un calcul va fi fericit, ci pentru că își va fi făcut datoria. Cu cât se va fi uitat mai mult pe sine în strădania virtuoasă, cu

atât mai mare va fi răsplata lui. Măsura dezinteresării lui va fi aceea a plății lui".

c) Ar fi lesne, în sfârșit, a se dovedi, prin nouăsprezece veacuri de istorie, că creștinismul a fost întotdeauna cea mai bună școală de dezinteresare.

(159) IV. Actul omenesc. Condiții pentru moralitatea unui act.

1° Definiție. – Ceea ce numim aici „act omenesc" nu este orice faptă săvârșită de om, ci numai aceea de care el este răspunzător: este deci actul moral care purcede din voința cu chibzuință a omului.

2° Condițiile cerute pentru moralitatea unui act. – După definiția de mai sus, actul omenesc cere două condiții: discernământul și libertatea. Cu alte cuvinte, pentru ca o faptă să fie morală, trebuie ca rațiunea să deosebească însușirea bună ori rea a acelei fapte și ca voința să fie liberă a lucra sau a nu lucra.

A. DISCERNĂMÂNTUL. – Discernământul este lucrarea minții noastre, care privește acțiunea în ea însăși și în împrejurările ce o însoțesc și judecă dacă este bună, rea sau indiferentă.

Discernământul are trepte. El este: a) deslușit, ori b) încurcat, după cum pricepem limpede sau vag însușirea bună ori rea a unui lucru. De aceea, când este vorba de a stabili răspunderea, trebuie deosebite: 1. actele pe deplin cu chibzuință, adică săvârșite cu un discernământ întreg (răspundere deplină); 2. actele semichibzuite, adică săvârșite cu un discernământ neîntreg, ca în somnul pe jumătate (răspundere micșorată); și 3. actele nechibzuite, adică săvârșite fără discernământ; de pildă: faptele nebunilor, faptele spontane și instinctive, ca în mișcările patimilor, în accesele de febră, de delir, în sugestia hipnotică, dacă nu s-a dat consimțământ (nicio răspundere).

B. LIBERTATEA. – Libertatea este puterea pe care o are voința de a se hotărî pentru un lucru mai degrabă decât pentru altul, de a alege între bine și rău. Libertatea presupune, așadar, că omul este scutit de orice constrângere lăuntrică și de orice silnicie dinafară.

Libertatea – voluntarul, cum zic teologii – are și ea trepte.

Voluntarul este: a) desăvârșit, când libertatea este deplină; b) nedesăvârșit, când libertatea este neîntreagă (de pildă: mișcare de mânie nechibzuită). Răspunderea este deplină numai în voluntarul desăvârșit.

Fie desăvârșit, fie nedesăvârșit, voluntarul este: 1. expres ori tacit, după cum se arată prin cuvânt sau printr-un semn dinafară, ori după cum tăcerea poate fi tâlcuită drept semn de încuviințare, după axioma: „Cel ce nu zice nimic

încuviințează"; ceea ce se întâmplă în cazurile în care cel ce tace ar trebui să vorbească; 2. explicit ori implicit, după cum voința este arătată în chip formal, ori cuprinsă într-o altă propoziție explicită; de pildă: dacă ziceți: „Mă duc la Liturghie", vă arătați în chip explicit voința de a păzi duminica; dacă ziceți numai: „Vreau să sfințesc duminica", vă exprimați în chip implicit voința de a merge la Liturghie și de a nu lucra; 3. direct ori indirect, după cum voința are în vedere un act și îl voiește ca atare (de pildă: a ucide pentru răzbunare ori pentru a fura), ori, fără a-l voi în sine, prevede că el poate urma dintr-un act voit în chip direct (de pildă: a ucide în stare de beție: beția a fost voită direct, omorul indirect). Pentru ca voluntarul indirect să fie imputabil, trebuie ca urmarea rea a actului voit direct (beția) să fi fost prevăzută, cel puțin în chip confuz, și să fi putut și trebuit a se feri de ea; pentru această din urmă pricină, medicul și infirmiera care, prin datoria stării lor, îngrijesc anumite boli, nu sunt răspunzători de gândurile rele ce le pot veni, precum este acela care se expune la ele fără temeiuri îndestulătoare; 4. actual ori virtual, după cum voința se arată în clipa actului, ori stăruiește fiindcă n-a fost revocată printr-o voință potrivnică (de pildă: dacă dimineața se oferă lui Dumnezeu toate faptele zilei, intenția stăruiește, deși, în ceasul lucrării, nu se mai cugetă la ea).

(160) V. Cauzele care schimbă moralitatea actului.

Deoarece discernământul și libertatea se trag din inteligență și din voință, cauzele care pot influența aceste două puteri schimbă firea moralității și, prin urmare, a răspunderii.

1° Cauze care influențează inteligența. – NECUNOAȘTEREA ȘI EROAREA.

Două cauze influențează în chip direct inteligența: necunoașterea și eroarea. Între amândouă este o deosebire destul de limpede, fiindcă a nu cunoaște înseamnă a nu ști nimic, a nu bănui adevărul, pe când a greși înseamnă a crede că un lucru fals este adevărat ori că un lucru adevărat este fals; însă, în practică, cele spuse despre una se pot aplica și celeilalte.

Necunoașterea poate privi legea ori faptul: necunoaștere de drept ori de fapt. Astfel, se poate să nu se știe că o lege a Bisericii oprește căsătoriile între rude în linie colaterală până la gradul al treilea; ori, cunoscând legea, se poate să nu se cunoască rudenia.

Fie că necunoașterea privește dreptul, fie faptul, ea este neînvinsă ori învinsă: a) neînvinsă, când nu este bănuită ori când nu este cu putință a o învinge. În acest caz, faptele care,

în ele însele, sunt de mustrat, devin moralicește bune, fiindcă cel ce lucrează crede în existența unei obligații și ascultă, prin urmare, de conștiința sa, potrivindu-și purtarea după ea; dimpotrivă, faptele bune devin moralicește rele dacă, prin greșeală, sunt crezute oprite; b) învinsă, când se bănuiește adevărul și nu se caută a-l cunoaște. Necunoașterea învinsă micșorează libertatea. Dacă însă este afectată și nu se voiește a se instrui asupra legii, pentru a putea păcătui mai slobod, vinovăția, departe de a fi micșorată, este mai degrabă sporită, din pricina intenției rele.

2° Cauze care influențează voința. – Cele principale sunt: frica, silnicia, patimile, temperamentul, educația, deprinderea și bolile trupului și ale sufletului.

A. FRICA ȘI SILNICIA. – Între frică și silnicie este această deosebire: cea dintâi atinge actele lăuntrice și actele dinafară, pe când cea de-a doua influențează numai actele dinafară. a) Frica, care vine dintr-o cauză intrinsecă, nu răpește liberul arbitru: astfel, o persoană primejdios bolnavă care, de frica morții, face făgăduința de a da o sută de franci săracilor în caz de vindecare, este ținută să o împlinească dacă se vindecă într-adevăr. b) Frica ce vine dintr-o cauză extrinsecă și care este, de obicei, efectul silniciei, răpește liberul arbitru și răspunderea, întru cât omul se împotrivește lăuntric forței mai tari. Mucenicii pe care prigonitorii îi sileau cu forța să dea cult idolilor nu erau vinovați de păcatul idolatriei. În cazul silniciei, răspunderea este, așadar, în raport direct cu treapta consimțământului lăuntric pe care voința o dă actului dinafară.

B. PATIMILE. – Patima despre care este aici vorba este o mișcare dezordonată a sufletului, care îl împinge dincolo de hotarele rațiunii. a) Când patima este de o asemenea tărie încât pricinuiește ca o ruptură de echilibru și tulbură cu totul mintea, ea răpește orice libertate și scuză de orice rău, afară numai dacă nu este voluntară în cauza ei. b) Dacă, dimpotrivă, cum se întâmplă îndeobște, ea poate fi biruită prin strădania voinței, se pot deosebi trei cazuri: 1. ori i se stă împotrivă cu izbândă și atunci patima biruită sporește meritul; 2. ori se cade după ce s-a împotrivit: în acest caz, patima, fără a scuză cu totul, micșorează vinovăția; 3. ori voința, departe de a se împotrivi patimei, i se lasă, o ațâță și îi sporește tăria: în acest al treilea caz, este agravare a greșelii.

C. TEMPERAMENTUL constă în dispozițiile înnăscute din noi, care ne vin prin ereditate. „Omul, moștenind felurile de a simți și de a cugeta ale părinților săi, este îndemnat să voiască și, prin urmare, să lucreze ca ei." Aceste imbolduri și tendințe nu aduc neapărată necesitate a actelor; ele nu fac decât să micșoreze libertatea.

D. EDUCAȚIA are rostul de a dezvolta dispozițiile bune pe care natura le-a pus în noi și de a tăia pe cele rele. Ea trebuie să cârmuiască patimile, să le supună rațiunii, să lupte împotriva înclinațiilor rele înlocuindu-le cu bune. Dacă sunt cazuri în care lucrul este greu, istoria ne dovedește că el nu este mai presus de puterile omenești și că un temperament iute poate ajunge pildă de blândețe, precum sfântul Francisc de Sales, că un mândru, precum sfântul Francisc Xavier, se poate ridica la

cea mai înaltă treaptă a smereniei și să nu mai cunoască altă ambiție decât aceea a mântuirii sufletelor. Dar se întâmplă și ca ideile de bine și de rău să fie strâmbe printr-o educație rea și ca noțiunea datoriei să fie întunecată de prejudecăți. Se poate, de pildă, ca un anarhist să creadă cu bună credință că are dreptul să fure pe alții pentru a restabili egalitatea socială. Spre a judeca asemenea cazuri și a măsura treapta răspunderii, ajunge a se aplica aceleași principii ca pentru necunoaștere și eroare.

E. DEPRINDEREA este o înclinare de a lucra într-un anumit fel, care se naște din repetarea acelorași acte. a) Dacă deprinderea rea a fost dobândită cu voie și omul i se dă fără împotrivire, răspunderea se agravează. b) Când ea este rodul neatenției și este respinsă îndată ce omul își dă seama de ea, este nevoluntară și suprimă orice răspundere. c) Dacă a fost contractată cu voie, dar apoi lepădată, ea micșorează libertatea: așa este cazul blasfematorului ori al bețivului care cad iarăși în vechile lor păcate, chiar atunci când au smuls deja deprinderile rele.

F. STĂRILE PATOLOGICE. – Bolile trupului și ale sufletului sunt destul de numeroase. Vom aminti aici numai pe cele mai însemnate:

a) IMBOLDURILE IREZISTIBILE. – Se poate întâmpla, în anumite cazuri patologice, ca omul să fie împins la rău ca de o putere irezistibilă. Nenorociții care au astfel de crize sunt, fără

îndoială, iresponsabili; dar trebuie să ia mijloacele de a le face neprimejdioase, rugând, de pildă, pe un prieten să-i oprească.

b) NEURASTENIA este o stare patologică în care nervii sunt slăbiți și ale cărei efecte sunt o deprimare fizică și morală și o mare nestatornicie a voinței. Răspunderea neurasteniculuiui este micșorată.

c) ISTERIA este, de asemenea, o stare bolnăvicioasă a sistemului nervos, de caracter mai grav. Efectele ei sunt a micșora sau a stinge simțirea în unele părți ale trupului (anestezie) și a o spori în altele (hiperestezie). Această iritabilitate a nervilor, care influențează caracterul, care face ca dispoziția și simțămintele istericului să se schimbe din minut în minut, slăbește cu siguranță voința; dar este foarte greu de hotărât până la ce punct liberul arbitru este micșorat.

d) EPILEPSIA este, ca și isteria, o tulburare a nervilor. „Sub influența imboldului, epilepticul este în stare să rănească, să ucidă pe cei ce se apropie, și este cu atât mai înfricoșător cu cât vigoarea lui, în acele clipe, este uimitoare și el lovește cu o siguranță remarcabilă." Aceste crime atunci nu sunt imputabile.

e) ABOULIA este o nimicire a voinței ca urmare a unei deprimări a sistemului nervos. Persoanele atinse de aboulie sunt neputincioase de a face un lucru pe care totuși doresc să-l facă. În aceste cazuri, răspunderea poate fi nulă. Este totdeauna răspundere când aboulia a fost pricinuită de o cauză pusă cu

voie, de pildă prin întrebuințarea stupefiantelor (voluntar indirect).

f) HIPNOZA este un somn artificial (v. nr. 178), în care cel hipnotizat își pierde conștiința faptelor sale. Ea nu răpește răspunderea când cel ce s-a lăsat cu voie adormit a prevăzut că i se vor putea sugera fapte rele (voluntar indirect).

(161) VI. Elementele moralității actului omenesc. Reguli de apreciere.

1° Elementele moralității. – Trei elemente contribuie la moralitatea actului omenesc: obiectul, scopul și împrejurările. Pentru ca un act să fie bun, trebuie ca aceste trei elemente să fie potrivite cu firea noastră de ființe raționale. Dacă unul dintre ele nu este, fapta este rea.

A. OBIECTUL. – Întâiul element care dă moralitatea actului omenesc este însăși firea acestui act, adică obiectul, privit independent de scop și de împrejurări. Sunt, într-adevăr, acte care, privite intrinsec (în sine), sunt bune, ori rele, ori indiferente: astfel, este bine a iubi pe Dumnezeu și a ușura mizeria aproapelui; este rău a fura și a vătăma buna faimă a altuia; și este indiferent a se plimba. Sunt și acte care nu sunt bune ori rele decât în chip accidental, adică în temeiul unui precept care le poruncește ori le oprește (de pildă: lucrul duminica).

Să mai observăm că obiectul rău în sine poate fi astfel în chip absolut, încât Dumnezeu nu-i poate schimba firea: așa este cazul blasfemiei și al sperjurului; ori în chip condiționat, astfel încât, în anumite condiții, firea actului încetează de a fi rea: astfel, este îngăduit a lua bunul altuia în caz de nevoie extremă.

B. SCOPUL. – Prin scop se înțelege intenția care ne călăuzește în săvârșirea unui act. Se vede îndată că intenția poate schimba firea faptei: astfel, o faptă bună poate fi făcută cu intenție rea și, dimpotrivă, o faptă rea cu intenție bună. Pot da milostenie din trufie și pot fura cu gând să ajut un nenorocit.

C. ÎMPREJURAREA este ceva cu totul accidental, care se adaugă actului omenesc. Astfel, furtul rămâne furt; dar împrejurarea se schimbă dacă se fură de la un sărac ori de la un bogat, dacă se fură într-o biserică etc.

2° Principii pentru a aprecia moralitatea actelor omenești. – Sprijinindu-ne pe cele trei elemente care contribuie la moralitatea actului – obiectul, scopul și împrejurările – iată principiile cele mai esențiale care îngăduie a aprecia valoarea morală a faptelor omenești.

Întâiul principiu. – O faptă bună în sine, adică prin obiectul ei, poate deveni mai bună prin scopul urmărit. A da milostenie din milă pentru sărac este o faptă bună; a da milostenie ca să placi lui Dumnezeu este o faptă mai bună. Se

poate întâmpla ca o faptă bună prin firea ei să fie făcută cu două intenții, una bună, alta de mustrat. Dacă aceasta din urmă nu este intenția principală, fapta nu pierde decât o parte din merit: așa este cazul celui ce dă milostenie mai ales din iubire și numai în al doilea rând din slavă deșartă.

Al doilea principiu. – Scopul poate uneori schimba cu totul firea unui act. Astfel, o faptă bună prin obiectul ei devine rea când se urmărește un scop rău: de pildă, a face semnul crucii în batjocură, a face milostenie unui sărac ca să-l abată de la adevărata religie și de la datorie, sunt fapte rele. Am zis „uneori", căci, dacă o faptă este rea prin obiectul ei, ea nu devine bună pentru că scopul urmărit este bun. „Scopul nu sfințește mijloacele." „Nu trebuie să facem răul ca să iasă binele", zice sfântul PAUL (Rom., III, 8). Este oprit a fura, chiar dacă am vrea să ajutăm un nenorocit; nu se poate ucide un bolnav cu scopul, fără îndoială bun, de a-l scăpa de suferință. Totuși buna intenție micșorează totdeauna vinovăția și o suprimă cu totul, precum s-a spus (nr. 160), în cazul unei conștiințe greșite în chip neînvins.

D'altra parte, dacă este vorba de o faptă care nu este rea în sine și nu este rea decât pentru că este oprită de o lege pozitivă, ea devine îngăduită dacă este făcută cu intenție bună și trebuie să atragă urmări folositoare. Se poate atunci presupune că legiuitorul nu a prevăzut cazul de față. Este rău, de pildă, a nu asculta de un ordin dat de un superior; dar, dacă împlinirea acestui ordin are urmări rele pe care superiorul nu le-a prevăzut, neascultarea nu mai este o vină. Nu scopul

îndreptățește mijloacele rele, ci mijloacele încetează de a mai fi rele, fiindcă avem dreptul să presupunem că voința superiorului este de a anula ordinul pe care l-a dat.

Al treilea principiu. – O faptă indiferentă în sine devine bună sau rea, după scopul pe care ni-l propunem. De pildă: a te plimba ca să te odihnești și să lucrezi mai bine după aceea, ori a te plimba ca să fii admirat.

Al patrulea principiu. – O faptă rea în sine, dar nu în chip absolut, poate deveni îngăduită în cazul ciocnirii a două datorii și din pricina necesității în care ne aflăm de a alege între două acte opuse și de a împlini pe acela care este impus de datoria de ordin mai înalt. Astfel, neascultarea de părinți, uciderea, furtul, minciuna sunt fapte rele în sine. Totuși avem dreptul și chiar datoria de a nu asculta de părinți dacă ne poruncesc lucruri potrivnice legii lui Dumnezeu (nr. 200). De asemenea este îngăduit, după cum vom vedea mai jos, a ucide pe un agresor nedrept (nr. 212), a fura în caz de lipsă extremă (nr. 229), a minți pentru a nu trăda un secret (nr. 238).

Al cincilea principiu. – O faptă bună sau indiferentă care are două feluri de efecte, unele bune, altele rele, este îngăduită dacă intenția este bună și dacă efectele bune compensează ori întrec pe cele rele. Este îngăduit unui preot, în pofida scandalului, să intre într-o casă rău-famată, dacă are motive grave să o facă, cum ar fi, de pildă, pentru a administra un sacrament.

Al șaselea principiu. – O faptă bună sau rea prin obiectul ei și prin scopul ei devine mai bună ori mai rea din pricina împrejurărilor. Milostenia dată de un sărac este o faptă mai meritorie decât aceeași milostenie dată de un bogat. Este mai rău a fura într-o biserică decât într-o casă.

Împrejurările pot, și ele, schimba cu totul firea unei fapte: astfel, a lucra este o faptă bună în sine; a lucra duminica este o faptă rea; a mânca carne este o faptă indiferentă; a mânca carne vinerea este o faptă rea, fiindcă este oprită de Biserică.

COOPERAREA. – Dacă nu mai privim fapta în sine, ci cooperarea, trebuie să deosebim între cooperarea directă și cooperarea indirectă. Dacă cooperarea este directă, ea este, de obicei, oprită. Nu se poate ajuta pe cineva să ucidă ori să fure. Totuși, în acest din urmă caz, este îngăduit a ajuta pe un hoț dacă refuzul ne-ar costa viața; viața este un bun mai de preț, pe care avem dreptul să-l apărăm înaintea averii altuia.

Dacă cooperarea este indirectă, ea nu este vinovată, cu condiția ca actul să nu fie rău în chip intrinsec și să existe un motiv serios de a coopera. Astfel, este îngăduit unui lucrător tipograf să coopereze la publicarea unei cărți rele, dacă nu are alt mijloc de a-și câștiga viața.

(162) VII. Legea în general. Felurile legilor.

Moralitatea unei fapte fiind raportul acestei fapte cu legea morală, trebuie să cercetăm: 1. ce este legea morală în general; și 2. care sunt diferitele feluri de legi.

1° Noțiunea legii. – Legea, privită în general, este o regulă de acțiune, dreaptă și rațională, impusă, pentru binele comun, membrilor unei societăți, de către acela care o cârmuiește de drept.

Din această definiție urmează că, pentru a obliga în conștiință, legea trebuie să fie: 1. dreaptă, adică să nu poruncească nimic potrivnic rânduielii așezate de Dumnezeu, de pildă un act rău în chip absolut; 2. rațională, adică admisă de rațiune ca moralicește cu putință și care să nu fie mai presus de puterile noastre, precum ar fi jertfirea vieții noastre, afară numai când mântuirea patriei o cere, ca în vreme de război; 3. impusă pentru binele comun: legiuitorul are, așadar, dreptul de a impune jertfe unei clase din societate, pentru interesul general; 4. pentru ca legea să fie obligatorie, ea trebuie să fi fost promulgată, în așa fel încât să fie cunoscută de aceia cărora li se adresează. Cei ce nu cunosc legea pot fi scuzabili înaintea conștiinței lor; dar, în dreptul civil, nimeni nu este socotit a nu cunoaște legea.

COROLARE.

A. Din faptul că legea morală este obligatorie, ea creează, de o parte, datoria, iar de alta, dreptul: a) datoria, adică necesitatea morală de a face ceea ce poruncește legea; b) dreptul, adică puterea morală de a ne împlini datoria. Ceea ce legea morală ne poruncește să facem, ea oprește pe alții să ne împiedice; și, oricare ar fi inegalitățile ce despart pe oameni unii de alții, cei mai smeriți și cei mai săraci au înaintea ei aceleași drepturi ca cei puternici și bogați.

B. Legea morală mai atrage, ca urmări: a) răspunderea, adică obligația de a da seama pentru faptele bune ori rele pe care le-am săvârșit și de a ne supune sancțiunii pe care o merită: răsplată ori pedeapsă; b) fie meritul, adică sporirea valorii noastre morale care ne face vrednici de răsplată, fie demeritul, ori micșorarea valorii morale care ne face vrednici de pedeapsă.

2° Felurile legilor. – După cum porunca dată de legea morală vine de la Dumnezeu ori de la oameni, legea este: a) divină, ori b) omenească. Legea divină îmbracă o îndoită formă. Ea este: 1. naturală, ori 2. pozitivă.

Legea omenească se împarte, la rândul ei, în: 1) lege bisericească și 2) lege civilă; cea dintâi izvorăște din autoritatea bisericească, iar cea de-a doua din autoritatea civilă. Vom spune câteva cuvinte despre aceste diferite legi.

(163) VIII. Legea naturală.

1° Definiție. – Legea naturală este, după cum arată numele ei, aceea care decurge din natura lucrurilor: ea poruncește, așadar, ceea ce este potrivit cu natura și cu scopul omului și oprește tot ceea ce i se împotrivește. Săpată de Dumnezeu în adâncul inimii omenești, ea ne este cunoscută prin luminile rațiunii; însă se poate întâmpla ca această cunoaștere să fie întunecată și chiar strâmbată de prejudecăți, de patimi și de o educație rea.

2° Existența. – Existența legii naturale ne este adeverită: a) de mărturia sfântului Paul, care, în „Epistola către Romani", vorbește „de poruncile unei legi scrise în inimă" și căreia păgânii îi dau ascultare (Rom., II, 14-15); b) de conștiința noastră, care declară unele fapte bune și altele rele; și c) de mărturia tuturor popoarelor, care sunt într-un glas în a face deosebire între bine și rău, deși se înșală în aplicare.

3° Obiectul. – 1. La drept vorbind, numai câteva principii generale și universale sunt obiectul întâi al legii naturale. Astfel sunt următoarele: „Trebuie iubit binele suprem, adică Dumnezeu"; „Trebuie făcut binele și evitat răul"; „Nu face altora ceea ce nu voiești să ți se facă ție"; „Trăiește după dreapta rațiune." 2. Din aceste principii întâi se trag toate datoriile noastre față de Dumnezeu, față de noi înșine și față de semenii noștri: cultul datorat Creatorului, cinstirea

părinților, oprirea sinuciderii, a omorului, a furtului, a minciunii; pe scurt, toate poruncile cuprinse în Decalog, afară de a treia, privitoare la sfințirea Sabatului, care este o lege pozitivă.

4° Subiectul și obligația. – 1. Pe când legile pozitive sunt relative și schimbătoare, adică nu se adresează decât unei părți a omenirii și se schimbă cu vremurile, țările și împrejurările, legea naturală este universală, neschimbată și absolută. Ea se impune tuturor oamenilor din toate țările și din toate timpurile și nu îngăduie dispensă. 2. Totuși se cuvine a deosebi între poruncile ei negative (de pildă: să nu ucizi, să nu furi), care obligă în orice clipă, și poruncile ei afirmative (de pildă: să adori pe Dumnezeu), care obligă numai în momente hotărâte. 3. Fiindcă nu ne cârmuiește purtarea în toate privințele, ea are trebuință a fi întregită prin legile pozitive: divine și omenești.

(164) IX. Legea divină pozitivă.

Dumnezeu nu S-a mulțumit să scrie legea naturală în inima omului; El Și-a mai arătat voia Sa în diferite epoci ale istoriei omenești. Legea primitivă, legea mozaică și legea creștină alcătuiesc, ca să zicem așa, cele trei trepte ale Revelației divine.

A. Legea primitivă. – Această lege cuprinde poruncile impuse lui Adam și Patriarhilor și transmise din neam în neam până la

Moise prin tradiție orală. Poruncile cele mai însemnate ale acestei legi au fost: oprirea dată lui Adam de a mânca din rodul pomului cunoștinței, legea tăierii împrejur impusă lui Avraam și urmașilor săi ca semn al legământului lui Dumnezeu cu poporul iudeu (Gen., XVII, 10) și obligația de a aduce jertfe.

B. Legea mozaică sau Legea scrisă ori Legea veche. – Legea mozaică, care a înlocuit legea primitivă, se numește astfel fiindcă partea cea mai însemnată a acestei legi, adică Decalogul, a fost dată poporului evreu prin mijlocirea lui Moise. Se mai numește: 1. lege scrisă, fiindcă cele zece porunci ale Decalogului erau săpate pe două table, numite „Tablele Legii"; și 2. lege veche, în opoziție cu legea creștină, numită lege nouă.

1. Legea mozaică cuprindea, mai întâi, Decalogul, care întărea poruncile principale ale legii naturale, pe care oamenii, stricați de păcatul strămoșesc, le nesocotiseră. Iată textul: „I. Eu sunt Iehova, Dumnezeul tău, care te-am scos din țara Egiptului. Să nu ai alți dumnezei înaintea feței Mele. Să nu te închini idolilor și să nu le slujești. II. Să nu iei numele lui Iehova în deșert. III. Adu-ți aminte de ziua Sabatului ca să o sfințești. IV. Cinstește pe tatăl tău și pe mama ta, ca să-ți fie zilele lungi în țara pe care ți-o dă Iehova, Dumnezeul tău. V. Să nu ucizi. VI. Să nu săvârșești păcat de necurăție. VII. Să nu furi. VIII. Să nu mărturisești strâmb împotriva aproapelui tău. IX. Să nu poftești casa

aproapelui tău. X. Să nu poftești femeia aproapelui tău, nici sluga lui, nici slujnica lui, nici boul lui, nici asinul lui, nici nimic din cele ce sunt ale lui." (Ieșire, XX, 1-17). După cum se vede lesne, cele zece Porunci ale lui Dumnezeu se confundă aproape cu Decalogul. Singura deosebire este că oprirea privitoare la cultul idolilor (întâia poruncă) a fost înlăturată ca inutilă, că duminica a luat locul Sabatului și că ultimele două porunci au fost transpuse.

2. Legea mozaică cuprindea, în al doilea rând, porunci ceremoniale sau rituale care rânduiau lucrurile cultului și legi civile care rânduiau raporturile supușilor, fie între ei, fie cu cârmuitorii. Aceste două categorii de legi se adresau iudeilor și nu obligau decât pe ei, pe când Decalogul, nefiind decât întărirea legii naturale, se impunea tuturor oamenilor. Poruncile care priveau numai pe iudei au fost desființate odată cu Legea nouă.

C. Legea creștină sau Legea nouă. – Legea creștină, promulgată de Apostoli și de urmașii lor, se numește astfel fiindcă îl are pe Isus Cristos drept autor.

Se mai numește: 1. lege nouă, fiindcă a înlocuit legea mozaică, numită lege veche; 2. lege evanghelică, fiindcă cuprinsul ei se află mai ales în Evanghelii; 3. lege a iubirii, fiindcă se impune mai mult prin iubire decât prin frică; 4. lege a harului, fiindcă creștinii primesc, pentru a o păzi, haruri îmbelșugate datorate

meritelor Răscumpărătorului. Legea creștină cuprinde porunci privitoare la credință, la morală și la cult.

a) CREDINȚA, adică adevărurile pe care trebuie să le credem și dintre care cele mai de seamă sunt cuprinse în Simbolul Apostolilor (a se vedea fasciculul întâi).

b) MORALA. – Morala creștină are un îndoit obiect: porunci și sfaturi. 1. Poruncile. – Sunt cele ale Decalogului, întregite prin poruncile Bisericii. În Predica de pe munte, Domnul nostru, după ce a declarat că n-a venit să desființeze Legea, ci să o întărească, a promulgat din nou și a desăvârșit Legea veche (Mat., V, 17 și urm.).

Cele zece Porunci ale Decalogului, pe care le-am citat mai sus, au fost puse în versuri franțuzești în veacul al XVI-lea și au fost cuprinse în rugăciunile de dimineață și de seară. Cele trei întâi porunci rânduiesc datoriile noastre față de Dumnezeu; a patra, datoriile noastre față de familie; celelalte șase, datoriile noastre față de noi înșine și față de aproapele. 2. Sfaturile. – Legea nouă cuprinde, pe lângă acestea, sfaturi (sărăcie, castitate, ascultare) care, fără a impune o obligație strictă, îngăduie a ajunge la o mai înaltă desăvârșire și a merita o răsplată mai mare în cer (v. lecția a 18-a).

c) CULTUL, adică mijloacele (har, rugăciune și sacramente) pe care Dumnezeu le-a pus la îndemâna noastră, atât pentru a ne sfinți, cât și pentru a-I da cultul ce I se cuvine.

Notă. – Ansamblul legilor divine alcătuiește ceea ce se numește „Dreptul divin”.

(165) X. Legile bisericești.

Deși desăvârșită și definitivă, Legea nouă nu putea străbate toate veacurile fără a se adapta timpurilor, locurilor și împrejurărilor. De aceea Isus Cristos a încredințat Bisericii Sale, după cum am văzut (nr. 134, fasc. I), puterea de a face legi.

A. Legiuitorul. Pontiful suprem, fie singur, fie împreună cu Episcopii adunați în Conciliu, poate face legi pentru întreaga Biserică. Episcopul nu poate face legi decât pentru dieceza sa. Legile făcute pentru întreaga Biserică, sau legile generale, se află într-o culegere numită Codul de Drept canonic, promulgat de Benedict al XV-lea în 1917 și având putere de lege în 1918: el cuprinde 2414 canoane sau legi. – Legile speciale pentru o dieceză, sau legile particulare, se află într-o culegere numită Statutele diecezane.

Oricare ar fi legiuitorul, se întâmplă adesea ca legea să aibă nevoie să fie explicată și interpretată. Interpretarea, care are drept scop a preciza în ce măsură legea este obligatorie, se face fie de către legiuitorul însuși (interpretare autentică), fie de către moraliști (interpretare doctrinală), care explică legea

după regulile primite. Obiceiul poate sluji, de asemenea, drept interpretare a legii (interpretare uzuală).

B. Obiectul. – Legile bisericești având drept scop a procura binele spiritual și mântuirea credincioșilor, obiectul lor cuprinde: – 1. tot ceea ce ține de domeniul spiritual și privește sfințirea sufletelor: cult, disciplină, pedepse canonice; – 2. tot ceea ce ține de domeniul mixt (de pildă: în chestiunile școlii) și chiar ceea ce ține de domeniul temporal, atunci când acesta are legătură cu morala creștină (de pildă: contracte).

C. Subiectul și obligația. –
Can. 12. Nu sunt ținuți de legile pur bisericești cei care nu sunt botezați; cei botezați care nu se bucură îndeajuns de folosirea rațiunii; cei care, deși au folosirea rațiunii, nu au încă șapte ani, afară numai dacă dreptul nu hotărăște în chip expres contrariul.

Can. 13. – § 1. Legile generale obligă pretutindeni pe aceia cărora li se aplică. § 2. Legile particulare pentru un teritoriu obligă pe aceia cărora li se adresează și care au acolo un domiciliu sau un cvasi-domiciliu și locuiesc acolo în fapt, cu păzirea canonului 14.

Can. 14. – § 1. Călătorii nu sunt ținuți: – 1° de legile particulare ale teritoriului lor, când sunt departe de el, afară numai dacă încălcarea acestor legi ar pricinui o vătămare în propria lor dieceză sau dacă aceste legi ar fi personale; – 2° nici de legile teritoriului în care se află, afară de cele care sunt

date în favoarea ordinii publice; – 3° dar sunt ținuți de legile generale, chiar dacă ele nu sunt în vigoare în teritoriul lor; dimpotrivă, nu sunt ținuți de ele dacă ele nu obligă în locul unde se află. § 2. Vagabonzii (cei care nu au domiciliu) sunt ținuți atât de legile generale cât și de legile particulare care sunt în vigoare în locul unde se află.

Obligația creată de lege este cu atât mai riguroasă: a) cu cât materia este gravă; b) cu cât legiuitorul a avut intenția de a impune o poruncă gravă; și c) cu cât a prevăzut împotriva celor vinovați pedepse grave, precum excomunicarea.

D. Încetarea legii. – Se poate întâmpla: a) ca legea să nu oblige fără a înceta să existe; sau b) ca ea să fie suprimată.

În primul caz, obligația unei legi încetează în două feluri: 1. prin neputință fizică sau morală: nimeni nu este ținut la imposibil; 2. prin dispensă. Aceasta se acordă de către legiuitorul însuși sau de succesorul lui, ori de către o persoană delegată care a primit, de la legiuitor sau prin uz, puterea de a dispensa.

În al doilea caz, legea este suprimată: 1. prin abrogare; 2. prin încetarea scopului pentru care legea fusese așezată; 3. prin desuetudine. Se spune că o lege a căzut în desuetudine atunci când, timp de o anumită perioadă, a încetat să fie aplicată ori a fost înlocuită de un obicei contrar. Pentru ca un obicei să abroge o lege, trebuie ca el să fie urmat, timp de un anumit răstimp, de majoritatea credincioșilor, să nu fie contrar

dreptului divin și să fie aprobat, în chip expres ori tacit, de către legiuitor.

Notă. – Ansamblul legilor bisericești alcătuiește ceea ce se numește „Dreptul bisericesc".

(166) XI. Legile civile.

A. Legiuitorul. – Autorul legii civile este acela care deține autoritatea în societate (rege într-o monarhie, adunarea nobililor într-o aristocrație, adunarea legislativă într-o democrație).

B. Obiectul. – Legile civile, fiind făcute în interesul societății, au drept scop tot ceea ce contribuie la binele public. Domeniul lor este, așadar, foarte întins. El cuprinde: a) bunurile trupului, treburile materiale (legi care favorizează agricultura, industria și comerțul; legi care rânduiesc contractele, dobândirea și transmiterea bogățiilor); b) bunurile spiritului (literatură, științe și arte); și c) bunurile societății luate în întregul ei și privită din punctul de vedere al solidarității tuturor membrilor ei (legi de asistență publică, orfelinate, aziluri, spitale, ajutoare pentru bătrâni etc.).

Deși legile civile izvorăsc din voința legiuitorului, nu trebuie să se creadă că ele ar fi lăsate la capriciul lui. Ele nu au, dimpotrivă, valoare decât în măsura în care iau legea naturală

drept temelie și nu sunt în opoziție cu principiile ei. Ele nu trebuie, așadar, niciodată să fie arbitrare.

Urmează de aici că Statul este independent în materiile pur civile, după cum și Biserica este independentă în materiile pur religioase. Dimpotrivă, în materiile mixte, care cuprind un dublu teren, cum ar fi, de pildă, chestiunea legilor școlare, trebuie să fie înțelegere între cele două Puteri, și una nu trebuie să meargă împotriva cerințelor legitime ale celeilalte. Este sigur, într-adevăr, că părinții au dreptul de a-și crește copiii după credința și principiile lor religioase. Statul are, așadar, de ales între două alternative: ori a lăsa părinților libertatea învățământului, ori, dacă se pune în locul lor și revendică monopolul, trebuie să ofere aceleași garanții și să asigure instrucția religioasă.

C. Subiectul și obligația. – Legile civile obligă în conștiință pe toți supușii unei țări, din moment ce ele nu sunt vădit nedrepte. Totuși trebuie făcută o deosebire între legile preceptive și prohibitive, adică acelea care poruncesc sau opresc un act, și legile pur penale (de pildă: legile împotriva fraudatorilor). Cele dintâi obligă înainte de sentința judecătorului; cele din urmă obligă numai după sentință.

Notă. – Ansamblul legilor unui stat alcătuiește ceea ce se numește „Dreptul civil". De dreptul civil, propriu fiecărei țări, trebuie legat Dreptul internațional sau Dreptul ginților, cuprinzând ansamblul legilor care rânduiesc raporturile

națiunilor între ele (de pildă: tratate de comerț, ocrotirea bunurilor supușilor lor etc.).

Concluzie practică.

1. Să fim mândri de morala noastră creștină și să-i studiem bine principiile, ca să fim în stare să răspundem atacurilor potrivnicilor.
2. Să recităm în fiecare zi Poruncile, mulțumind lui Dumnezeu că ne-a făcut cunoscute datoriile noastre într-un chip atât de precis.
3. Să ascultăm cuvântul Psalmistului și să-l săpăm în inimile noastre: „Fericit bărbatul care se teme de Domnul și se desfată în poruncile Lui." (Psalmul 127).

LECTURI.

1. Poruncile lui Dumnezeu date pe Sinai. (Ieșire, XX și urm.).
2. Isus Cristos făgăduiește viața veșnică acelora care păzesc poruncile. (Mat., XIX, 16-17).

CHESTIONAR.

I. 1. Ce este morala creștină? 2. Care este obiectul ei? 3. Care este scopul ei? 4. Este nevoie să se studieze Morala pentru a practica virtutea? 5. Cum se împarte Morala?

II. 1. Ce este datoria? 2. Care sunt felurile ei? 3. Care este temelia datoriei?

III. 1. Ce înțelegeți prin morală independentă? 2. Ce deosebire este între morala plăcerii și morala interesului? 3. Ce este morala altruistă? 4. Ce este morala evoluționistă? 5. Ce este morala sociologică? 6. Morala rațională? 7. În ce sunt aceste diferite sisteme de morală false ori neîntregite? 8. Cum le întregește morala creștină? 9. Ce mustrare se aduce moralei creștine?

IV. 1. Ce se înțelege prin act omenesc? 2. Care sunt condițiile cerute pentru moralitatea actului omenesc?

V. 1. Care sunt cauzele ce influențează răspunderea? 2. Care sunt urmările ignoranței și ale erorii? 3. Care sunt cauzele ce influențează în chip deosebit voința? 4. Care sunt principalele boli ale trupului și ale sufletului care stânjenesc liberul arbitru?

VI. 1. De ce atârnă moralitatea actului omenesc? 2. Enunțați principiile esențiale care pot sluji la determinarea valorii morale a actului omenesc. 3. Ce este cooperarea?

VII. 1. Cum se poate defini legea în general? 2. Ce deosebire este între legea fizică și legea morală? 3. Care sunt urmările existenței legii morale? 4. Care sunt felurile legilor?

VIII. 1. Ce este legea naturală? 2. Cum se dovedește existența ei? 3. Care este obiectul ei? 4. Care este subiectul ei? 5. Ce obligație impune?

IX. 1. Ce înțelegeți prin legea divină pozitivă? 2. Care sunt cele trei epoci în care Dumnezeu și-a descoperit mai cu seamă voința? 3. Au fost toate poruncile legii mozaice desființate de legea creștină? 4. Legea creștină cuprinde numai porunci?

X. 1. Ce sunt legile bisericești? 2. Cine este legiuitorul lor? 3. Ce sunt legile generale? 4. Unde sunt cuprinse? 5. Ce sunt legile particulare? 6. Unde sunt cuprinse? 7. Cui îi revine a le interpreta? 8. Care este obiectul lor? 9. Care este subiectul lor? 10. Ce obligație impun? 11. Cum încetează legea bisericească a obliga ori a exista?

XI. 1. Ce sunt legile civile? 2. Cine este legiuitorul lor? 3. Care este obiectul lor? 4. Subiectul lor? 5. Ce obligație impun? 6. Ce este dreptul internațional?

TEME SCRISE.

1. Este binele înțeles în același fel de toate sistemele de morală?
2. Expuneți diferitele sisteme ale moralei independente. 3. Arătați, prin spectacolul lumii, că nu este totdeauna acord între utilitate și ceea ce se numește virtute, și că morala utilitară este o morală a celui mai mic efort. 4. Care sunt raporturile moralei creștine cu dogma?

Lecția a II-a
PORUNCA ÎNTÂI A LUI DUMNEZEU

„Un singur Dumnezeu vei adora,
și-L vei iubi desăvârșit”

Datoriile noastre față de Dumnezeu. Virtutea religiei.
Cultul lui Dumnezeu – Cultele secundare

(167) Termeni.

A adora (din latinescul „ad”, „orare”, a te adresa cuiva, a-l ruga). – a) În sens larg, adorația este actul prin care recunoaștem excelența cuiva și îi exprimăm supunerea noastră. În acest sens trebuie înțeleasă ceea ce se numește „adorația papei”, adică omagiul de respect și de supunere pe care cardinalii îl aduc unui papă nou ales. – b) În sens strict – precum este întrebuințat în această lecție – cuvântul a adora

desemnează actul de cult prin care Îl recunoaștem pe Dumnezeu ca Ziditorul și Stăpânul nostru și proclamăm, prin însăși aceasta, dependența noastră.

A onora. A arăta respect, stimă pentru cineva, din pricina calităților și meritelor sale.

A venera. A mărturisi deferență și respect față de ceea ce are un caracter de sfințenie.

Nu se adoră decât Dumnezeu. Se onorează Sfânta Fecioară, Îngerii și Sfinții. Se venerează relicvele Sfinților.

Cult (din latinescul „cultus", „colere", a onora). Act religios prin care aducem omagiile noastre fie lui Dumnezeu, fie anumitor creaturi.

Cultul de latrie (din grecescul „latreia", adorație). Cultul care se adresează lui Dumnezeu se numește cult de latrie sau de adorație, cele două cuvinte având aceeași semnificație, după cum se vede din etimologie.

Cultul de dulie (din grecescul „douleia", servitute). Acest cult este acela pe care îl dăm creaturilor, slujitorilor lui Dumnezeu: Îngeri sau Sfinți. Cultul de hiperdulie (grecesc „hyper", deasupra, „douleia"). Cult mai înalt decât cel al Îngerilor și al Sfinților, dar mai jos decât cel de latrie. Așa se numește cultul Sfintei Fecioare.

DEZVOLTARE

(168) I. Porunca întâi a lui Dumnezeu. Virtutea religiei.

Datorii impuse de porunca întâi a lui Dumnezeu. „Să nu ai alți dumnezei înaintea feței Mele. Să nu te închini idolilor", iată porunca întâi a Decalogului. Această formulă negativă a fost tradusă, în porunca întâi, printr-o formulă pozitivă: „Un singur Dumnezeu vei adora și-L vei iubi desăvârșit." Porunca întâi cuprinde, așadar, două datorii: a) adorația și b) iubirea lui Dumnezeu. Ne împlinim cea dintâi datorie prin virtutea religiei.

A doua datorie, iubirea lui Dumnezeu sau caritatea, o implică pe celelalte două: credința și speranța. Este limpede, într-adevăr, că nu putem iubi pe cineva decât în măsura în care credem în el și nădăjduim în bunătatea lui. De aici urmează că această a doua datorie poruncește practica celor trei virtuți teologale: Credința, Speranța și Caritatea. Am legat aceste trei lecții de chestiunea Virtuților (vezi lecțiile 15, 16 și 17).

În această lecție nu va fi vorba decât despre virtutea religiei.

2. Virtutea religiei. –

A. DEFINIȚIE. – Virtutea religiei este o virtute supranaturală care ne îndeamnă să dăm lui Dumnezeu și anumitor creaturi ale Sale cultul ce li se cuvine. Ea este o virtute morală, și nu teologală, deoarece nu are pe Dumnezeu ca obiect imediat, ci cultul pe care I-l aducem.

B. OBIECT. – Virtutea religiei are un întreit obiect: – 1. Obiectul principal este cultul lui Dumnezeu și al Omului-Dumnezeu: le dăm cultul suprem, numit cult de adorație sau de latrie (vezi Vocabularul). – 2. Obiectul secundar este cultul anumitor creaturi: Sfânta Fecioară, Îngerii și Sfinții, care participă la slava lui Dumnezeu în cer și au, prin însăși aceasta, drept la respectul și venerația noastră. Cultul pe care li-l dăm, ca slujitori ai lui Dumnezeu, se numește cult de hiperdulie (Vocabularul) pentru Sfânta Fecioară și cult de dulie pentru Îngeri și Sfinți. – 3. Al treilea obiect al cultului nostru este tot ceea ce ne amintește de Dumnezeu, de Omul-Dumnezeu și de slujitorii lui Dumnezeu; anume: crucile, relicvele și imaginile. Cultul pe care îl dăm acestor lucruri este un cult cu totul relativ, adică nu se îndreaptă atât către lucrurile în cauză, cât către persoanele pe care le reprezintă.

(169) II. Întâiul obiect al cultului: cultul de adorație sau de latrie.

Cultul, privit în general, este un semn de supunere față de o persoană a cărei excelență și superioritate o recunoaștem. Astfel, bătrânii și superiorii ne insuflă respectul; geniile și eroii care ne întrec prin știința lor, prin valoarea lor personală, stârnesc admirația, care este deja un grad mai sus. Când ni se întâmplă uneori să spunem că avem un cult pentru cutare persoană pe care o prețuim și o venerăm, expresia nu este nepotrivită, luată în acest sens. Copilul, de pildă, are un cult pentru părinții săi; soldatul are un cult pentru drapelul care reprezintă patria: toți ne plecăm înaintea a ceea ce este nobil și mare.

Deasupra geniilor, deasupra familiei și a patriei, este Cineva „căruia singur Îi aparține slava, măreția și independența", Cineva care este în vârful scării: Dumnezeu. Lui îi datorăm, deci, un cult suprem. Acest cult suprem se numește cult de adorație sau de latrie.

Cultul de latrie este, așadar, cultul prin care aducem omagiile noastre lui Dumnezeu și Îl recunoaștem ca Ziditorul și Stăpânul nostru.

(170) III. Manifestările cultului de latrie.

Cultul de latrie poate fi adus prin patru acte deosebite: adorația, mulțumirea, rugăciunea și, în caz de păcat, repararea.

1° Adorația. – Adorația este actul prin care proclamăm stăpânirea suverană a lui Dumnezeu asupra tuturor lucrurilor și dependența noastră absolută. Dumnezeu este, într-adevăr, Acela de la care avem totul: „De trăim sau de murim, ai Domnului suntem", zice sfântul Paul. (Rom., XIV, 8). Acest simțământ lăuntric pe care omul îl are despre dependența sa se exprimă, într-un fel, prin gesturi, precum îngenuncherea și prosternarea, prin atitudini care arată micimea, umilința și respectul: astfel, omul îngenunchează pentru a se ruga. Dar actul esențial al adorației este jertfa, care constă în a aduce ca jertfă o victimă (jertfă propriu-zisă) sau în a ne lipsi de un bun de mare preț pentru noi (jertfă impropriu-zisă), spre a proclama că Dumnezeu este totul și că nu avem nimic care să nu-I aparțină. Astfel au înțeles toate religiile antichității, deoarece toate au pus jertfa în centrul vieții lor religioase.

2° Mulțumirea. – Dumnezeu nu este numai Stăpânul nostru, ci este și binefăcătorul nostru. Trebuie deci să-I arătăm toată recunoștința.

3° Rugăciunea. – Rugăciunea este actul prin care Îl rugăm pe Dumnezeu să ne dea binefaceri noi: ceea ce este o manieră de a proclama stăpânirea Sa suverană asupra noastră.

4° Repararea. – De câte ori omul este nerecunoscător față de binefăcătorul său și Îl ofensează prin păcat! El trebuie să-și dezavueze greșelile și, bătându-și pieptul, să ceară iertare.

(171) IV. Calitățile cultului de latrie.

Cultul pe care îl aducem lui Dumnezeu poate fi: 1° lăuntric, 2° exterior, 3° privat, 4° public. Toate patru sunt obligatorii: propoziția este de credință.

1° Cultul lăuntric. – El constă în simțămintele de credință, de iubire, de adorație etc., pe care sufletul nostru le are față de Dumnezeu. „Vine ceasul și acum este, zicea Domnul nostru samaritenei, când adevărații adoratori vor adora pe Tatăl în duh și în adevăr." (Ioan, IV, 23). Prin aceste cuvinte, Cristos nu voia să suprime cultul exterior; dar, știind că iudeii aveau tendința de a-i exagera importanța, voia să-i învețe că manifestările exterioare ar fi de mic preț, dacă nu ar fi ecoul credincios al simțămintelor din suflet. Deci, nici formule deșarte, nici ipocrizie! Nu se cuvine să ne batem pieptul, dacă inima nu este căită. Omagiile pe care le aducem lui Dumnezeu nu trebuie să semene cu atâtea formule de politețe atât de puțin sincere pe care lumea le rostește. Trebuie ca

cultul să fie adevărat și să exprime bine simțămintele sufletului; altminteri ni s-ar putea face aceeași mustrare ca iudeilor și fariseilor: „Poporul acesta Mă cinstește cu buzele, dar inima lui este departe de Mine." (Isaia, XXIX, 13; Mat., XV, 8).

2° Cultul exterior. – Acest cult este manifestarea, prin semne sensibile, a simțămintelor noastre lăuntrice față de Dumnezeu. Cultul lăuntric nu ajunge. Dacă omul are suflet, are și trup; unul și celălalt sunt supuse datoriei adorației. Este, așadar, indispensabil să exprimăm supunerea întregii noastre ființe prin acte exterioare în care trupul are rolul principal: de pildă, rugăciunea vocală, îngenuncherea, plecarea capului, prosternarea trupului, toate acte pe care Biserica le-a rânduit prin prescripții ce țin de Liturgie.

Pe lângă faptul că este o datorie, cultul exterior este și un mijloc. El slujește: a) să traducă simțămintele intime ale sufletului, care au nevoie să se desfășoare în afară; și b) în schimb, să aprindă și să încălzească cultul lăuntric și să devină ca un stimul al lui.

3° Cultul privat. – Acesta este cultul exercitat de un individ în nume propriu; fie că este adus în public sau în particular, el nu exprimă decât simțămintele sufletului său.

4° Cultul public. – Acesta este cultul care exprimă simțămintele unei societăți. Societățile au, ca și indivizii, obligații față de Dumnezeu; ele Îi datorează, deci, un cult public. Acesta se exercită prin reprezentanți care împlinesc

acte religioase în numele fraților lor, și nu numai în nume propriu, ca în cultul privat. Condiția esențială a cultului public nu este, așadar, ca el să fie împlinit în public, ci ca el să fie exercitat de un reprezentant oficial al Bisericii, în numele unei părți a societății (parohie, comunitate) sau al societății întregi, spre a recunoaște drepturile lui Dumnezeu asupra acestei societăți și a-I mulțumi pentru binefacerile Sale ori a-I cere iertare: de pildă, breviarul pe care preotul îl recită acasă în numele societății este un act de cult public.

Principalele manifestări ale cultului public sunt: participarea la Sfânta Liturghie, la oficii, la procesiuni.

(172) V. Trebuie să-L adorăm pe Isus Cristos?

Cultul de adorație sau de latrie se cuvine numai lui Dumnezeu. Isus Cristos, ca Om-Dumnezeu, are El drept la adorația noastră? iată întrebarea care se pune.

Fără îndoială, dacă ar fi cu putință să facem abstracție de dumnezeirea Sa și să-L privim numai în omenitatea Sa, Domnul nostru nu ar avea drept la cultul de adorație. Dar aceasta nu este cu putință decât în închipuire, deoarece cele două naturi ale lui Cristos se unesc într-o singură și aceeași Persoană, Persoana Cuvântului întrupat. Iar cum cultul se aduce întotdeauna Persoanei, și nu naturii, urmează, precum am văzut deja cu privire la cultul Preasfintei Inimi (fasc. I, nr.

85), că trupul și sufletul Său sunt adorabile în același titlu ca dumnezeirea Sa, fiindcă sunt trupul și sufletul celei de-a doua Persoane a Preasfintei Treimi: „Trebuie să cinstim pe Fiul precum cinstim pe Tatăl." (Ioan, V, 23).

(173) VI. Al doilea obiect al cultului: Sfânta Fecioară. Îngerii și Sfinții.

1° Cultul Sfintei Fecioare. – Nu o adorăm pe Sfânta Fecioară, fiindcă ea este creatură; o onorăm (Vocabularul) și o venerăm numai. Din pricina demnității sale eminente de Maică a lui Dumnezeu, a privilegiilor sale însemnate și din pricina îndoitului ei titlu de corăscumpărătoare și mijlocitoare universală (nr. 87), îi dăm un cult mai înalt decât cel al Îngerilor și al Sfinților, numit pentru aceasta cult de hiperdulie (Vocabularul). Că acest cult este legitim, s-a văzut în fasc. I, nr. 88.

2° Cultul Îngerilor și al Sfinților. – Îi onorăm și îi venerăm pe Îngeri și pe Sfinți ca pe prietenii și slujitorii lui Dumnezeu și ca pe ocrotitorii și modelele noastre: acest cult, mai jos decât cel al Sfintei Fecioare, se numește cult de dulie (Vocabularul).

Au drept la cultul public de dulie: – 1. toți Îngerii și, îndeosebi, cei mai cunoscuți, sfântul Mihail, sfântul Gabriel, sfântul Rafael și îngerul nostru păzitor; – 2. toți sfinții canonizați. Dacă toți au drept la un cult public, sunt unii care

merită un cult special, fie din pricina demnității lor, precum sfântul Iosif, sfântul Ioan Botezătorul, sfântul Petru și sfântul Paul, fie din pricina unor împrejurări deosebite, precum patronul țării noastre, al diecezei noastre, al parohiei noastre, și anumiți sfinți cărora Dumnezeu le-a dat privilegiul de a ne dobândi cutare sau cutare har. – 3. Cât despre Fericiți, ei nu au drept la cult public „decât în locurile unde Sfântul Scaun îl îngăduie și în felul în care l-a concesionat" (can. 1277).

3° Felul de a da cultele de hiperdulie și de dulie. – a) Pentru a da cum se cuvine cultul datorat Sfintei Fecioare, trebuie să prăznuim cu evlavie toate sărbătorile rânduite în cinstea ei și să apelăm adesea la marele ei credit înaintea lui Dumnezeu. – b) Îi cinstim pe Sfinți purtând numele lor cu respect, participând la predici și la oficii în cinstea lor; dar cel mai bun cult pe care li-l putem da este să le imităm virtuțile.

(174) VII. Al treilea obiect al cultului. Cultul relicvelor.

Biserica dă relicvelor sfinților, crucilor și imaginilor sfinte un cult numit cult relativ, prin opoziție cu cultul absolut. În timp ce cultul absolut se îndreaptă direct către persoana pe care vrem s-o cinstim, cultul relativ se îndreaptă numai către lucrurile care ne amintesc de ea. Vom vorbi despre cultul

relicvelor în acest paragraf, iar despre cultul crucilor și al imaginilor în paragraful următor.

1° Definiție. – Prin relicve (lat. *reliquiae*, rămășițe) se înțelege ceea ce ne rămâne de la un Sfânt: oasele sale, veșmintele care i-au slujit la întrebuințare și instrumentele pătimirii sale, când este vorba de un martir.

2° Specii. – Se deosebesc relicvele însemnate și relicvele neînsemnate. „Relicvele însemnate sunt: trupul, capul, brațul, antebrațul, inima, limba, mâna, piciorul sau partea trupului în care martirul a pătimit, cu condiția ca aceasta să fie întreagă și destul de mare" (can. 1281, § 2). Relicvele neînsemnate sunt părți mici ale trupului, precum acelea, de pildă, care se închid în mici medalioane.

„Numai relicvele autentificate (adică recunoscute ca adevărate) de autoritatea competentă pot fi cinstite cu un cult public" (can. 1283, § 1). Este, de altminteri, oprit „a se agita chestiunea autenticității relicvelor, mai ales în predici, în cărți, foi sau comentarii menite a favoriza pietatea..." (can. 1286).

3° Legitimitatea cultului. – Cultul relicvelor este legitim. Acest adevăr de credință se sprijină pe Sfânta Scriptură, pe Tradiție și pe rațiune.

A. SFÂNTA SCRIPTURĂ. – Autorii sacri ne istorisesc mai multe minuni săvârșite prin relicvele sfinților. Astfel, în Vechiul Testament se spune că simpla atingere a oaselor lui

Elisei a înviat un om mort (IV Regi, XIII, 21). – În Noul Testament citim în Fapte că bolnavi au fost vindecați de bolile lor și izbăviți de duhurile rele numai atingând ștergare care aparținuseră sfântului Paul (Fapte, XIX, 12).

B. TRADIȚIE. – 1. Cultul relicvelor urcă până la cea mai înaltă vechime. Încă din secolul al II-lea, primii creștini au strâns rămășițele Sfântului IGNATIE AL ANTIOHIEI, ale Sfântului POLICARP și ale altor martiri pentru a le venera. Sfântul AMBROZIE și Sfântul AUGUSTIN vorbesc despre numeroase minuni săvârșite la mormintele Sfântului ȘTEFAN, ale Sfântului GERVASIE și ale Sfântului FELIX DE NOLE. – 2. Conciliul din Trento a condamnat pe protestanții care socoteau cultul relicvelor ca superstițios; el a declarat că credincioșii trebuie „să venereze trupurile martirilor și ale celorlalți sfinți care trăiesc cu Isus Cristos, deoarece aceste trupuri au fost mădulare vii ale lui Cristos și temple ale Sfântului Duh, deoarece ele trebuie să învie slăvite pentru viața veșnică și deoarece prin ele Dumnezeu dă oamenilor multe binefaceri" (Sess. XXV).

C. RAȚIUNE. – Orice om este împins de un simțământ firesc să păstreze cu evlavie și să înconjoare cu respect rămășițele acelora pe care i-a iubit sau i-a admirat: părinți, prieteni, oameni iluştri. Este, deci, drept să venerăm rămășițele sfinților care au ilustrat Biserica prin virtuțile lor eroice.

4° Felul de a da cultul relicvelor. – Biserica cinstește relicvele prin diferite acte exterioare, de pildă, purtându-le în

procesiune, tămâindu-le în oficiile publice, expunându-le uneori spre venerarea credincioșilor și prăznuind în fiecare an o sărbătoare în cinstea lor.

(175) VIII. Cultul crucilor și al imaginilor.

1° Crucea. – Trebuie a deosebi între Adevărata Cruce, care L-a purtat pe Domnul nostru și pe care a udat-o cu sângele Său, și celelalte cruci, de lemn ori de metal, făcute după chipul Adevăratei Cruci. Cea dintâi este o adevărată relicvă și are drept la un cult relativ de adorație. Celelalte nu au, desigur, același preț; dar merită totuși respectul și venerația noastră, pentru că sunt semne care ne amintesc pe Mântuitorul.

2° Imagini. –

A. Prin imagini religioase se înțeleg sculpturile, picturile, gravurile, statuile care ni-L reprezintă pe Cristos, pe Sfânta Fecioară și pe Sfinți.

B. CULTUL IMAGINILOR ESTE LEGITIM. – Acest adevăr de credință se sprijină pe Sfânta Scriptură, pe Tradiție și pe rațiune.

a) SFÂNTA SCRIPTURĂ. – Într-adevăr, în Vechiul Testament, cultul imaginilor nu a fost prea în cinste. Iudeii fiind prea înclinați spre idolatrie, Dumnezeu le poruncise să nu facă chipuri, ca nu cumva să fie ispitiți a le adora ca pe

niște idoli (Exod, XX, 4; Lev., XXVI, 1). Dar porunca nu era absolută, căci El i-a poruncit lui Moise să pună doi heruvimi de aur de o parte și de alta a chivotului legământului (Ex., XXV, 18) și să înalțe pe un stâlp un șarpe de aramă (simbol al lui Cristos pe crucea Sa), pe care era de ajuns să-l privești cu credință spre a fi vindecat dacă erai mușcat de șarpe (Ex., XXI, 8, 9).

b) TRADIȚIE. – 1. Cultul imaginilor a fost practicat încă de la începutul creștinismului, după cum o dovedesc numeroasele imagini ale Domnului nostru, ale Sfintei Fecioare și ale martirilor, pictate pe zidurile catacombelor. – 2. Al II-lea conciliu de la Niceea (787) a condamnat pe împărații Orientului care porunceau să se sfărâme statuile și să se văruiească imaginile și care, pentru aceasta, au fost numiți iconoclaști sau sfărâmători de imagini (vezi Ist. noastră a Bisericii, nr. 115). – 3. Conciliul din Trento (1563) a definit legitimitatea cultului împotriva protestanților, care îl socoteau rătăcit și idolatru și nimiceau operele de artă.

c) RAȚIUNE. – 1. Cultul imaginilor este potrivit firii noastre. Oare nu păstrăm, cu amintire evlavioasă, portretele celor pe care i-am iubit? De ce ne-ar fi oprit să venerăm imaginile care ne amintesc pe Mântuitorul nostru, pe Fecioara și pe Sfinți? – 2. Imaginile care împodobesc bisericile noastre (sculpturi, tablouri, fresce, vitralii) sunt ca o carte a neștiutorilor, în care ei pot învăța tainele și istoria religiei noastre, cu condiția, desigur, ca ele să aibă tot ce trebuie spre a fi imagini religioase. De aceea „este oprit a se așeza în biserici imagini

neobișnuite, care nu sunt potrivite cu uzul aprobat de Biserică, ori imagini lipsite de cuviință" (can. 1279).

Concluzie practică.

1. „Vă ador, o, Dumnezeul meu, cu supunerea datorată măririi Voastre suverane; cred în Voi, fiindcă sunteți însăși Adevărul; nădăjduiesc în Voi, fiindcă sunteți infinit de bun; Vă iubesc din toată inima mea, fiindcă sunteți suveran de iubit și iubesc pe aproapele ca pe mine însumi din iubire pentru Voi." Această formulă de rugăciune, dacă o recităm cu luare-aminte și din adâncul inimii, va fi expresia desăvârșită a simțămintelor pe care trebuie să le avem față de Ziditorul nostru.
2. Să dăm, de asemenea, Sfintei Fecioare, Îngerilor și Sfinților cultul ce li se cuvine. Să fie totdeauna în casa noastră crucifixul, ca să ne dea o învățătură și un model, și chipul Fecioarei, ca să ne predice încrederea și virtutea. Să nu despărțim în evlavia noastră pe Mamă de Fiul; prin Maria se merge la Isus și este cel mai sigur mijloc de a dobândi harurile de care avem nevoie.

LECTURI.

1. Adorația nu trebuie dată decât lui Dumnezeu. Sfântul Paul și sfântul Barnaba refuză adorațiile păgânilor. (Fapte, XIV). 2. Cultul sfinților. Slava care le vine de la Dumnezeu. (Ps., CXLIX).

CHESTIONAR.

I. 1 Care este obiectul poruncii întâi a lui Dumnezeu? 2 Ce datorii ne impune? 3 Ce este virtutea religiei? 4 Care este întreitul ei obiect?

II. 1 Ce este cultul în general? 2 Ce este cultul de latrie?

III. 1 Care sunt cele patru acte prin care dăm cultul de latrie?

IV. 1 Care sunt calitățile cultului lui Dumnezeu? 2 De ce dăm lui Dumnezeu un cult lăuntric? 3 Ar fi el de ajuns fără cultul exterior? 4 Ce este cultul privat? 5 Ce este cultul public? 6 Este cultul public totdeauna exercitat în public?

V. 1 Trebuie să-L adorăm pe Isus Cristos? 2 Din ce pricini trebuie să-L adorăm?

VI. 1 Ce cult dăm Sfintei Fecioare? 2 Cum se numește acest cult? 3 Și cel al Îngerilor și al Sfinților? 4 Cui poate fi dat cultul public de dulie? 5 Cum trebuie să le dăm cultul?

VII. 1 Ce înțelegeți prin cult relativ? 2 Ce sunt relicvele? 3 Ce sunt relicvele însemnate? 4 Cele neînsemnate? 5 Dovediți că cultul relicvelor este legitim? 6 Cum le cinstește Biserica?

VIII. 1 Ce cult dăm Adevăratei Cruci? 2 Și celorlalte cruci? 3 Ce cult dăm imaginilor? 4 Dovediți că cultul imaginilor este legitim.

TEME SCRISE.

1 Spuneți ce cult aducem lui Dumnezeu prin pelerinaje, procesiuni, sunarea clopotelor. 2 Ce însemnau aurul, tămâia și smirna pe care Magii le-au pus la picioarele Domnului nostru? 3 Putem da un cult celor care încă nu au fost canonizați de Biserică? 4 Fericiții nu pot fi ei obiectul unui cult? 5 Ce deosebire faceți între cultul pe care îl dăm Preasfântului Sacrament și cel al Adevăratei Cruci? Este unul mai presus decât celălalt?

Lecția a III-a
Păcatele împotriva virtuții religiei

(176) Termeni.

Idolatrie (din grecescul „eidôlon", idol; „latreia", cult). Cult de adorație dat idolilor, adică oricărui lucru care nu este Dumnezeu, creaturii însuflețite sau neînsuflețite: oameni, eroi, animale, soare, plante ori statui, sau chiar unei persoane închipuite: astfel, de pildă, marea Revoluție franceză a adorat zeița Rațiune.

Superstiție (din latinescul „super", deasupra, „stare", a sta; prin urmare, în afară). Aplicat cultului, acest cuvânt înseamnă, după etimologie, că nu se dă cultul cum se cuvine.

Obiecte de superstiție. Lucruri pe care le poartă cineva asupra sa sau nu – de pildă, amuleta, talismanul, fetișul – și cărora li se

atribuie puterea tainică de a apăra de boli și nenorociri și de a aduce noroc și fericire. (Vezi Apologetica noastră, nr. 138).

Ocultism (lat. *occultus*, ascuns). Acest cuvânt slujește uneori să desemneze ansamblul științelor oculte, precum divinația, magia, spiritismul și alte științe a căror cunoaștere este ascunsă mulțimii.

DEZVOLTARE

(177) I. Păcatele împotriva virtuții religiei.

Sunt două chipuri de a păcătui împotriva virtuții religiei, adică împotriva datoriei de cult prescrise de porunca întâi: prin exces sau prin lipsă.

1. Prin exces. – În această întâi categorie de păcate trebuie așezate idolatria și superstiția. Aceste două chipuri greșite de a aduce cultul Dumnezeirii alcătuiesc ceea ce se numește viața păgână.
2. Prin lipsă sau ireligie. – La această a doua categorie aparțin: a) sacrilegiul; b) necredința și impietatea; și c) indiferența.

(178) II. Întâia categorie. Păcate prin exces: Idolatria.

1° Definiție. – Idolatria constă în a da idolilor cultul de adorație care nu se cuvine decât lui Dumnezeu.

2° Specii. – Trebuie deosebite: a) idolatria din neștiință: astfel este cazul necredincioșilor și al păgânilor care cred că idolii sunt adevărata dumnezeire; b) idolatria adevărată sau formală: păcatul acelora care, cunoscând pe adevăratul Dumnezeu, adoră idolii; acest caz este foarte frecvent în istoria iudaică; c) idolatria simulată, când, de frica persecuției, cineva se pleacă în afară înaintea idolilor fără a le da cultul lăuntric: astfel a fost, pe vremea persecuțiilor, păcatul unui număr de creștini care, spre a scăpa de chinuri, au jertfit idolilor și care, pentru aceasta, au fost numiți „lapsi", după un cuvânt latin ce înseamnă căzuți.

3° Malicie. – Orice idolatrie care nu provine din neștiință este un păcat grav. În Vechiul Testament, ea a fost oprită prin porunca întâi a Decalogului și pedepsită cu pedepse foarte aspre. Sub Legea evanghelică, în primele veacuri ale Bisericii, idolatria a fost socotită drept una dintre cele mai grave greșeli și supusă unei penitențe publice, care ținea până la sfârșitul vieții. „Lapsii" nu dobândeau dezlegarea de greșeala lor decât înainte de moarte, sau în cazul unei noi persecuții.

Se înțelege însă de la sine că idolatria simulată, care provine din frică, este mai puțin gravă decât idolatria adevărată, care își are principiul în răutatea inimii.

(178 bis) III. Păcate prin exces (urmare): Superstiția.

1° Definiție. – Superstiția, luată în general, este un chip fals de a înțelege și de a practica cultul: a nu-l da cum trebuie și cui trebuie.

2° Specii. – Superstiția cuprinde: observanțele deșarte, divinația, magia, și practicile mai moderne ale spiritismului și ale hipnotismului.

A. OBSERVANȚE DEȘARTE. – Prin aceasta trebuie înțelese anumite practici ori observanțe cărora li se atribuie efecte nesovăielnice pe care nu le au prin ele însele și pe care Dumnezeu nu le-a legat de ele. Pentru aceasta se numesc deșarte, adică nefolositoare ori primejdioase. Se întrebuințează, de pildă, leacuri ciudate; se rostesc cuvinte tainice; se recită formule de rugăciuni de un număr hotărât de ori, cu scopul de a dobândi în chip infailibil vindecarea oamenilor ori a dobitoacelor. Se iau anumite lucruri drept semne ori prevestiri ale unor întâmplări fericite sau nefericite: de pildă, se crede că a fi treisprezece la masă, a răsturna o solniță, a călători vinerea (zi nefastă), a întâlni o pasăre socotită de rău augur, aduce nenoroc, pe când trifoiul cu patru foi, funia spânzuratului, talismanele și amuletele aduc noroc și

feresc de catastrofe, ca și cum Dumnezeu ar fi legat urmări fericite ori nefericite de lucruri care, prin ele însele, nu au nici o înrâurire, bună sau rea, asupra mersului evenimentelor.

Se întâmplă chiar ca persoane evlavioase să păcătuiască prin superstiție, practicând devoțiuni neaprobate, de pildă, înmulțind ceremoniile (cult superfluu), atribuind unei rugăciuni o eficacitate suverană pe care nici Dumnezeu, nici Biserica nu i-au recunoscut-o. Dar nu trebuie puse între observanțele deșarte practica evlavioasă a novenelor: novene de liturghii ori de rugăciuni, cererea trentenelor gregoriene pentru a dobândi haruri deosebite, purtarea asupra sa, din devoțiune, a unei medalioane a Sfintei Fecioare ori a unei relicve de sfânt.

Ceea ce este superstiție este a crede că mijlocul este infailibil, când Dumnezeu nu a dat niciodată o asemenea asigurare.

B. DIVINAȚIA. – Divinația constă în a voi să se descopere lucrurile tainice ori viitoare prin mijloace care, prin ele însele, sunt neputincioase: ceea ce presupune, deci, întotdeauna recurgerea la demon. Invocarea demonului este: 1. expresă, când se rostesc cuvinte ori se trasează semne care se adresează în chip direct demonului și îi cer un răspuns; 2. tacită, când, fără a-l invoca în chip expres, se întrebuințează mijloace despre care se știe că sunt neapte să dea efectul cerut, fără intervenția lui.

Ar fi prea lung a înșira mijloacele de care divinația s-a slujit spre a cunoaște cele ascunse ori a prevesti viitorul. Grecii consultau oracolul din Delfi; șezând pe un trepied, o preoteasă, mediumul de atunci, vaticina, sau mai bine rostea cuvinte întunecoase, cu înțeles dublu, pe care le tâlcuiau cum puteau. La romani, haruspicii cercetau voia zeilor prin cercetarea măruntaielor victimelor jertfite. Augurii prorociau viitorul după zborul ori cântul păsărilor sau după pofta găinilor sacre. Și iudeii înșiși, atât de înclinați spre idolatrie, au consultat de mai multe ori ghicitorii, în ciuda opririlor Legii lor. Regele Saul s-a dus la pitonița din Endor ca să afle deznodământul războiului pe care îl începuse (I Regi, XXVIII, 7-21), și a avut mulți imitatori sub domniile lui Ahaz și ale lui Manase.

Am avut apoi: astrologii, care citeau viitorul în astre; chiromanții, în liniile mâinii; piromanții, în mișcările flăcării; hidromanții, în culoarea apei; necromanții și spiritiștii, care îi întreabă pe morți în același scop. Au fost, în toate timpurile, tâlcuitorii de vise (oniromanți), și sunt încă, la ora de față, somnambuli și ghicitoare în cărți (cartomanțe) care nu duc lipsă de clientelă.

Se poate întreba până la ce punct este cu putință, printr-unul dintre aceste procedee, a cunoaște viitorul. Este îngăduit a afirma, în general, că în toată această artă a divinației este o foarte mare parte de pus pe seama șarlataniei și a înșelătoriei; dar nu rămâne mai puțin adevărat că, dacă un savant, un astronom ori un filosof pot vesti ceea ce se va întâmpla

într-un timp mai mult ori mai puțin depărtat, trăgând numai efectele din cauze, cu atât mai mult poate demonul să ghicească multe lucruri care sunt necunoscute inteligențelor noastre.

C. MAGIA. – Magia diabolică, numită și magie neagră – spre a o deosebi de magia albă, sau prestidigitație, ale cărei trucuri minunate se datoresc numai îndemânării operatorului – este o practică de superstiție prin care se pretinde a se săvârși fenomene extraordinare ce nu pot fi obținute prin mijloace naturale: ceea ce presupune intervenția demonului. Când își propune să facă rău aproapelui, să-i arunce un farmec rău, magia se numește *maleficiu* (lat. *male*, rău, *facere*, a face) sau vrăjitorie. Cei și cele care o practică se numesc vrăjitori și vrăjitoare.

Magia neagră urcă până la epocile cele mai depărtate ale istoriei. În Egipt, pe vremea lui Moise, au fost magi care pretindeau că fac minuni. S-au găsit chiar papirusuri care cuprindeau vestitele formule misterioase, cu ajutorul cărora chemau sufletele morților și duhurile rele, vindecau bolnavi și stăteau de vorbă cu zeii. Magii Caldeii și ai Asiriei nu au fost mai puțin renumiți.

Pe vremea Apostolilor, magia exista încă. Citim, într-adevăr, în Faptele Apostolilor (VIII, 5-13) că, în clipa când apostolul Filip evangheliza o cetate din Samaria și vindeca pe mulți paralitici, se afla acolo un om, numit Simon, care practica magia și uimea poporul.

În evul mediu, și chiar mai târziu, magia neagră a avut o lungă perioadă de prosperitate. Cei ce o practicau se numeau vrăjitori sau alchimiști. Faimă îi învinovățea că aruncă farmece, conjurații, maleficii. Vrăjitorii care aruncau farmece ori maleficii au fost urmăriți de o legislație aspră, poate până la exces. S-a acuzat chiar Biserica în această privință; i s-a reproșat că ar fi întrebuințat represalii împotriva vinovaților și că ar fi rostit condamnări nedrepte. Pentru întâiul cap de acuzare, înainte de a-l aduce Bisericii, ar trebui urcat mai sus și acuzate legile romane, care nu au fost mai puțin aspre și care pronunțau pedeapsa cu moartea împotriva magilor ce se slujeau de puterea lor spre a face rău. Dacă legislația evului mediu a fost atât de rigidă, aceasta este fiindcă adoptase dreptul roman și, prin aceasta, menținuse pedepsele care existau împotriva magilor. Cât despre al doilea cap de acuzare, că au fost nevinovați osândiți la moarte, lucrul este cu putință și vrednic de plâns: este o nenorocire că judecătorii, de cele mai multe ori laici, nu au fost întotdeauna destul de pricepuți spre a deosebi pe adevărații vinovați; dar să nu uităm că din sânul Bisericii s-au ridicat protestările împotriva procedurilor urmate și că un rege, apărător al Bisericii, Ludovic al XIV-lea, a suprimat pedeapsa cu moartea împotriva vrăjitorilor. (V. JAUGEY. Articol: Vrăjitorie.)

În vremea noastră, magia mai există încă la neamurile păgâne; ea a și ajuns, ca să zicem așa, rang de religie la popoarele fetișiste din Africa apuseană și din Australia. În Europa, dimpotrivă, nu se mai crede aproape deloc în magie. Ea a fost

înlocuită de două alte practici, cu înfățișare mai științifică: spiritismul și hipnotismul.

D. SPIRITISMUL este știința ocultă care își propune, chemând spiritele (dezîntrupate), să cunoască lucrurile ascunse, de pildă, soarta răposaților și tainele vieții viitoare. Spiriștii cer răspunsurile lor prin mijlocitori, numiți mediumi. Uneori o masă răspunde bătând un anumit număr de mici lovituri repetate pe podea; ori un creion scrie răspunsul cerut; ori încă se arată o nălucă.

E. HIPNOTISMUL. – Hipnotismul este arta de a provoca, prin diferite procedee, hipnoza sau somnul artificial, în care subiectul hipnotizat poate primi de la hipnotizator sugestii care îi determină senzații ori îl îndeamnă la acte pe care le împlinește îndată, în starea de hipnoză, sau mai târziu, în starea de veghe. Fenomenele hipnotismului pot fi naturale și de ordin patologic. Dar, fiindcă hipnotizatul își pierde libertatea și devine lucrul hipnotizatorului, hipnotismul este totdeauna imoral prin însăși firea lui.

De hipnotism trebuie apropiat magnetismul animal. După experiențele făcute de știință, animalele și oamenii degajă un fluid foarte subtil care se transmite altor corpuri, apte a-l primi, întocmai cum se desprinde din magnet un fluid ce se comunică fierului și îl atrage. Fluidul pornește din trupul magnetizatorului și, prin diferite procedee – atingeri (în sistemul lui Mesmer), cu ajutorul baghetei (sistemul lui Puységur), ori cu ajutorul unui obiect strălucitor așezat

înaintea subiectului (sistemul lui Braid) – se comunică trupului magnetizatului și produce starea de somnambulism, în care inteligența și cunoștința pot lua tot felul de dezvoltări.

3° Malicia superstiției. –

a) Observanțele deșarte. – Fiindcă, în general, ele provin mult mai mult dintr-o anumită slăbiciune a minții, din neștiință și din lipsa unei instruiri religioase, decât din răutate și din intenții rele, ele nu au decât un grad foarte atenuat de vinovăție.

b) Divinația. – 1. Când este un pact explicit cu demonul, divinația este un păcat grav. A te adresa, într-adevăr, demonului ca să descoperi lucrurile viitorului pe care numai Dumnezeu le cunoaște, înseamnă a proclama că demonul este tot atât de puternic ca Dumnezeu, înseamnă a-i da un cult dumnezeiesc: este, prin urmare, a aduce lui Dumnezeu o grea jignire. – 2. Chiar când invocarea este tacită, păcatul este grav, fiindcă se face un apel implicit la intervenția demonului. Totuși se poate întâmpla ca neștiința și simplitatea să micșoreze greutatea greșelii.

c) Magia. – Numai magia neagră este oprită, iar gravitatea ei este în proporție cu răul pe care cineva voiește să-l facă aproapelui, făcând să intervină demonul.

d) Spiritismul. – Practica spiritismului este o superstiție cu totul neîngăduită, căci nu este în ordinea dumnezeiască ca

Dumnezeu să trimită duhurile bune spre a hrăni curiozitatea omenească. Dacă duhuri răspund cercetărilor spiritiștilor, nu poate fi, deci, vorba decât de demoni, care nu voiesc să intre în legătură cu omul decât ca să-i facă rău și să-l împingă la rău. De aceea Biserica a oprit în mod absolut a se lua parte, în orice chip, la experiențele de spiritism. (Decretele Congregației Sfântului Oficiu din 30 martie 1898 și din 24 aprilie 1917).

Evident, în practicile spiritismului, multe lucruri pot fi puse fie pe seama șarlataniei, fie pe seama unor cauze naturale și nu sunt, atunci, rele: astfel sunt fenomenele meselor rotitoare și chiar ale meselor vorbitoare, ori de câte ori ele dau răspunsuri ce se pot explica în chip natural prin transmiterea unui fluid venit de la mediumi. Tot astfel, toate faptele de clarviziune (puterea de a vedea prin corpuri opace și de a pătrunde gândul), de telepatie (cunoașterea unor lucruri ascunse ori a unor evenimente ce se petrec la o depărtare atât de mare încât nu pot fi cunoscute de subiectul care are vedenia), nu sunt nici ele neapărat rezultatul unei intervenții diabolice. Dar sunt unele fapte care se explică anevoie în afară de intervenția demonilor: de pildă, strămutarea unor obiecte fără cauză văzută, anumite fenomene de levitație (mese ori alte obiecte care se ridică de la sine deasupra pământului), răspunsurile meselor vorbitoare într-o limbă necunoscută celor de față etc. Pentru a judeca cui trebuie atribuite aceste fapte, se cuvine, prin urmare, a se lua în seamă împrejurările în care ele se produc. A se vedea RIBET, *La Mystique divine*, t. III.

e) Hipnotismul. – Este mai greu de făcut despărțirea între cauzele naturale și cauzele supranaturale în practicile hipnotismului. Totuși este îngăduit a statornici următoarele reguli: – 1. Hipnotismul este aspru oprit când se întrebuințează mijloace rele în sine, precum formulele de incantație, spre a provoca somnul, sau când se urmăresc efecte rele, de pildă, a se da pe față secretele unei a treia persoane. – 2. Hipnotismul este îngăduit, dimpotrivă, când este produs pe căi naturale și are un scop lăudabil. Astfel, doctorii îl pot întrebuința în chip licit spre a trata anumite boli trupești ori morale, de îndată ce hipnotizatul își dă, mai înainte, consimțământul.

(179) IV. A doua categorie. Păcatele prin lipsă.

1° Sacrilegiul. –

A. DEFINIȚIE. – Sacrilegiul este profanarea unei persoane, a unui lucru sau a unui loc sacru. A profana înseamnă a trata ceea ce este sacru ca pe ceea ce este profan, prin urmare, fără cuviinciosul respect. Ca să fie profanare, trebuie deci ca persoana, lucrul ori locul să fi fost consacrate lui Dumnezeu, adică despărțite, printr-o ceremonie specială, de persoanele, lucrurile și locurile profane.

B. SPECII. – Sacrilegiul este personal, real ori local: – a) personal, când se lovește o persoană consacrată lui Dumnezeu

sau când se săvârșește cu ea păcatul desfrânării; – b) real, când se profanează lucruri sfinte. Furtul, întrebuințarea vaselor și a veșmintelor sfinte la întrebuințări profane, atentatele împotriva relicvelor sfinților, împotriva bunurilor bisericești, administrarea ori primirea sacramentelor în stare de nevrednicie sunt sacrilegii reale. Aici trebuie adăugată și simonia, care a fost rana evului mediu și care consta în a da episcopii și beneficii celui ce oferea mai mult, în a cumpăra ori a vinde relicve; – c) local, când se profanează un loc sacru (biserică, capelă ori cimitir) prin fapte potrivnice sfințeniei locului: furturi, atentate, fapte necuviincioase etc.

C. MALICIA SACRILEGIULUI. – Că sacrilegiul este un păcat grav prin însăși firea lui, aceasta decurge din faptul că a trata rău un lucru sacru înseamnă a face injurie celui căruia acel lucru este consacrat, adică lui Dumnezeu.

Totuși, gravitatea greșelii atârnă de trei împrejurări: a) de sfințenia persoanei, a lucrului ori a locului pe care îl profanează cineva. Dacă, de pildă, lucrul sacru nu slujește cultului dumnezeiesc decât într-un chip îndepărtat, sacrilegiul este mai puțin grav; – b) de nereverența însăși, după cum este mai mare ori mai mică; – c) de intenția profanatorului. Vinovăția acestuia variază după conștiința pe care o are despre malicia faptei sale.

2° Necredința. – Necredincioșii sunt aceia care nu cred dogmele religioase. Când necredința nu se mărginește a tăgădui dogmele religioase, ci le și combate fie prin scrieri, fie

prin cuvânt, ea se numește impietate. Impietatea deliberată este totdeauna un păcat grav.

3° Indiferența. – Necredinciosul, care nu aduce cult unui Dumnezeu în care nu crede, și impiul, care îl combate, sunt ireligioși. Indiferentul însă este areligios. El refuză să cerceteze chestiunea cea mai însemnată dintre toate, aceea a destinului: aceasta este indiferența teoretică. Sau trăiește ca și cum Dumnezeu n-ar exista, Îl uită, nu se îngrijește de El, nu I se roagă, din lene ori din nepăsare; sau, din respect omenesc, îi este rușine să pară creștin, să meargă la Liturghie și să-și împlinească datoriile religioase: aceasta este atunci indiferența practică.

Concluzie practică.

1. Este foarte important să cunoaștem desăvârșit regulile ce trebuie urmate în cultul pe care îl datorăm lui Dumnezeu, spre a nu cădea niciodată în superstiții ridicole, care ar atrage asupra noastră batjocura oamenilor lumești și le-ar da prilej de scandal și de atacuri împotriva Bisericii.
2. Să ne facem o regulă de a nu lua parte la ședințe de spiritism și chiar de hipnotism, fiindcă nu este totdeauna ușor de știut dacă procedeele întrebuințate sunt naturale ori nu.

3. Să avem un foarte mare respect pentru toate lucrurile și persoanele consacrate lui Dumnezeu.

LECTURI.

1. Sfântul Pavel propovăduiește înaintea Areopagului. (Fapte, XVII, 16-31.) 2. Superstiția iudeilor. (Ioan, XVIII, 28.) 3. Baltazar pedepsit pentru sacrilegiul său. (Daniel, V.) 4. Superstiție. – „Mi-am pierdut procesul, zicea un prost, fiindcă a fost judecat într-o vineri." „Atunci, îi răspunde un șiret, nu poate fi aceeași zi în care l-a câștigat potrivnicul tău."

CHESTIONAR.

I. Cum se păcătuiește împotriva virtuții religiei?
II. 1 Ce este idolatria? 2 Care sunt speciile ei? 3 Care este malicia ei?
III. 1 Ce este superstiția? 2 Care sunt speciile ei? 3 Ce numiți observanțe deșarte? 4 Ce anume caracterizează observanța deșartă? 5 Ce este divinația? 6 Ce este invocarea expresă a demonului? 7 Ce este invocarea tacită? 8 Ce este magia? 9 Care sunt speciile ei? 10 Este magia de dată veche? 11 Ce este spiritismul? 12 Ce este hipnotismul? 13 Care este malicia superstiției? 14 Este practica spiritismului totdeauna vinovată?

15 Ce reguli se pot statornici cu privire la practica hipnotismului?

IV. 1 Ce este sacrilegiul? 2 Care sunt speciile lui? 3 Care este malicia lui? 4 De ce împrejurări atârnă gravitatea greșelii? 5 Ce este necredința? 6 Ce este impietatea? 7 Este impietatea deliberată un păcat grav? 8 Ce este indiferența? 9 Care sunt speciile ei?

TEME SCRISE.

1 Ce înseamnă cuvântul acesta al lui Bossuet despre păgânism: „Totul era Dumnezeu, afară de Dumnezeu Însuși"? 2 Mahomedanii sunt idolatri? 3 Ar fi un păcat tot atât de mare a adora pe Sfânta Fecioară ca a adora idolii? 4 Este superstiția un păcat tot atât de grav ca idolatria? 5 Este sacrilegiu a profana un mormânt? 6 Ar fi sacrilegiu a întrebuința la uzuri profane covoarele Bisericii, sfeșnicele etc.? Sunt aceste lucruri lucruri sfinte?

LECȚIA A IV-A
A II-A PORUNCĂ A LUI DUMNEZEU

„Numele lui Dumnezeu în deșert să nu-l juri,
Nici altceva asemenea."

Datoriile noastre către Dumnezeu.
Respectul Numelui lui Dumnezeu. Jurământul. Ispitirea lui Dumnezeu.

(180) Termeni.

A jura. Două înțelesuri: – a) a lua pe Dumnezeu martor. A jura = a depune jurământ. Cuvântul a jura trebuie înțeles astfel la a II-a Poruncă: „Numele lui Dumnezeu în deșert să nu-l

juri" înseamnă: să nu iei pe Dumnezeu martor fără pricină îndestulătoare. – b) a blasfemia. Adesea cuvântul a jura este întrebuințat în acest înțeles. De obicei, cel ce se acuză că a jurat înțelege prin aceasta că a rostit blasfemii, sau mai bine, înjurături pe care le ia drept blasfemii, și nu că a făcut jurăminte în deșert.

Jurământ (din lat. „sacramentum", lucru sacru). După cum arată etimologia, jurământul este un act religios. – Jurământul lui Annibal, jurământ de ură împotriva romanilor, pe care Annibal îl făcu la picioarele altarelor, a fost un act politic, și nu religios.

A depune jurământ în justiție. A jura înaintea unui judecător că vei spune adevărul.

Sperjur (lat. „perjurium"). Jurământ mincinos ori călcat.

Blasfemie (din gr. „blasphêmia", defăimare, calomnie). A blasfemia înseamnă deci, după etimologie, a calomnia pe Dumnezeu, a-L defăima, a-I vătăma bunul nume.

Imprecația este sinonimă cu maledicția. A face imprecații înseamnă a dori cuiva rău, a-l blestema.

A blestema (lat. *male*, rău, nenorocire; *dicere*, a zice) înseamnă a dori cuiva nenorocire, a chema asupra lui blestemul dumnezeiesc. – Vorbind despre Dumnezeu, a blestema înseamnă a reprimi, a osândi: Dumnezeu blesteamă pe cel rău. Imprecațiile erau foarte dese la popoarele vechi, care aveau

obiceiul de a închina zeilor infernali pe un vinovat sau pe un vrăjmaș. Grecii și romanii săpau chiar formule de blestem pe tăbliță de plumb și le puneau în morminte, ca mortul să ducă cererea zeilor infernali.

DEZVOLTARE

(181) I. Obiectul Poruncii a II-a.

Porunca a II-a este o urmare și o consecință a celei dintâi. Este vorba, într-adevăr, tot de cultul lui Dumnezeu; căci, când ni se oprește a lua în deșert Numele lui Dumnezeu, nu este oprit decât excesul, adică întrebuințarea rea pe care o putem face de acest sfânt Nume. Or, se poate lua Numele lui Dumnezeu în deșert, adică se poate întrebuința rău: – 1 prin jurământ sau serment făcut în afară de condițiile cerute; – 2 prin ispitirea lui Dumnezeu; – 3 prin blasfemie; – 4 prin imprecare; și – 5 prin necredincioșia față de voturile noastre.

(182) II. Jurământul.

1° Definiție. – Jurământul este invocarea Numelui lui Dumnezeu ca martor al adevărului celor ce se spun, sau al sincerității făgăduinței ce se face. Două condiții se cer pentru ca să fie jurământ: – a) invocarea Numelui lui Dumnezeu, expresă sau tacită, iar în acest din urmă caz arătată prin semne din afară, precum a pune mâna pe Evanghelie, pe cruce ori a o ridica spre crucifix. Nu se jură pe sfinți, nici pe creaturi, decât numai întru cât ele îl reprezintă pe Dumnezeu, ca în aceste cuvinte: Jur pe cer, pe cruce, pe altar, pe evanghelie. „Cel ce jură pe cer, zice Domnul nostru, jură pe tronul lui Dumnezeu și pe Cel ce șade pe el." (Mat., XXIII, 22). Nu este, deci, jurământ a zice: cuvântul meu de onoare; în adevăr; în conștiință; pe cât e adevărat că Dumnezeu există; să mă ia diavolul dacă nu spun adevărul; sau încă: parol, parbleu, sacristi, sacrédié etc. A zice „jur" nu este nici aceasta jurământ prin sine, decât dacă împrejurările arată că se ia pe Dumnezeu martor; – b) invocarea lui Dumnezeu ca martor al adevărului enunțat, de unde urmează că jurământul presupune, la temelia lui, intenția de a se obliga a spune adevărul.

2° Specii. – A. DIN PUNCTUL DE VEDERE AL OBIECTULUI, jurământul este: – 1. afirmativ, când se face spre a afirma un lucru. Ex.: jur că nu cunosc, că n-am văzut niciodată pe omul acesta; – 2. promițător, dacă Dumnezeu

este invocat ca martor al sincerității unei făgăduințe. Ex.: Dumnezeu îmi este martor că voi da o mie de franci săracilor; – 3. cominatoriu, când este însoțit de o amenințare; ex.: a jura că te vei răzbuna pe vrăjmașul tău; – 4. imprecatoriu, când se cheamă pe Dumnezeu ca răzbunător, dacă cineva ar fi vinovat de sperjur; ex.: „Să mă osândească Dumnezeu dacă nu spun adevărul!"

B. DIN PUNCTUL DE VEDERE AL FORMEI, jurământul este: – 1. simplu, dacă se face fără nici o podoabă; – 2. solemn, dacă este însoțit de o ceremonie din afară, potrivită legii ori obiceiului; ex.: jurământul depus, cu mâna pe Evanghelie ori ridicată spre crucifix, înaintea unui tribunal ori a unui notar.

(183) III. Condițiile cerute pentru legitimitatea jurământului. – Gravitatea.

1° Condiții. – Spre a-și întări cuvântul și a-i da un fel de consacrare, omul, în anumite împrejurări solemne, depune jurământ. A chema, deci, mărturia lui Dumnezeu în favoarea celor ce se spun este o manieră indirectă de a proclama că El știe totul și că nu poate minți; este a-I aduce omagiu și este, prin aceasta, un act de religie. Se înțelege de aici că jurământul, ca să fie legitim, trebuie să fie încadrat de anumite condiții.

Trei condiții se cer pentru ca jurământul să fie îngăduit. Trebuie să fie făcut după adevăr, după dreptate și cu discreție

(can. 1316, § 1): – a) după adevăr, sau cel puțin după ceea ce se crede a fi adevărul. A chema mărturia lui Dumnezeu în favoarea minciunii constituie un sperjur; – b) după dreptate, adică spre a se angaja a face un lucru drept și cinstit; – c) cu discreție, adică cu discernământ și pentru un motiv just. Jurământul trebuie să fie necesar ori foarte folositor; altminteri ar fi în zadar, adică fără pricină îndestulătoare. Este totdeauna îngăduit când este cerut în justiție, când un superior îl pretinde, înainte de a intra în slujbă într-o funcțiune publică etc.

2° Gravitate. – 1. Jurământul făcut spre a afirma un lucru fals ori pe care îl crezi fals (sperjur), ori spre a te angaja a săvârși o faptă rea (a te răzbuna, a ucide, a fura etc.) este un păcat grav prin natura sa, fiindcă înseamnă a voi să faci din Dumnezeu părtaș la o minciună ori la o nedreptate. – 2. Dimpotrivă, jurământul ușuratic, ori chiar cu totul nefolositor, nu este de obicei decât o greșeală ușoară, când nu este împotriva adevărului și a dreptății.

(184) IV. Obligația jurământului promițător. Cazuri în care încetează.

1° Obligație. – Orice jurământ promițător atrage o îndoită obligație: o obligație de credincioșie față de făgăduința sa și o obligație de religie, din pricina jurământului care a însoțit

făgăduința. Un jurământ smuls prin violență ori printr-o teamă gravă este valid, dar superiorul bisericesc poate dezlega de el. Un jurământ care are ca obiect „un act vătămător aproapelui, binelui public, mântuirii veșnice, nu atrage nici o obligație; s-ar păcătui deci împlinindu-l" (can. 1317 și 1318, § 2).

2° Cazuri în care obligația încetează. – Obligația jurământului încetează: – a) când a fost eroare asupra obiectului. De pildă, făgăduiesc cu jurământ unui prieten să-i dau un lucru care, în mintea mea, nu are mare preț și pe care nu i l-aș da dacă aș ști contrariul; dacă aflu că prețul lui este cu mult mai mare, nu sunt obligat să i-l dau; – b) „prin iertarea celui în favoarea căruia a fost depus": juri să dai o sumă de bani unui prieten; dacă acesta renunță la dreptul său, obligația jurământului tău încetează; – c) „prin schimbarea substanțială a lucrului jurat sau dacă, din pricina împrejurărilor, acel lucru devine rău, ori cu totul indiferent, ori potrivnic unui bine mai mare"; astfel, un tată care a jurat să-și lovească fiul spre a-l îndrepta nu trebuie să-și țină jurământul dacă prevede că îndreptarea va avea urmări rele; – d) „prin lipsa condiției puse", ori dacă cineva se află în neputință de a-și ține făgăduința: de pildă, jur să merg la Lourdes dacă mama mea se vindecă. Este limpede că nu sunt ținut să-mi împlinesc jurământul în caz de nevindecare, ori dacă starea mea materială se schimbă între timp și nu-mi mai îngăduie cheltuielile călătoriei; – e) „prin anulare, dispensă sau comutație" (can. 1319). „Cel ce are puterea de a anula un vot,

de a dispensa de el ori de a-l comuta, are aceeași putere cu privire la jurământul promițător" (can. 1320). (A se vedea N° 190.)

(185) V. Ispitirea lui Dumnezeu.

1° Definiție. – A ispiti pe Dumnezeu înseamnă a pune pe Dumnezeu la încercare, a zice ori a face un lucru care Îl provoacă să-Și arate una dintre însușirile Sale: puterea, bunătatea, înțelepciunea, dreptatea etc.

2° Specii. – Ispitirea lui Dumnezeu este expresă ori implicită: a) expresă ori formală, când, prin impietate, se îndoiește cineva de o însușire dumnezeiască și îi cere în chip lămurit manifestarea; – b) implicită, când, fără intenție expresă de a ispiti pe Dumnezeu, se lucrează ca și cum L-ar ispiti; ex.: un bolnav care așteaptă de la Dumnezeu vindecarea fără a întrebuința leacurile artei; a te expune primejdiei fără nevoie, socotind pe ocrotirea dumnezeiască; predicatorul care, spre a-și izbi auditoriul, vestește un miracol; a voi să judeci de nevinovăție ori vinovăție prin probele focului, ale crucii etc. (a se vedea N° 213).

3° Malicie. – Aceste felurite ispitiri sunt mai mult ori mai puțin de osândit după intenția celui ce se face vinovat. Este limpede că ispitirea care are drept pricină necredința este cu totul mai gravă decât acelea care vin din curiozitate ori din

prezumție, ori dintr-o rea înțelegere a Providenței dumnezeiești.

(186) VI. Blasfemia.

1° Definiție. – Blasfemia este injuria adusă lui Dumnezeu și la tot ceea ce poate fi socotit drept lucrarea Lui: sfinții, religia etc.

2° Specii. – Blasfemia poate fi directă ori indirectă: – a) directă ori imediată, când injuria, exprimată prin cuvinte ori prin scrieri, se îndreaptă direct către Dumnezeu: de pildă, a tăgădui desăvârșirile lui Dumnezeu; a zice că Dumnezeu nu este atotputernic, că nu este milostiv, că lucrarea Lui este rea, că Providența Lui este nedreaptă ori crudă, că voința Lui este tiranică; – b) indirectă ori mediată, dacă injuria nu se îndreaptă decât pe cale ocolită către Dumnezeu: – 1. fie că se blestemă pe Dumnezeu în lucrarea Sa, batjocorind Religia, pe Sfânta Fecioară și pe Sfinții în care El a făcut să strălucească măreția, bunătatea și înțelepciunea Sa; vorbind rău despre preoți și despre călugări; și chiar, într-o oarecare măsură, neîndrăznind a protesta, din respect omenesc și din lașitate, împotriva vorbelor rele ale altora; – 2. fie că se atribuie creaturilor însușiri care nu aparțin decât lui Dumnezeu, zicând, de pildă, despre demon că știe totul și că este atotputernic.

Remarcă. – Locuțiunile în care se întrebuințează în zadar numele lui Dumnezeu și, îndeosebi, acelea care sunt precedate de cuvântul „sacré", sunt ele adevărate blasfemii? Luate în înțelesul lor propriu, aceste formule, departe de a fi injurioase lui Dumnezeu, sunt formule pioase; însă cuvântul „sacré" poate fi luat în înțeles de blestemat și, în acest caz, formula devine blasfematoare. Totuși, când asemenea locuțiuni sunt rostite dintr-o deprindere grosolană și dintr-o rea educație, ele nu trebuie socotite drept blasfemii: totul atârnă, de altminteri, de uz, de prețuirea obștească a țării și de intenția celui ce rostește cuvintele.

3° Malicie. – Blasfemia este, prin natura sa, un păcat foarte grav, fiindcă se îndreaptă împotriva lui Dumnezeu și Îi tăgăduiește cinstea și respectul ce I se cuvin; ea nu îngăduie, așadar, ușurătate de materie ori de câte ori este pe deplin chibzuită și voită. A defăima pe Sfânta Fecioară, a zice că este o femeie ca toate celelalte, că n-a fost neprihănit zămislită, că nu este Maica lui Dumnezeu, înseamnă, de asemenea, a blasfemia grav. Totuși se întâmplă adesea că necugetarea și ușurătatea, ca în mișcările de nerăbdare, micșorează gravitatea greșelii.

Persoanele evlavioase care aud rostindu-se o blasfemie trebuie să aibă la inimă a repara insulta făcută lui Dumnezeu, zicând înlăuntru una dintre următoarele invocații: „Binecuvântat fie Dumnezeu – Binecuvântat fie sfântul Său Nume! – Binecuvântat fie Isus Cristos, adevărat Dumnezeu și adevărat om – Binecuvântat fie Numele lui Isus – Binecuvântat fie

Numele Mariei, Fecioară și Maică! – Binecuvântat fie Dumnezeu în îngerii și în sfinții Săi" (Indulgență de un an pentru fiecare invocație.)

(187) VII. Imprecația.

1° Definiție. – Imprecația este orice cuvânt de ură ori de mânie prin care se dorește cuiva rău, se dăruiește nenorocirii.

2° Specii. – Este imprecație: – a) împotriva lui Dumnezeu, dacă se blestemă pe Dumnezeu, dacă se dorește să nu existe; – b) împotriva sieși, când se cheamă nenorocirea asupra sa: de pildă, zicând: „Să mor! Să mă osândească Dumnezeu!..." Așa a fost cumplita imprecație a iudeilor înaintea lui Pilat, după ce au cerut osândirea Domnului nostru: „Sângele Lui asupra noastră și asupra copiilor noștri" (Mat., XXVII, 25); – c) împotriva aproapelui, când i se dorește nenorocirea, moartea, osânda; – d) împotriva ființelor lipsite de rațiune. În clipe de mânie, plugarul blestemă vremea și dobitoacele care, după părerea lui, îl slujesc rău; lucrătorul își blestemă unealta etc.

3° Malicie. – Malicia imprecației atârnă de răul ce se dorește. Adeseori neatenția îi micșorează gravitatea. Se poate întâmpla chiar să fie legitimă: ex.: blestemul lui Ham rostit de tatăl său Noe (Gen., IX, 25).

(188) VIII. Votul.

1° Definiție. – Votul (lat. *votum*, făgăduință) este „o făgăduință deliberată și liberă, făcută lui Dumnezeu, a unui bine posibil și mai bun" (can. 1307).

A. NATURA VOTULUI. – a) Votul nu este o simplă hotărâre care nu obligă; este o făgăduință care leagă conștiința. – b) O făgăduință făcută lui Dumnezeu, și nu altuia, căci votul este în chip esențial un act de religie prin care recunoaștem, pe de o parte, suverana stăpânire a lui Dumnezeu asupra noastră și, pe de altă parte, deplina noastră dependență.

B. OBIECTUL VOTULUI. – a) Votul este făgăduința unui bine mai bun. Nu numai că fapta trebuie să fie moralmente bună, ci trebuie să fie mai desăvârșită decât aceea care îi este opusă. Astfel, votul pe care cineva l-ar face de a se căsători nu are preț, fiindcă este opus unui bine mai înalt, care constă în a păstra fecioria. – b) Votul este făgăduința unui bine posibil; nu se poate, de pildă, face vot de a evita toate păcatele veniale, dar se poate face vot de a evita un anumit păcat determinat; o mamă nu poate face vot că fiul ei va intra în viața religioasă.
O faptă deja poruncită printr-un precept poate fi materia unui vot, fiindcă un lucru poruncit este un bine; astfel, ai dreptul să faci vot de a posti în Postul Mare; în acest caz ești legat printr-o dublă obligație: aceea a preceptului și aceea a votului.

C. CONDIȚIILE VOTULUI. – Două condiții sunt cerute: deplina cunoaștere a obligației contractate și libertatea. Ignoranța, eroarea, lipsa de deliberare sau de libertate sunt, deci, cauze de nulitate. De unde urmează că voturile emise de copii, de adulți care nu sunt în deplina posesie a rațiunii lor, ori care sunt determinați de o teamă gravă și nedreaptă, sunt fără valoare.

2° Obiecție. – Nu este votul potrivnic libertății? – Celor ce o pretind, „aș răspunde, zice Mgr D'HULST, că ești liber în măsura în care faci lucrare de voință, și că eu am voit mai tare decât voi, fiindcă am voit lucruri mai grele. Și dacă, întorcându-vă iarăși la atac, îmi vorbiți de lanțurile mele, vă voi spune că le port, fiindcă le-am ales, și că sunt legat de ele, pe când voi purtați poate unele pe care nu le-ați ales și de care vă rușinați." Nu stă oare adevărata libertate în a oferi ceea ce voim, și am mai fi noi liberi dacă, în numele libertății, ni s-ar opri a face de bună seamă acel uz al bunurilor noastre pe care îl socotim potrivit?

(189) IX. Feluritele specii de voturi.

Voturile sunt: – a) vremelnice sau perpetue, după cum sunt făcute pentru un timp determinat ori pentru viață; – b) condiționale sau absolute, după cum se pune o condiție ori nu. În primul caz ele nu obligă decât dacă condiția este împlinită; – c) personale, reale sau mixte, după cum obiectul

votului este persoana însăși, ori un bun de care ea dispune, ori amândouă împreună. Pildă de vot personal: a făgădui că te vei consacra lui Dumnezeu în starea ecleziastică ori religioasă. Vot real: făgăduința de a zidi o biserică. Vot mixt, adică personal și real totodată: „Eu însumi voi merge să duc la Notre-Dame de Lourdes un ex-voto, dacă mă voi vindeca de boala mea"; – d) publice, dacă sunt primite în numele Bisericii de către superiorul bisericesc legitim; altminteri sunt private; – e) solemne, dacă sunt recunoscute ca atare de Biserică, precum în Ordinele religioase propriu-zise; altminteri sunt simple; – f) rezervate, când numai Sfântul Scaun poate acorda dispensa (can. 1308).

(190) X. Obligația votului. Cazurile în care încetează.

1° Obligația votului. – Voturile obligă în conștiință. Această obligație decurge din dreptul natural și din dreptul divin: – 1. din dreptul natural: dreptatea și cinstea ne fac, într-adevăr, o datorie de a ne ține angajamentele; – 2. din dreptul divin: făgăduința făcută lui Dumnezeu adaugă datoriei naturale o datorie de religie. Votul este, așadar, o făgăduință îndoit sfântă.

Gravitatea obligației atârnă de însemnătatea lucrului făgăduit și de intenția pe care ai avut-o când l-ai făgăduit. Votul personal obligă numai pe cel ce-l face. Dar obligația unui vot

real trece la moștenitori, precum și aceea a unui vot mixt, în ceea ce are el real (can. 1310).

2° Cazuri în care încetează. – Obligația încetează: – a) când timpul acestei obligații a trecut; – b) prin schimbarea substanțială a obiectului făgăduit, când, de pildă, lucrul care este obiectul votului încetează de a mai fi licit ori ne devine cu neputință: ai făgăduit să postești de mai multe ori pe săptămână, dar sănătatea ți se împotrivește; – c) prin lipsa cauzei finale a votului: fac vot să dau o sută de franci pe lună unui prieten fiindcă este sărac; dacă acest prieten ajunge bogat, obligația votului meu încetează; – d) prin anularea, dispensa ori comutația votului (can. 1311). Oricine are putere legitimă asupra voinței celui ce a făcut votul (ex.: un tată, un soț, un superior) poate, în mod valid și chiar pentru o cauză dreaptă, în mod licit, să anuleze acest vot (can. 1312, § 1). Dispensa voturilor nerezervate poate fi dată, pentru un motiv just și cu condiția să nu lezeze dreptul unui terț: 1) de către Ordinariul locului tuturor supușilor săi și chiar străinilor trecători; 2) de către superiorul unei case religioase exempte întregului personal al casei sale; și 3) de către toți cei care au primit puterea aceasta de la Sfântul Scaun (can. 1313). Papa își rezervă dispensa voturilor publice, precum și a voturilor private de castitate desăvârșită și perpetuă și a votului de a intra într-un ordin cu voturi solemne, când aceste voturi sunt absolute și au fost făcute după optsprezece ani (can. 1309). „O lucrare făgăduită printr-un vot nerezervat poate fi comutată într-o lucrare mai bună ori echivalentă de către cel ce a făcut

votul; dar ea nu poate fi schimbată într-o lucrare mai puțin bună decât de către acela care, după canonul 1313, poate dispensa de votul însuși" (can. 1314).

Concluzie practică.

1 Să fie Numele Domnului totdeauna înconjurat de către noi cu respect și venerație.

2 Să avem groază de blasfemie și de imprecație. Se cuvine chiar să nu rostim niciodată jurăminte ori vorbe care ar putea da altora prilej de rea tâlcuire.

3 Fiindcă votul este un lucru foarte însemnat, să nu facem niciodată vot fără a fi chibzuit îndelung și cu maturitate și, pe cât se poate, fără a fi consultat pe duhovnicul nostru ori o persoană cu judecată sigură.

LECTURI.

1 Jurăminte rele. Irod făgăduiește prin jurământ fiicei Irodiadei capul Sfântului Ioan Botezătorul (Mat., XIV). 2 Martori mincinoși îl învinuiesc pe Isus Cristos înaintea lui Pilat (Mat., XXVI, 59 și urm.). 3 Despre blasfemie. Pedeapsa blasfemiei (Levitic, XXIV). 4 Despre voturi. Votul nechibzuit

al lui Iefté (Judecători, XI, 29, 30). Votul Anei, mama lui Samuel (Cartea I a Regilor sau Cartea I a lui Samuel, I, 10, 11).

CHESTIONAR.

I. 1 Care este obiectul Poruncii a II-a a lui Dumnezeu?

II. 1 Ce este jurământul? 2 Ce condiții sunt cerute pentru ca să fie jurământ? 3 Care sunt feluritele specii de jurământ?

III. 1 În ce condiții este jurământul îngăduit? 2 Care este gravitatea sperjurului, a jurământului ușuratic și a jurământului nefolositor?

IV. 1 Ce fel de obligație rezultă din jurământul promițător? 2 În ce cazuri încetează obligația?

V. 1 Ce este ispitirea lui Dumnezeu? 2 Care sunt felurile de a ispiti pe Dumnezeu?

VI. 1 Ce este blasfemia? 2 Cum se face cineva vinovat de blasfemie? 3 Înjurătura este ea o blasfemie? 4 Este blasfemia un păcat grav?

VII. 1 Ce este imprecația? 2 Câte feluri de imprecații sunt?

VIII. 1 Ce este votul? 2 Este votul potrivnic libertății?

IX. 1 Care sunt feluritele specii de voturi?

X. 1 Ce obligație constituie votul personal? 2 Și votul real? 3 În ce cazuri încetează obligația?

TEME SCRISE.

1 Arătați pentru ce jurământul este un act religios. 2 Ce cugetați despre sperjur și despre blasfemie? Este blasfemia mai odioasă decât sperjurul? Pot fi motive care să scuze blasfemia? Sunt unele care să micșoreze gravitatea sperjurului? 3 Arătați că voturile religioase sunt o izvorâre de binefaceri pentru societate.

Lecția a V-a
PORUNCA A III-A A LUI DUMNEZEU

„Duminicile vei păzi,
Slujind lui Dumnezeu cu evlavie”

Datoriile noastre către Dumnezeu (urmare).
Despre sfințirea Duminicii.

(191) Termeni.

„Duminicile vei păzi”: Duminicile vei sfinți; vei face să fie sfințite, adică închinate Domnului prin împlinirea de lucrări sfinte, de acte religioase. „Slujind lui Dumnezeu cu evlavie”, adică prin lucrări de pietate, pe lângă cele două datorii esențiale: a nu lucra și a asista la Sfânta Liturghie.

Lucrări servile (din lat. „servus”, rob). Lucrări care țin de starea de rob ori de iobag. Prin acestea se înțeleg lucrările trupești, odinioară rânduite robilor, împlinite astăzi de slujitori, muncitori și oamenii de trudă, lucrări la care trupul are parte mai mult decât mintea.
Lucrări liberale (din lat. „liberalis”, „liber”, liber). Lucrări făcute de persoane de stare liberă și în care mintea are parte mai mult decât trupul.
Lucrări mixte ori comune. Lucrări care nu țin de nici o profesiune, făcute de toți fără deosebire, ca a te juca, a călători. Vânătoarea, deși este mai mult un exercițiu al trupului, nu este însă oprită. – Să se noteze totuși că a fost oprită în veacul al IX-lea, precum și mai târziu, în veacul al XII-lea, pescuitul a fost prohibat. Biserica a suprimat, pe urmă, aceste două opriri.

DEZVOLTARE

(192) I. Porunca a III-a a lui Dumnezeu. Obiect. Temei.

1° Obiect. – Porunca a III-a a lui Dumnezeu este, ca și a doua, o urmare a celei dintâi și se raportează la virtutea religiei. Ea are, într-adevăr, ca obiect a hotărî ziua în care trebuie, ca indivizi și ca societate, să ne împlinim către

Dumnezeu îndoită datorie de cult privat și de cult public.
În Legea veche, această zi era Sâmbăta: „Adu-ți aminte, zice Decalogul, de ziua Sâmbetei ca s-o sfințești. Șase zile vei lucra și-ți vei face toate lucrările tale. Iar ziua a șaptea este Sâmbătă (cuvânt ebraic care înseamnă odihnă) închinată lui Iehova, Dumnezeul tău: să nu faci nici o lucrare... Căci în șase zile a făcut Iehova cerul, pământul, marea și toate câte sunt în ele, și S-a odihnit în ziua a șaptea; pentru aceea a binecuvântat Iehova ziua Sâmbetei și a sfințit-o." (Exod, XX, 8, 11).
În Legea nouă, această zi este Duminica: „Duminicile vei păzi, slujind lui Dumnezeu cu evlavie." Această deosebire de zi cere câteva observații.

REMARCI. –
a) Se cuvine a se nota mai întâi că datoria de cult este anterioară oricărei legi pozitive. Înainte de promulgarea Decalogului, ea era deja înscrisă în inima omului prin legea naturală. Preceptul Decalogului n-a făcut, așadar, decât să determine epoca în care omul avea să dea acest cult și timpul pe care avea să i-l consacre.

b) În Legea veche, Sabatul (adică sâmbăta, sau mai bine zis de vineri de la apusul soarelui până sâmbăta la aceeași oră) era ziua consacrată Domnului. Întâiul capitol din Facere, unde Dumnezeu este înfățișat lucrând șase zile și odihnindu-Se a șaptea, este o povestire preînchipuitoare a legii Sabatului.

c) Preceptul sfințirii unei zile din șapte a rămas același în religia creștină; dar Duminica a fost pusă în locul sâmbetei, în

amintirea Învierii lui Cristos și a pogorârii Sfântului Duh asupra Apostolilor: evenimente care s-au petrecut amândouă Duminica.
Această înlocuire a Duminicii în locul Sabatului se urcă, de altminteri, la cele dintâi ceasuri ale Creștinismului. În adevăr, Apostolii au continuat a păzi Sabatul împreună cu Iudeii; dar când Sabatul se sfârșea, ei făceau, în amintirea lui Cristos, ospățul euharistic și, în acest scop, se adunau de obicei noaptea, „fie pentru a aminti ceasul instituirii Euharistiei, fie pentru a îngădui creștinilor îndepărtați prin distanță să ia parte la ea, fie iarăși pentru a scăpa de prigonirile iudaice". (Fapte, XX, 7; Apoc., I, 10).

d) Conformându-se tradiției Apostolilor și unui obicei care s-a statornicit încetul cu încetul, Biserica a fixat, în chip definitiv, modul de sfințire a Duminicii și a impus două datorii: o datorie de cult și o datorie de odihnă.

2° Temei. – Porunca a III-a își trage temeiul din prețioasele avantaje pe care le oferă sub întreit aspect: individual, familial și social.

A. SUB ASPECT INDIVIDUAL, sfințirea Duminicii este binefăcătoare pentru suflet și pentru trup. – 1. Consacrarea unei zile pe săptămână cultului lui Dumnezeu îngăduie sufletului să uite pentru o clipă grijile vremelnice și să „își ia zborul către înălțimi", gândindu-se la mântuire și la interesele sale veșnice. – 2. Pe de altă parte, odihna este pentru om o necesitate absolută. Trupul omenesc nu este o mașină care

poate merge fără oprire; puterile lui s-ar istovi curând dacă ar fi supus unei munci neîntrerupte. Impunându-i o zi de odihnă pe săptămână, Decalogul se acordă, așadar, cu o lege a naturii, recunoscută de toți economiștii.

B. SUB ASPECT FAMILIAL, odihna duminicală este adesea singurul mijloc care îngăduie părinților și copiilor să se afle împreună și să guste laolaltă bucuriile familiei.

C. SUB ASPECT SOCIAL, sfințirea Duminicii oferă omului o excelentă prilejire de a da lui Dumnezeu cultul public care îi este impus, precum am văzut (N° 171), de Porunca I a lui Dumnezeu.

(193) II. Datoria de cult. Preceptul asistenței la Sfânta Liturghie.

Porunca a III-a a lui Dumnezeu, care amintește datoria de cult pe care o datorăm Creatorului nostru și care îi fixează împlinirea în ziua Duminicii, nu determină chipul după care omul trebuie să se achite de această datorie. De aceea Biserica a suplinit aceasta prin Porunca sa a II-a, astfel alcătuită: „Duminicile Liturghie vei asculta și sărbătorile asemenea." Fiindcă Sfânta Liturghie este actul cel mai înalt și cel mai desăvârșit prin care putem adora pe Domnul, Biserica a socotit că credincioșii ei nu au un mijloc mai bun de a sfinți Duminica decât prin participarea la acest act al cultului de

latrie. În consecință, ea a poruncit, sub pedeapsa unei greșeli grave, tuturor credincioșilor care au atins vârsta de șapte ani, să asiste la Sfânta Liturghie în Duminici și în sărbătorile de poruncă.
Vom vedea cum se împlinește această obligație și care sunt cauzele ce scuză de împlinirea preceptului.

(194) III. Cum se împlinește obligația asistenței la Sfânta Liturghie.

Condițiile cerute pentru a împlini obligația asistenței la Sfânta Liturghie sunt: prezența trupească, ascultarea Liturghiei întregi, asistența religioasă și asistența în locul cerut.

A. Prezența trupească. – Trebuie a fi de față cu trupul în locul unde se slujește Liturghia, astfel încât să te poți uni cu preotul care o celebrează și să-i urmărești actele; ascultarea Liturghiei la radio nu împlinește, așadar, această întâi condiție. Dar nu este nevoie să vezi pe preot, nici să-i auzi glasul; ajunge să cunoști momentele esențiale ale jertfei prin mișcările asistenței ori prin sunetul clopoțelului.
Asistă, deci, la Sfânta Liturghie: – a) cei care sunt într-o capelă, înapoia altarului ori înapoia unui stâlp; – b) cei care sunt în sacristie, cu condiția să vadă ori să audă pe preot; – c) cei care sunt în afara bisericii, lângă ușa de intrare, și chiar cei ce sunt într-o casă vecină de unde pot vedea ceremoniile

Liturghiei, cu condiția ca acea casă să fie la o distanță foarte mică (nu mai mult de treizeci de pași, după Lugo).

B. Ascultarea Liturghiei întregi. – A omite o parte însemnată a Liturghiei este totdeauna o greșeală gravă. Or, partea poate fi însemnată fie din pricina lungimii, fie din pricina demnității părții omise.

a) PĂRȚI ÎNSEMATE DIN PRICINA LUNGIMII: – 1. De la începutul Liturghiei până la Ofertoriu inclusiv. – 2. Omiterea de la început până la Evanghelie exclusiv și a părții care urmează după împărtășirea preotului: acesta este cazul celui ce sosește în clipa Evangheliei și pleacă îndată după împărtășire.

b) PĂRȚI ÎNSEMATE DIN PRICINA DEMNITĂȚII: – 1. De la Consacrare până la Pater; – 2. numai Consacrarea; – 3. și chiar numai Împărtășirea, după cei ce socotesc că ea ține de esența jertfei.

Trebuie, deci, socotită ca materie ușoară omisiunea: – 1. a celor ce preced Ofertoriul; – 2. a celor ce urmează după Împărtășire; – 3. numai a Ofertoriului ori a Prefeței. După părerea unanimă a teologilor, acela care asistă la o parte din Liturghia unui preot și la o parte din Liturghia altuia împlinește preceptul, cu condiția să nu fie prea mare interval între cele două Liturghii și ca Consacrarea și Împărtășirea să se afle în aceeași Liturghie, fiindcă altminteri unitatea jertfei n-ar fi îndeajuns păstrată.

C. Asistența religioasă. – Nu ajunge a fi de față cu trupul; trebuie încă ca asistența să fie religioasă; trebuie, așadar, a uni prezenței trupești intenția și atenția: – a) intenția, cel puțin implicită, de a da cult lui Dumnezeu. Nu împlinește preceptul acela care merge la biserică numai cu scopul de a întâlni un prieten, de a asculta muzică ori din teamă de părinții și de învățătorii săi; – b) atenția exterioară, care exclude orice faptă nepotrivită cu atenția lăuntrică. Nu se poate, deci, citi cărți profane, scrie, picta, vorbi ori dormi în timpul unei părți însemnate a Liturghiei. Dar se poate recita rozariul, face o lectură pioasă și chiar, probabil, a te spovedi, mai ales dacă spovada este scurtă și nu poate fi amânată.

D. Asistența în locul cerut. – „Se împlinește preceptul de a asculta Liturghia asistând la o Liturghie de orice rit și oriunde s-ar sluji, în aer liber, într-o biserică, într-un oratoriu public ori semi-public și în capelele private ale cimitirelor, dar nu, fără un privilegiu acordat de Sfântul Scaun, în celelalte oratorii private" (can. 1249).

(195) IV. Cauzele care scuză de asistența la Sfânta Liturghie.

Cauzele care scuză de asistența la Sfânta Liturghie sunt: neputința fizică, neputința morală, datoria de stare, dragostea și obiceiul.

A. Neputința fizică. – a) Boala: infirmii și convalescenții care sunt în primejdie de recădere sunt dispensați de asistența la Liturghie. – b) Lipsa slujbei religioase: navigatorii care sunt pe mare, deținuții în închisori unde nu este capelan, sunt dispensați prin însăși starea faptului.

B. Neputința morală. – a) Distanța: o leghe nu ajunge pentru a dispensa de precept și chiar o distanță mai mică, dacă drumurile sunt rele, afară numai dacă există mijloace de locomoție care înlătură greutățile acestor mici distanțe. – b) Teama de un neajuns ori de o pagubă gravă: astfel negustorii care ar pierde prilejul unui câștig însemnat, călătorii care nu pot întrerupe o călătorie necesară, copiii și slujitorii care sunt amenințați cu rele tratamente ori cu alungare, sunt dispensați.

C. Datoria de stare. – Sunt scuzați de asistența la Liturghie toți cei ce au o funcțiune necesară de împlinit în acel timp: astfel este cazul unei mame reținute acasă de îndatoririle familiei, al soldatului care trebuie să stea de gardă, al funcționarilor însărcinați cu un serviciu public, al muncitorilor și slujitorilor care sunt în slujba unui patron ce nu le îngăduie să meargă la biserică, atâta vreme cât nu pot afla lucru în altă parte.

D. Dragostea. – Datoria dragostei întrece datoria religiei; ea dispensa, așadar, de precept pe cei ce îngrijesc bolnavii și nu pot fi înlocuiți, pe cei ce aleargă să dea ajutor într-un caz de incendiu, într-o furtună ori altă nenorocire.

E. Obiceiul. – De pildă, persoanele aflate în doliu, pentru tot timpul cât nu ies din casă; logodnicii care nu au altă Liturghie în afara aceleia în care se vestesc strigările lor de căsătorie, sunt dispensați, dacă acesta este un uz statornicit în loc.

Remarcă. – Toți aceia care, în virtutea unei dispense admise de Biserică, nu asistă la Liturghie nu încetează a avea datoria de cult de a o da lui Dumnezeu. De aceasta, într-adevăr, nimeni nu este dispensat; trebuie deci, în caz de scuză, a înlocui Liturghia prin alte acte de adorare și mai ales prin rugăciune.

(196) V. Datoria de odihnă. Lucrări îngăduite. Lucrări oprite.

1° Preceptul. – A doua datorie impusă de Porunca a III-a este aceea de a nu lucra Duminica. Ea este, de altminteri, urmarea sau, dacă se voiește, condiția datoriei de cult; căci cum s-ar putea împlini lucrările de religie poruncite, dacă s-ar stărui, ca în toate zilele, în îndeletnicirile obișnuite?
De altfel, poruncind odihna duminicală, Biserica n-a făcut decât să urmeze legea Decalogului, fără a-i adopta însă rigorismul. În Legea veche, într-adevăr, obligația încetării lucrului în Sabat era de o asprime extremă. Faptele cele mai mici, cele mai trebuincioase ale vieții erau obiectul unei opriri: nici o muncă manuală nu era îngăduită; a strânge lemne, a

face foc, a pregăti hrana, toate erau crime. Nu se smintiseră oare Fariseii văzând pe ucenicii Domnului nostru culegând spice de grâu într-o zi de Sabat, ca să-și potolească foamea? (Mat., XII, 2).
Biserica, deși s-a conformat tradiției iudaice, nu a mers atât de departe ca legea mozaică. Tălmăcind gândul și duhul Domnului nostru, care răspundea Fariseilor că „Sabatul a fost făcut pentru om și nu omul pentru Sabat" (Marcu, II, 27), ea a făcut deosebire între lucrările servile, lucrările liberale și lucrările mixte: pe acestea le-a îngăduit, pe acelea le-a oprit.

2° Lucrările îngăduite. – Se poate pune ca principiu general că orice lucrare care nu împiedică sfințirea Duminicii este îngăduită. Astfel sunt: – a) lucrările liberale (Vocabular): astfel este îngăduit a studia, a citi, a scrie, a face muzică, pictură (afară de zugrăvitul clădirilor), a da lecții, chiar dacă sunt plătite; – b) lucrările mixte ori comune: astfel este îngăduit a merge la pescuit, la vânătoare, a călători etc.

3° Lucrările oprite. – Sunt oprite: – a) lucrările servile (Vocabular): astfel, este oprit a ara, a zidi, a coase, a spăla, a călca rufele etc.; – b) lucrările judecătorești, precum a intenta un proces, a cita părțile, a asculta martorii, a pleda, a rosti o sentință, a executa o hotărâre, sunt asimilate lucrărilor servile; – c) de asemenea, vânzările publice, bâlciurile, târgurile și piețele sunt oprite, dacă nu sunt scuzate prin obiceiuri legitime ori prin indulturi particulare (can. 1248).
Toate lucrările mai sus amintite sunt oprite, chiar dacă se fac fără plată, de pildă pentru o faptă bună, deoarece intenția nu

schimbă natura acțiunii.
Greșeala este cu atât mai gravă cu cât lucrul durează mai mult. Teologii admit în chip obștesc că lucrul servil de două până la trei ceasuri, și chiar mai puțin dacă este scandal, poate constitui o greșeală gravă.
Preceptul, care îi atinge pe muncitori, privește, cu atât mai mult, pe stăpâni și pe părinții care își pun slujitorii ori copiii la lucru; vina lor sporește după numărul persoanelor pe care le întrebuințează.

Remarci. – Din cele spuse mai sus este ușor a trage următoarele concluzii: – a) datoria de cult trece înaintea datoriei de odihnă, și oricine este îngăduit să lucreze nu este, prin aceasta, scutit de asistența la Sfânta Liturghie. Aceasta, într-adevăr, rămâne totdeauna obligatorie, afară de cazurile de dispensă legitimă arătate mai sus. – b) datoria de cult rămâne totdeauna, precum am spus deja, în afara oricăror dispense: dispensa de asistență la Liturghie și dispensa de odihnă.

(197) VI. Cauzele care îngăduie lucrările servile.

Cauzele care îngăduie a lucra în Duminici și în zilele de sărbătoare sunt: necesitatea, pietatea, dragostea, obiceiul și dispensa.

1° Necesitatea publică sau privată. – Este îngăduit a continua lucrul în Duminici ori în zilele de sărbătoare, dacă nu poate fi

întrerupt fără un neajuns serios pentru persoană ori pentru societate. Este îngăduit a strânge o recoltă pusă în primejdie de vremea rea. Motivul sărăciei personale este o scuză îndeajuns; se cuvine însă a lucra pe ascuns, pentru a evita scandalul. Necesitatea îngăduie a opri un incendiu, a zăgăzui o inundație, a repara podurile, canalele, drumurile trebuitoare serviciului public. Croitorii și croitoresele care lucrează noaptea de sâmbătă, pentru a sfârși haine de lux, nu păcătuiesc atunci când, altminteri, s-ar expune să-și piardă clientela și să lase fără lucru pe ai lor.

2° Pietatea. – S-au socotit întotdeauna ca licite lucrările manuale care au drept scop și obiect cultul dumnezeiesc, precum a mătura, a împodobi o biserică, a pregăti cele trebuincioase pentru solemnitatea unei sărbători, a face altare provizorii (repostoire) și alte lucruri de același fel.

3° Dragostea îngăduie a lucra pentru săracii aflați într-o nevoie apăsătoare, a pregăti leacurile necesare unui bolnav etc. Lucrul pentru săraci poate chiar fi sfătuit persoanelor care se tem că odihna le-ar fi un prilej de păcat.

4° Obiceiul. – În chip general, se poate urma obiceiul țării, când este îngăduit de episcopi. După un uz general, este îngăduit a pregăti cele necesare pentru mese. Pâinarii, cofetarii, bucătarii (traiteurs), bărbierii au dreptul de a-și exercita meseria, dacă pot invoca un obicei existent; dar ceea ce este îngăduit într-o țară ar fi oprit într-alta, unde un asemenea obicei nu există.

5° Dispensa. – Toate motivele de mai sus dispensează prin ele însele, fără a fi trebuință de a recurge la autoritatea bisericească. Dar se poate întâmpla ca, în anumite cazuri, să fie îndoială și credincioșii să nu fie îndeajuns de siguri de temeinicia motivelor lor. Atunci dispensa își are rolul ei și trebuie cerută de la aceia care au dreptul de a o acorda și de a se face judecători ai cazurilor particulare.

„Pentru motive drepte și în cazuri particulare, nu numai Ordinarii locului, ci și parohii pot dispensa pe supușii lor, persoane ori familii, chiar în afara teritoriului lor, și, pe propriul lor teritoriu, chiar pe străinii de trecere, de la legea comună a păzirii sărbătorilor" (can. 1245, § 1). Iar prin sărbători trebuie înțelese, în Franța, Duminicile și cele patru sărbători de poruncă.

Duhovnicii nu au alt drept decât acela de a hotărî dacă un cutare și un cutare caz constituie motive de dispensă.

(198) VII. Lucrări de pietate, sfătuite pentru a sfinți Duminica.

Asistența la Sfânta Liturghie și abținerea de la lucrările servile sunt cele două singure datorii impuse de dreptul divin și de dreptul bisericesc pentru a sfinți Duminica. Dar acesta nu este decât un minim: alături de cele poruncite se află cele recomandate, dacă voim să ne achităm cuviincios de datoria de cult către Dumnezeu.

Între lucrările de pietate, care sunt puternic sfătuite, să pomenim: – 1. asistența la Liturghia parohială și la învățătura ce se dă acolo de către paroh ori vicarul său; – 2. participarea la rugăciune și la cântarea liturgică, ajutându-ne de o carte parohială completă, cuprinzând lămuriri pioase și instructive asupra tuturor slujbelor și sărbătorilor anului; – 3. asistența la Vecernii, la Salut, la Binecuvântarea Preasfântului Sacrament, într-un cuvânt, la toate exercițiile de pietate ce se fac în biserică; – 4. lucrările de milostenie sufletească ori trupească, precum vizitarea săracilor și a bolnavilor; – 5. lecturile pioase. Astfel, ziua de Duminică va fi deopotrivă ziua lui Dumnezeu și ziua omului: Dumnezeu va fi „slujit cu evlavie", iar omul își va satisface aspirațiile sufletului și trebuințele trupului.

Concluzie practică.

1 Să ne aducem aminte totdeauna că Duminica este ziua de odihnă care aparține Domnului și să nu o socotim drept o zi de recreări frivole, de plăceri ori de excursii; mai ales, să nu facem din ea o zi de destrăbălare.
2 Să asistăm cu evlavie la Sfânta Liturghie și, de preferință, la Liturghia Mare.

3 Să nu uităm că cele două datorii impuse de Biserică: odihna și asistența la Sfânta Liturghie sunt un minim, și că este bine a

sfinți Duminica și sărbătorile făcând Sfânta Împărtășanie și asistând la Vecernii și la Salutul Preasfântului Sacrament.

4 Să ne facem regulă a nu cumpăra Duminica, afară de cazul de necesitate.

LECTURI.

1 Istoria celui ce a fost ucis cu pietre pentru că a strâns lemne în ziua Sabatului. (Numere, XV, 32, 36). 2 O doamnă se plângea înaintea lui Mgr de la Mothe, episcop de Amiens, de lungimea Liturghiei de Duminică. „Nu Liturghia este prea lungă, Doamnă, răspunse cu finețe prelatul; evlavia dumneavoastră este prea scurtă." (Viața lui Mgr de la Mothe.)

CHESTIONAR.

I 1 Care este obiectul Poruncii a III-a a lui Dumnezeu? 2 Iudeii dădeau cult lui Dumnezeu în aceeași zi ca noi? 3 Pentru ce se alesese Sabatul? 4 Pentru ce Duminica a fost pusă în locul sâmbetei în legea creștină? 5 De la ce epocă datează această înlocuire a Duminicii cu sâmbăta? 6 Care sunt cele două datorii impuse de Biserică pentru a sfinți Duminica? 7 Care este temeiul Poruncii a III-a?

II. 1 Porunca a III-a determină ea modul după care trebuie să dăm cult lui Dumnezeu? 2 Cine a poruncit asistența la Liturghie în Duminici și sărbători? 3 De la ce vârstă este cineva obligat să asiste la Liturghie Duminica?

III. 1 Cum se împlinește obligația asistenței la Liturghie? 2 Ce înțelegeți prin prezență trupească? 3 Trebuie să se asiste la Liturghia întreagă? 4 Care sunt omisiunile grave? 5 Ce părți trebuie socotite ca materie ușoară? 6 Ce înțelegeți prin asistență religioasă? 7 Ce atenție se cere? 8 Se poate asista la Liturghie în orice biserică?

IV. 1 Care sunt cauzele ce dispensează de asistența la Liturghie? 2 Cei ce sunt dispensați de asistența la Liturghie sunt ei dispensați și de datoria de cult?

V. 1 Nu este oare datoria de odihnă condiția datoriei de cult? 2 Ce lucrări îngăduie Biserica? 3 Ce lucrări oprește? 4 Ce lucru constituie materie gravă? 5 Este datoria de cult mai imperioasă decât datoria de odihnă?

VI. 1 Care sunt cauzele ce îngăduie a lucra în Duminici și în zile de sărbătoare?

VII. 1 Sunt asistența la Liturghie și abținerea de la lucrările servile singurele obligații pe care le impune Porunca a III-a? 2 Care sunt lucrările de pietate recomandate pentru a sluji lui Dumnezeu cu evlavie?

TEME SCRISE.

1 Spuneți ce trebuie făcut când te întrebi dacă un lucru este îngăduit ori oprit Duminica. 2 Angajații de la căile ferate, de la poște și telegraf și toți aceia ce au un serviciu public au dreptul să lucreze Duminica? 3 Dacă cineva v-ar zice că trebuie să lucreze Duminica fiindcă mănâncă în acea zi ca în celelalte zile, ce i-ați răspunde?

Lecția a VI-a
PORUNCA A IV-A A LUI DUMNEZEU

„Pe Tatăl tău și pe Mama ta vei cinsti
ca să trăiești îndelung”

Datorii în familie, la școală și în societate. Datoriile copiilor și ale părinților. – Datoriile inferiorilor și ale superiorilor.

Pe întreitul teren al familiei, al școlii, al societății.

DEZVOLTARE

(199) I. Porunca a IV-a. Obiect. Originea dumnezeiască a autorității.

1° Obiect. – Primele trei Porunci ne-au vorbit despre datoriile noastre către Dumnezeu; de acum înainte va fi vorba despre datoriile noastre către aproapele și către noi înșine. Porunca a IV-a ne prescrie în chip direct datoriile noastre față de tatăl și mama noastră și, în chip indirect, față de toți aceia pe care Providența i-a pus deasupra noastră, fie în ordinea spirituală, fie în ordinea temporală. Toate aceste datorii își au principiul în autoritatea cu care părinții și superiorii au fost investiți de Dumnezeu. Dar, deoarece autoritatea nu are numai drepturi, ci are și datorii, va fi de rând a stabili, alături de datoriile copiilor și ale inferiorilor, pe acelea ale părinților și ale superiorilor, pe întreitul teren al familiei, al școlii și al societății.

2° Originea dumnezeiască a autorității. – Fie că este privită în familie, la școală ori în societate, autoritatea este de origine dumnezeiască. Această propoziție decurge din dubla mărturie a Sfintei Scripturi și a rațiunii.

A. SFÂNTA SCRIPTURĂ. – 1. Vechiul Testament: „Prin mine domnesc regii… și cârmuiesc căpeteniile și cei mari”, zice Dumnezeu în Pilde, VIII, 15, 16. – 2. Noul Testament. Iisus îi spune lui Pilat: „N-ai avea asupra Mea nici o putere, dacă nu ți-ar fi fost dată de sus.” (Ioan, XIX, 11). „Orice suflet să fie supus stăpânirilor mai înalte, căci nu este stăpânire decât de la Dumnezeu… De aceea, cel ce se împotrivește stăpânirii se împotrivește rânduielii pe care Dumnezeu a așezat-o”, scrie Sfântul PAVEL către Romani, XIII, 1, 2.

B. RAȚIUNEA. – A porunci presupune o superioritate care nu poate veni nici de la cel ce poruncește, nici de la societatea care l-a ales drept cap, fiindcă nici omul, nici societatea nu au puterea de a prescrie acte sub pedeapsa păcatului. Pentru ca un superior să aibă drept la ascultare, trebuie să fi primit o delegație de la Dumnezeu; trebuie să-L reprezinte pe Dumnezeu înaintea inferiorilor săi.

ARTICOLUL ÎNTÂI. – FAMILIA

(200) II. Datoriile copiilor față de părinții lor.

Aceste datorii sunt, în Porunca a IV-a, rezumate în singurul cuvânt „a cinsti”. Or, a cinsti cuprinde patru lucruri: iubirea, respectul, ascultarea și ajutorul.

1° Iubirea. – Acest sentiment este întemeiat pe fire; ar trebui ca fiii să fie foarte nerecunoscători ca să răspundă jertfelor pe care părinții și le impun altfel decât printr-o adâncă afecțiune. Se calcă această datorie atunci când cineva poartă în inima sa aversiune față de părinții săi, când le dorește răul, când le dorește moartea, când îi calomniază ori vorbește despre defectele lor, în loc de a căuta toate mijloacele de a le face plăcere și de a le ascunde imperfecțiunile.

2° Respectul. – Iubirea pe care orice copil trebuie s-o poarte părinților săi nu poate stinge respectul, care este un sentiment de venerație și de teamă față de aceia ce țin locul lui Dumnezeu. Copiii nu trebuie să se poarte cu părinții lor pe picior de egalitate. Oricare ar fi vârsta copiilor, oricare ar fi valoarea lor intelectuală și morală, oricare ar fi superioritatea educației lor și, se poate adăuga, oricare ar fi defectele și cusururile părinților, datoria respectului rămâne totuși, absolută și imperioasă; părinții, chiar nevrednici și vinovați, poartă, în pofida tuturor, „pecetea măreției dumnezeiești". Cu cât înaintează mai mult în vârstă, cu atât au mai mult drept la respectul nostru. Copilul păcătuiește împotriva acestei datorii când îi este rușine de părinții săi, când le vorbește pe un ton arogant și disprețuitor ori când îi tratează cu prea multă familiaritate; cu atât mai mult când îi insultă, îi lovește ori le face proces, afară de cazul în care tatăl ar săvârși o nedreptate față de el.

3° Ascultarea. – Respectul este cea mai bună garanție a ascultării, iar ascultarea este cea mai bună dovadă a iubirii

filiale. Totuși, când copiii au părăsit căminul părintesc, când Providența i-a pus, la rândul lor, în fruntea unei familii, ei nu mai sunt supuși controlului părinților. Se cuvine însă a nota că, din punct de vedere moral, emanciparea nu este niciodată deplină și că fiii sunt datori, toată viața lor, iubirii și respectului și chiar ascultării față de voințele drepte ale părinților lor. Ascultarea trebuie să fie: – a) promptă, fără discuție, – b) cu bucurie, fără plângere ori cârtire, și – c) întreagă. Nu sunt decât două cazuri în care autoritatea părintească întâlnește limite: – 1. cel dintâi este atunci când ea se află în opoziție cu autoritatea dumnezeiască; atunci trebuie răspuns, împreună cu Sfântul Petru, că „trebuie să ascultăm de Dumnezeu mai mult decât de oameni" (Fapte, V, 29); – 2. al doilea este în alegerea stării de viață. Fără îndoială, copiii trebuie să asculte sfaturile înțelepte ale părinților într-o chestiune atât de gravă. Dar, fiindcă vocația se hotărăște sub influența supranaturală a harului și este strâns legată de chestiunea mântuirii veșnice, ascultarea strictă de părinți nu poate fi cerută în acest punct. Și dacă aceasta este adevărat pentru orice profesiune omenească, cu cât mai mult atunci când alegerea privește starea preoțească sau religioasă și atârnă numai de chemarea lui Dumnezeu! Păcatul neascultării poate fi de moarte ori venial, după gradul împotrivirii și importanța poruncii date. Pentru ca păcatul să fie de moarte, trebuie: – a) ca părinții să poruncească având voința, cel puțin implicită, de a obliga grav, – b) ca lucrul să fie materie importantă și – c) ca neascultarea să fie pe deplin voită.

4° Ajutorul. – Obligația ajutorului este întipărită în toate inimile; de aceea și legea civilă se învoiește cu dreptul natural și cu dreptul bisericesc (can. 542), când îi obligă pe copii să-și sprijine părinții care se află în mizerie. Copiii trebuie, așadar, să vină în ajutorul părinților lor în nevoile trupești și sufletești: – a) trupești, dându-le banii de care au nevoie în boală, la bătrânețe și în sărăcie și făcându-le slujirile pe care le-au primit de la ei când erau mici; – b) sufletești, procurându-le ajutoarele religiei; chemând preotul când sunt bolnavi, făcându-le înmormântare potrivită cu starea lor și, mai ales, rugându-se și făcând să se roage pentru odihna sufletului lor.

Corolare. –

A. SPIRITUL DE FAMILIE. – Sub numele de „tată și mamă" trebuie cuprinși toți aceia care fac parte din familie: bunicii, frații și surorile, unchii și mătușile, verii și verişoarele. Trebuie să dăm bunicilor noștri aceleași datorii ca părinților. – Frații și surorile trebuie să se iubească și să se ajute. Nu este oare fratele, pentru fratele său, prietenul cel mai bun și cel mai sigur pe care firea i l-a dat? Se cuvine ca între toți membrii familiei să domnească o solidaritate strânsă, care să îndepărteze cu grijă rivalitățile și geloziile meschine. Toți trebuie să aibă la inimă a păstra neatinse tradițiile sănătoase ale strămoșilor lor, a îmbogăți patrimoniul de cinste și de virtuți pe care l-au primit și a lăsa urmașilor un nume fără pată. În toate acestea stă spiritul de familie.

B. VIAȚA LUNGĂ, făgăduită celor ce își cinstesc părinții, trebuie înțeleasă în sensul că Dumnezeu pune atâta preț pe împlinirea acestui precept, încât îl răsplătește într-un chip deosebit, fie în lumea aceasta, fie în cealaltă. De altminteri, experiența de toate zilele arată că familiile în care copiii își respectă părinții sunt mai strâns unite – ceea ce este deja o răsplată – și binecuvântate de cer.

(201) III. Datoriile părinților față de copiii lor. Aceste datorii sunt: 1 afecțiunea; 2 educația; 3 pilda.

1° Afecțiunea. – Nu este nevoie a stărui asupra acestei dintâi datorii, fiindcă firea a pus în inima tatălui și a mamei o afecțiune care merge până la tandrețe. Totuși, s-ar înțelege foarte rău această datorie dacă s-ar iubi totul la copii, chiar și defectele lor. Iubirea părinților trebuie să fie, dimpotrivă: a) fără slăbiciune. Nu trebuie să se dea copiilor ceea ce poate vătăma adevăratul lor interes. Un exces de sensibilitate și de tandrețe ar fi o greșeală. „Cine iubește bine pedepsește bine": proverbul va rămâne veșnic adevărat; – b) fără egoism. Părinții să aibă totdeauna în vedere binele și fericirea copiilor lor, iar nu pe ale lor proprii; – c) fără predilecție. Părinții trebuie să aibă aceeași iubire pentru fiecare dintre copiii lor, căci preferința pentru unul ar naște gelozie în ceilalți și ar arunca

dezbinare în sânul familiei; de pildă: istoria lui Iosif (Gen., XXXVII, 4).

2° Educația. – Educația are un îndoit obiect: trupul și sufletul. Ea are drept scop a dezvolta facultățile fizice, intelectuale și morale ale copilului.

A. EDUCAȚIA FIZICĂ. – a) Părinții trebuie să asigure copiilor lor întreținerea materială. Această datorie începe din primele ceasuri ale vieții copilului. Firea a voit ca ea să revină mai întâi mamei: aceasta nu are dreptul, afară de un motiv grav, să-și trădeze misiunea și să se sustragă de la această primă datorie a maternității. Când copiii au crescut, asupra tatălui cade mai ales sarcina de a fi sprijinul familiei. Sau, mai bine zis, tatăl și mama trebuie să lucreze, fiecare în sfera sa, pentru a le procura copiilor hrana și îmbrăcămintea potrivite cu starea lor și cu rangul lor. b) Ei trebuie să vegheze, de asemenea, ca ai lor copii să-și dezvolte puterile trupești prin exerciții fizice potrivite vârstei lor: sănătatea trupului este, într-adevăr, o condiție a sănătății sufletului (mens sana in corpore sano). Prin dezvoltarea forțelor fizice copiii vor deveni în stare să susțină luptele vieții și să se plece cu bărbăție celor două mari legi ale suferinței și ale jertfei. c) În sfârșit, să-i deprindă cu munca și să nu uite că cel mai bun mijloc de a ajunge la acest scop este a da ei înșiși pilda, chiar dacă starea averii lor le-ar îngădui să trăiască în trândăvie.

B. EDUCAȚIA INTELECTUALĂ ȘI MORALĂ. – Aceasta stă în formarea celor două facultăți stăpânitoare ale copilului:

adică a inteligenței și a voinței sale. Cea dintâi se numește instrucțiunea, iar a doua educația.

a) INSTRUCȚIUNEA. – Nimic nu este mai însemnat decât cultura minții. Dar înainte de a îmbrățișa un fel de instrucțiune mai curând decât altul, părinții trebuie să consulte gusturile și aptitudinile copilului; altminteri ar risca să-l facă un dezrădăcinat. Dacă au la inimă să-l așeze în locul voit de Dumnezeu, trebuie să-i caute vocația, fără a se lăsa târâți de considerente de interes și de visuri de mărire.

b) EDUCAȚIA. – Oricare ar fi prețul instrucțiunii, ea ar fi foarte zadarnică dacă educația nu s-ar da în același timp. Cultura minții este un mare bine; formarea voinței și a caracterului nu este un bine mai puțin prețios. Ea se face prin convingere, prin autoritate și prin acțiunea morală de toate clipele. Ea impune părinților două datorii de cea dintâi ordine: supravegherea și corecția.

1. Supravegherea. – A supraveghea înseamnă a preveni răul; înseamnă a-l înăbuși din rădăcină. Părinții trebuie, așadar, să îndepărteze tot ceea ce poate vătăma sufletul copiilor lor: tovărășiile rele, cărțile și ziarele care atacă credința ori rănesc morala; și trebuie să le insufle ideile de datorie, de virtute și de stăpânire de sine.
2. Corecția. – A supraveghea nu ajunge; trebuie, pe deasupra, să se și corecteze. A corecta înseamnă a îndrepta, a mustra pe copil când face rău: muncă

> delicată, în care două excese, deopotrivă funeste, trebuie ocolite: un exces de îngăduință și un exces de asprime. Pe de o parte, o mustrare prea moale este aproape o încurajare de a recidiva. Pe de altă parte, o autoritate despotică nu este mai puțin primejdioasă și nu dobândește decât rezultate de suprafață. Mai ales trebuie evitat a trece de la o extremă la alta, de la prea multă asprime la o îngăduință excesivă. Taina unei bune cârmuiri este a ști să unești blândețea cu tăria. Rare trebuie să fie cazurile în care ascultarea nu este impusă decât prin constrângere. Este bine a disciplina libertatea copilului, dar nu trebuie a o apăsa.

Mai presus de toate, educația trebuie să fie creștinească. Dacă educația religioasă nu este întotdeauna îndeajuns, și în chip infailibil, spre a asigura biruința moralei, experiența este acolo pentru a dovedi că nu se desparte nepedepsit morala de religie și că o educație fără religie duce aproape fatal la o educație fără morală. Părinții trebuie, așadar, să-și boteze copiii cât mai curând, să-i învețe, îndată ce cresc, rugăciunile și primele adevăruri ale religiei, să-i trimită la catehism și să-i încredințeze unor învățători creștini (vezi Nr. 202).

3° Pilda bună. – Oricâtă grijă ar lua părinții pentru educația copiilor lor, sfaturile lor, ca să nu rămână neroditoare, trebuie sprijinite prin exemplu. „Învățăturile folosesc puțin, zice FÉNELON, dacă exemplele vin să le dezmintă." Cum ar putea părinții să învețe virtutea, să recomande rugăciunea, asistența la Sfânta Liturghie, datoria pascală, ascultarea de

legile abstinenței, dacă purtarea lor ar fi într-o vădită împotrivire cu învățătura lor?

ARTICOLUL II. – ȘCOALA

(202) IV. Alegerea școlii. Datoriile elevilor.

1° Alegerea școlii. – Formarea intelectuală și morală a copiilor este una dintre principalele datorii ale părinților: după dreptul natural, asupra lor cade această sarcină. Însă, de regulă, se întâmplă că părinții nu sunt în stare ori nu au timpul să-și instruiască singuri copiii; ei trebuie, așadar, să-și ia ajutători care să-i suplinească în această muncă delicată. Atunci se pune pentru ei grava chestiune a alegerii școlii: școală liberă și catolică ori școală oficială și neutră. Dacă nimic nu-i împiedică, părinții trebuie să-și trimită copiii la școlile catolice. Dacă nu pot face aceasta fără neajunsuri serioase, ei trebuie să suplinească, ei înșiși ori prin alții, învățământul religios pe care școala neutră nu-l dă.

2° Datoriile elevilor. – Școala fiind prelungirea familiei, iar dascălii ținând locul părinților, urmează că elevii trebuie să-și trateze dascălii ca pe tatăl și mama lor, adică: – 1. să-i iubească, pentru devotamentul pe care li-l arată și pentru osteneala pe care și-o dau ca să-i instruiască; – 2. să-i respecte, vorbindu-le totdeauna cu deferență și ferindu-se a face batjocură de defectele lor; – 3. să le asculte, nu din frica pedepselor, ci

fiindcă dascălii sunt reprezentanții autorității părintești; – 4. să le păstreze o adâncă recunoștință pentru îndoitul binefaceri al unei instrucțiuni solide și al unei educații creștine pe care le-au primit de la ei: recunoștința este răsplata inimii.

(203) V. Datoriile dascălilor față de elevii lor.

Dascălii în învățământ: profesorii, învățătorii, învățătoarele, pe scurt, toți aceia care sunt însărcinați cu educația tinereții și care sunt, prin aceasta, depozitarii autorității părinților, datoresc elevilor lor: – 1. o afecțiune sinceră și devotată, lipsită de slăbiciune și de părtinire, o afecțiune creștină și supranaturală, care își propune mai presus de toate binele copilului; – 2. ei trebuie să dea toate îngrijirile lor instrucțiunii și educației elevilor: așadar să-și pregătească cu conștiinciozitate lecțiile, spre a da cea mai bună învățătură cu putință. Râvna lor nu trebuie să se mărginească la cultura minții: formarea caracterului și a voinței trebuie să meargă alături; această din urmă lucrare se face printr-o corecție dreaptă și fermă și mai ales prin sfaturi bune; – 3. pilda bună: influența pe care dascălii o dobândesc asupra elevilor lor este în raport nu numai cu calitățile lor intelectuale, ci și cu virtuțile pe care le dau ca exemplu.

ARTICOLUL III. – SOCIETATEA

Omul nu este numai membru al unei familii; el aparține și societății, unei îndoite societăți: societatea civilă și societatea religioasă; de aici, noi datorii în diferitele situații pe care le poate ocupa. Va trebui, așadar, să trecem în revistă datoriile reciproce ale slujitorilor și ale stăpânilor, ale supușilor și ale cârmuitorilor, ale credincioșilor și ale păstorilor.

(204) VI. Datoriile slujitorilor și ale stăpânilor.

1° Datoriile slujitorilor. – Sub numele de slujitori trebuie înțeleși muncitorii, funcționarii și servitorii, adică oamenii casei (lat. domus, casă). Slujitorii datoresc stăpânilor și patronilor lor: – 1. respectul și iubirea creștinească, ca față de niște reprezentanți ai lui Dumnezeu: „Slujitori, slujiți stăpânilor voștri cu dragoste, ca slujind Domnului și nu oamenilor", scrie Sfântul PAVEL către Efeseni (VI, 7); – 2. ascultarea în ceea ce privește slujba lor; – 3. credincioșia: un bun slujitor tratează interesele patronului său ca pe ale sale; face cu conștiinciozitate lucrul pentru care este plătit și nu-i pricinuiște nici o pagubă; nu caută să surprindă secretele familiei și, dacă le cunoaște, se păzește bine de a le dezvălui.

2° Datoriile stăpânilor. – Stăpânii și stăpânele casei, patronii, șefii de fabrică ori de atelier trebuie: – a) să-și comande inferiorii cu bunăvoință, să nu le adreseze niciodată cuvinte jignitoare și să nu îngăduie ca ai lor copii să le vorbească urât; – b) să se îngrijească de sufletul lor și, pentru aceasta, să-i

mustre când fac rău, să le ușureze împlinirea datoriilor religioase și să le predice prin exemplu; – c) să le dea hrană cuviincioasă, un salariu echitabil (vezi Nr. 273 bis).

(205) VII. Patria. Datoriile cetățenilor.

1° Patria. – Orice om are o patrie, care este, precum arată cuvântul, pământul părinților săi, alcătuită dintr-un grup mai mult ori mai puțin numeros de indivizi supuși acelorași cârmuitori și acelorași legi. Patria, numită și națiune ori stat, este așadar o nouă societate, mijlocitoare între familie, satul ori orașul pe care-l locuim (mica patrie), pe de o parte, și, pe de altă parte, omenirea ori marea familie omenească.

2° Datoriile cetățenilor. – Cetățenii aceluiași ținut au ca datorii principale: respectul cârmuitorilor, ascultarea de legi, plata impozitelor drepte, serviciul militar, votul și patriotismul.

A. RESPECTUL CÂRMUITORILOR. – Supușii trebuie să cinstească și să respecte pe toți depozitarii autorității civile, adică pe capul statului și pe toți aceia care au misiunea de a face legile și de a le aplica. Chiar dacă nu sunt totdeauna vrednici de recomandare, ei nu încetează a reprezenta autoritatea dumnezeiască pentru treburile temporale. „Magistrații, zice Sfântul PAVEL, sunt slujitorii lui Dumnezeu." (Rom., XIII, 6).

B. ASCULTAREA DE LEGI. – Supușii sunt ținuți în conștiință să asculte legile țării lor, chiar dacă aceste legi, făcute în interesul general, sunt în opoziție cu interesele lor particulare și le cer jertfe. Fără îndoială, nu toate legile impun aceeași obligație și se cuvine a deosebi, precum s-a văzut mai înainte (Nr. 166), între legile preceptive ori prohibitive și legile pur penale. Nu este mai puțin adevărat că orice lege dreaptă impune o obligație. Numai în cazul în care legea ar fi vădit nedreaptă, adică potrivnică legii naturale ori legii dumnezeiești pozitive, ar trebui să se răspundă, cu Sfântul Petru și Apostolii, că „trebuie să ascultăm de Dumnezeu mai mult decât de oameni". (Fapte, V, 29).

C. PLATA IMPOZITELOR. – Supușii nu au dreptul să se sustragă de la impozit: ei trebuie să contribuie la sarcinile statului după măsura mijloacelor lor (vezi Nr. 229).

D. SERVICIUL MILITAR. – Orice tânăr socotit apt trebuie să-și împlinească serviciul militar, spre a deveni în stare să-și apere patria dacă este atacată. Este, așadar, o greșeală gravă a căuta să se facă scutit de această lege care trebuie să asigure apărarea și salvarea țării.

E. VOTUL. – Orice cetățean care este alegător trebuie să voteze și să voteze bine. Or, a vota bine înseamnă a-ți da sufragiul candidatului celui mai bun, adică celui mai în stare să apere interesele patriei și ale religiei, chiar dacă nu este acela care, personal, are preferințele noastre. Este o greșeală gravă a

vota pentru un dușman al religiei ori a-i favoriza alegerea prin abținere.

F. PATRIOTISMUL. – Patriotismul este iubirea de predilecție pentru țara noastră, care ne face s-o preferăm altora și să lucrăm ca ea să fie fericită și prosperă. El nu cuprinde nicidecum ura față de străin: toți oamenii, într-adevăr, au drept la simpatia noastră, fiindcă fac parte din omenire. Totuși, nu trebuie să se cadă în această boală a internaționalismului, care exagerează iubirea de omenire în dauna iubirii de patrie. Internaționalismul impiu și naționalismul exagerat sunt două excese pe care se cuvine a le evita. Sentimentul patriotic, aprobat de Sfânta Scriptură, se arată, de altminteri, mult mai mult prin fapte decât prin vorbe. În timp de pace, ne arătăm patrioți dacă împlinim cu strictețe toate datoriile noastre civice, mai sus pomenite; în timp de război, trebuie să răspundem îndată chemării țării și să-i jertfim bunăstarea noastră, interesele noastre și, dacă trebuie, viața noastră.

(206) VIII. Datoriile cârmuitorilor.

Puterea pe care cârmuitorii o țin în mâinile lor nu este o proprietate privată; este un depozit sacru care le vine de la Dumnezeu și de care vor trebui să-i dea socoteală. Ei trebuie, așadar: – a) să lucreze la binele comun, să caute nu folosul lor personal, ci interesele supușilor lor și să nu neglijeze nimic din

ceea ce poate face prosperitatea și gloria țării. Ei trebuie să procure tuturor cetățenilor mijloacele de a dobândi cinstit bunurile materiale, intelectuale și morale la care au dreptul să tindă, să mențină ordinea apărând persoanele și bunurile împotriva atacurilor nedrepte. Iubind și voind pacea, ei trebuie să pregătească apărarea teritoriului, spre a-l pune la adăpost de agresiuni vrăjmașe; – b) ei trebuie să facă legi drepte care să contribuie la binele tuturor și să nu vatăme niciodată libertățile cele mai sfinte, între care trebuie pusă pe primul loc libertatea religioasă; – c) ei trebuie, în sfârșit, să dea pildă bună, arătându-se scrupuloși păzitori ai legilor dumnezeiești și omenești.

(207) Datoriile credincioșilor și ale păstorilor.

1° Datoriile credincioșilor. – Credincioșii datoresc Papei, Episcopului lor, Parohilor și Preoților în general: – a) un respect religios: respect care se îndreaptă mult mai puțin către om decât către caracterul sacru cu care este înveșmântat și care subzistă întotdeauna în pofida slăbiciunilor, greșelilor și defectelor persoanei. De aceea, ei trebuie să se abțină de a-i denigra, de a-i ridiculiza și de a-i calomnia. Să aibă, dimpotrivă, pentru ei o simpatie adevărată; să-i iubească pe niște călăuze înțelepte și pe niște prieteni adevărați; – b) ascultarea, ca față de Iisus Hristos al cărui reprezentanți sunt; și

– c) ajutorul. Ei trebuie să se roage pentru ei și să-i sprijine cu mijloacele lor (vezi Nr. 255).

2° Datoriile păstorilor. – Păstorii au mari obligații de împlinit față de credincioșii supuși autorității lor. Cele mai însemnate sunt: – a) să-i instruiască și să le propovăduiască Evanghelia, să corecteze și să combată abuzurile și scandalurile; – b) să le administreze sacramentele; – c) să viziteze pe bolnavi; într-un cuvânt, să se devoteze, să se cheltuiască pentru binele turmei lor, să-i zidească prin pietatea lor, prin curăția moravurilor lor și printr-o caritate neobosită, care știe să vină în ajutorul tuturor mizeriilor și să compătimească suferința săracului și a celui întristat.

Concluzie practică.

1 Dumnezeu a voit să sprijine Porunca a IV-a printr-o îndoită sancțiune. Pe de o parte, a rostit amenințări împotriva celor ce o calcă: „Blestemat să fie cel ce-și disprețuiește tatăl și mama." (Deut., XXVII, 16.) Pe de altă parte, a făcut cele mai frumoase făgăduințe celor ce îi sunt credincioși: „Cinstește pe tatăl tău și pe mama ta, ca să-ți fie zilele lungi." (Ieș., XX, 12.) Copiii să-și aducă aceasta aminte totdeauna.

2 Dacă părinții vor să dea copiilor o educație cu adevărat creștinească, este nevoie să unească totdeauna exemplul cu sfatul.

3 Cel mai bun mijloc pentru superiori de a dobândi de la inferiorii lor respectul, ascultarea și afecțiunea este de a exercita autoritatea cu blândețe și bunătate, fără trufie și fără dispreț.

LECTURI.

1 Ham este blestemat pentru că a râs de tatăl său căzut în beție. (Facere, IX, 18, 25). 2 Ascultarea lui Isaac. (Facere, XXII).

CHESTIONAR.

I. 1 Care este obiectul Poruncii a IV-a a lui Dumnezeu? 2 Dovediți originea dumnezeiască a autorității.
II. 1 Care sunt datoriile copiilor față de părinții lor? 2 Prin ce cuvânt le desemnează Porunca a IV-a? 3 Ce fel de ajutor datorăm părinților noștri? 4 Ce înțelegeți prin spirit de familie?
III. 1 Care sunt datoriile părinților față de copiii lor? 2 Cum trebuie părinții să-și iubească copiii? 3 Ce datorii cuprinde datoria educației? 4 Este important ca părinții să dea exemplu copiilor lor?
IV. 1 Ce școală trebuie părinții să aleagă pentru copiii lor? 2 Care sunt datoriile elevilor?

V. Care sunt datoriile dascălilor față de elevii lor?
VI. 1 Are omul datorii față de societate? 2 Nu este oare o îndoita societate? 3 Care sunt datoriile slujitorilor? 4 Care sunt acelea ale stăpânilor?
VII. 1 Ce este patria? 2 Care sunt datoriile cetățenilor față de cârmuitori? 3 Cum trebuie să contribuie la sarcinile statului? 4 Sunt ei obligați să voteze? 5 Ce este patriotismul?
VIII. 1 Care sunt datoriile cârmuitorilor? 2 Pot ei face toate legile după plac?
IX. 1 Au credincioșii datorii față de capii Bisericii? 2 Sunt ei obligați să le vină în ajutor? 3 Care sunt datoriile păstorilor față de credincioși? 4 Sunt ele de mare însemnătate?

TEME SCRISE.

1 Înșirați toate binefacerile pe care le-ați primit de la părinții voștri și spuneți pentru ce trebuie să-i iubiți și să-i respectați. 2 Copiii trebuie să asculte totdeauna de părinții lor? Nu este oare o vârstă când devin liberi? Este oare și un timp când pot înceta să-i respecte? 3 Se poate asculta de tatăl său dacă poruncește să se blasfemieze? 4 Până la ce vreme părinții noștri sunt obligați să poarte grijă de întreținerea noastră? 5 Este oare o chestiune de dreptate a veni în ajutorul părinților noștri în nevoile lor? 6 Dumnezeu făgăduind o viață lungă copiilor care-și cinstesc părinții, cei ce ascultă de această poruncă sunt ei siguri că vor ajunge bătrâni? Despre ce viață mai ales este

vorba? 7 De la cine țin superiorii dreptul de a porunci inferiorilor lor?

LECȚIA A VII-A
PORUNCA A V-A A LUI DUMNEZEU

„Ucigaș nicicând nu vei fi
cu fapta, nici cu voie”

Datoriile noastre față de societate
Respectul vieții

(208) Termeni.

Omucidere (din latinescul „homo” om, „caedere” a doborî). Crima aceluia care ia viața semenului său. – Cuvântul omucidere este termenul generic. Omuciderea se numește: – a) sinucidere (lat. „sui”, sine, „caedere” a ucide) dacă cineva își dă moartea sieși; – b) paricid, dacă este un copil care își ucide tatăl sau mama; – c) fratricid, uciderea unui frate: Cain, care l-a ucis pe Abel, este un fratricid; – d) infanticid, dacă un tată

sau o mamă își ucide copilul; – e) regicid, dacă un supus își ucide regele; – f) deicid. Iudeii care L-au ucis pe Domnul nostru, Om-Dumnezeu, au fost deicizi.
A fi ucigaș cu fapta înseamnă a ucide în chip real și voit pe cineva.
A fi ucigaș cu voie înseamnă a dori moartea cuiva fără a i-o da în fapt.

Duel (din latinescul „duellum", „duo" doi). Etimologic, este lupta între doi oameni sau între două grupuri de oameni. În antichitate, duelurile erau întâlniri înainte, în timpul ori după bătălii. Ex.: David și Goliat, Turnus și Enea, cei trei Horații și cei trei Curiații.
Duel judiciar. Luptă, introdusă altădată în Galia de către germani, între un acuzator și un acuzat, primită ca probă juridică a nevinovăției unuia dintre ei. Acest obicei a dăinuit până în secolul al XVI-lea; după aceea, duelurile private au devenit foarte frecvente între nobili și au fost sever reprimate de Richelieu.

Scandal (din latinescul „scandalum", piatră de poticnire). Etimologic, este un obstacol întâlnit în cale și care poate pricinui căderea. Cel ce pune obstacolul ori prilejul de a păcătui dă scandalul (scandal activ); cel ce se lovește de el primește scandalul (scandal pasiv).

DEZVOLTARE

(209) I. Obiectul Poruncii a V-a.

„Ucigaș nicicând nu vei fi, cu fapta, nici cu voie." Aceasta este Porunca a V-a a lui Dumnezeu. Această poruncă oprește pe om de a atenta la viață în general: mai întâi la a sa proprie; apoi la aceea a semenului său; la îndoita viață a semenului său: aceea a trupului și aceea a sufletului. Și nu numai că oprește a ucide, dar nu îngăduie nici măcar voința de a ucide și dorința morții aproapelui. Vom avea, așadar, să tratăm în această lecție: – 1 despre sinucidere, – 2 despre omuciderea propriu-zisă sau uciderea, – 3 despre duel, care este cel puțin o dorință de omucidere, dacă nu este o omucidere săvârșită, – 4 despre relele tratamente și dorințele de răzbunare, – 5 despre scandal sau atentatul împotriva vieții sufletului.

(210) II. Sinuciderea.

1° Definiție. – Sinuciderea este actul prin care un individ își dă moartea sieși. Pentru ca sinuciderea să fie un act omenesc, trebuie să fie deliberată și voită: cel ce își dă moartea într-un

acces de febră, într-un moment de nebunie ori din întâmplare, săvârșește fără îndoială o sinucidere, dar o sinucidere de care nu este răspunzător.

2° Feluri. – Sinuciderea este directă sau indirectă: – a) directă, când cineva își dă moartea cu voie; – b) indirectă, când săvârșește un act bun în sine ori indiferent, care prilejuiește moartea.

3° Gravitatea. –

A. SINUCIDEREA DIRECTĂ. – Sinuciderea directă este osândită dintr-un întreit punct de vedere: – a) Din punct de vedere individual, ea este o încălcare a datoriilor omului față de sine însuși. Omul este o persoană morală care are datorii de împlinit. Or, cea dintâi datorie, aceea care este temelia și condiția necesară a tuturor celorlalte, este aceea a conservării. Mai înainte de a fi o datorie, conservarea vieții este un instinct atât de puternic și atât de universal, încât ar putea părea de prisos a-l prefăcea în obligație. Totuși se întâmplă ca unii oameni, rătăciți de deznădejde, să-și închipuie dreptul de a depune povara și de a se elibera de viață. Privită astfel, sinuciderea este, așadar, o lașitate, cel puțin relativă, căci, dacă este un oarecare curaj a-ți lua viața, ar fi un curaj mai mare a înfrunta durerea, sărăcia și chiar dezonoarea. Când viața încetează de a mai fi o plăcere, ea rămâne o datorie. – b) Din punct de vedere social, sinuciderea este o încălcare a datoriilor noastre față de ceilalți oameni: ea aruncă dezonoare asupra familiei și vatămă societatea. Noi aparținem, într-adevăr, unei

vaste societăți ale cărei mădulare sunt solidare. Oricât de nenorociți, oricât de mizerabili am fi, poate încă putem face un bine aproapelui; în orice caz, presupunând că viața noastră ar fi ajuns cu totul nefolositoare, ea nu va fi fără preț dacă știm să dăm celorlalți exemple de resemnare, de tărie și de măreție a sufletului. – c) Din punct de vedere religios, sinuciderea este împotriva datoriilor noastre față de Dumnezeu. Dumnezeu este autorul și rămâne stăpânul vieții. „După cum El singur a dat-o, El singur o poate lua." (Mgr D'HULST.) Sinuciderea directă este o crimă atât de mare încât Biserica refuză îngroparea bisericească sinucigașilor cu bună știință (can. 1240, § 3).

B. SINUCIDEREA INDIRECTĂ. – Sinuciderea indirectă (vezi „Voluntarul indirect", Nr. 161) are același caracter de gravitate ca sinuciderea directă atunci când cineva lucrează numai cu scopul de a-și da moartea. Dimpotrivă, ea este îngăduită când există, pentru a o determina, un motiv grav de interes superior. Or, trebuie socotite drept motive grave: – a) binele public. Un soldat, pentru a tăia drumul vrăjmașului, poate arunca în aer un pod cu primejdia vieții sale; – b) un bine de un ordin mai înalt decât viața trupească. Un misionar are dreptul să se expună prigoanei și morții, din caritate pentru suflete; – c) teama de un pericol iminent și de o moarte mai cumplită. Ca să scape de flăcările unui incendiu, este îngăduit să se arunce pe fereastră de la un etaj foarte înalt, deși aceasta înseamnă a merge spre o moarte aproape sigură.

În aceste cazuri și în altele de același fel, cel ce lucrează nu are în vedere moartea, pe care o privește ca pe o eventualitate posibilă, ci numai binele care trebuie să urmeze din actul său. De aici urmează că, pe cât primejdia morții este mai mare, pe atât motivul care împinge a merge în întâmpinarea ei trebuie să fie mai grav. Dacă este vorba, dimpotrivă, de acțiuni care nu dau un pericol iminent, ori de meserii care, fără a da moartea, sunt totuși de natură să scurteze viața, un motiv mai puțin grav ajunge. Binele public cere să existe oameni care să exercite toate meseriile, chiar și pe acelea care sunt primejdioase ori vătămătoare sănătății.

Pe lângă sinucidere, Porunca a V-a oprește: – 1 mutilările voit făcute. Nu este îngăduit să-și scoată cineva un mădular, afară numai dacă aceasta este necesar pentru a păstra sănătatea ori viața; – 2 ea oprește și excesele, fie în băutură și mâncare, fie în muncă, când sunt de natură să vatăme sănătatea. Este oprit a te deda la mortificări exagerate cu scopul de a-ți scurta viața. Dar este limpede că penitențele, rânduite într-o dreaptă măsură, sunt îngăduite și au chiar un mare preț înaintea lui Dumnezeu când sunt îndreptate spre a birui concupiscența și a supune trupul.

(211) III. Omuciderea.

1° Definiție. – Omuciderea este actul prin care un om dă moartea unui alt om. După Codul penal (art. 295 și 296), ea

este numită „asasinat" dacă este săvârșită cu premeditare și „omor" dacă nu a fost premeditare. Ca să fie vinovată, omuciderea trebuie să fie voită și nedreaptă.

2° Feluri. – Omuciderea este: – a) directă și voită, când, cu bună știință, se săvârșește un act nelegiuit în vederea de a da moartea aproapelui; – b) indirectă și nevoitită, când se săvârșește un act bun ori indiferent în sine, prin care se pricinuiește fără voie moartea aproapelui.

3° Gravitatea.

A. OMUCIDEREA DIRECTĂ ȘI VOITĂ este osândită dintr-un întreit punct de vedere:

a) Este o crimă împotriva semenilor noștri. Dacă nu avem dreptul să ne luăm nouă înșine existența, cu atât mai mult nu ne este îngăduit s-o răpim altora: aceasta este o datorie elementară de dreptate. Pe de altă parte, caritatea ne oprește de a face altora ceea ce nu voim să ni se facă nouă înșine. Dacă voim să ni se respecte viața, trebuie să începem prin a o respecta pe a altuia.

b) În al doilea rând, este o crimă împotriva societății. Aceasta are drept la serviciile tuturor mădularelor sale: a i le suprima fără motiv legitim înseamnă a săvârși față de ea o nedreptate. Este adevărat că putem fi lezați în interesele noastre, în bunurile noastre și chiar în onoarea noastră. Nu este aceasta

un temei ca să ne facem judecătorii propriei noastre pricini; acest drept rămâne rezervat societății din care facem parte.

c) În al treilea rând, este o crimă împotriva lui Dumnezeu. Numai Dumnezeu poate dispune după bunul Său plac de viață și de moarte. Nimănui nu-i revine a se atinge de drepturile Creatorului. Este, de altminteri, un punct asupra căruia nu este nevoie a stărui îndelung; atât de adânc este porunca săpată în inimile noastre! Mai înainte de a o formula în Decalog, Dumnezeu o înscrisese în adâncul conștiințelor, iar legiuitorii din toate timpurile și din toate țările n-au avut decât să fie ecoul acestei voci lăuntrice, pentru a osândi omorul și a rândui împotriva lui pedepsele cele mai aspre.
Omuciderea este o crimă atât de gravă încât, în Franța și în multe țări, legislația o pedepsește cu pedeapsa cu moartea (art. 302 din Codul penal). Legea bisericească aplică de asemenea pedepsele cele mai grele laicilor și clericilor care se fac vinovați de aceasta (can. 2354).

Notă. – Sunt vinovați nu numai cei ce ucid cu mâna lor, ci și cei ce cooperează la omucidere, fie poruncind-o, fie sfătuind-o, fie dând mijloacele de a o săvârși. Este chiar a te face complice a nu o împiedica, când o poți face fără un grav neajuns.

B. OMUCIDEREA INDIRECTĂ ȘI INVOLUNTARĂ este, dimpotrivă, licită când este determinată de un motiv grav; astfel, un automobilist care a păzit toate regulile prudenței poate, pentru a scăpa el însuși de un mare pericol de moarte,

să dea o bruscă întoarcere de volan, chiar dacă se expune, într-un chip aproape sigur, să strivească pe cineva.

Notă. – Omuciderea involuntară cuprinde o oarecare culpă când există vină din partea celui ce o săvârșește: astfel, medicii și chirurgii care, prin nepricepere ori lipsă de îngrijire, își fac să moară bolnavii, farmaciștii care, prin neglijență ori neatenție, dau otravă în loc de leac, automobilistii care ucid din imprudență, se fac vinovați, într-o anumită măsură, de crima de omucidere.

(212) IV. Cazuri în care omuciderea este îngăduită.

Oricât de groaznică ar fi omuciderea, sunt totuși trei cazuri în care ea este îngăduită: 1 cazul legitimei apărări; – 2 cazul vindictei publice sau dreptul societății la pedeapsa cu moartea; și – 3 cazul unui război drept. La drept vorbind, aceste trei cazuri se reduc la unul singur: acela al legitimei apărări; dar, pe când primul caz este legitima apărare a individului, celelalte două privesc colectivitatea.

1° Legitima apărare. –

A. DEFINIȚIE. – Legitima apărare constă în dreptul pe care orice om îl are de a se apăra împotriva unei nedrepte agresiuni, de a respinge forța prin forță. Este, într-adevăr, un

principiu necontestat că viața noastră, trupul nostru, averea noastră sunt bunuri legitime de care avem dreptul a ne bucura pe deplin și pe care le putem apăra împotriva oricărei atacări nedrepte, dacă nu avem alte mijloace de a le păstra. Noi nu suntem datori să respectăm viața semenului nostru decât în măsura în care el o respectă pe a noastră. Dacă, prin urmare, el ne atacă și ne pune în necesitatea de a-l ucide pentru a ne apăra viața ori bunurile, omorul nu i se impută decât lui; nu moartea lui o avem în vedere, ci propria noastră conservare.

B. CONDIȚII. – Care sunt condițiile cerute ca să fie legitimă apărare? Cu alte cuvinte, când începe și când se sfârșește dreptul de legitimă apărare? Ca să fie, de o parte, legitimă apărare, trebuie să fie, de cealaltă, agresiune nedreaptă. – a) Trebuie să fie agresiune. Legitima apărare începe când potrivnicul atacă și se sfârșește când potrivnicul se retrage. – b) Trebuie ca agresiunea să fie nedreaptă; astfel, criminalul care este lovit de călău nu se află într-un caz de legitimă apărare, deoarece agresorul este în dreptul său.

C. REMARCĂ. – Este oare totdeauna îngăduit să ucizi pentru a răspunde unei agresiuni nedrepte? Aici se cuvine a face o deosebire între bunurile amenințate. – a) Dacă este vorba de viața noastră, este sigur că avem dreptul să ucidem pentru a o apăra. Chiar dacă nu avem a ne teme decât pentru un mădular, nu suntem obligați a-l jertfi pentru a cruța viața potrivnicului nostru. Dar dacă acesta poate fi cu ușurință dezarmat și făcut neputincios, sau iarăși dacă ajunge să ne ascundem pentru a evita un omor, trebuie ales acest din urmă

mijloc, fiindcă moartea unui om este totdeauna o nenorocire. – b) Dacă este vorba de bunurile averii, avem dreptul să le apărăm și să ucidem pe cel ce voiește să le atingă, cu două condiții: întâia, ca bunurile atacate să fie de o valoare însemnată; a doua, să nu fie alte mijloace de a le apăra ori de a le recupera, de pildă, înștiințând justiția. Din aceste două condiții urmează că nu ai dreptul să ucizi pentru a răspunde calomniei și jignirii. Căci, deși reputația este un bun de întâia ordine, ea poate fi recâștigată pe altă cale decât prin omucidere: pierderea ei nu trebuie, așadar, socotită drept o nenorocire nereparabilă.

2° Vindicta publică sau dreptul societății la pedeapsa cu moartea. – Vindicta publică este dreptul de represalii pe care orice societate îl poate exercita împotriva criminalilor. Este sigur că societatea nu poate asigura ordinea dacă este dezarmată; dar poate ea merge până la pedeapsa cu moartea? Unii filosofi umanitari, rătăciți de o sensibilitate bolnăvicioasă, îi contestă acest drept și aduc două motive principale. Ei zic: – a) că au fost erori judiciare, și – b) că orice pedeapsă trebuie să fie medicinală, adică să tindă la îndreptarea vinovatului. Or, pedeapsa cu moartea suprimă posibilitatea acestei îndreptări. Ea nu atinge, deci, scopul pe care orice pedeapsă trebuie să-l aibă în vedere. Aceste motive nu sunt lipsite de valoare, dar se poate răspunde potrivnicilor pedepsei cu moartea: – 1. că nu este a se ține seama de erorile judiciare, care sunt o infimă excepție. – 2. Că îndreptarea vinovaților este un scop foarte legitim, aceasta nu încape îndoială. Dar se întâmplă adesea că

a pedepsi trupul este cel mai bun mijloc de a vindeca sufletul; moartea este un sfetnic înțelept și vederea eșafodului a convertit pe mulți criminali care, osândiți la o pedeapsă mai mică, ar fi rămas nepocăiți. Îndreptarea individuală nu este, de altminteri, decât un scop secundar. Scopul principal urmărit de societate când aplică pedeapsa cu moartea este binele comun al societății, este menținerea ordinii. Fiindcă ea reprezintă interesele tuturor mădularelor sale, îi revine a răzbuna pe cei loviți pe nedrept și a aplica vinovaților pedepse proporționate cu crimele lor. Și nu numai că are dreptul de a reprima, dar are și datoria de a preveni răul prin exemplul unei pedepse în stare să inspire o frică mântuitoare și să oprească făcătorul de rele pe pragul crimei.

3° Războiul drept. – Războiul drept este al treilea caz în care omuciderea este îngăduită (numărul următor).

(212 bis.) V. Războiul.

1° Definiție. – Războiul este lupta cu armele între două sau mai multe națiuni, care voiesc să-și facă să biruie, prin forță, drepturile sau pretențiile lor. El este ofensiv sau defensiv, după cum se atacă sau se apără.

2° Moralitatea. – Este războiul imoral prin firea sa, – caz în care ar fi totdeauna un păcat, – sau poate fi moral cu anumite condiții? La această întrebare, teologii sunt unanimi a

răspunde că războiul nu este rău în chip intrinsec, cum este, de pildă, blasfemia, pe care nimic nu o poate face legitimă. Urmează de aici că războiul este drept, deci licit, dacă întrunește condițiile cerute.

3° Condițiile unui război drept. – După sfântul TOMA, pentru ca un război să fie drept, sunt cerute trei condiții. Trebuie să fie declarat: – a) de către prinț, adică de către capul suprem și legitim al statului. Dacă, prin urmare, statele s-ar învoi să recunoască deasupra lor o autoritate superioară, de pildă, pe aceea a Papei sau a unui tribunal internațional, ar trebui să primească arbitrajul său, așa cum cetățenii aceluiași ținut sunt obligați a-și supune neînțelegerile tribunalelor țării lor; – b) pentru o cauză dreaptă, care silește la război. Sunt, așadar, osândite ca niște crime enorme războaiele întreprinse din răzbunare, din ură, din ambiție, din simplă poftă de cucerire și din alte motive asemenea. Dimpotrivă, o națiune ar avea dreptul de a face război pentru a respinge o invazie nedreaptă, pentru a obține repararea unei grave jigniri, pentru a veni în ajutorul unei alte țări atacate pe nedrept, cu condiția însă ca, mai înainte, să fi epuizat toate mijloacele de împăcare și să fie silită la aceasta. Toate războaiele, într-adevăr, și mai ales războaiele moderne, aduc cu ele atâtea calamități încât nu te poți hotărî la ele fără a fi constrâns de necesitate; – c) cu o intenție dreaptă, numai cu scopul de a procura binele ori de a evita răul, adică de a ajunge să se restabilească o pace onorabilă: prin urmare, scopul odată atins, trebuie încetate îndată ostilitățile.

Concluzii. – Din cele de mai sus se pot trage următoarele două concluzii: – 1. Orice război ofensiv care nu întrunește condițiile de mai sus este, în mod obiectiv (în sine), nedrept și ilicit. Spunem „obiectiv", căci se poate întâmpla ca, din pricina unei conștiințe rătăcite, cineva să-și închipuie că are dreptate când, în realitate, greșește: atunci nu este decât o vină materială, deoarece buna-credință scuză de păcat. – 2. Războiul defensiv este legitim când cineva este atacat de un agresor nedrept. Dar, dacă agresiunea este dreaptă, adică dacă a fost provocată, națiunea atacată trebuie să primească revendicările drepte ale agresorului; altminteri, ea ar purta răspunderea războiului.

4° Drepturile și datoriile beligeranților. – 1. În cazul unui război drept, căpeteniile și ostașii trebuie să fie gata la toate jertfele, chiar și la aceea a vieții lor, pentru a asigura victoria patriei lor (Nr. 205). Ei au dreptul de a se sluji de toate armele care nu sunt osândite de dreptul natural și de dreptul internațional. Dreptul de a ucide însuși are limitele sale: astfel, este oprit a masacra pe nebeligeranți: copiii, femeile, bătrânii, care nu fac parte din armată, medicii, capelanii, infirmierii, care, deși în slujba armatei, nu poartă arme; nu este, de asemenea, îngăduit a ucide pe soldații care se predau, nici a isprăvi pe răniții scoși din luptă și dezarmați. 2. În îndoiala dacă războiul este drept, trebuie prezumat în favoarea autorității legitime care poruncește și a se asculta de ordinele ei. 3. În principiu, ofițerii și ostașii nu au dreptul să ia parte la un război vădit nedrept: după cum agresiunea individuală

nedreaptă nu este legitimă, tot astfel agresiunea colectivă nedreaptă nu este legitimă. În practică, le este foarte greu să știe dacă șefii statului n-au avut motive drepte de a declara războiul. În orice caz, în țări cu spirit pașnic, ca Franța, întrebarea nu se poate pune. Toți cetățenii trebuie, așadar, să răspundă chemării cârmuitorilor: obiecția de conștiință ar fi mai mult decât o lașitate, ar fi o crimă de lez-patrie.

5° Datoriile cârmuitorilor și ale popoarelor. – Războiul este un asemenea flagel încât cârmuitorii și popoarele trebuie să se străduiască a suprima cauzele în stare să-l provoace și să ia toate mijloacele de a garanta pacea. Între aceste mijloace, trebuie citate: – 1. dezarmarea morală, care îndeamnă la uitarea ofenselor, la concesiuni reciproce, la ajutorare mutuală și care se împotrivește oricărui „naționalism nemăsurat"; – 2. dezarmarea materială, în măsura în care securitatea fiecărei națiuni este asigurată; – 3. întărirea instituțiilor internaționale, precum tribunalul de la Haga, Societatea Națiunilor sau orice altă instituție echivalentă, care să fie în stare să prevină conflictele ori să le pună capăt; – 4. pactele de asistență mutuală împotriva agresorului, arbitrajul obligatoriu etc.

(213) VI. Duelul.

1° Definiție. – Duelul este o luptă între două persoane care, după ce au stabilit locul și ceasul, armele și condițiile luptei, se iau la luptă înaintea martorilor pe care și i-au ales și se expun

primejdiei de a fi uciși ori răniți. Duelul presupune, așadar, două lucruri: – 1. să fi fost o înțelegere prealabilă asupra condițiilor luptei: prin urmare, dacă doi oameni, într-un acces de mânie, se provoacă, se lovesc și chiar se ucid pe loc, nu mai este duel, ci încăierare; – 2. să fie vorba de o neînțelegere între particulari: o luptă singulară între doi oameni ori între două grupuri de oameni, pentru a evita o mai mare vărsare de sânge, nu mai are caracterul duelului și poate fi îngăduită în același chip ca războiul drept.

2° Gravitate. – Duelul este osândit: – a) de rațiune și – b) de legile lui Dumnezeu și ale Bisericii.

A. DE CĂTRE RAȚIUNE.

a) Duelul nu este un caz de legitimă apărare. Într-adevăr, aceasta presupune întotdeauna două condiții: 1) o agresiune nedreaptă și 2) necesitatea de a respinge imediat agresiunea nedreaptă. De pildă, dacă viața sau bunurile noastre sunt atacate pe nedrept și nu avem timp să recurgem la societate pentru a le proteja, ne aflăm în caz de legitimă apărare. Or, duelul nu întrunește aceste condiții, întrucât are drept scop nu apărarea onoarei presupus deja pierdute, ci numai recâștigarea ei. Și apoi, este oare adevărat că onoarea se pierde atât de ușor și că ea se află la discreția unui difamator josnic? Cine ar îndrăzni să pretindă că o calomnie grosolană sau o insultă odioasă sunt de ajuns pentru a face să se prăbușească reputația unui om?

b) Presupunând că ar fi astfel și că cineva ar voi să-și recâștige onoarea pretins pierdută, este duelul un mijloc potrivit scopului pe care îl urmărește? Dacă cel ofensat este învingător, va apărea înaintea lumii ca fiind mai puternic decât adversarul său, sau mai îndemânatic, sau mai norocos, dar nicidecum ca fiind victima unei injurii nedrepte. Dacă, dimpotrivă, este învins, va adăuga pierderii onoarei pe aceea a vieții, fără ca acest din urmă sacrificiu să compenseze, pentru cineva, pe cel dintâi.

c) Nici dreptul la răzbunare nu poate fi invocat pentru a scuza duelul, căci acesta aparține nu particularilor, ci societății; iar dacă există cazuri în care societatea este dezarmată, trebuie lăsat lui Dumnezeu grija de a judeca ofensa și de a pedepsi într-o zi pe cel ce a ofensat.

d) Deși se admit temeiurile serioase care condamnă duelul, unii cred a-i găsi o scuză în opinia lumii, care socotește refuzul de a se bate drept lașitate și, prin urmare, o rușine. Este ușor a li se face observația că astfel ar fi, dacă s-ar refuza duelul din teamă. Dar nu este oare adesea nevoie de mai mult curaj pentru un om care se simte mai viteaz și mai puternic decât adversarul său, ca să înfrunte opinia publică și să asculte de rațiunea și de conștiința sa, în pofida dezonoarei ce trebuie să se răsfrângă asupra reputației sale?

B. PRIN LEGILE LUI DUMNEZEU ȘI ALE BISERICII. – a) Al cincilea precept al Decalogului: „Să nu ucizi" este absolut și nu face nicio excepție pentru cazul duelului. – b) Conciliul

din Trento, după mai mulți papi (Iuliu al II-lea, Leon al X-lea, Clement al VII-lea), osândește „acest obicei detestabil și excomunică pe oricine ia parte la un duel, ori îl favorizează, ori îl autorizează pe teritoriile sale, fie el principe, rege sau împărat". Mai recent, Pius al IX-lea, prin Bula Apostolicae Sedis (1869), a stabilit excomunicarea rezervată Suveranului Pontif și atrasă ipso facto împotriva „celor care se bat în duel sau doar îl provoacă ori îl acceptă, a tuturor complicilor lor, a celor care ajută sau favorizează pe duelgiști, care asistă în mod deliberat la duel, care îl permit sau nu îl împiedică, dacă pot".

Codul a păstrat aceleași pedepse (can. 2351). El refuză înmormântarea bisericească duelgiștilor morți în duel sau din pricina rănilor primite, dacă înainte de a muri nu au dat semne de căință (can. 1240, § 1 și 4).

Notă. – Duelul simulat, adică acela în care duelgiștii convin dinainte să tragă cu muniție oarbă, este de asemenea interzis, din cauza scandalului ce rezultă din el.

Obiecție. – JUDECĂȚILE LUI DUMNEZEU. – Se obiectează uneori că Biserica se preta odinioară la judecățile lui Dumnezeu și îngăduia duelul judiciar. Judecata lui Dumnezeu sau ordalia (din cuvântul german „Urteil" – judecată) era un fel de recurs la intervenția lui Dumnezeu. Dacă justiția era incapabilă să deslușească adevărul în afirmațiile contradictorii a doi adversari, îi condamna pe amândoi să suporte o probă, în al cărei rezultat se credea a se recunoaște intervenția Providenței, care manifesta adevărul

sau minciuna, nevinovăția sau vinovăția. Aceste probe, impuse de tribunale, erau de două feluri: a) Unele constituiau o adevărată ispitire a lui Dumnezeu (nr. 185), întrucât se presupunea fără temei că Dumnezeu trebuia să facă o minune pentru a manifesta adevărul: astfel erau, de pildă, proba focului și proba apei clocotite; – 1) proba focului: acuzații trebuiau să meargă desculți pe cărbuni aprinși sau pe brăzdare de plug înroșite în foc și se presupunea că Dumnezeu trebuia să-l cruțe pe cel care avea dreptate și să-l facă să iasă nevătămat din încercare; – 2) proba apei clocotite: cel care ținea mâna mai mult timp în apa clocotită sau care reușea să scoată din ea un obiect câștiga cauza. b) Altele se întemeiau pe sorți sau pe efectele cauzelor naturale. Să citățm, dintre acestea din urmă, proba crucii și duelul judiciar: – 1) proba crucii: părțile trebuiau să stea cu brațele în formă de cruce; cel care le lăsa cel dintâi în jos era învins; – 2) duelul judiciar, care era o luptă singulară poruncită sau permisă de autoritatea publică, între doi adversari sau campionii lor.

Răspuns. – a) Toate aceste probe erau de origine păgână. Ele derivau toate, și mai ales cele dintâi, dintr-o concepție falsă despre Providență, despre care se presupunea pe nedrept că ar trebui să răstoarne, fără motiv suficient și cu orice prilej, legile generale care guvernează lumea. b) Este adevărat că membri ai clerului s-au pretat uneori la judecata lui Dumnezeu; dar nu trebuie uitat că Biserica a trebuit să suporte influența superstițiilor germanice, de care „botezul lui Clovis, spune Monseniorul D'Hulst, nu-i eliberase pe francii, strămoșii

noștri". Ceea ce este cert este că niciun papă nu a aprobat vreodată instituția duelului judiciar; cel mult se poate spune că Biserica a lăsat lucrurile să meargă, fiind incapabilă să suprime toate abuzurile pe care le întâlnea la popoare încă pe jumătate barbare.

Observație. – Nu trebuie confundat duelul judiciar cu turnirurile și jocurile de arme, în care doi luptători sau chiar mai mulți (uneori 500), împărțiți în două tabere, luptau sub ochii spectatorilor pentru a-și dovedi vitejia și a obține premii acordate de regina turnirului. Acestea erau, în realitate, simple jocuri, dar care degenerau adesea în accidente mortale; de aceea Biserica a ajuns să le interzică, împreună cu duelul judiciar și cu ordaliile.

(214) VII. Despre relele tratamente și dorințele de răzbunare.

Datoria de a respecta viața aproapelui atrage ca un corolar pe aceea de a nu-l răni pe nedrept, nici a-l lovi, nici a exercita asupra lui violențe, de orice natură ar fi ele. Dacă relele tratamente sunt grave, vina este de asemenea gravă; iar dacă sunt comise împotriva unui preot sau a unei persoane consacrate lui Dumnezeu, intervine excomunicarea rezervată Ordinariului (can. 2343, § 4).

Să adăugăm că nu se cuvine nici a maltrata animalele, deși nu avem față de ele datorii propriu-zise. În raporturile noastre cu ele trebuie să ne ferim de un dublu exces: excesul de asprime, care este semnul unei inimi rele, și excesul de tandrețe, care nu este nici el dovadă de bunătate. Unele persoane împing în această privință tandrețea lor până la ridicol; asemenea sentimente sunt cel puțin nepotrivite, dacă nu chiar vinovate. Evanghelia, abolind legea talionului, interzice de asemenea orice ură și orice dorință de răzbunare și, în general, orice sentiment de rea-voință față de aproapele. „Cel ce urăște pe fratele său, spune Sfântul Ioan, este ucigaș." (I Ioan, III, 15). „Nu întoarceți răul pentru rău, nici ocara pentru ocară." (I Petru, III, 1).

(215) VIII. Scandalul.

1° Definiție. – Scandalul este orice act exterior, rău în sine sau numai în aparență, care poate duce pe aproapele la păcat.

2° Condițiile scandalului. – După însăși definiția sa, sunt cerute trei condiții pentru a exista scandal: a) Actul trebuie să fie exterior. Se poate scandaliza: 1) prin cuvinte contrare credinței și moravurilor: blasfemii, imprecări, cuvinte licențioase; 2) prin fapte care împing la rău pe cei ce sunt martori; 3) prin scrieri: cărți, romane, reviste, ziare, foiletoane, piese de teatru care etalează viciul sau impietatea; 4) prin omisiunea actelor poruncite, precum neasistarea la Sfânta

Liturghie în duminici și sărbători. b) Actul trebuie să fie rău în sine sau numai în aparență. Cel care mănâncă în public carne într-o zi oprită scandalizează, chiar dacă ar avea dispensă de la post. c) A treia condiție este ca actul să poată duce pe aproapele la păcat. De unde urmează că un păcat exterior săvârșit în taină nu este materie de scandal, deoarece, fiind secret, rămâne fără influență. Când aceste trei condiții sunt împlinite, există scandal și nu este necesar ca căderea aproapelui să urmeze efectiv.

3° Specii de scandal. – Scandalul se numește activ sau pasiv, după cum este considerat la cel care scandalizează sau la cel care este scandalizat.

A. SCANDALUL ACTIV este: a) direct, când este săvârșit cu intenția de a împinge pe alții la păcat. Dacă se acționează cu singurul scop de a pierde sufletele, scandalul direct poartă numele de scandal diabolic; b) indirect, când, fără a avea în mod expres intenția de a face pe cineva să cadă în păcat, se face ceea ce este sau pare de natură să dea exemplu rău și să incite la rău: astfel este cazul unui tată desfrânat care, desigur, nu voiește ca fiii săi să meargă pe urmele sale.

B. SCANDALUL PASIV, sau scandalul primit, provine din scandalul activ, direct sau indirect. Dar se poate întâmpla și ca o faptă întru totul bună să fie pentru aproapele o ocazie de păcat. În acest caz, scandalul provine: 1) fie din ignoranță sau dintr-o judecată falsă, de pildă dacă se vede răul acolo unde nu este: acesta este scandalul celor slabi sau simpli; 2) fie din

răutatea celui ce se scandalizează, când, prin perversitate a inimii și intenție rea, se ia prilej din cuvintele sau faptele altora pentru a face răul, deși acele cuvinte și fapte sunt indiferente sau chiar bune: acesta este scandalul fariseilor.

4° Gravitatea scandalului. – Gravitatea scandalului decurge din două motive: A. Cel ce scandalizează lucrează la pierderea sufletelor pe care Domnul nostru le-a răscumpărat cu prețul sângelui Său. Dacă este o mare crimă a lua viața trupului, cu cât mai mult a răpi viața sufletului! „Vai de acela, spune Domnul nostru, prin care vine scandalul! Mai bine i-ar fi fost să i se atârne de gât o piatră de moară și să fie aruncat în mare." (Mt., XVIII, 6). B. Scandalul este cu atât mai grav cu cât răul pe care îl produce este contagios și, de cele mai multe ori, greu de reparat. Totuși, caracterul de gravitate variază după împrejurări. Gravitatea scandalului depinde: a) de intenția celui ce scandalizează. Cu cât acesta cunoaște mai mult răutatea actului său, cu atât vina este mai gravă. Scandalul direct este deci, prin natura sa, mai grav decât cel indirect, fiind voit; b) de influența pe care o are asupra altora: astfel, scandalul unui superior este mai grav decât al unui inferior; c) de numărul persoanelor scandalizate; d) de gravitatea păcatului pe care îl prilejuiește; prin urmare, un păcat venial poate deveni mortal din cauza scandalului.

5° Câteva reguli practice. – Ce conduită trebuie urmată în diferitele cazuri de scandal arătate mai sus? A. Scandalul direct este întotdeauna interzis, deoarece urmărește un scop rău. B. Nu tot astfel este cu scandalul indirect. a) Dacă este vorba de

fapte rele, scandalul este interzis. b) Dacă este vorba de fapte neprohibite și care nu au rău decât în aparență, trebuie a ne abține de la ele, afară numai dacă există un motiv serios pentru a face altfel: astfel, nu se cuvine, fără motive grave, a frecventa o persoană de rea reputație. C. Scandalul celor slabi trebuie evitat ori de câte ori se poate fără inconvenient grav. Caritatea față de aproapele cere să ne abținem nu numai de la o faptă indiferentă, ci chiar de la o faptă bună, mai ales dacă nu este poruncită, și uneori chiar de la o faptă bună poruncită de o lege pozitivă, când ea trebuie să fie pentru aproapele o ocazie de păcat. De pildă, o femeie are dreptul și chiar datoria uneori de a lipsi de la preceptul asistării la Liturghie duminica, dacă soțul ei ar lua de aici prilej pentru a blasfemia și a urî religia. Totuși, nu este obligată să facă aceasta dacă ar rezulta pentru sufletul ei un mare prejudiciu spiritual; și nu o poate face decât în mod temporar. D. Scandalul farisaic nu este, evident, o vină și, în general, poate fi disprețuit. El provine în întregime din răutatea celui care se scandalizează și nicidecum din actul celui care scandalizează.

6° Repararea scandalului. – Există obligația de a repara scandalul: este o datorie de dreptate și de caritate. Dacă scandalul a fost public, repararea trebuie să fie de asemenea publică. Dacă a fost privat, trebuie împiedicată persoana scandalizată să facă răul. Repararea trebuie să se facă prin mijloacele cele mai potrivite pentru a distruge efectele rele ale scandalului; astfel, sfatul rău trebuie reparat prin sfat bun,

exemplul rău prin exemplu bun, și fapta rea prin faptă bună etc.

Concluzie practică.

1. A îndura cu curaj încercările vieții și a îndepărta orice gând de sinucidere. Nu trebuie nici măcar să dorim moartea, dacă această dorință izvorăște din descurajare și din deznădejde. Un asemenea dor ar fi îngăduit numai dacă l-am avea pentru a ne bucura de vederea beatifică, care este un bun superior celui al vieții: „Doresc să mă duc, scrie Sfântul PAUL către Filipeni (I, 23), și să fiu cu Cristos, căci aceasta este cu mult mai bine."
2. Să avem grijă întotdeauna să alungăm din inima noastră orice sentiment de ură și de ranchiună împotriva aproapelui. Să evităm certurile, chiar și pe cele mai neînsemnate.
3. Să nu fim niciodată pentru alții prilej de scandal; dimpotrivă, să le dăm exemplu bun și să-i atragem pe calea binelui.

LECTURI.

1. Uciderea pedepsită în Vechiul Testament. Pedeapsa marilor ucigași: CAIN (Gen., IV, 10), AHAB (III Regi, XXII), IEZABEL (IV Regi, IX, 30-37). 2. Ieroboam este pedepsit pentru că a dat scandal triburilor lui Israel (Cartea a III-a a Regilor, XII, XIV și XV). 3. Eleazar preferă să moară decât să scandalizeze (II Mac., VI). 4. Despre scandalul celor slabi, a se citi: Rom., XIV, 21; I Cor., VIII, 13.

CHESTIONAR.

I. Care este obiectul Poruncii a 5-a a lui Dumnezeu?

II. 1. Ce este sinuciderea? 2. Este sinuciderea directă oprită? 3. Este sinuciderea indirectă de asemenea oprită? 4. Ce motive grave îngăduie sinuciderea indirectă?

III. 1. Ce este omuciderea? 2. Ce este omuciderea directă? 3. Ce este omuciderea indirectă? 4. Omuciderea involuntară este oare o crimă? 5. În ce constă gravitatea omuciderii directe? 6. Omuciderea indirectă este întotdeauna oprită?

IV. 1. În ce cazuri este îngăduită omuciderea? 2. Spuneți ce știți despre legitima apărare. 3. Care sunt condițiile cerute

pentru a exista legitimă apărare? 4. Se poate întotdeauna ucide în cazul legitimei apărări? 5. Poate societatea să pronunțe pedeapsa cu moartea?

V. 1. Ce este războiul? 2. Este războiul imoral prin sine? 3. Care sunt condițiile unui război drept? 4. Când este drept războiul ofensiv? 5. Este orice război defensiv legitim? 6. Care sunt drepturile și datoriile beligeranților? 7. Care sunt datoriile cârmuitorilor și ale popoarelor pentru a garanta pacea?

VI. 1. Ce este duelul? 2. Prin ce este el condamnat? 3. Ce sunt judecățile lui Dumnezeu? 4. Ce este duelul judiciar? 5. Care a fost atitudinea Bisericii față de duelul judiciar?

VII. 1. Sunt și relele tratamente și dorințele de răzbunare oprite de Porunca a 5-a?

VIII. 1. Ce este scandalul? 2. Care sunt condițiile cerute pentru a exista scandal? 3. Care sunt speciile de scandal? 4. Care este gravitatea scandalului? 5. Dați câteva reguli practice despre scandal. 6. Există obligația de a repara scandalul?

TEME SCRISE.

1. Spuneți de ce sinuciderile sunt mai numeroase în zilele noastre decât altădată. 2. Comandantul și soldații care apără un fort au ei dreptul să-l arunce în aer și, prin aceasta, să se

sinucidă, mai degrabă decât să se predea? 3. Un prizonier – precum cazul lui Mac Swiney, lord-primar al orașului Cork, arestat la 12 august 1920 – care a ținut o grevă a foamei voită până la moarte, cu scopul de a face să triumfe o cauză ce putea fi socotită dreaptă și superioară vieții unui individ, a săvârșit oare o sinucidere condamnabilă și un act imoral? 4. Pictorii și sculptorii care expun tablouri sau statui indecente sunt ei vinovați de scandal?

Lecția a VIII-a
PORUNCILE A VI-A ȘI A IX-A ALE LUI DUMNEZEU

„Desfrânat nu vei fi, nici cu trupul, nici cu învoirea."
„Pofta trupului nu o vei dori decât numai în Căsătorie."

DEZVOLTARE

(216) Curăția. Excelența ei. Poruncile a 6-a și a 9-a.

1° Virtutea curăției. – Luat în sensul său general, cuvântul „curăție" este sinonim cu nevinovăția: a avea conștiința curată înseamnă a nu avea păcat de moarte. – În sens restrâns, așa cum îl înțelegem aici, el este echivalent cu cuvântul castitate. Virtutea curăției sau castității este o virtute supranaturală care

ne îndeamnă să ne abținem de la plăcerile trupești neîngăduite. Când această virtute este dusă la treapta ei cea mai înaltă, care este abținerea totală de la plăcerile trupului, chiar și de la cele îngăduite în căsătorie, ea se numește feciorie sau continență.

2° Excelența ei. – Excelența virtuții curăției se deduce: a) din înalta prețuire pe care Domnul nostru o avea pentru ea. Nu numai că a recomandat-o cu stăruință (Mat., XIX, 10-12), dar a voit să Se nască dintr-o Fecioară și să aibă ca tată adoptiv un bărbat a cărui castitate era una dintre virtuțile cele mai alese; b) din însăși natura ei: castitatea arată, într-adevăr, triumful spiritului asupra trupului, al sufletului asupra corpului; de aici îi vin cele două numiri de „frumoasă virtute" și de „virtute îngerească", adică aceea prin care omul se aseamănă îngerului; c) din efectele fericite pe care le produce. Neaflându-se sub stăpânirea simțurilor, omul cast se bucură de o libertate deplină și de pace lăuntrică; el poate sluji mai bine lui Dumnezeu și practica celelalte virtuți care trebuie să-i îngăduie să-și atingă menirea și să-și lucreze mântuirea. După cum se vede, curăția este o virtute de cel mai mare preț: necunoscută lumii păgâne, foarte puțin practicată sub legea veche, ea este o virtute în chip esențial creștină.

3° Obiectul Poruncilor a 6-a și a 9-a. – Poruncile a 6-a și a 9-a ale lui Dumnezeu opresc păcatele desfrânării, contrare virtuții curăției. Singura deosebire între ele este că Porunca a 9-a, repetând pe a 6-a, merge mai departe decât ea și întărește oprirea, întinzând-o și asupra gândurilor rele și asupra

dorințelor rele. Astfel, pe când Porunca a 6-a oprește faptele, privirile și cuvintele care jignesc modestia creștină, Porunca a 9-a atacă răul în rădăcina lui și osândește simplul gând și dorința rușinoasă; de o parte, deci, actele exterioare, iar de cealaltă, actele lăuntrice, acestea ducând la acelea și semănând cu scânteia care aprinde incendiul. În explicarea acestor diferite păcate, nu vom uita sfatul Sfântului Liguori și al Sfântului Francisc de Sales, care se învoiau amândoi a spune că este prudent să nu se vorbească prea explicit despre aceste lucruri și că deja se rănește castitatea prin aceea că se numește necurăția.

(217) Ce oprește Porunca a 6-a a lui Dumnezeu.

Porunca a 6-a a lui Dumnezeu oprește:

1° Faptele rele. – Prin aceasta trebuie înțelese nu orice fapte rele, ci numai acelea care jignesc pudoarea și care se numesc necurății sau păcate rușinoase, pentru că aduc rușine asupra celor ce le săvârșesc și îi fac să roșească de ei înșiși; căci, chiar presupunând că aceste fapte ar fi necunoscute oamenilor, ele nu pot fi ascunse privirii lui Dumnezeu. Asemenea fapte sunt greșeli grave prin natura lor, fie că sunt comise singur, fie împreună cu alte persoane; însă gravitatea se schimbă după calitatea persoanelor (dacă acestea, de pildă, sunt legate prin votul castității) și după natura actului.

2° Privirile rele. – Ele constau în a opri privirea, cu complăcere și fără motive scuzabile, asupra unor lucruri sau persoane care pot îndemna la păcatul necurăției: de pildă, statui, tablouri, imagini sau persoane care nu păstrează cuviința.

3° Scrierile și cuvintele rușinoase. – Adică orice scriere (cărți rele sau ziare rele), orice cuvânt (cântece sau convorbiri necuviincioase) care rănesc pudoarea, fie în mod fățiș, fie în mod echivoc, precum cuvintele și frazele cu înțeles dublu. Nimic nu este mai vătămător decât cărțile rele; iar cât privește convorbirile rele, Sfântul Paul ne adeverește (I Cor., XV, 33) „că ele strică bunele moravuri".

(218) III. Ce oprește Porunca a 9-a.

Porunca a 9-a oprește:

1° Gândurile rele. – Păcatul cu gândul, numit de teologi „delectare morozǎ", constă în a zăbovi de bunăvoie cu gândul la un lucru rău, fără a avea, de altminteri, intenția de a trece acest gând în faptă. – „Această delectare, această desfătare se numește morozǎ de la cuvântul latin «mora», întârziere, spune Sfântul TOMA, pentru că rațiunea, în loc să respingă îndată, cum ar trebui, obiectul rău pe care i-l înfățișează gândul, se oprește asupra lui (immoratur), îl reține și i se alipește în chip liber. Când s-a păcătuit prin delectare morozǎ, trebuie

mărturisită la spovadă natura specifică a acestui gând; de pildă, dacă cineva este legat prin votul castității, ori dacă gândul a privit o rudă sau o persoană căsătorită." Păcatul este de moarte, dacă lucrul este cu adevărat rău și consimțământul deplin; este venial în cazul contrar; nu este niciun păcat dacă se respinge ideea răului și se leapădă.

2° Dorințele rele. – Acestea merg mai departe decât gândurile rele, căci adaugă intenția și voința de a face fapta rea. A dori să vezi, să auzi sau să faci lucruri rușinoase și a le vedea, a le auzi sau a le face sunt una înaintea lui Dumnezeu. Însă și dorința, ca și gândul rău, nu este vinovată decât în măsura în care este voită.

(219) IV. Gravitatea necurăției. Urmările ei funeste.

Gravitatea necurăției se poate deduce din urmările funeste pe care le atrage asupra individului și asupra societății.

1° Pentru individ. – Necurăția produce efecte dezastruoase asupra sufletului și asupra trupului: A. ASUPRA SUFLETULUI. Necurăția orbește mintea; ea materializează și întunecă inteligența până într-atât încât cei ce i se dedau nu mai pot înțelege lucrurile lui Dumnezeu (I Cor., II, 14); ei se îndepărtează de religie. Neavând curajul să împlinească datoriile pe care aceasta le impune, își caută în minte toate

motivele care li se par a dovedi că această religie este falsă. Necurăția împietrește inima egoistă; obsedat de patima sa, omul voluptuos devine incapabil de eforturi generoase; voința sa stricată nu mai păstrează energie decât pentru a-și satisface poftele simțurilor. B. ASUPRA TRUPULUI. – Necurăția ruinează repede sănătatea, pricinuiește bolile cele mai rușinoase, neputințele cele mai respingătoare (consumare, afecțiuni cerebrale, degradare fizică), care se sfârșesc adesea printr-o moarte înainte de vreme.

2° Pentru societate. – Necurăția nu-l dezonorează numai pe individ; ea este un flagel pentru societate, căci provoacă gelozii, ură, violențe care tulbură pacea publică. O societate cu moravuri rele merge spre decădere; ea își pierde repede toate energiile fizice și morale care fac măreția familiilor și prosperitatea națiunilor.

Având în vedere natura și urmările ei, orice păcat de necurăție este, în general, de moarte, afară numai dacă lipsa de reflecție îi micșorează gravitatea. De aceea legea bisericească (can. 2357) și legile civile pedepsesc cu pedepse aspre anumite atentate la pudoare.

(220) V. Cauzele care duc la necurăție.

Cauzele care determină păcatele împotriva castității sunt: exterioare sau interioare.

1° Cauze exterioare. – Cauzele pe care le aflăm în afara noastră, în afara minții noastre stricate și a inimii noastre corupte, sunt:

a) LECTURILE RELE. – Sub acest termen general trebuie înțelese cărțile necredincioase, licențioase, ziarele rele, revistele rele și, mai ales, foiletoanele și romanele care zugrăvesc viciul în culorile cele mai amăgitoare: romane ce se numesc realiste sau naturaliste și care nu se tem să înfățișeze răul în toată goliciunea lui; romane psihologice care pretind să coboare în cutele cele mai ascunse ale unui suflet și să facă analiza sentimentelor sale. Unele ca și altele au un efect deplorabil. Oricât s-ar face și oricât s-ar păzi cineva de primejdie; oricât ar invoca faptul că nu citește cartea decât pentru frumusețea stilului și farmecul descrierilor, totuși este un venin pe care sufletul îl absoarbe în doze mai mult sau mai puțin puternice. De aceea lectura obișnuită a scrierilor care îndeamnă în chip direct sau indirect la rău este oprită sub pedeapsa unei greșeli grave, mai ales copiilor, tinerilor și tinerelor fete.

b) SPECTACOLELE. – Că spectacolul să nu fie rău prin natura sa, aceasta se înțelege de la sine; că el poate chiar să înalțe sufletul și să-i insufle simțăminte nobile, este iarăși cu putință; dar că, de cele mai multe ori, se reprezintă piese obscene, care sunt adevărate lecții de imoralitate, în care viciul este slăvit, pe când virtutea este batjocorită, lucrul nu este mai puțin evident. Părinții nu trebuie, așadar, să-și ducă copiii la reprezentații de teatru, la cinematografe și la alte spectacole

cunoscute ca imorale, și cu atât mai puțin să le îngăduie să meargă acolo singuri. De asemenea, este oprit a asculta asemenea piese transmise prin radiodifuziune (T.S.F.).

c) DANSUL ȘI BALUL. – Dansul este un exercițiu trupesc care nu are nimic rău prin sine. De aceea Sfânta Scriptură pomenește, în multe locuri, fără a le osândi, dansurile la care se dădeau, ca divertisment, tinerele fete și femeile lui Israel (Jud., XXI, 21, 23; Ier., XXXI, 4, 13) și care erau mai degrabă o manifestare de pietate decât o veselie lumească. Fiica lui Ieftae iese înaintea tatălui său, dansând cu o mulțime de tinere fete (Jud., XI, 34). Când David se întoarce biruitor asupra lui Goliat, femeile lui Israel îi serbează biruința prin dansuri (Regi sau Cartea I a lui Samuel, XVIII, 6, 7; XXI, 11). David dansează înaintea chivotului sfânt pe care îl aduce înapoi cu mare pompă (II Sam., VI, 5). Trebuie însă notat că, cel mai adesea, tinerele fete dansau singure și despărțite de tinerii bărbați (Ieș., XV, 20; I Sam., XVIII, 6).

Dansul modern, cunoscut sub diferite numiri, este cu totul condamnabil, atât prin libertățile ce se iau în el, cât și prin persoanele pe care le întâlnești acolo. Este deci îngăduit a se statornici drept regulă generală că, afară de unele reuniuni de familie, trebuie să ne oprim de la dans; cu atât mai mult se cuvine a ne abține de la balurile publice și de la balurile mascate, care sunt cele mai primejdioase dintre toate. Ce trebuie să gândim despre balurile de caritate care se dau cu un motiv de binefacere, pentru a veni în ajutorul săracilor sau al victimelor vreunei catastrofe oarecare? Ar fi aceste baluri mai

puțin primejdioase și mai caste, pentru că ar avea milostenia drept scop? Este cu putință a schimba caracterul unui lucru prin scopul pe care îl urmărim?

d) RELELE FRECVENȚĂRI. – Sub acest titlu trebuie înțelese: reuniunile lumești care nu au alt scop decât plăcerea; familiaritățile prea mari cu persoane de celălalt sex; legăturile cu persoane cu moravuri rele sau chiar numai frivole, în căutare de aventuri și petrecându-și vremea în moleșeală și în trândăvie. Iată tot atâtea ocazii primejdioase de păcat: „Spune-mi cu cine umbli și îți voi spune cine ești", zice un înțelept proverb; căci, într-adevăr, „tovărășiile rele strică bunele moravuri". (I Cor., XV, 33).

e) ÎMBRĂCĂMINȚILE NECUVIINCIOASE. – Moda introduce uneori, în portul femeiesc, toalete care sunt o adevărată sfidare a bunului-simț, a bunului gust și a pudoarei: rareori au fost mai nepotrivite decât în vremea noastră; de aceea au fost osândite de Sacra Congregație a Conciliului (1930) și foarte adesea prin glasul Episcopilor.

2° Cauze lăuntrice. – Cauzele care vin din noi înșine sunt:

a) CONCUPISCENȚA, adică înclinarea către plăcerile trupești oprite.

b) MÂNDRIA. – Dumnezeu nu-i iubește pe cei care „sunt deșerți în cugetările lor"; El îi părăsește și „îi dă pe mâna patimilor de rușine". (Rom., I, 21, 26).

c) NECUMPĂTAREA. – „Nu vă îmbătați de vin, zice Sfântul Paul, căci de aici vine desfrânarea; ci umpleți-vă de Duhul Sfânt." (Efes., V, 18). A căuta plăcerile mesei înseamnă a merge în întâmpinarea ispitelor trupului și ale concupiscenței.

d) TRÂNDĂVIA. – „Trândăvia este mama tuturor viciilor."

(221) VI. Mijloace de a păstra în sine curăția.

Mijloacele de a păzi curăția sunt de două feluri: 1) mijloace naturale; 2) mijloace supranaturale.

1° Mijloace naturale. – a) Trebuie menționată, mai întâi, fuga de ocaziile care pot duce la păcat, adică îndepărtarea tuturor cauzelor înșirate în paragraful precedent. Ocazia poate fi îndepărtată sau apropiată. – 1. Ocazia îndepărtată este aceea care duce la păcat numai într-un chip cu totul indirect. Astfel de ocazii roiesc în lume; însă, fiindcă se pot întâlni pretutindeni și, chiar cu cea mai bună voință, nu s-ar putea pretinde că le evităm întotdeauna, nu suntem obligați să le fugim. – 2. Ocazia apropiată este aceea care ne duce atât de obișnuit la păcat încât se poate presupune că va fi cădere dacă nu o îndepărtăm. – 1) Fie ocazia apropiată este necesară printr-o necesitate fizică sau morală: necesitate fizică atunci când ne este cu totul cu neputință s-o îndepărtăm; necesitate morală atunci când nu o putem face fără neajunsuri grave. În amândouă cazurile trebuie să luăm toate mijloacele pentru a o

combate: rugăciunea, primirea Sfintelor Taine ale Pocăinței și ale Euharistiei și reînnoirea deasă a hotărârii de a nu mai păcătui. – 2) Fie ocazia apropiată poate fi îndepărtată și atunci există obligația strictă de a o suprima; aceasta este chiar o condiție sine qua non pentru a primi dezlegarea. Biserica și-a adus aminte, pentru a impune această linie de purtare, de cuvântul Sfintei Scripturi: „Cel ce iubește primejdia va pieri în ea." (Eccl., III, 24).

b) Veghea asupra imaginației și a inimii, împotrivindu-ne gândurilor rele și dorințelor rele;

c) umilința, căci Dumnezeu vine în ajutorul celor smeriți;

d) mortificarea simțurilor;

e) cumpătarea;

f) munca, căci, după Sfântul IERONIM, dacă este un demon care să ispitească pe omul ce muncește, sunt o sută care să ispitească pe cel ce nu face nimic.

2° Mijloace supranaturale. – Mijloacele supranaturale nu sunt nici mai puțin folositoare, nici mai puțin eficiente decât mijloacele naturale. Cele principale sunt:

a) Rugăciunea. Dumnezeu nu refuză ajutorul Său celor care I-l cer.

b) Spovada. A-ți face cunoscute rănile înseamnă deja a le vindeca.

c) Împărtășania deasă. Euharistia este pâinea care îi face pe cei tari.

d) Devoțiunea către Preasfânta Fecioară. La vederea primejdiei, copilul mic fuge la mama sa. Preasfânta Fecioară este mama noastră a tuturor, iar curăția este în ochii ei o virtute atât de prețioasă, încât nu-i poate părăsi pe cei ce aleargă la ea și se pun, prin rugăciune, sub binevoitoarea ei ocrotire.

e) Gândul la Dumnezeu și la cele de pe urmă: a cugeta că nu trebuie făcut înaintea lui Dumnezeu ceea ce nu s-ar îndrăzni a face înaintea oamenilor. „În toate faptele tale, adu-ți aminte de sfârșitul tău și nu vei păcătui niciodată." (Ecclesiasticul, VII, 36).

Concluzie practică.

1. Să respingem gândurile rele îndată ce se înfățișează minții noastre.
2. Să evităm privirile rele, cuvintele și chiar glumele nepotrivite, precum și familiaritățile prea slobode, care sunt adesea pregătirea faptelor rele.

3. Să fugim de dansuri, de spectacole și de alte adunări primejdioase pentru virtutea curăției.
4. În ispite să alergăm îndată la Preasfânta Fecioară, spunând Ave Maria și Rugăciunea „Adu-ți aminte".

LECTURI.

1. Necurăția pedepsită prin potop (Fac., VI). 2. A doua pedeapsă a Sodomei și Gomorei (Fac., XIX). 3. David cade, victimă a unei priviri necugetate (II Sam., XI). 4. Iosif își lasă mantaua ca să scape de ispitire (Fac., XXXIX). 5. Împăratul Carol-Quint îl întreba pe unul dintre curtenii săi: „Cum faceți să vă păstrați curat în mijlocul libertinajelor curții? – Sire, răspunse el, singurul meu secret este frica de Dumnezeu și Sfânta Împărtășanie." (BERTHIER).

CHESTIONAR.

I. 1. Ce este curăția? 2. Arătați excelența curăției. 3. Care este obiectul Poruncilor a 6-a și a 9-a ale lui Dumnezeu?

II. Ce oprește Porunca a 6-a a lui Dumnezeu?

III. 1. Ce oprește Porunca a 9-a a lui Dumnezeu? 2. Ce trebuie ca să fie gând rău? 3. Este dorința rea mai gravă decât gândul rău?

IV. 1. Din ce se deduce gravitatea păcatelor de necurăție? 2. Care sunt urmările ei pentru individ? 3. Și pentru societate?

V. 1. Care sunt cauzele care duc la necurăție? 2. Se pot citi romane? 3. Sunt toate spectacolele rele? 4. Sunt dansul și balul întotdeauna de evitat? 5. Care sunt încă celelalte cauze ale necurăției?

VI. 1. Care sunt mijloacele naturale de a păstra în sine curăția? 2. Trebuie evitată ocazia îndepărtată? 3. Este întotdeauna necesar a fugi de ocazia apropiată? 4. Care sunt remediile supranaturale?

TEME SCRISE.

1. Ce înseamnă expresiile: frumoasă virtute, virtute îngerească, modestie creștină? 2. Care sunt vrăjmașii pe care îi avem de combătut pentru a păzi virtutea castității? 3. Cunoașteți un om vestit care a săvârșit un mare păcat împotriva curăției și a ajuns sfânt? și un rege care a întemeiat o religie pentru a-și satisface patimile necurate?

Lecția a IX-a
PORUNCILE A VII-A ȘI A X-A ALE LUI DUMNEZEU

„Bunul altuia nu-l vei lua, nici nu-l vei ține cu știință."
„Bunurile altuia nu le vei pofti ca să le ai pe nedrept."

Respectul bunului altuia

(222) Termeni.

Bunul altuia. Tot ceea ce aparține aproapelui. Omul posedă, în adevăr, bunuri de natură felurită: bunuri ale trupului, bunuri ale averii, bunuri ale sufletului, bunuri ale onoarei și ale reputației. În porunca a VII-a, expresia „bunul altuia" desemnează numai bunurile averii. Am văzut deja că porunca a V-a ocrotește viața trupului și a sufletului; vom vedea, în lecția următoare, că porunca a VIII-a oprește a aduce atingere renumelui aproapelui.

Cu știință sau cu bună știință. „A reține cu știință" înseamnă a păstra un lucru despre care ai conștiința că nu ești proprietarul legitim.

Posesor de rea-credință. Acela care păstrează un bun, știind că acel bun nu este al lui.

Cămătar. Acela care împrumută bani și cere o dobândă exagerată: a împrumuta, de pildă, o sută de franci și a cere, după un an, o sută douăzeci de franci.

Salariu. Ceea ce se plătește unui lucrător drept preț al muncii sale.

A pofti. A invidia bunul altuia cu dorința de a-l lua.

DEZVOLTARE

(222 bis.) I. Obiectul poruncii a 7-a.

Formula negativă a poruncii a 7-a, care oprește a aduce atingere bunului altuia, ar putea fi completată prin formula pozitivă a vechiului adagiu: „cuique suum", a da fiecăruia ceea ce i se cuvine. Sunt, într-adevăr, două chipuri de a face nedreptate aproapelui: se poate să i se vateme bunurile pe care

le posedă deja, ori să i se refuze acelea la care are drept. Oricare ar fi această deosebire, care totuși are importanța ei, se ridică o chestiune preliminară ce cere o soluție. Când porunca a 7-a poruncește respectul bunului altuia, ea presupune, prin însăși aceasta, dreptul de proprietate: a spune că cineva este lezat în bunurile sale înseamnă a subînțelege că el este posesorul lor legitim. Or, fiindcă dreptul de proprietate a fost, de un secol, puternic zdruncinat, se cuvine să-l statornicim și să amintim în această privință doctrina catolică. De aici o împărțire triplă. Vom trata: 1) despre dreptul de proprietate; 2) despre încălcarea dreptului de proprietate; 3) despre repararea nedreptăților.

ARTICOLUL ÎNTÂI. – DREPTUL DE PROPRIETATE

(223) II. Noțiune. Specii. Întindere și limite. Origine.

1° Noțiune. – Proprietatea este dreptul de a se bucura de lucruri și de a dispune de ele, în chipul cel mai absolut, cu condiția să nu se facă din ele o întrebuințare oprită de legile dumnezeiești și omenești. Nu trebuie confundată proprietatea cu posesiunea: se poate avea un lucru în posesie fără a fi proprietarul lui și, dimpotrivă, se poate fi proprietar al unui lucru fără a-l avea în posesie.

2° Specii. –

A. DIN PUNCTUL DE VEDERE AL OBIECTULUI POSEDAT se deosebesc mai multe feluri de proprietăți, dintre care principalele sunt: a) proprietatea imobiliară, împărțită în: proprietatea funciară (pământ) și proprietatea construită (clădiri); b) proprietatea mobiliară, care cuprinde bunurile mobile, adică acelea ce pot fi strămutate, spre deosebire de imobile: de pildă, titluri de rentă, animale etc.; c) proprietatea industrială și comercială (marcă de fabrică, brevet de invenție); d) proprietatea literară a scriitorilor; e) proprietatea artistică a sculptorilor, a pictorilor, a compozitorilor.

B. DIN PUNCTUL DE VEDERE AL SUBIECTULUI CARE POSEDĂ se deosebește: a) proprietatea colectivă, adică aceea care aparține unei colectivități (stat, departament, comună, asociație, societate pe acțiuni); b) proprietatea privată, adică aceea care aparține unui individ.

C. DIN PUNCTUL DE VEDERE AL DREPTURILOR PE CARE LE CONFERĂ, proprietatea este: a) perfectă, când proprietarul poate să se bucure și să dispună de bunul său în chip absolut; b) imperfectă, când dreptul său este restrâns fie printr-un defect personal (minoritate, demență, interdicție), fie printr-un alt drept particular (de pildă: bunuri asupra cărora cineva are numai nuda proprietate, iar altul are drept de uzufruct, de uz ori de servitute).

3° Întindere și limite. – Din definiția dată mai sus se poate deduce cu ușurință întinderea și limitele dreptului de proprietate.

A. Proprietatea cuprinde: a) dreptul de a se folosi de lucruri după cum se înțelege, de a le culege roadele, de a dispune de ele, de a le consuma, de a le înstrăina ori de a le pune deoparte; și b) dreptul de a interzice oricărei alte persoane folosirea acestor lucruri, fie că este vorba de un lucru material, fie de o lucrare a inteligenței.

B. Oricât de întins ar putea fi dreptul de proprietate, el nu este absolut și nelimitat. Nu se poate face din proprietatea sa o întrebuințare contrară legilor dumnezeiești și omenești. Astfel, poți dărâma casa care îți aparține, dar îți este oprit de legea civilă să o dai foc. Legea dumnezeiască merge mai departe: nu numai că oprește abuzul de bunuri, dar poruncește o folosire cumpătată și rațională, potrivită cu dreptatea și cu caritatea. Teoria dreptului absolut și nelimitat, „drept de a folosi și de a abuza", cum zicea dreptul roman, n-a fost niciodată primită de Biserică. Fără a vorbi de cazul de extremă nevoie, în care ea nu șovăie a mărturisi că toate bunurile redevin comune, cel puțin în ce privește folosirea lor (nr. 227), ea învață că averea atrage cu sine răspunderi și sarcini morale și sociale, de la care nu este îngăduit a te sustrage.

4° Origine. – Dreptul de proprietate privată nu vine: 1) nici dintr-o convenție primitivă, care ar fi avut loc la o dată nedeterminată și prin care oamenii și-ar fi împărțit pământul

(teoria contractului), susținută de unii economiști, precum belgianul DE LAVELEYE; 2) nici din legi ieșite din autoritatea civilă (teoria legii, mărturisită de MONTESQUIEU, de Enciclopediști, de oamenii Revoluției, precum MIRABEAU, ROBESPIERRE; în vremea noastră J.-B. SAY, STUART MILL etc.). După doctrina catolică, proprietatea privată își trage originea din legea naturală, adică din Dumnezeu, precum se va vedea în numărul următor. Desigur, legile civile au putut interveni pentru a recunoaște proprietatea, pentru a o garanta ori a o limita; însă ele nu au creat dreptul însuși, care este întemeiat pe legea naturală și, prin urmare, îi este anterior.

(224) III. Legitimitatea și temeiul proprietății private.

Doctrina catolică. – După doctrina catolică, proprietatea privată este un drept legitim, care își are temeiul în legea naturală și în legile pozitive, dumnezeiești și omenești.

A. Proprietatea privată este întemeiată înainte de toate pe legea naturală. Ea este, într-adevăr, necesară atât individului și familiei sale, cât și societății: a) individului și familiei sale. Creând pe om, Dumnezeu nu a putut să-i refuze bunurile care îi sunt necesare pentru a-și atinge scopul. Or, proprietatea privată trebuie socotită ca unul dintre aceste

bunuri. Ca individ și, mai ales, ca cap de familie, omul nu poate, fără proprietate, să-și împlinească trebuințele sale și pe ale copiilor săi. De aceea însușirea este înnăscută în el și se arată, încă din vârsta cea mai fragedă, ca o pornire cu totul instinctivă. b) societății. Ordinea socială cere ca fiecare să aibă dreptul de a se bucura în pace de ceea ce a dobândit în mod legitim prin munca sa: a-i lua acest drept, îngăduind celui dintâi venit să i-l răpească, înseamnă a pune în societate o pricină permanentă de luptă și de dezordine; înseamnă, de altă parte, a paraliza activitatea și, în consecință, a vătăma interesul general. Este, într-adevăr, limpede că, cu cât membrii unei societăți sunt mai muncitori și mai economi, cu atât contribuie mai mult la bogăția și bunăstarea țării.

B. Proprietatea privată este întemeiată, în al doilea rând, pe legea dumnezeiască. Decalogul, care oprește nu numai furtul, ci și poftirea bunului aproapelui, proclamă în același timp dreptul pe care îl are aproapele de a se bucura singur de bunul său. Domnul nostru a întărit cu autoritatea Sa poruncile Decalogului; dacă a amintit adesea bogaților datoria de caritate care le revine față de săraci, El nu a schimbat nimic în preceptul însuși și niciodată nu a contestat dreptul de proprietate. De la Domnul nostru încoace, doctrina Bisericii s-a afirmat mai mult sau mai puțin solemn, dar nu a variat niciodată. Uneori foarte aspri în graiul lor împotriva bogaților răi care risipesc în lux ceea ce ar trebui să fie partea săracului, Părinții Bisericii știu să apere, când este nevoie, bunul bogatului împotriva uzurpatorilor: martor Sfântul IOAN

HRISOSTOM, patriarhul Constantinopolului, care a oprit intrarea în biserica sa împărătesei EUDOXIA, vinovată de furt. – Chiar în vremurile din urmă, învățătura Bisericii a fost expusă cu autoritate de LÉON XIII în Enciclica sa „Despre condiția muncitorilor" (16 mai 1891) și amintită de PIUS XI în Enciclica sa „Quadragesimo anno" (15 mai 1931).

C. Dreptul de proprietate privată a fost de asemenea recunoscut de legile civile la toate popoarele civilizate. Teoria contractului (nr. 223) nu are temei istoric. Oricât de sus am urca în istorie, vedem că toate popoarele organizate au admis dreptul de proprietate privată. El exista la Evrei și era rânduit prin legi care ne sunt arătate în cărțile Vechiului Testament; el exista de asemenea la Asirieni, la Babilonieni, la Egipteni etc. De altminteri, nu trebuie confundate două lucruri deosebite: formele prin care a trecut regimul proprietății și proprietatea însăși. Este neîndoielnic că, după țări și epoci, dreptul de proprietate a evoluat în ce privește obiectele ce era îngăduit a fi însușite, în ce privește forma însușirii și în ce privește limitele în care se putea dispune de aceste obiecte; dar ar fi o greșeală a merge mai departe și a spune că proprietatea însăși n-a existat întotdeauna ca un drept corespunzând unei trebuințe a naturii omenești.

(224 bis.) Vrăjmașii proprietății private. Neadevărul soluțiilor socialiste.

1° Vrăjmași. – Dreptul de proprietate privată are drept vrăjmași, deși în grade felurite, toate școlile socialiste. Văzând că, în societatea de astăzi, dreptul de a poseda dă naștere la inegalități strigătoare, ele socotesc că aceasta este o nedreptate vădită și că morala poruncește a reorganiza societatea pe alte temeiuri. Desigur, socialiștii nu-și însușesc toți cuvântul vestit al lui PROUDHON: „Proprietatea este furt." Mulți consimt a admite că ea este legitimă în societatea de astăzi, de vreme ce a fost recunoscută ca atare de Codul civil. Dar, proclamând că ea decurge fie dintr-un contract, fie dintr-o lege, ei susțin că ceea ce a fost hotărât printr-o înțelegere comună ori printr-o lege poate fi desfăcut printr-o altă înțelegere și printr-o altă lege. Marele argument invocat de socialiști pentru a cere suprimarea proprietății private este principiul egalității. Toți oamenii, zic ei, au un drept egal de a trăi și de a se bucura de bunurile acestei lumi. Dacă este vorba, de pildă, de pământ, nu l-a dat oare Dumnezeu omenirii ca un patrimoniu comun? Proprietatea privată nu este, deci, de drept natural, și este de neadmis ca pământul și celelalte bunuri să fie în mâinile unui mic număr de capitaliști.

2° Soluțiile propuse de socialiști. – Pentru a rezolva această chestiune, deopotrivă morală și socială, a inegalității

condițiilor, socialiștii se învoiesc cu toții să ceară suprimarea proprietății private și propun să se înlocuiască starea de lucruri existentă fie cu comunismul, fie cu colectivismul.

A. COMUNISMUL, care a făcut mari progrese în vremea noastră, cere punerea în comun a tuturor bunurilor, atât a mijloacelor de producție (pământuri, mine, căi ferate, mari industrii), cât și a produselor înseși, sau a obiectelor de consum, care ar fi împărțite după trebuințele fiecăruia.

B. COLECTIVISMUL, făcând dimpotrivă o deosebire între mijloacele de producție și obiectele de consum, voiește ca cele dintâi, astăzi stăpânite de o mână de capitaliști, să fie atribuite colectivității, adică Statului (socialism de stat), fie sindicatelor sau grupărilor de lucrători din aceeași profesiune (sindicalism), care ar fi însărcinate să le administreze, împărțind sarcina între lucrători și împlinind toate sarcinile care revin acum patronilor. Cele din urmă – obiectele de consum – ar fi împărțite nu, după formula comunistă, fiecăruia după trebuințele sale, ci fiecăruia după capacitatea sa, munca sa și trebuințele sale, cu deplină libertate de a se folosi de ele după bunul său plac, cu singura rezervă că nu ar putea niciodată, sub niciun pretext, să le prefacă în capital. Colectivismul ar fi total dacă s-ar întinde asupra tuturor instrumentelor de producție, ori parțial dacă s-ar mărgini la naționalizarea pământului (socialism agrar). După tactica adoptată pentru a aduce răsturnarea societății de astăzi, avem socialismul anarhist sau sindicalismul revoluționar și socialismul de stat. Cel dintâi se numește și socialism marxist, fiindcă urmează doctrina

expusă de neamțul KARL MARX în cartea sa Capitalul, apărută în 1867. Pentru a nimici regimul capitalist, el preconizează formarea unei vaste societăți „internaționale" a muncitorilor din toate națiunile, care, prin lupta de clasă și printr-o revoluție universală, trebuie să aducă transformarea ordinii sociale. Socialismul de stat, înțelegând că o schimbare bruscă și totală a societății ar fi un rău, caută să cucerească puterea pentru a-și realiza încetul cu încetul concepțiile prin mijloace legale. Până atunci, partizanii săi, care alcătuiesc în Franța Partidul socialist unificat (S.F.I.O. sau Secțiunea Franceză a Internaționalei Muncitorești), propun legi care pun mereu noi sarcini asupra capitaliștilor; în același timp, ei ar voi, precum am spus mai sus, ca stăpânirea și cârmuirea minelor, a căilor ferate, a uzinelor, a marilor magazine să fie atribuite Statului, care are deja administrația tuturor serviciilor publice (poștă, telegraf, telefon) și a mai multor monopoluri (tutun, pulbere, chibrituri).

3° Răspuns. – Să recunoaștem mai întâi că socialismul nu este lipsit de tendințe generoase, fiindcă urmărește suprimarea mizeriilor nemeritate și o organizare mai dreaptă a societății. Totuși, nu este mai puțin adevărat că el este fals în punctul său de plecare și că duce la urmări păgubitoare.

1. Socialismul este fals în punctul său de plecare, căci principiul egalității, pe care îl pune înainte pentru a cere suprimarea proprietății private, nu este întemeiat pe natura lucrurilor. Fie că e vorba de puterile trupului, fie de calitățile sufletului, este vădit că

inegalitatea domnește pretutindeni: natura își împarte darurile după cum voiește și în măsuri foarte diferite; și este bine că este așa, căci, dacă toți ar avea aceleași aptitudini, cine ar mai împlini toate meșteșugurile care fac ordinea și armonia universului? Când socialiștii pretind că oamenii sunt egali și că Dumnezeu le-a dat pământul ca un patrimoniu comun, înțeleg ei prin aceasta că el trebuie să rămână neîmpărțit? Dacă da, le putem obiecta, la rândul nostru, că, în acest caz, proprietatea colectivă ar fi tot atât de oprită ca și proprietatea privată.

2. Socialismul duce la urmările cele mai păgubitoare. Este, într-adevăr, sigur că desființarea proprietății private ar suprima marele imbold al activității omenești și, prin urmare, pricina producției. A lua unui om nădejdea de a culege roadele trudei sale, de a se bucura de ele după cum îi place, de a le economisi, de a le schimba, de a le dărui și de a le lăsa copiilor săi, înseamnă a seca, în același timp, izvorul bogățiilor. Comunismul, care presupune că toți asociații vor fi curajoși și cinstiți, că vor lucra cât pot de bine la sporirea bogăției comune și că nu vor lua din ea decât pe măsura trebuințelor lor, este o concepție utopică și de neîmplinit. Desigur, socialismul de stat este o doctrină, în aparență, mai cumpănită. Dar, când voiește să facă din Stat singurul patron al unei vaste societăți cuprinzând milioane de lucrători, el vrea, în realitate, să organizeze un fel de sclavie; căci, dacă

fiecare este silit la cutare ori cutare muncă, fără a fi sigur, de altminteri, că va fi răsplătit în proporție cu faptele sale, el își pierde libertatea și demnitatea de om. Pe deasupra, pretinsa egalitate pe care s-ar voi a o statornici n-ar exista mai mult sub regimul socialist decât sub regimul capitalist. Societatea ar fi totdeauna împărțită în două: de o parte, lucrătorii, siliți să împlinească o sarcină impusă; de cealaltă, șefii și politicienii care ar sta în fruntea exploatărilor și a Statului și care ar fi marii profitori ai bogățiilor dobândite.

CONCLUZIE.

Socialismul, oricare ar fi el, nu rezolvă, așadar, chestiunea socială, și pe drept a fost osândit de Papi și, în chip deosebit, de LÉON XIII, care l-a declarat vătămător muncitorilor și contrar dreptului natural al indivizilor.

(225) V. Diferitele feluri de a dobândi proprietatea.

Dacă omul are de la natură dreptul de a poseda, nimeni nu a primit de la ea proprietatea concretă a unui obiect anume mai degrabă decât a altuia. Care sunt, deci, titlurile care îndreptățesc proprietatea? Ele sunt de două feluri: originare și derivate.

1° Titluri originare. – Cele două titluri principale care dau dreptul de proprietate sunt: 1) ocuparea unui bun fără stăpân și 2) munca, care transformă o materie. Este de la sine înțeles, într-adevăr, împotriva unor păreri, că „nu este nicio nedreptate a ocupa un bun vacant care nu aparține nimănui. Pe de altă parte, munca pe care omul o săvârșește în nume propriu și prin care dă unui obiect o formă nouă ori o sporire de valoare este singura care îi dă un drept asupra produsului". La aceste două titluri originare principale trebuie adăugate: 3) accesiunea, adică tot ceea ce se unește în mod accesoriu cu proprietatea, fie în chip natural, fie în chip artificial (Cod civil, art. 546); de pildă, pomii pe care îi sădești pe un teren aparțin proprietarului acelui teren; și 4) prescripția, care este un mijloc de a dobândi o proprietate (prescripție achizitivă) ori de a se libera de o datorie sau de o obligație (prescripție extinctivă), cu anumite condiții hotărâte de lege. (Cod civil, art. 2219).

Condițiile principale sunt: 1. un obiect susceptibil de prescripție; astfel, bunurile minorilor și ale celor puși sub interdicție nu pot fi prescrise; 2. buna-credință, pe toată durata posesiunii: această bună-credință trebuie să fie întemeiată pe un titlu legal, deși colorat, adică atins de un viciu ascuns, din care decurge dreptul presupus de proprietate (de pildă: cumpărarea sau moștenirea unui bun furat); și 3. timpul cerut de Codul civil – treizeci, douăzeci, zece ani sau mai puțin, după însemnătatea bunurilor – pentru a consacra dreptul de proprietate sau pentru a libera de o obligație pe care s-a neglijat a o valorifica. Deși prescripția pare, la prima

vedere, contrară dreptului natural, ea este totuși un mijloc legitim de a dobândi proprietatea. Ea formează, într-adevăr, un fel de contract aleatoriu între cetățenii aceleiași țări, și ceea ce folosește unuia poate folosi și altuia. Prescripția este, în plus, foarte folositoare, deoarece are ca efect a face pe fiecare veghetor asupra bunurilor pe care le posedă.

2° Titluri derivate. – Titlurile derivate, adică acelea care fac să treacă de la o persoană la alta proprietatea deja statornicită, sunt: succesiunea și contractul.

A. SUCCESIUNEA este transmiterea bunurilor, drepturilor și sarcinilor, de la o persoană decedată la o altă persoană, numită „moștenitor".

B. CONTRACTUL este, în societatea noastră de astăzi, unul dintre mijloacele principale de a dobândi proprietatea (a se vedea numărul următor).

(226) IV. Contractele.

1° Definiție. – „Contractul este o convenție prin care una sau mai multe persoane se obligă față de una sau mai multe altele a da, a face sau a nu face ceva." (Cod civil, art. 1101).

2° Specii. – Contractul este: a) sinalagmatic sau bilateral, când contractanții se obligă reciproc unii față de alții; b) unilateral, când nu impune obligație decât unei singure părți; c)

comutativ, când fiecare dintre părți se angajează a da ori a face un lucru care este socotit echivalentul a ceea ce i se dă ori a ceea ce se face pentru ea; despre principalele contracte comutative se va vorbi în numărul următor; d) aleatoriu, când există, pentru fiecare dintre cele două părți, șansă echivalentă de câștig sau de pierdere, după un eveniment nesigur (a se vedea nr. 228); e) gratuit, când una dintre părți procură celeilalte un folos cu totul gratuit, precum donația: donație între vii (de pildă: donație prin contract de căsătorie) sau donație testamentară; f) cu titlu oneros, când supune pe fiecare dintre părți a da ori a face ceva.

3° Valabilitatea contractelor. – Patru condiții sunt cerute pentru valabilitatea unui contract: 1) consimțământul celor două părți: dacă consimțământul este viciat prin eroare asupra obiectului, prin dol (înșelăciune) ori prin frică, contractul poate fi anulat; 2) capacitatea de a contracta: de drept natural sau de drept pozitiv, minorii, nebunii, cei puși sub interdicție și femeile măritate sunt incapabili de a contracta; 3) existența actuală sau viitoare a obiectului: astfel se poate lua angajamentul de a vinde o recoltă viitoare; 4) posibilitatea și licitatea angajamentului: nu se poate lua obligația de a face un lucru imposibil ori necinstit.

4° Efectele contractelor. – Orice contract care întrunește condițiile cerute pentru valabilitate trebuie executat cu bună-credință, fără fraudă, așa cum poate fi interpretat după echitate, uz sau lege. Obligațiile contractanților trec asupra moștenitorilor lor.

(227) VII. Principalele contracte comutative. Obligațiile pe care le impun.

Principalele contracte comutative sunt: vânzarea și cumpărarea, împrumutul cu dobândă și contractul de muncă.

1° Vânzarea și cumpărarea. Ce trebuie înțeles prin „prețul drept". – 1. Vânzarea este o convenție prin care unul dintre contractanți, vânzătorul, se obligă să predea un lucru celuilalt, cumpărătorului, care se obligă să-l plătească. Pentru ca contractul să fie drept, trebuie să existe proporție între prețul de vânzare și valoarea mărfii. Or, valoarea unui lucru depinde mai ales de prețul său de vânzare, de raritatea sa și de utilitatea sa: acești trei factori determină estimarea comună sau prețul comun. Prețul comun – preț curent – plutește, la rândul său, între două prețuri extreme: prețul maxim sau prețul mare și prețul minim. Prețul drept este acela care nu trece peste aceste două extreme.

REGULI PRACTICE. – Se pot așadar statornici, ca reguli practice: 1) că, dacă există un preț legal, fixat în chip echitabil de autoritatea civilă, trebuie să fie respectat; 2) dacă nu există, trebuie ținut prețul curent, sau prețul drept. Nu este îngăduit a vinde peste prețul maxim, nici a cumpăra sub prețul minim. Totuși, vânzătorul are dreptul de a cere peste prețul maxim: a) când nu se poate despărți de un lucru la prețul curent fără a

suferi o pagubă oarecare; b) din pricina unei afecțiuni deosebite pe care o poartă lucrului, ori din pricina afecțiunii cumpărătorului; însă nu poate, fără nedreptate, să profite de mizeria ori de nevoia cuiva, fie pentru a-i cumpăra la un preț derizoriu, fie pentru a-i vinde la un preț exorbitant; c) când vinde pe credit.

CE TREBUIE SĂ GÂNDIM DESPRE MONOPOLURI, care îngăduie vânzătorilor să fixeze prețurile după bunul lor plac? Se cuvine a deosebi între monopolul legal și monopolul privat. 1) Dacă este vorba de monopolul legal, el este cu siguranță îngăduit, când a fost stabilit de Stat pentru un scop cinstit, de pildă pentru a scoate de aici o sursă legitimă de venituri, și când rămâne în hotare drepte. 2) Dacă este vorba de monopoluri private, precum acelea realizate de sindicate de negustori – sau trusturi – care acaparează o marfă, spre a fi stăpâni pe prețuri, ele sunt de asemenea îngăduite dacă au drept scop a regula vânzarea, a evita urcările și coborârile prea mari; dimpotrivă, ele sunt abuzive și contrare dreptății când vânzătorii, din mercantilism, își propun să scoată din ele câștiguri scandaloase.

2° Împrumutul cu dobândă. – Împrumutul cu dobândă este contractul prin care una dintre cele două părți, împrumutătorul, cedează celeilalte părți, împrumutatul, fie o sumă de bani, fie o marfă, fie lucruri mobile, în schimbul unei dobânzi anuale. Dobânda, adică suma pe care împrumutatul se obligă să o plătească împrumutătorului, se numește legală sau convențională, după cum este fixată de lege ori rezultă din

învoiala intervenită între cele două părți. Altădată, împrumutul cu dobândă era oprit de legea bisericească. Dar, de multă vreme, Biserica îi recunoaște legitimitatea, cu condiția să fie moderat și potrivit uzurilor și legilor (can. 1543). Numai cămătăria, adică orice dobândă exagerată, trecând peste rata fixată de lege ori de uz, este osândită de Sfintele Scripturi și de Biserică (can. 1543).

(228) VIII. Contractul de muncă. Chestiunea socială. Soluția ei după Enciclicele „Rerum novarum" și „Quadragesimo anno".

1° Preliminarii.

A. CAPITAL ȘI MUNCĂ. – Producerea bunurilor vremelnice de care ne bucurăm este rodul a doi factori: capitalul și munca. Capitalul poate fi: 1) fie în natură: pământuri, uzine, case de comerț, unelte de muncă; 2) fie în bani: monede de aur, bancnote, acțiuni, obligațiuni. Munca este aplicarea puterilor intelectuale și fizice ale omului asupra mijloacelor de producție – asupra capitalului – spre a le face roditoare. Capitalul și munca sunt deopotrivă necesare producției; unul nu poate nimic fără celălalt; de unde urmează că se poate așeza de pe acum ca principiu general că ele trebuie să se asocieze și că nici unul, nici celălalt nu are dreptul de a revendica pentru sine singur totalitatea câștigurilor.

B. DIFERITELE REGIMURI ALE MUNCII. – Din punct de vedere istoric, munca manuală a trecut prin patru regimuri deosebite: sclavia, iobăgia, regimul corporativ și salariul. a) În antichitate, la Greci și la Romani, ea era rezervată sclavilor. b) Sub influența creștinismului, care a reabilitat munca manuală, până atunci disprețuită de oamenii de stare liberă, iobăgia a luat locul, către secolul al IV-lea, sclaviei. Iobagul, a cărui stare era mijlocie între sclavie și libertatea muncii, avea folosința pământului pe care îl lucra, cu condiția plății unor anumite dări către stăpân; dar era legat de pământul său și nu avea dreptul de a-l părăsi. c) În Evul Mediu, lucrătorii, deveniți liberi, s-au grupat în bresle de meserii, care, datorită monopolului de care se bucurau, erau apărate de concurență; ceea ce îngăduia oamenilor breslei – ucenici, calfe și maeștri – să-și vadă liniștiți de lucrările profesiei lor. d) Marea Revoluție a desființat breslele în 1791 și le-a înlocuit cu contractul liber de muncă: acesta a fost regimul salariului. De atunci, orice individ, după ce și-a ales meseria, a putut să se angajeze liber în slujba unui patron. Iar pentru ca libertatea lui să fie pe deplin asigurată, legea nu i-a îngăduit „să-și angajeze serviciile decât pe timp (și nu pe toată viața) ori pentru o întreprindere determinată" (art. 1780 din Codul civil).

2° Contractul de muncă. Chestiunea socială. – Contractul de muncă sau închirierea de lucrare este o convenție bilaterală între un lucrător și un patron, prin care cel dintâi își închiriază liber munca celui de-al doilea, care se obligă să-i plătească o sumă determinată, numită salariu. Este de ajuns a arunca o

privire asupra lumii de astăzi pentru a constata că regimul salariului a împărțit societatea în două părți: de o parte capitaliștii, cuprinzând „o minoritate de bogați, bucurându-se aproape de toate comoditățile pe care le oferă în atât de mare belșug invențiile moderne; de cealaltă, o mulțime imensă de lucrători reduși la o mizerie apăsătoare și străduindu-se în zadar să iasă din ea". Cum să se restabilească un oarecare echilibru între starea celor bogați și aceea a proletarilor și să se facă să domnească, dacă nu o egalitate deplină – vis de neîmplinit – cel puțin o situație acceptabilă pentru aceste două clase ale societății? Aceasta este una dintre fețele esențiale ale a ceea ce se numește chestiunea socială. Pentru a o rezolva, socialiștii, am văzut (nr. 224 bis), pretind că „orice proprietate de bunuri private trebuie suprimată, că bunurile fiecăruia trebuie să fie comune tuturor și că administrația lor trebuie să revină municipalităților ori Statului".

3° Soluția catolică a chestiunii sociale. – După doctrina catolică, expusă cu autoritate de LÉON XIII în Enciclica Rerum novarum și de PIUS XI în Enciclica Quadragesimo anno (p. 114), chestiunea socială nu poate fi rezolvată decât prin triplul concurs al Bisericii, al Statului și al celor interesați înșiși.

A. CONCURSUL BISERICII. – Prin principiile creștine de dreptate și de caritate luate din Evanghelie, numai Biserica poate lua din conflictele sociale „asprimea și amărăciunea" lor. De altminteri, ea nu se mărginește a-și recomanda doctrina; ea o pune în lucrare „printr-o mulțime de instituții cu totul

binefăcătoare" în folosul celor smeriți și mici (Enc. Rer. nov.). Ea îndeamnă pe laicii convinși, patroni și lucrători (laicat creștin format prin Acțiunea catolică), să-și unească strădaniile cu acelea ale preoților specializați în aceste chestiuni, spre a promova interesele poporului și, mai ales, ale clasei muncitorești și agricole.

B. CONCURSUL STATULUI. – Proprietatea și munca având un caracter deopotrivă individual și social, Statul are dreptul și datoria de a interveni pentru a procura binele comun al celor două clase ale societății: bogați și proletari. Respectând „dreptul natural de proprietate și pe acela de a lăsa bunurile prin moștenire", îi revine, călăuzindu-se după interesul general, a „determina, în lumina legii naturale și dumnezeiești, întrebuințarea pe care proprietarii o vor putea sau nu o vor putea face de bunurile lor". Mai ales, el trebuie să ia sub ocrotirea sa clasa „celor slabi și nevoiași" și să apere, prin legi ocrotitoare, drepturile sacre pe care le au din demnitatea lor de oameni și de creștini, cu privire la „sănătatea lor, puterile lor, familia lor, locuința, atelierul, salariile". (Quad. anno). Într-un cuvânt, Statul trebuie să se străduiască a îmbunătăți soarta lucrătorilor, prevenind și înlăturând abuzurile și împăcând interesele, uneori potrivnice, ale patronilor și ale muncitorilor.

C. CONCURSUL CELOR INTERESAȚI. – La rândul lor, patronii și lucrătorii pot „ajuta în chip deosebit la soluționarea chestiunii sociale, prin toate operele potrivite a ușura nevoia și a apropia cele două clase", întemeind, de pildă, sindicate

mixte, alcătuite din muncitori și patroni. Căci ar fi o greșeală capitală, afirmă cu putere LÉON XIII, „a crede că cele două clase sunt dușmani născuți una pentru alta, ca și cum natura ar fi înarmat pe bogați și pe săraci ca să se lupte între ei într-un duel încăpățânat... După cum, în trupul omenesc, mădularele, în ciuda deosebirii lor, se potrivesc minunat unul cu altul, astfel încât să alcătuiască un întreg foarte bine proporționat, tot astfel, în societate, cele două clase sunt rânduite de natură să se unească în chip armonios și să se țină una pe alta într-un echilibru desăvârșit. Ele au o trebuință imperioasă una de alta"; de aici necesitatea de a se înțelege și de a evita conflictele fără sfârșit și luptele sălbatice. Or, înțelegerea nu se poate face decât prin stricta păzire a drepturilor și a datoriilor reciproce.

a) DATORIILE MUNCITORILOR. – Muncitorul trebuie: 1) să dea pe deplin și cu credincioșie toată munca la care s-a angajat printr-un contract liber și potrivit cu echitatea; 2) să nu vatăme pe patronul său nici în bunurile lui, nici în persoana lui; 3) să fugă de oamenii stricați care îl înșală sugerându-i nădejdi exagerate și visuri neîmplinite de egalitate; și 4) să se abțină de la violențe și de la fapte răzvrătite în cererea a ceea ce crede a fi drepturile sale.

GREVA. – Au muncitorii dreptul de a face grevă, adică de a înceta munca, spre a sili pe patroni să le dea condiții mai bune? Din punct de vedere legal, da, de la legea din 1884. Dar greva, ca și războiul, este un asemenea flagel, aduce întotdeauna, pentru una dintre părți și adesea pentru amândouă, rele atât de înfricoșătoare, încât nu este îngăduită

decât în cazuri de excepție: de pildă, dacă patronul a călcat clauzele contractului de muncă ori dacă a impus lucrătorilor săi condiții nedrepte pe care nevoia i-a silit să le primească. În orice caz, înainte de a declara greva, ei trebuie să caute a se înțelege recurgând la arbitraj și la consiliile de fabrică; iar dacă împăcarea nu este cu putință, ei trebuie să respecte la ceilalți libertatea muncii și să nu săvârșească nicio faptă delictuoasă.

b) DATORIILE PATRONILOR. – 1. Patronii nu trebuie să trateze pe muncitor ca pe un sclav: este drept să-i respecte demnitatea de om ridicată prin aceea de creștin și să-i dea timpul necesar pentru a-și împlini datoriile religioase. 2. Ei nu trebuie să se folosească de om ca de un instrument josnic de câștig, nici să-i dea o muncă peste puterile sale. Le este oprit să impună copiilor și femeilor lucrări pentru care nu sunt potriviți. 3. „Dar, între datoriile patronilor, trebuie pusă în frunte aceea de a da fiecăruia salariul care i se cuvine. Desigur, pentru a fixa măsura dreaptă a salariului, sunt multe puncte de vedere de luat în seamă. Dar, în general, bogatul și patronul să-și amintească faptul că a exploata sărăcia și mizeria și a specula pe seama nevoii sunt lucruri pe care le dezaprobă deopotrivă legile dumnezeiești și omenești." (Enciclica Rer. nov.).

SALARIUL DREPT. – Care sunt regulile de urmat pentru a stabili salariul drept? a) După partizanii liberalismului economic (P. LEROY-BEAULIEU, J.-B. SAY), totalitatea produselor și a câștigurilor unei industrii, în afara salariilor, trebuie să revină capitalului: pentru această școală, salariul

drept este acela care a fost fixat printr-o liberă învoială între patron și muncitor. b) Pentru socialiști, dimpotrivă, „tot produsul și tot venitul, după scăderea a ceea ce cere amortizarea și reconstituirea capitalului, aparține de drept lucrătorilor". c) Doctrina catolică ține calea de mijloc între aceste două păreri extreme, pe care le socotește deopotrivă false. Ea nu admite că salariul drept este neapărat acela care a fost oferit de patron și primit de muncitor, cum pretinde școala liberală; căci se poate întâmpla ca muncitorii, lipsiți de lucru și siliți să-și câștige viața, să nu poată discuta contractul de închiriere în condiții egale cu patronii și să nu fie liberi a refuza condițiile ce li se pun. Ea nu admite nici că patronii ar fi ținuți, în dreptate, să dea muncitorilor lor rodul întreg al muncii lor; căci, într-o asemenea ipoteză, niciun patron nu ar consimți să-și pună capitalurile într-o industrie, să facă cheltuieli cu un utilaj costisitor, dacă avansurile sale nu i-ar aduce nimic și dacă, pe deasupra, ar avea riscul de a pierde totul. Odată înlăturate cele două sisteme ale școlii liberale și ale școlii socialiste pentru motivele arătate, iată câteva reguli pe care este îngăduit a le statornici, după învățătura lui LÉON XIII și a lui PIUS XI. Datoriile patronilor se pot împărți în două clase: datoriile de dreptate și datoriile de caritate.

a) DATORII DE DREPTATE. – Întâia regulă. – Patronii sunt ținuți, în dreptate, să dea muncitorilor lor salariul care corespunde muncii lor, apreciată după estimarea comună a patronilor și a muncitorilor. Firește, acest preț variază după regiuni și vremuri și depinde de prosperitatea industriei. A

doua regulă. – În starea normală a industriei, salariul muncitorului trebuie să fie astfel încât să-i ajungă la întreținerea sa, cu condiția să muncească cu pricepere și cu sârguință. A treia regulă. – În starea normală a industriei, salariul muncitorului trebuie să fie astfel încât, adăugat la al femeii și al copiilor, să ajungă la întreținerea familiei. Acest salariu familial colectiv nu trebuie însă confundat cu salariul familial propriu-zis, adică proporționat cu sarcinile familiei. Acesta din urmă nu poate fi socotit drept o datorie de dreptate, întrucât nu este exigibil înaintea tribunalelor; totuși, el rămâne o datorie de echitate sau de dreptate socială și este prezentat ca atare de PIUS XI.

b) DATORII DE CARITATE. – Pe lângă datoriile de dreptate, patronii au și datorii de caritate. După ce au favorizat bunăstarea și au asigurat viitorul muncitorilor lor prin întemeierea de cooperative, de locuințe muncitorești, de societăți de ajutor mutual, de case de pensii etc., ei trebuie să vină în ajutorul familiilor numeroase și al celor lovite de o mizerie nemeritată.

Concluzii. –

1. Averea bogaților nu se îndreptățește decât prin utilitatea ei socială, adică prin buna întrebuințare pe care o fac de ea. A lucra altfel înseamnă a se face răspunzători de ura și mânia proletarilor.
2. „Trebuie puse în lucrare toate mijloacele pentru ca partea bunurilor care se adună în mâinile capitaliștilor

să fie redusă la o măsură mai echitabilă și să se răspândească îndeajuns printre muncitori", pentru ca aceștia să poată, dacă sunt curajoși și economi, să ajungă ei înșiși la proprietate. (Enc. Quad. anno).

3. În condițiile normale ale vieții economice, ar fi de dorit ca contractul de muncă să fie completat cu elemente împrumutate din contractul de societate, precum participarea la conducere, la câștigurile și la pierderile întreprinderii: ar fi, de altminteri, un mare folos atât pentru patroni, cât și pentru muncitori, căci ar fi un mijloc excelent de a apăra ordinea publică, pacea și liniștea societății împotriva forțelor revoluționare.
4. După cum se vede, chestiunea socială, deși este de ordin economic și ține de sociologie, este și de ordin moral și cere, pentru a ajunge la o soluție echitabilă și potrivită intereselor tuturor mădularelor societății, o reformă a moravurilor și o refacere a instituțiilor după principiile creștine.
5. – IX. Contractele aleatorii.

Principalele contracte aleatorii sunt: asigurarea, jocul, pariul și operațiunile de bursă.

1° Asigurarea. – Este contractul prin care asigurătorul se obligă, în schimbul plății unei sume convenite (primă), să despăgubească pe asigurat de pagubele pe care anumite riscuri (incendiu, grindină, naufragiu, șomaj etc.) i le pot pricinui. Contractul este constatat printr-un înscris, numit poliță.

Asiguratul care întrebuințează frauda, fie făcând declarații mincinoase, fie exagerând întinderea pagubelor sale, păcătuiește împotriva dreptății și este ținut la restituire.

2° Jocul. – Trebuie deosebit jocul pur de noroc (jocuri de zaruri, anumite jocuri de cărți, loterii), jocul de îndemânare, în care priceperea joacă un rol (jocuri de dame, de șah, de biliard), și jocul mixt, în care este o parte de noroc și o parte de îndemânare (anumite jocuri de cărți). Jocul cinstit, chiar și cel de noroc, la care cineva se dedă pentru recreație și într-o măsură dreaptă, și în care nu se pun în joc decât sume mici, este îngăduit de dreptul natural. Vechile legi ale Bisericii care îl opreau și-au pierdut din asprime și sunt socotite desființate prin uz. Datoriile de joc trebuie deci plătite. Acela care, în joc, întrebuințează dolul ori escrocheria se face vinovat de nedreptate și nu poate, prin urmare, să păstreze ceea ce a câștigat.

3° Pariul. – Pariul este o convenție pe care o fac două sau mai multe persoane care susțin lucruri potrivnice, de a plăti aceleia care va avea dreptate cutare sau cutare lucru determinat. Pariul, care nu se deosebește prea mult de joc, este supus acelorași reguli și este îngăduit în aceleași condiții.

4° Operațiunile de bursă. – Speculațiile la termen nu sunt nedrepte prin sine, câtă vreme sunt lipsite de fraudă și câtă vreme nu te expui primejdiei de a pierde mai mulți bani decât ai. Ele alcătuiesc, de altfel, un contract aleatoriu, care este îngăduit în aceleași condiții ca jocul și pariul. Cei care

întrebuințează frauda, care răspândesc știri mincinoase cu scopul de a produce evenimentul, urcare sau coborâre, asupra căruia au pariat, sunt vinovați de o nedreptate ce poartă numele de agiotaj.

ARTICOLUL II. – DESPRE ÎNCĂLCAREA DREPTULUI DE PROPRIETATE

(229) X. Diferitele feluri de a încălca dreptul de proprietate.

Se aduce atingere proprietății altuia prin: furt, detențiune nedreaptă, contract nedrept sau încălcat și pagubă nedreaptă.

1° Furtul.

A. Definiție. – A fura înseamnă a lua bunul altuia împotriva voinței raționale, exprese sau presupuse, a proprietarului. Urmează din această definiție că nu este nedreptate: a) când refuzul proprietarului nu este rațional: astfel, în cazul de extremă nevoie, bunurile redevin comune în ce privește folosirea, iar proprietarul unui lucru nu poate, în chip rațional, să refuze ceea ce este necesar vieții aproapelui său; b) când se poate presupune consimțământul proprietarului, precum se întâmplă la copii, cărora părinții au obiceiul de a le da tot ce cer.

B. Specii. – După mijlocul de care se folosește hoțul și după calitatea lucrului furat, furtul poartă diferite numiri. Se numește: a) larcin, când se fură un lucru pe ascuns și fără știrea proprietarului; de pildă: copiii care fură de la părinții lor, slugile care înșală pe stăpânii lor; b) tâlhărie, când furtul se face pe față și cu violență: așa este cazul tâlharilor care, fie ziua, fie noaptea, opresc călătorii sau pătrund în case spre a-și însuși ceea ce le cade în mână; c) sacrilegiu: furtul, larcinul sau tâlhăria se numește sacrilegiu când se fură bunurile Bisericii; d) fraudă, când se vatămă pe altul abuzând de buna lui credință. Astfel, negustorul se face vinovat de fraudă dacă înșală pe clientul său fie asupra cantității, fie asupra calității mărfii pe care o vinde.

FRAUDA LA PLATA IMPOZITELOR. – Trebuie socotit drept o fraudă vinovată faptul de a păgubi Statul la plata impozitelor? Teologii nu sunt de acord asupra acestui punct, cel puțin în ce privește impozitele indirecte. a) Unii, sprijinindu-se pe cuvântul Domnului nostru: „Dați Cezarului cele ce sunt ale Cezarului" (Mat., XXII, 21) și pe acesta al Sfântului Paul: „Dați tuturor ce li se cuvine: cui impozitul, impozitul; cui tributul, tributul" (Rom., XIII, 7), susțin că nu este loc a deosebi între impozite directe și impozite indirecte și că toate obligă în conștiință. b) Alții socotesc, dimpotrivă, că legile despre impozite sunt pur penale și nu leagă conștiința: aceasta reiese, după părerea lor: 1) din voința legiuitorului de a nu obliga în conștiință, fiindcă pedepsește pe fraudatori cu

pedepse foarte grele; și 2) din opinia comună care, pe drept ori pe nedrept, privește legile despre impozite ca penale.

REGULI PRACTICE. – Oricare ar fi aceste două păreri, iată câteva reguli care pot lumina conștiința: a) fiecare cetățean trebuie să contribuie la sarcinile Statului după măsura mijloacelor sale. b) Se este deci obligat în conștiință a plăti impozitele, îndată ce ele sunt drepte, adică statornicite de autoritatea legitimă, pentru o pricină dreaptă și proporțional cu puterile fiecăruia. c) Acolo unde obiceiul a biruit de a declara bunurile impozabile sub valoarea lor reală, nu se este ținut în conștiință a declara valoarea întreagă, căci, altminteri, cel scrupulos ar plăti pentru cel nescrupulos și egalitatea la împărțirea sarcinilor n-ar fi păzită. d) Dar acolo, dimpotrivă, unde uzul a biruit de a face evaluarea bunurilor impozabile ori a veniturilor după cifra lor reală, se este obligat în conștiință a nu frauda; iar dacă s-a fraudat, se este ținut la restituire. Aceste două reguli din urmă se aplică mai ales impozitelor indirecte și drepturilor de mutație. Ele se aplică de asemenea impozitului pe venit.

2° Detențiunea nedreaptă. – Există detențiune nedreaptă când cineva păstrează bunul aproapelui împotriva voinței lui. Se reține pe nedrept bunul altuia: a) dacă nu se înapoiază un obiect împrumutat ori un depozit încredințat; b) dacă se păstrează un obiect găsit fără a căuta pe proprietar; c) dacă se păstrează un bun destinat altui întrebuințări prin voința testatorului; d) dacă se profită de o greșeală de socoteală; e)

când nu se plătesc, ori chiar când se întârzie prea mult, datoriile; f) când un patron nu dă angajaților săi salariul drept.

3° Contractul nedrept sau încălcat. – Înainte de contract se săvârșește o nedreptate dacă se întrebuințează rea-credință ori se impun condiții nedrepte celui cu care se contractează. De pildă: cămătarii care, profitând de nevoia împrumutatului, cer o dobândă exorbitantă și oprită de lege. După încheierea unui contract făcut cu clauze cinstite, acela care nu-și ține angajamentele săvârșește o nedreptate a cărei gravitate este proporțională cu paguba pricinuită.

4° Paguba nedreaptă. – Prin aceasta trebuie înțeles orice faptă care aduce prejudiciu bunului altuia. Se fac vinovați de pagubă nedreaptă: a) cei care distrug ori deteriorează proprietatea aproapelui; b) cei care, prin vorbe jignitoare ori în orice alt chip, fac rău aproapelui; c) medicii care fac vizite inutile și întrebuințează leacuri fără a le cunoaște proprietățile; d) cei care pornesc altora procese nedrepte, avocații care le susțin, judecătorii care nu dau hotărâri după dreptate și drept; e) greviștii care rup contractul lor de muncă fără pricină legitimă și care vatămă proprietatea patronilor lor.

(230) XI. Cum trebuie apreciată gravitatea nedreptăților.

Nedreptatea – fie că este vorba de furt, fie de pagubă nedreaptă – este un păcat grav prin natura sa. Este de la sine înțeles totuși că sunt grade în nedreptate și, prin urmare, în delict. Gravitatea furtului depinde de două lucruri: de însemnătatea prejudiciului pricinuit și de dispozițiile proprietarului față de hoț.

A. Însemnătatea prejudiciului pricinuit. – Prejudiciul pricinuit poate fi apreciat din două puncte de vedere: în chip relativ sau în chip absolut. a) În chip relativ. A fura unui muncitor plata unei zile de lucru, ba a fura chiar mai puțin de la un sărac, este materie gravă, fiindcă se pricinește proprietarului o pagubă însemnată. b) În chip absolut. Deși a lua o sută de franci de la un bogat nu i-ar pricinui acestuia o mare pagubă, furtul ar fi cu siguranță grav. Ce sumă trebuie atunci fixată ca materie gravă? Aceasta depinde, în chip vădit, de epoci și de țări, adică de valoarea relativă a banului. Astfel, suma de zece și chiar de cinci franci, care era socotită materie gravă pe vremea Sfântului Alfons de Liguori (secolul al XVIII-lea), nu mai este astăzi. Înainte de război, teologii dădeau, în general, ca materie gravă, douăzeci sau treizeci de franci pentru Franța, ceva mai mult pentru Anglia și America.

B. Dispozițiile proprietarului. – Gravitatea furtului se deduce de asemenea din dispozițiile persoanei vătămate față de hoț. De unde urmează că furtul săvârșit de slugi în paguba stăpânilor lor și, cu atât mai mult, furtul săvârșit de copii față de părinții lor nu au același caracter de gravitate, dacă sunt temeiuri drepte de a presupune că persoanele vătămate nu cer atât de strict dreptul lor. Totuși, dacă ar fi abuz de încredere, furtul ar spori în gravitate.

Observație. – Există nedreptate gravă și păcat de moarte când se săvârșește, pe rând, un anumit număr de mici furturi în paguba aceleiași persoane ori a mai multora, îndată ce aceste furturi sunt unite moral în intenția celui vinovat și nu sunt despărțite printr-un interval prea lung de timp. Așa este cazul negustorilor care înșală asupra cantității ori calității mărfurilor.

ARTICOLUL III. – REPARAREA NEDREPTĂȚII

(231) XII. Datoria reparării. Celor cărora le revine.

1° Datoria reparării. – Cel care săvârșește o nedreptate păcătuiește împotriva lui Dumnezeu și împotriva aproapelui. Conștiința îi impune, așadar, o îndoită datorie. Față de Dumnezeu, trebuie să se căiască de greșeala sa. Față de aproapele, trebuie să-l despăgubească de paguba pe care i-a

pricinuit-o. Este ușor a dovedi existența acestei îndoită obligații atât prin mărturia Sfintei Scripturi, cât și prin rațiune.

A. MĂRTURIA SFINTEI SCRIPTURI. – a) Vechiul Testament. Legea lui Moise era foarte aspră în privința restituirii: „Dacă un om, se spune în Ieșire (XXI, 37), fură un bou sau o oaie și o junghie ori o vinde, va restitui cinci boi pentru bou și patru oi pentru oaie. Hoțul va face restituire; iar dacă nu are nimic, va fi vândut pentru ceea ce a furat." b) Noul Testament. Zaheu zice Domnului nostru: „Dacă am nedreptățit pe cineva cu ceva, întorc împătrit." (Luca, XIX, 8).

B. RAȚIUNEA. – a) Niciun păcat nu poate fi iertat fără căință și fără hotărârea fermă. Or, este de la sine înțeles că aceste două condiții cuprind repararea pagubei pricinuită aproapelui. b) De altă parte, dreptatea cere ca orice pagubă făcută altuia să fie reparată. A nu înapoia bunul furat ori a nu repara paguba înseamnă a continua nedreptatea.

2° Cei cărora le revine datoria reparării. – Datoria reparării atinge trei categorii de persoane: a) cei care dețin bunul altuia; b) cei care au pricinuit o pagubă nedreaptă; c) cei care au cooperat la nedreptate.

A. CEI CARE DEȚIN BUNUL ALTUIA. – Aici sunt trei cazuri de deosebit: a) fie posesorul este de bună-credință, dacă nu are conștiința că deține pe nedrept bunul aproapelui: așa este cazul celui ce cumpără un lucru furat; b) fie este de

rea-credință, dacă are conștiința că nu este posesorul legitim; c) fie este de credință îndoielnică, dacă conștiința lui este în îndoială asupra legitimității posesiunii.

a) Posesorul de bună-credință trebuie să înapoieze lucrul care nu-i aparține îndată ce descoperă că nu este posesorul lui legitim. Dacă l-a cumpărat, are recurs împotriva vânzătorului. Dacă lucrul a pierit în mâinile lui, nu este obligat la nicio despăgubire, decât dacă a tras folos din el. După Codul civil (art. 549), posesorul de bună-credință nu este ținut să înapoieze roadele culese în vremea bunei-credințe.

b) Posesorul de rea-credință este obligat să înapoieze nu numai lucrul însuși sau echivalentul, dacă lucrul nu mai există, ci și roadele pe care le-a tras din el. „El poate numai să păstreze prisosul de producție datorat industriei sale (1)."

c) Posesorul de credință îndoielnică trebuie să facă o cercetare spre a ieși din îndoiala sa. Dacă cercetarea nu dă niciun rezultat, el poate reține lucrul, dacă l-a dobândit cu bună-credință, în virtutea principiului reflex: în îndoială, se hotărăște în favoarea celui ce este în posesie, „In dubio melior est conditio possidentis". Dimpotrivă, dacă îndoiala a precedat dobândirea, posesorul de credință îndoielnică este asimilat posesorului de rea-credință; trebuie deci să restituie.

B. CEI CARE AU PRICINUIT O PAGUBĂ NEDREAPTĂ.

a) PRINCIPIU GENERAL. – Cel care, printr-un act nedrept și vinovat, a pricinuit o pagubă aproapelui, este ținut să o repare. Trei condiții sunt, așadar, cerute pentru a atrage datoria reparării: trebuie ca fapta să fie: 1) nedreaptă, 2) vinovată și 3) cauza pagubei.

1° Faptă nedreaptă. – Este limpede, într-adevăr, că nu se poate sili la restituire pe acela care, folosindu-se de un drept, pricinește o pagubă intereselor altuia. Întemeiez un comerț care vatămă casele de același fel, deja statornicite: răul pe care li-l fac nu provine din nedreptate; nu sunt, în chip vădit, ținut la nicio despăgubire. Dar dacă, negustor rival al altor case concurente, întrebuințez calomnia spre a le discredita și a le lua clienții, le pricinuiesc un prejudiciu nedrept și mai mult ori mai puțin grav: trebuie să repar.

2° Faptă vinovată. – Orice vină cuprinde totdeauna două condiții: luarea-aminte a minții și consimțământul voinței. Cauze precum ignoranța sau violența, care suprimă una ori alta dintre aceste două condiții, scuză de vină.

3° Faptă, cauza pagubei. – Dacă fapta nu este cauza, ci numai prilejul pagubei, nu se este ținut la reparare. Astfel, cel care împrumută un revolver unui prieten care se folosește de el spre a ucide un om nu este decât cauza indirectă și ocazională, nu cauza directă și eficace a omorului; nu săvârșește nicio vină și nu este ținut la datoria reparării.

b) APLICAȚII DEOSEBITE.

1° Pagubă pricinuită din accident. – Odată statornicit principiul general că datoria reparării presupune o faptă nedreaptă și vinovată, trebuie să se încheie că în niciun caz nu ar putea exista obligație de a repara dacă nu este vină morală? De pildă, cel care pricinește un incendiu în chip întâmplător și fără să fi fost vreo neglijență din partea lui este el scutit de reparare? Dreptul natural și dreptul pozitiv nu sunt de acord asupra acestui punct. 1) După dreptul natural, am statornicit mai sus, nu există obligație strictă de a repara o pagubă decât în măsura în care este vină morală. 2) Codul civil, dimpotrivă, nu se ocupă de vină; el nu privește decât fapta exterioară care a adus prejudiciu și cere ca autorul unei fapte să-i sufere urmările. Cum se rezolvă atunci conflictul? Teologii dezleagă greutatea răspunzând că autorul unei pagube pricinuită din accident nu este obligat să se dea în vileag, nici să meargă înaintea unei reparări pe care conștiința nu i-o poruncește ca datorie; dar că, dacă este condamnat prin sentința judecătorului, este obligat să se supună. Căci, zic ei, legile civile obligă în conștiință, îndată ce sunt drepte; de altminteri, silindu-ne, ca în cazul de față, la veghe pentru a nu vătăma pe altul, legea ocrotește interesele noastre proprii tot atât cât și pe ale aproapelui, și este drept ca, dacă primim avantajele ei, să nu respingem neajunsurile. Dacă, pe de altă parte, această obligație nu se impune decât după sentința judecătorului, aceasta este fiindcă ar fi cu adevărat prea greu să te osândești singur a repara o greșeală pe care conștiința nu ți-o mustră.

2° Pagubă pricinuită prin eroare. – Eroarea poate privi gravitatea pagubei sau persoana vătămată. 1) Dacă eroarea privește gravitatea, cel care pricinește aproapelui un prejudiciu mai mare decât crede nu este ținut, după dreptul natural, decât să repare răul pe care crede că-l pricinește. Distrug un obiect pe care îl socotesc de o sută de franci, iar el valorează o mie: trebuie să restitui o sută de franci. Dar, dacă intervine sentința judecătorului, trebuie să mă supun condamnării. 2) Dacă eroarea privește persoana, de pildă, dacă dați foc casei lui Ion, crezând și voind să dați foc celei a lui Pavel, sunteți ținut la reparare, cel puțin după părerea cea mai comună a teologilor. Puțin însemnează, într-adevăr, eroarea, fiindcă ea nu schimbă cu nimic natura faptei care, privită în sine, este nedreaptă și vinovată.

3° Pagubă pricinuită în stare de beție. – 1) Dacă beția a fost voită și paguba a fost prevăzută, măcar în chip confuz, există obligație de a repara. 2) Dacă beția a fost fără voie, nu se este ținut a repara, decât după sentința judecătorului.

4° Îndoială cu privire la pagubă. – Ce trebuie făcut când cineva este în îndoială asupra obligațiilor conștiinței sale? Două ipoteze: îndoiala precede fapta vătămătoare sau o urmează. 1) Dacă îndoiala precede, când, de pildă, cineva se întreabă dacă o anumită faptă va pricinui sau nu o pagubă nedreaptă aproapelui, trebuie cercetat pro și contra; iar dacă îndoiala stăruie după cercetare, trebuie să te abții de la o faptă care riscă a face un rău nedrept. Astfel judecătorul nu are dreptul să pronunțe o condamnare împotriva unui acuzat a

cărui vinovăție îi pare îndoielnică; medicul nu trebuie să întrebuințeze un leac pe care îl socotește poate primejdios. 2) Dacă, după o faptă nedreaptă și vinovată, se ivește îndoiala asupra efectelor acestei fapte și dacă ea stăruie după o cercetare serioasă, nu există obligație de a repara. Ați calomniat un negustor; în ciuda unei cercetări amănunțite, nu izbutiți să știți dacă, din această pricină, el a suferit în interesele sale: nu sunteți ținut a restitui, căci numai o pagubă sigură poate impune o obligație sigură. Dacă nu există îndoială asupra existenței pagubei, ci numai asupra cauzei, dacă doi oameni, de pildă, au tras fiecare câte un glonț asupra aceleiași victime care a fost ucisă dintr-un singur foc, amândoi sunt vinovați de omor; au săvârșit o faptă nedreaptă și vinovată; după părerea cea mai probabilă, ei sunt ținuți în solidar la reparare.

C. CEI CARE AU COOPERAT LA NEDREPTATE. – Sunt obligați la restituire nu numai cei care dețin bunul aproapelui și cei care i-au pricinuit o pagubă, ci și complicii lor. Or, sunt vinovați de cooperare directă: a) cei care poruncesc nedreptatea. Henric al II-lea, rege al Angliei, care a făcut să fie ucis Thomas Becket, arhiepiscop de Canterbury, a fost adevăratul ucigaș. b) cei care o sfătuiesc. Aceștia sunt ținuți să repare dacă au fost cauza eficace a pagubei. Avocații, notarii, medicii, confesorii care, prin ignoranță grosolană și vinovată, compromit interesele unui al treilea sunt ținuți să repare. c) cei care consimt la nedreptate prin aprobarea sau votul lor: așa este cazul senatorilor și deputaților care ar vota o lege nedreaptă, al unui judecător ori al unui jurat care pronunță o

sentință nedreaptă. d) cei care, prin linguşiri ori mustrări, împing pe cineva să pricinuiască o pagubă. e) cei care tăinuiesc lucrurile furate. f) cei care iau parte la o pagubă nedreaptă, fie ajutând pe hoț, fie primind lucrurile furate, fie împiedicând pe cineva să dobândească un folos la care are un drept câștigat. Se face vinovat de cooperare indirectă: a) prin tăcere; de pildă: slugile care nu-şi înştiinţează stăpânii; b) prin a nu împiedica; de pildă: părinții care lasă pe copiii lor să săvârșească nedreptăți; c) prin a nu denunța, dacă funcția vă obligă: așa sunt agenții care lasă să treacă pe fraudatori, deși îi cunosc.

Observație. – Solidaritatea în datoria reparării. – Toți cei care au luat parte împreună la o nedreptate, cei care au săvârșit-o și cei care au cooperat la ea, sunt ținuți în solidar să o repare. Dacă toți, afară de unul singur, ar refuza, acesta ar trebui să o repare în întregime, însă ar avea recurs împotriva cooperatorilor săi.

(232) XIII. Împrejurările reparării.

Împrejurările în care restituirea trebuie făcută privesc: a) persoana, b) locul, c) timpul și d) modul.

A. Împrejurare de persoană. – Cui trebuie să se restituie? 1) Dacă persoana vătămată este cunoscută, ei, sau, în caz de moarte, moștenitorilor ei, trebuie făcută restituirea. 2) Dacă

persoana vătămată rămâne necunoscută, chiar după o cercetare serioasă, se cuvine a deosebi. Dacă posesorul este de bună-credință, el poate păstra lucrul, ca și cum ar fi vorba de un obiect pierdut. Dacă posesorul este de rea-credință, el trebuie să restituie în milostenii, căci nu este îngăduit ca cineva să se îmbogățească prin frauda sa.

B. Împrejurare de loc. – Unde trebuie făcută restituirea? 1) Posesorul de bună-credință nu este obligat să suporte cheltuielile transferului obiectului: ajunge să înștiințeze pe proprietarul legitim că este gata să-i înapoieze bunul său. 2) Posesorul de rea-credință trebuie, dimpotrivă, să suporte toate cheltuielile care sunt necesare pentru ca stăpânul să reintre în stăpânirea bunului său.

C. Împrejurare de timp. – Când trebuie restituit? – Cât mai curând cu putință, afară numai dacă nu se este împiedicat de o pricină rațională.

D. Împrejurare de mod. – Cum trebuie restituit? – Se poate face aceasta chiar de către sine, înapoind lucrul direct proprietarului legitim; însă, deoarece nu se este obligat a se defăima și deoarece nedreptatea săvârșită nu suprimă dreptul la reputație, este îngăduit a te folosi de un mijlocitor.

(233) XIV. Cauzele care scuză de restituire.

Oricât de strictă ar fi obligația de a repara, ea are ca margine mijloacele debitorului. Or, există cauze care suspendă pentru un timp obligația de a restitui și altele care o suprimă cu totul.

1. Cele dintâi sunt: a) neputința fizică. Este de la sine înțeles că cel care nu are nimic nu poate să dea nimic înapoi; b) neputința morală: de pildă, acela pe care restituirea l-ar arunca într-o extremă nevoie ar avea dreptul să amâne restituirea, afară numai dacă creditorul s-ar afla în aceeași nevoie. În general, amânarea este îngăduită când restituirea imediată ar pricinui debitorului o mare pagubă în bunurile sale sau chiar în cinstea și reputația sa. Este bine de însemnat că, în aceste două cazuri, obligația de a restitui nu este decât suspendată. Ea dăinuie deci totdeauna: acela care este scutit a restitui acum trebuie să aibă voința de a o face cât mai curând cu putință.
2. Cauzele care suprimă obligația de a restitui sunt: a) compensația. Dacă o persoană vă datorează tot atâta cât îi datorați, vă puteți abține de la a da înapoi: datoriile reciproce sunt stinse; b) sentința declaratorie a judecătorului, când există îndoială fie asupra obligației de a restitui, fie asupra cuantumului sumei, fie, ca în faliment, când este neputință de a plăti totul.

> Ajunge atunci să te conformezi sentinței judecătorului; c) prescripția extinctivă (nr. 225); și d) iertarea datoriei de către creditor: acesta, într-adevăr, este totdeauna liber să renunțe la dreptul său.

Trebuie legată de acest din urmă caz iertarea datoriei de către Suveranul Pontif, când este vorba de bunuri bisericești, și de către Stat, când este vorba de bunuri naționale. La marea Revoluție franceză, bunurile zisului cler și ale bisericilor, precum și bunurile emigranților, numite în chip vulgar „bunuri naționale", au fost confiscate de Adunarea Națională și vândute în folosul Statului. Deși primii cumpărători ai acestor bunuri au putut să se facă vinovați de o nedreptate gravă, posesorii de astăzi nu sunt ținuți la nicio reparare. Pricina este că Concordatul din 1801 a ratificat uzurparea bunurilor clerului, iar mai târziu legea din 1825 a compensat printr-o despăgubire pierderea bunurilor emigranților. Astfel, în virtutea dreptului lor de înalt domeniu, Papa, pentru bunurile bisericești, și Statul, pentru bunurile naționale, au transferat, cu anumite reparații, proprietatea bunurilor zise de la cei care le posedau mai înainte la cei care le dobândiseră pe nedrept.

(234) XV. Porunca a 10-a.

Porunca a 7-a oprește a aduce atingere bunului altuia; porunca a 10-a nu îngăduie nici măcar a-l pofti. Totuși, nu

trebuie să se confunde pofta nelegiuită cu dorința de a dobândi bunul altuia prin mijloace legiuite: ceea ce este oprit este a voi să ți-l însușești pe căi nedrepte. Aceia păcătuiesc împotriva poruncii a 10-a: a) care au dorința de a fura ori de a vătăma pe nedrept bunul aproapelui, chiar dacă nu se gândesc să treacă de la dorință la faptă; b) care doresc moartea cuiva, spre a intra în stăpânirea moștenirii lui.

Concluzie practică.

1 Trebuie ca, încă din cea mai fragedă tinerețe, să ne formăm o conștiință delicată, chiar scrupuloasă, asupra respectului datorat bunului altuia. Un copil nu trebuie niciodată să-și îngăduie a fura de la părinții săi ori de la tovarășii săi, fie și lucrul cel mai neînsemnat.

2 A arăta cea mai mare probitate în afaceri.

3 Iar dacă, din nenorocire, am pricinuit vreo nedreptate față de aproapele, trebuie să ne pară rău de greșeala noastră și să reparăm paguba cât mai iute, spre a scăpa de amenințarea rostită de sfântul Paul: „Nici hoții, nici răpitorii bunului altuia nu vor intra în împărăția Cerurilor." (I Cor., VI, 10).

LECTURI.

1 Groaza lui Tobie față de larcin. (Tob., II, 19-23). 2 A se citi la sfântul Luca (XIX, 8) cum Zaheu vameșul a reparat nedreptățile făcute aproapelui, despăgubind împătrit pe cei pe care îi vătămase. 3 După ce cucerise mai multe țări întinse, unde numai ambiția lui îl îndemnase să ducă război, Alexandru cel Mare întrebă pe un pirat, pe care îl prinsese, cu ce drept credea că poate să pustiască astfel mările: „Cu același, răspunse piratul, cu o liberă mândrie, pe care îl ai tu să jefuiești universul; dar fiindcă eu o fac cu o corabie mică, mi se spune tâlhar; iar ție, care o faci cu o mare flotă, ți se dă numele de cuceritor." „Sunt hoți mari și hoți mici." (Sifflet)

CHESTIONAR.

I. Care este obiectul poruncii a 7-a a lui Dumnezeu?

II. 1 Ce este proprietatea? 2 Care sunt speciile ei? 3 Care este întinderea dreptului de proprietate? 4 Care sunt limitele lui? 5 Care este originea dreptului de proprietate?

III. 1 Este proprietatea privată un drept legitim? 2 Pe ce se întemeiază legitimitatea ei?

IV. 1 Care sunt adversarii proprietății private? 2 Ce propun socialiștii pentru a suprima inegalitatea condițiilor? 3 Ce

deosebire este între comunism și colectivism? 4 Ce mijloace vor să întrebuințeze pentru a face să triumfe teoriile lor? 5 Răsturnați soluțiile socialiste.

V. 1 Care sunt titlurile care justifică proprietatea? 2 Care sunt principalele titluri originare? 3 Și titlurile derivate?

VI. 1 Ce este un contract? 2 Care sunt speciile lui? 3 Care sunt condițiile pentru validitatea contractelor? 4 Care sunt efectele contractelor?

VII. 1 Care sunt principalele contracte comutative? 2 Ce este vânzarea? 3 Ce înțelegeți prin prețul drept? 4 Care sunt regulile practice de urmat pentru prețul drept? 5 Ce credeți despre monopoluri? 6 Ce este împrumutul cu dobândă? A fost el îngăduit totdeauna? 8 Este camăta oprită?

VIII. 1 Care sunt cei doi factori ai producției? 2 Ce este capitalul? 3 Ce este munca? 4 Sunt ele amândouă necesare? 5 Care au fost diferitele regimuri ale muncii manuale? 6 Ce este contractul de muncă? 7 În ce constă chestiunea socială? 8 Ce propun socialiștii pentru a o rezolva? 9 De către ce papi a fost expusă soluția catolică? 10 Ce concursuri cere soluția chestiunii sociale? 11 Care este rolul Bisericii? 12 Care trebuie să fie acela al Statului? 13 Care sunt datoriile muncitorilor? 14 Este greva îngăduită? 15 În ce cazuri este ea licită? 16 Care sunt datoriile patronilor? 17 Ce este salariul drept? 18 Care sunt datoriile de dreptate ale patronilor? 19 Care sunt datoriile lor de caritate? 20 Dați câteva concluzii asupra chestiunii sociale.

IX. 1 Care sunt principalele contracte aleatorii? 2 Ce este contractul de asigurare? 3 Este jocul totdeauna îngăduit? 4 Ce

este pariul? 5 Sunt oprite speculațiile de bursă?

X. 1 Cum se încalcă dreptul de proprietate? 2 Ce este furtul? 3 Câte specii de furt sunt? 4 Suntem obligați în dreptate să plătim impozitele? 5 Ce este detențiunea nedreaptă? 6 Cum se încalcă contractele? 7 Ce este paguba nedreaptă?

XI. 1 Cum se poate aprecia gravitatea nedreptăților? 2 Cum se măsoară însemnătatea prejudiciului pricinuit? 3 Este o nedreptate gravă a săvârși o serie de furturi fără însemnătate?

XII. 1 Trebuie să se repare nedreptatea? 2 Cine sunt cei ce trebuie să repare? 3 Ce trebuie să facă aceia care dețin pe nedrept bunul altuia? 4 Care sunt cele două condiții pentru ca să fie pagubă nedreaptă? 5 Ce trebuie să facă acela care a pricinuit o pagubă prin accident? 6 Și acela care a pricinuit o pagubă prin eroare ori în stare de beție? 7 Ce trebuie să facem când suntem în îndoială asupra obligațiilor conștiinței noastre? 8 Care sunt feluritele chipuri de a coopera la nedreptate? 9 Ce înțelegeți prin solidaritate în datoria reparării?

XIII. 1 Ce înțelegeți prin modul reparării? 2 Cui trebuie să se restituie? 3 Unde trebuie făcută restituirea? 4 Când trebuie restituit? 5 Cum trebuie restituit?

XIV. Care sunt cauzele care scuză de datoria restituirii?

XV. Ce oprește porunca a 10-a?

TEME SCRISE.

1 Slugile care, în lipsa patronilor lor, nu lucrează, săvârșesc ele un furt și ce fel de furt? 2 Acela care ar fura un franc, crezând că fură un louis, ar fi tot atât de vinovat ca și cum ar fura un louis? Explicați răspunsul vostru. 3 Avem dreptul să furăm pe un hoț? Nu este aceasta uneori un fel de compensație? 4 Cinci persoane au furat o mie de franci și au împărțit această sumă. Una singură se căiește și vrea să restituie. Ce sumă trebuie să înapoieze?

LECȚIA A X-A
PORUNCA A 8-A A LUI DUMNEZEU

„Mărturie mincinoasă nu vei spune
nici nu vei minți nicidecum”

Mărturia mincinoasă. Minciuna. Defăimarea. Insulta

(235) Termeni.

Mărturie. Luat în general, acest cuvânt înseamnă o depoziție, adică o relatare a ceea ce s-a văzut și a ceea ce se știe. Este vorba, în această lecție, de mărturia dată în justiție, pentru care jurământul este, de obicei, cerut.

Mărturie mincinoasă. Depoziție mincinoasă.

Defăimare (pref. „di”, care înseamnă retranchere, și „fama”, renume). Este, după etimologie, atingerea adusă reputației

unei persoane. Cuvântul „defăimare" este deci un termen general. Calomnia, vorbirea de rău și delațiunea sunt specii de defăimare. Uneori, acest cuvânt este întrebuințat pentru a desemna o atingere a reputației de mai mare însemnătate și de publicitate mai întinsă decât calomnia și vorbirea de rău obișnuite.

A vorbi de rău. Etimologic, „a spune rău", a spune de rău.

Delațiune (din latinescul „delatio, deferre"). Fapta de a raporta, de a denunța.

DEZVOLTARE

(236) I. Obiectul poruncii a 8-a a lui Dumnezeu.

Am văzut că porunca a 5-a oprește a aduce atingere vieții aproapelui și că porunca a 7-a poruncește respectul proprietății lui. Însă viața și proprietatea nu sunt singurele bunuri ale omului. Mai sunt și altele cărora el nu le dă un preț mai mic. Astfel, el socotește adevărul, păstrarea tainelor, reputația și onoarea drept bunuri de cea mai înaltă valoare, la care are drept. De aceea teologii sunt de acord a recunoaște că, deși porunca a 8-a nu oprește în chip direct decât mărturia mincinoasă și minciuna, ea interzice în chip indirect a trăda

tainele și a răni reputația și onoarea altuia. Porunca a 8-a a lui Dumnezeu statornicește, așadar, un drept împătrit: 1 dreptul la adevăr, osândind mărturia mincinoasă și minciuna; 2 dreptul la taină, oprind a-l încălca; 3 dreptul la reputație, oprind faptele și chiar gândurile care îi pot aduce vătămare, adică, pe de o parte, defăimarea, ale cărei forme principale sunt calomnia, vorbirea de rău și delațiunea, iar pe de altă parte judecata temerară; 4 dreptul la onoare, proscriind insulta.

(237) II. Mărturia mincinoasă.

1° Definiție. – Mărturia mincinoasă este o depoziție împotriva adevărului, făcută înaintea unui judecător. De obicei, cel ce depune dă jurământ să spună adevărul.

2° Răutate. – Mărturia mincinoasă cuprinde o întreită vină: a) împotriva adevărului, fiindcă este o minciună (a se vedea numărul următor); b) împotriva religiei: martorii care au jurat să spună adevărul își agravează minciuna printr-un sperjur; c) împotriva dreptății, fie față de acuzat, dacă martorul mincinos spune lucruri neadevărate care îl pot vătăma, fie față de societate, dacă încearcă să facă să fie achitat un vinovat. Nu este deci îngăduit a da o mărturie mincinoasă, nici chiar în favoarea unui acuzat. Nu numai că este oprit a fi martor mincinos; este oprit și a suborna, adică a căuta și a aduce martori mincinoși.

Observație. – Suntem obligați în conștiință să depunem mărturie în justiție și să dăm jurământ, când autoritatea judiciară cere mărturia noastră. Totuși trebuie făcută o excepție: a) pentru confesorii în privința lucrurilor pe care le cunosc prin spovadă; b) pentru rudele acuzatului, tată și mamă, frați și surori, precum și afinii în gradul întâi; c) pentru persoanele care, prin starea lor, sunt ținute de taina profesională: medici, avocați, procuratori, notari etc. Toți acești martori, dacă se înfățișează, sunt scutiți de jurământ.

3° Gravitate. – Gravitatea mărturiei mincinoase se măsoară după răul pricinuit aproapelui ori societății. Cu mărturia mincinoasă este ca și cu furtul: nu ajunge să o regreți; trebuie încă să repari prejudiciul.

(238) III. Minciuna

1° Definiție. – A minți înseamnă a exprima, prin cuvinte, prin semne sau prin scrieri, contrariul a ceea ce gândim, cu intenția de a înșela. Două condiții sunt, așadar, necesare pentru ca să existe minciună:

a) A exprima lucruri pe care nu le gândim, fie că ele sunt adevărate, fie că sunt false: de unde rezultă că se poate minți spunând lucruri adevărate și, dimpotrivă, a nu minți afirmând lucruri false dacă, de altfel, le credem adevărate;
b) cu intenția de a înșela. Glumele, complimentele

hiperbolice, formulele de politețe – de pildă servitorul care răspunde unui vizitator supărător că stăpânul său nu este acasă, pentru a nu-i spune că nu poate sau nu vrea să-l primească – povestirile fabuloase sau romanești nu sunt minciuni, deoarece nu înșală pe nimeni.

2° Specii. – Există trei feluri de minciuni:

a) minciuna veselă, care adesea se confundă cu gluma;
b) minciuna oficioasă, care are drept scop a face un serviciu aproapelui sau sieși: astfel este cazul elevului care născocește pretexte pentru a-și scuza lenea;
c) minciuna vătămătoare, care este spusă cu intenția de a face rău aproapelui.

Trebuie atașate minciunii:

a) ipocrizia, care este o adevărată minciună în fapte: ipocritul afișează, de pildă, evlavia, în timp ce purtarea sa dezminte manifestările sale exterioare de religie;
b) lingușirea, care atribuie unei persoane calități și merite pe care nu le are și ajunge uneori până la a transforma viciile sale în virtuți. Lingușirea care urmărește un scop rău poate fi o greșeală gravă;
c) disimularea, care ascunde cu intenție adevărurile pe care ar trebui să le spunem.

Nu trebuie totuși confundată disimularea:

1. cu discreția, al cărei principiu este că nu orice adevăr este bun sau necesar de spus;
2. nici cu diplomația, care păstrează secretul a ceea ce este socotit folositor interesului statului.

3° Malicia minciunii.

A. Minciuna este în mod intrinsec rea, deoarece este contrară naturii umane și se opune binelui societății.

a) Mai întâi, ea este contrară naturii umane. Cuvântul a fost dat omului pentru a exprima gândirea sa: trebuie, așadar, să existe armonie între una și cealaltă, între sentimentele sufletului și semnele exterioare care le exprimă.
b) Ea se opune binelui societății. Niciun raport social nu este posibil dacă omul nu se poate încrede în cuvântul semenului său. Orice om care trăiește în societate are, așadar, în același timp un drept și o datorie: dreptul de a nu fi înșelat și datoria de a nu înșela.

B. Considerată din primul punct de vedere, și în măsura în care este contrară naturii umane, minciuna este întotdeauna o greșeală. Considerată din al doilea punct de vedere, și în măsura în care este opusă binelui societății, ea este cu atât mai gravă cu cât aduce un prejudiciu mai mare aproapelui și cu cât acesta are mai mult dreptul de a cunoaște adevărul.

De aceea minciuna vătămătoare, care este rodul urii, al geloziei sau al oricărui alt sentiment condamnabil, este prin

natura sa o greșeală gravă, pe când minciuna oficioasă nu constituie, în general, decât un păcat venial și, cu atât mai mult, minciuna veselă. Aceasta din urmă poate chiar să fie lipsită de orice malicie atunci când nu este decât o simplă glumă și un joc de societate: de altfel, în acest caz, ea nu mai are caracterul minciunii, deoarece nu înșală pe nimeni.

C. Deși minciuna este în mod intrinsec rea, ea este licită dacă datoria de a spune adevărul se află în conflict cu o altă datorie de ordin superior (vezi nr. 161, al 4-lea principiu). Nu numai că nu datorăm adevărul unui agresor nedrept, dar avem dreptul să-l înșelăm dacă viața noastră este în joc și nu avem alt mijloc de a scăpa de moarte.

Preotul care este întrebat despre un lucru pe care nu-l cunoaște decât prin spovadă poate și trebuie să spună contrariul adevărului în cazul în care tăcerea sa ar fi interpretată ca o mărturisire. Astfel se întâmplă cu toți aceia care sunt legați prin secret profesional.

OBSERVAȚII.

1. Se cuvine a observa că teologii nu au apreciat întotdeauna cu aceeași severitate malicia intrinsecă a minciunii.
1. Teologii vechi au adoptat în general opinia Sfântului AUGUSTIN și a Sfântului TOMA, care condamnă orice fel de minciună și nu admit că s-ar putea recurge vreodată la ea.

2. Teologii posteriori, socotind această doctrină prea severă, deoarece există cazuri în care aproapele nu are drept la adevăr, dar nevrând să spună că minciuna este uneori licită, au inventat sistemul echivocurilor și al restricțiilor mentale, cărora PASCAL le-a făcut un război atât de aprig în *Provincialele*.

Împărțind restricțiile mentale în două categorii și deosebind restricțiile pur mentale, adică acelea în care este cu neputință a descoperi ceva din adevăr, de restricțiile mentale în sens larg, care sunt cuvinte ambigue, dar nu în asemenea măsură încât sensul adevărat, deși greu de perceput, să scape cu totul auzitorului, cazuistii condamnau fără milă pe cele dintâi ca fiind minciuni pure și îngăduiau pe cele din urmă. Dar dacă principiul era simplu și punea cu ușurință de acord pe toți teologii, nu mai era la fel atunci când trebuia trecut la aplicare și când restricțiile mentale trebuiau clasificate în primul sau în al doilea grup.

3. Anumiți teologi moderni și moraliști ai școlii catolice (DUBOIS, FONCEGRIVE), socotind, nu fără temei, că restricțiile mentale erau mijloace ipocrite care îngăduiau minților subtile să nu mintă, ascunzând totuși adevărul, ținând seama, de altfel, de cazurile în care se poate sau chiar se trebuie, ca în cazul secretului spovezii, să se spună contrariul adevărului, au dat minciunii următoarea definiție:

„A minți înseamnă a vorbi împotriva gândirii proprii cu intenția de a induce în eroare pe cineva care are dreptul de a cunoaște adevărul."

2. Toți partizanii ultimelor două opinii admit că, în cazul enunțat mai sus, al conflictului între două datorii, este licit a ceda adevărul aproapelui. Dar, în timp ce teologii celei de-a doua opinii pretind că trebuie recurs, chiar și în aceste cazuri, la restricțiile mentale înțelese în sens larg, la răspunsuri voalate sau ambigue, moraliștii celei de-a treia opinii încearcă să mascheze malicia minciunii fie numind-o cu un alt nume – falsitate sau minciună psihologică – fie spunând că nu există minciună acolo unde aproapele nu are dreptul la adevăr.

Se vede îndată că acestea nu sunt decât subterfugii și expediente. Pe de o parte, într-adevăr, restricția mentală nu este un mijloc la îndemâna tuturor; iar dacă ea presupune un spirit subtil și rafinat pentru a o găsi și a o folosi la momentul potrivit și în condițiile cerute, nu se vede oare că ea constituie un privilegiu în favoarea inteligențelor superioare, care ar putea astfel evita minciuna, pe când alții ar trebui să aleagă între greșeală și pagubă?

Pe de altă parte, distincția între falsitate și minciuna morală este ea mai admisibilă? Este îngăduit să schimbăm numele atunci când păstrăm lucrul?

Este deci de preferat să nu se recurgă la aceste teorii atunci când, până la urmă, nu există necesitate de a o face; și pare mai simplu și mai loial a spune că, potrivit unui principiu incontestabil, minciuna, interzisă în mod general, este un act licit în cazul conflictului între două datorii, tot astfel cum omuciderea, interzisă prin porunca a cincea, este îngăduită în cazul legitimei apărări.

(239) IV. Indiscreția sau violarea secretelor

1° Definiție. – Secretul este un lucru care nu este cunoscut decât de una sau de un număr restrâns de persoane și care nu trebuie comunicat altora.

2° Specii. – Există cinci feluri de secrete:

a) secretul sacramental, impus preoților cu privire la lucrurile aflate în spovadă;
b) secretul profesional, acela care este comunicat anumitor persoane în virtutea situației lor, de pildă medicilor, avocaților, preoților;
c) secretul natural, care decurge din natura lucrurilor: cel care cunoaște locul unde aproapele a ascuns bani nu are dreptul să-l descopere unui hoț;
d) secretul promis, care obligă în virtutea promisiunii făcute de a-l păstra;
e) secretul încredințat, acela care este dat unei persoane sub

promisiunea, expresă sau tacită, de a nu-l dezvălui. Secretul încredințat se întemeiază pe încrederea pe care o persoană o are într-o alta, în virtutea stimei pe care aceasta din urmă i-a inspirat-o.

3° Datoria impusă de secret. – Secretul constituie pentru cel care îl posedă ca un depozit sacru: nu este deci îngăduit a-l divulga altora. Discreția este o datorie atât de riguroasă încât scuză minciuna dacă nu există alte mijloace pentru a păstra secretul (vezi numărul precedent).

a) Secretul sacramental este atât de grav încât nu este niciodată îngăduit a-l viola, chiar cu primejdia vieții.
b) Secretul profesional trebuie întotdeauna păstrat, afară de cazurile în care nedezvăluirea ar fi cauza unor grave calamități publice.
c) În ceea ce privește celelalte secrete – natural, promis, încredințat – ele obligă mai mult sau mai puțin grav, după importanța pagubei pe care dezvăluirea lor o poate cauza aproapelui: pagubă care trebuie reparată.

MOTIVELE CARE ÎNGĂDUIE DEZVĂLUIREA ACELOR TREI DIN URMĂ FELURI DE SECRET sunt:

a) binele public: se poate și se trebuie denunțat un trădător al cărui nume v-a fost revelat sub pecetea secretului;
b) caritatea față de aproapele. Dacă aflați sub secret că se va da foc casei vecinului dumneavoastră, trebuie să-l înștiințați. Cu atât mai mult, dacă este vorba de propria dumneavoastră casă,

aveți dreptul să luați măsuri de precauție și să denunțați pe vinovat;
c) divulgarea făcută pe altă cale: dacă o greșeală mai întâi secretă ajunge în domeniul public sau dacă se ajunge a o cunoaște pe altă cale decât prin persoana interesată, nu se mai este absolut legat de secret; totuși, uneori se poate rămâne încă obligat la el dintr-un motiv de cuviință.

Observație. – Dacă nu este îngăduit, în mod general, să se violeze secretele, nu este îngăduit nici să fie surprinse prin mijloace necuviincioase. Este deci interzis a asculta la uși, a întreba copiii pentru a cunoaște secretele familiei, a citi scrisorile. În acest din urmă caz trebuie făcută o excepție:

1. pentru aceia care pot presupune în mod rezonabil consimțământul celui căruia îi sunt adresate;
2. pentru aceia cărora le incumbă o datorie de supraveghere, precum părinții, superiorii casei și reprezentanții autorității civile, atunci când interesul public este în joc.

(240) V. Defăimarea.

1° Definiție. – A defăima înseamnă a aduce pe nedrept atingere renumelui aproapelui.

2° Specii. – Mijloacele de care defăimarea se folosește spre a-și atinge scopul sunt: calomnia, vorbirea de rău ori detracțiunea și delațiunea.

A. CALOMNIA. – A calomnia înseamnă a atribui cuiva un defect pe care nu-l are ori o greșeală pe care nu a săvârșit-o. Se vede din această definiție că calomnia este rea în chip intrinsec, fiindcă cuprinde o minciună și o nedreptate față de aproapele. Este deci totdeauna oprită.

B. VORBIREA DE RĂU. – A vorbi de rău înseamnă a da pe față, fără pricină îndestulătoare, greșelile ori defectele aproapelui. Două condiții sunt deci necesare ca să fie vorbire de rău:

a) trebuie să se dezvăluie greșeli reale, dar ascunse; de unde urmează că, dacă greșeala este publică, este îngăduit în genere a o face cunoscută celor ce o ignoră, fiindcă cel despre care este vorba și-a pierdut dreptul la reputație. Nu este deci vorbire de rău dacă se vorbește despre o crimă pentru care vinovatul a fost condamnat printr-o hotărâre judecătorească, ori despre un fapt de notorietate publică. Totuși, dacă delictul era vechi și dacă delincventul își recâștigase stima prin pocăință și îndreptarea greșelilor sale, s-ar păcătui cel puțin împotriva caritătii dacă i s-ar reaminti aceasta.

b) pentru ca să fie vorbire de rău, trebuie, în al doilea rând, ca greșelile aproapelui să fie dezvăluite fără pricină îndestulătoare. E adevărat că prin vorbirea de rău nu se atacă un nevinovat; dar, atâta vreme cât un delict este tainic, aproapele își păstrează dreptul la renume și nu trebuie să aibă alt judecător

decât pe Dumnezeu. Sunt însă cazuri în care greșelile aproapelui pot și chiar trebuie dezvăluite: 1) când dezvăluirea este necesară binelui public: astfel, se cuvine a înștiința autoritatea, fie religioasă, fie civilă, atunci când urmează să se încredințeze cuiva funcții pentru care este nevrednic; 2) în anumite cazuri când este vorba de binele privat: 1) binele însuși al delincventului; se poate vorbi despre greșelile unui copil părinților ori dascălilor lui, spre a-l îndrepta; 2) binele celui ce dezvăluie, dacă, de pildă, ești acuzat de o crimă și singurul mijloc de a te îndreptăți este a descoperi pe vinovat; 3) binele aproapelui: este îngăduit a da lămuriri, deși nefavorabile, când ești întrebat de persoane care au un anumit drept de a le cunoaște: așa este cazul stăpânului care voiește să ia în slujba sa un servitor.

C. DELAȚIUNEA. – Delațiunea stă în a face cunoscute unei persoane, spre a-i face rău înaintea ei, faptele, vorbele, simțămintele, defectele unei alte persoane. Reiese din această definiție că delațiunea urmărește totdeauna un scop rău. Dacă raportul, adevărat ori mincinos, este făcut unui superior, delațiunea urmărește a arunca discredit și neplăcere asupra persoanei despre care este vorba; dacă raportul este făcut unui părinte ori unui prieten, ea urmărește a dezbina familiile și a sfărâma prietenia.

3° Gravitatea defăimării. – Gravitatea defăimării depinde de mijloacele pe care le întrebuințează și de paguba pe care o pricinuiește:
a) de mijloacele pe care le întrebuințează. Toate celelalte fiind

egale, calomnia este mai gravă decât vorbirea de rău, fiindcă ea cuprinde totdeauna o minciună. Delațiunea care se folosește de calomnie este mai vinovată decât aceea care face un raport adevărat;
b) de paguba pe care o pricinuiește. Iar însemnătatea pagubei se trage: 1) din defectul dat pe față: a învinui pe cineva de lene este mai puțin grav decât a-l învinui de furt ori de imoralitate; 2) din persoana pe care o defăimezi: cu cât aceasta este mai înaltă în demnitate și se bucură de o reputație nepătată, cu atât paguba pe care i-o pricinuiești prin defăimare este mai gravă; 3) din persoana defăimătorului: defăimarea are cu atât mai multă greutate cu cât vine de la o persoană înțeleaptă și reținută; 4) din numărul și calitatea celor ce aud defăimarea. Pe de altă parte, răutatea defăimării poate să scadă dacă defăimătorul lucrează din ușurătate, din necugetare și fără intenție de a vătăma.

Corolar. – Sunt vinovați de nedreptate nu numai defăimătorii, ci și aceia care cooperează la defăimare, fie provocând-o prin întrebările lor, fie încurajând-o prin aprobarea lor, fie chiar neîmpiedicând-o atunci când au datoria să o facă. Iar aceia care se bucură de ea, fără a coopera formal, păcătuiesc împotriva caritații.

4° Datoria reparării. – Defăimătorul este obligat în conștiință să repare nedreptatea pe care a săvârșit-o, fie cu privire la reputația pe care a răpit-o fără pricină legitimă, fie cu privire la pagubele care au urmat.

A. Cu privire la reputație. – a) Calomnia se repară destul de lesne: e de ajuns, într-adevăr, să retragi ceea ce ai spus și să declari că ai spus lucruri neadevărate. b) Lucrarea celui ce vorbește de rău nu este atât de simplă. El nu poate declara că s-a înșelat, fiindcă răul pe care l-a divulgat există cu adevărat. Singura cale de a repara, deși adesea într-o măsură neîndestulătoare, este să spună că a fost nedrept și să lucreze prin toate mijloacele la a reda stima și considerația celui de care a fost lipsit pe nedrept. c) Cât despre delațiune, trebuie văzut de ce natură este și aplicate principiile arătate mai sus pentru calomnie și vorbirea de rău.

B. Cu privire la pagubă. – Este adesea greu de apreciat măsura pagubei pricinuită. Dacă este cu putință a o evalua, măcar în chip aproximativ, ești ținut să o repari pe deplin: astfel, cel care a făcut să-și piardă un lucrător slujba și salariul său trebuie să-i restituie o sumă egală cu prejudiciul pe care i l-a pricinuit.

(241) VI. Judecata temerară.

1° Definiție. – A judeca temerar înseamnă a crede, fără pricină îndestulătoare, că o persoană a spus ori a făcut vreun rău, că are cutare ori cutare defect. Judecata temerară este un asentiment ferm al minții noastre. Ea se deosebește: a) de îndoială, prin care se suspendă judecata; b) de bănuială, care înclină mai degrabă să creadă răul; și c) de opinie, care crede răul fără a exclude totuși posibilitatea contrarului.

2° Răutate. – Judecata temerară, în materie importantă, întemeiată numai pe motive ușoare și neîndestulătoare, este un păcat de moarte, fiindcă este o nedreptate gravă și merge împotriva stimei la care are drept orice persoană atunci când răutatea ei nu este vădită. Totuși, trebuie făcuți excepție de la această regulă părinții, dascălii și superiorii care, prin datoria stării, sunt obligați să prevadă răul spre a-l împiedica. Îndoiala, bănuiala și opinia temerare nu sunt decât greșeli veniale, afară de cazul când privesc o materie foarte gravă și sunt lipsite de orice temei.

3° Reparare. – Judecata temerară, dacă a rămas pur lăuntrică, nu obligă la nicio reparare, de vreme ce nu s-a pricinuit nicio pagubă aproapelui. Dacă ar fi fost arătată în afară, s-ar intra în cazul calomniei ori al vorbirii de rău.

(242) VII. Insulta.

1° Definiție. – Insulta ori contumelia este o ofensă nedreaptă făcută aproapelui în prezența lui, fie prin cuvânt, fie prin faptă. Orice om, prin demnitatea lui de om, are drept la onoare, adică la anumite semne exterioare de respect; este deci oprit a-i aduce atingere. Onoarea poate fi vătămată: a) fie în chip pozitiv, prin cuvinte ori fapte care arată disprețul; b) fie în chip negativ, prin omisiuni voită și vinovate: de pildă, când nu saluți o persoană în împrejurări în care cuviința și deferența îți fac din aceasta o datorie. Insulta se însoțește cu

calomnie dacă se învinuiește o persoană de lucruri neadevărate, și cu vorbirea de rău dacă i se reproșează în public greșelile ori defectele ei ascunse.

2° Răutate. – Gravitatea insultei se măsoară: a) după demnitatea persoanei ofensate și după gravitatea insultei; b) după calitatea persoanei care insultă: insulta venită de la un om prost crescut nu are, desigur, același caracter de gravitate; și c) după paguba pe care o pricinuiește persoanei ofensate.

3° Datoria reparării. – Cel care a adus o insultă este obligat să o repare. El trebuie să restituie onoarea prin semne de respect și să repare pagubele care au urmat.

Concluzie practică.

1 Să spunem totdeauna adevărul, dar să nu spunem toate adevărurile pe care le știm. Sinceritatea, care ne face să vorbim precum gândim, și discreția, care ne face să tăcem ceea ce nu trebuie spus, care ne face să ne măsurăm cuvintele și ne oprește de la a încălca tainele, sunt două calități deopotrivă prețioase.
2 Să nu judecăm niciodată pe aproapele, cel puțin în faptele lui care pot părea că dau loc criticii: „Nu judecați și nu veți fi judecați, zice Domnul nostru; nu osândiți și nu veți fi osândiți." (Luca, VI, 37).
3 Să nu dăm ureche calomniatorilor și celor ce vorbesc de rău.

4 Să respectăm, chiar și în gând, reputația aproapelui. Să interpretăm cu caritate purtarea lui și să nu-i bănuim intențiile. Numai părinții, dascălii și superiorii au acest drept față de cei supuși lor.

LECTURI.

1 Pedepsirea minciunii lui Anania și a Safirei. (Fapte, V). 2 Pedepsirea calomniei lui Aman. (Estera, III și VIII). 3 Daniel arată înșelăciunea preoților dumnezeilor mincinoși. (Dan., XIV).

CHESTIONAR.

I. Care este obiectul poruncii a 8-a a lui Dumnezeu?
II. 1 Ce este mărturia mincinoasă? 2 Care este răutatea ei? 3 Suntem obligați să mărturisim în justiție?
III. 1 Ce este minciuna? 2 Care sunt felurile minciunilor? 3 Care este răutatea minciunii? 4 Pentru ce este rea în chip intrinsec? 5 Ce trebuie făcut când datoria de a spune adevărul este în conflict cu o altă datorie? 6 Au apreciat teologii totdeauna răutatea ei cu aceeași severitate?
IV. 1 Ce este o taină? 2 Care sunt felurile ei? 3 Ce datorie impune taina? 4 Este uneori îngăduit a dezvălui o taină? 5

Avem dreptul să surprindem tainele?

V. 1 Ce este defăimarea? 2 Care sunt felurile ei? 3 Ce este calomnia? 4 Ce este vorbirea de rău? 5 Este uneori îngăduit a vorbi de rău? 6 Ce este delațiunea? 7 Cum se apreciază gravitatea defăimării? 8 Este defăimătorul obligat să repare?

VI. 1 Ce este judecata temerară? 2 Prin ce se deosebește de îndoială, de bănuială și de opinie? 3 Care este răutatea judecății temerare? 4 Obligă ea la reparare?

VII. 1 Ce este insulta? 2 Cum se poate insulta pe cineva? 3 De ce depinde gravitatea insultei? 4 Suntem obligați să reparăm insultele pe care le-am făcut?

TEME SCRISE.

1° Explicați acest cuvânt: „A minți fără pricină este o nebunie; a minți ca să te scuzi este o lașitate; a minți ca să faci rău aproapelui este o crimă." 2 Care este, după părerea dumneavoastră, defăimarea care vă inspiră cel mai mult dispreț? 3 Este adevărat că vorbirea de rău rănește pe cel ce o face, pe cel ce o ascultă și pe cel ce este victima ei? Explicați răspunsul dumneavoastră.

Lecția a XI-a
Poruncile Bisericii

(243) Termeni.

Sărbători. Zile închinate de Biserică, în cursul anului, postului, rugăciunii și actelor de cult, spre a aminti anumite evenimente religioase de o mai mare însemnătate.

Pocăința celor Patru-Timpuri. Cele patru săptămâni ale anului în care postul și abținerea sunt poruncite de Biserică miercurea, vinerea și sâmbăta.

Patru-Timpuri. Cele patru perioade ori anotimpuri ale anului.

Vigilii (din latinescul „Vigilia", priveghere). Ajunurile anumitor sărbători în care Biserica impune postul și abținerea.

Postul Mare (din latinescul „quadragesima", patruzecime). Etimologic, Postul Mare este postul de patruzeci de zile pe care Biserica îl prescrie înainte de sărbătoarea Paștilor. – A ține Postul Mare = a face pocăință. Micul Post Mare al lui Massillon. Predici vestite, în număr de zece, ținute de

Massillon, în 1718, înaintea regelui Ludovic al XV-lea.
Vinerea carne să nu mănânci. Cuvântul carne înseamnă carnea animalelor a căror întrebuințare Biserica o oprește în zilele de post și de abținere.

DEZVOLTARE

(244) I. Poruncile Bisericii.

1° Biserica are puterea de a stabili porunci. – Că Biserica – și înțelegem prin aceasta pe păstorii ei legitimi, Papa și Episcopii – are dreptul de a stabili porunci, rezultă:
a) din însăși natura lucrurilor. Biserica este o societate desăvârșită. Ca atare, ea are deci dreptul de a se cârmui pe sine însăși, adică de a face legi care obligă, fie pe toți credincioșii, fie o anumită categorie, și de a asigura împlinirea lor prin aplicarea de sancțiuni proporționate cu delictul (putere judiciară și putere coercitivă);
b) din cuvintele Domnului nostru: „Tot ce veți lega pe pământ, a zis El Apostolilor Săi, va fi legat în cer." (Mat., XVIII, 18). „Cine vă ascultă pe voi, pe Mine Mă ascultă; și cine vă disprețuiește pe voi, pe Mine Mă disprețuiește." (Luca, X, 16). Reiese limpede din aceste cuvinte că, pe de o parte, Biserica are puterea de a face porunci, iar, pe de altă parte, că

credincioșii sunt obligați să le asculte, ca și cum ar fi porunci ale lui Dumnezeu.

2° Scopul Bisericii în a le stabili. – Statornicind porunci, Biserica își propune să ajute pe credincioși să-și împlinească datoriile de creștini, după starea și vocația lor. Se poate deci pune ca regulă generală că poruncile Bisericii nu impun credincioșilor obligații noi, ci au drept scop să precizeze poruncile lui Dumnezeu ori vreun alt punct de morală evanghelică. Astfel, preceptul asistenței la Sfânta Liturghie duminicile și în zilele de sărbătoare este menit să completeze porunca a 3-a a lui Dumnezeu. Cele două precepte ale spovezii anuale și ale împărtășaniei pascale fixează un minimum datoriei impuse de Domnul nostru de a „mânca trupul Său și a bea sângele Său, spre a avea viața veșnică". Tot astfel, Domnul nostru, avertizându-ne că, dacă nu vom face pocăință, vom pieri cu toții, fără a hotărî însă modul, Biserica a precizat preceptul poruncind postul și abținerea. Biserica, dorind să vină în ajutorul credincioșilor prin poruncile pe care le statornicește, urmează că nu le promulgă decât în măsura în care se simte trebuința: ele variază deci după vremuri și țări. Astfel, până în veacul al XIII-lea, credincioșii aveau obiceiul de a se spovedi și a se împărtăși des: Biserica nu judecase deci cu cale să facă lege din ceea ce era un obicei. Dar, puțin câte puțin, răceala credincioșilor aducând o slăbire a acestor două practici, Biserica a voit să stăvilească nepăsarea prin cele două precepte ale spovezii anuale și ale împărtășaniei pascale. În chip reciproc, se poate întâmpla ca unele precepte să fie cu

totul suprimate ori să rămână într-o țară, pe când sunt suprimate într-alta: de pildă, obligația de a plăti dijma clerului, care a dispărut de mult din catehismele noastre, este încă în vigoare în Canada, formulată astfel: „Drepturi și dijmă vei plăti Bisericii cu credință." După Separare, ar fi de cuviință să se restabilească această poruncă în Franța.

Notă. – a) Poruncile Bisericii, emanând din autoritatea ecleziastică, sunt legi pur pozitive. Decalogul, dimpotrivă – afară însă de porunca a 3-a, care este lege pozitivă, cel puțin întrucât hotărăște ziua în care cultul trebuie adus lui Dumnezeu – nu este altceva decât legea naturală promulgată din partea lui Dumnezeu, prin Moise.
b) Poruncile Bisericii sunt relative; ele pot, am spus, să varieze după timp și țări, pe când poruncile lui Dumnezeu au un caracter universal. Ele se impun tuturor oamenilor, orice religie ar avea, fie iudei, păgâni ori creștini. Pretutindeni și totdeauna este poruncit a adora pe Dumnezeu și oprit a-L huli; pretutindeni este rău a nu cinsti pe părinți, a fura, a minți etc.
c) Poruncile Bisericii admit dispense și modificări. Legiuitorul care a făcut o lege rămâne mai presus de lege și poate, când socotește de cuviință, să o suprime, să-i pună alta în loc ori să dispenseze. Poruncile lui Dumnezeu creează o obligație absolută. Nimeni, nici chiar Papa, nu le poate modifica și nici nu poate dispensa de la ele.

3° Numărul lor. – În fapt, legislația ecleziastică a suferit, de-a lungul veacurilor, numeroase modificări. Colecția legilor,

reunite astăzi în Codul Dreptului canonic, nu cuprinde mai puțin de 2414 canoane, după cum am avut deja prilejul să spunem (N° 165). Cele șase porunci ale Bisericii despre care este vorba în catehisme și pe care le vom explica nu sunt deci singurele legi statornicite de Biserică, ci acelea care se adresează tuturor creștinilor fără deosebire: călugări, slujitori ai cultului ori simpli credincioși.

(245) II. Cele dintâi două Porunci ale Bisericii. Sărbători de poruncă și sărbători de evlavie.

„Sărbătorile vei sfinți ce-ți sunt de poruncă.
Duminicile Liturghia vei auzi. Și sărbătorile asemenea."

1° Cele dintâi două Porunci ale Bisericii prescriu: a) să se sfințească sărbătorile ca și duminicile; și b) să se asculte Sfânta Liturghie. Astfel, Biserica pune pe același plan sărbătorile și duminicile. Am arătat, cu prilejul poruncii a 3-a a lui Dumnezeu, cele două datorii pe care le cuprinde sfințirea duminicii: asistența la Sfânta Liturghie și abținerea de la lucrările servile. Cele spuse atunci pentru duminică se aplică în același chip și sărbătorilor; nu este deci loc să revenim.

2° Sărbători de poruncă. – Sărbătorile a căror sfințire este poruncită de Dreptul canonic (can. 1247) sunt în număr de zece: Nașterea Domnului, Tăierea-împrejur, Epifania, Înălțarea, Trupul Domnului, Neprihănita Zămislire, Adormirea, sărbătorile Sfântului Iosif, ale Sfinților Petru și Pavel, Toți Sfinții. – În Franța și Belgia, ele sunt reduse la

patru: Naşterea Domnului, Înălţarea, Adormirea şi Toţi Sfinţii. În Evul Mediu, sărbătorile de poruncă erau mult mai numeroase. Biserica, ocrotitoare a celor mici, le înmulţise spre a da iobagilor zile de odihnă dese. După ce au fost reduse într-o anumită măsură, numărul lor era încă destul de însemnat înainte de Revoluţie. La vremea Concordatului, în 1802, un indult al Papei Pius al VII-lea a suprimat cea mai mare parte şi a transferat solemnitatea unui număr oarecare la duminica următoare, astfel încât nu mai rămân în Franţa decât cele patru sărbători pe care le-am numit.

3° Sărbători de evlavie. – Sărbătorile care erau de poruncă înainte de Concordat au devenit sărbători de evlavie, adică sărbători puternic recomandate pietăţii credincioşilor, dar fără obligaţia de a le celebra prin asistenţa la Sfânta Liturghie şi abţinerea de la lucrările servile. Iată pe cele principale:

a) Sărbători ale Domnului nostru: Tăierea-împrejur (1 ianuarie), Epifania (6 ianuarie), sărbătoarea Preasfântului Sacrament (joia de după Sfânta Treime) şi Preasfânta Inimă (N° 499).

b) Sărbători ale Preasfintei Fecioare: Neprihănita Zămislire (8 decembrie), Curăţirea (2 februarie), Buna-Vestire (25 martie), Vizitaţia (2 iulie), Naşterea (8 septembrie).

c) Sărbătoarea Sfântului Iosif (19 martie).

d) Sărbătorile celor Doisprezece Apostoli, fiecare la data sa; Sfântul Ioan Botezătorul (24 iunie), Dedicarea Sfântului Mihail (29 septembrie), Sfântul Ştefan (26 decembrie).

Sărbătoarea patronului parohiei și a doua zi după Paști, după Rusalii și după Nașterea Domnului.

(246) III. Porunca a 3-a a Bisericii. Spovada anuală.

„Toate păcatele tale vei mărturisi, cel puțin o dată pe an."

Porunca a 3-a a Bisericii datează, precum am spus mai sus (N° 244), din veacul al XIII-lea. Preceptul spovezii anuale a fost promulgat în Conciliul general ținut la Roma, la Sfântul Ioan din Lateran, în 1215. A fost formulat din nou de Codul Dreptului canonic în următorii termeni: „Orice credincios, de amândouă sexele, ajuns la vârsta discreției, adică la întrebuințarea rațiunii, este ținut să-și mărturisească cu credință toate păcatele sale, cel puțin o dată pe an." (Can. 906). Acest canon rânduiește punctele următoare:

1° Vârsta la care preceptul obligă. – „Vârsta discreției" este aceea în care copilul este în stare să deosebească între bine și rău. De obicei se fixează la șapte ani, dar este limpede că variază după inteligența și educația copiilor.

2° Modul. – „Orice credincios trebuie să-și mărturisească cu credință toate păcatele." Cu alte cuvinte, trebuie să împlinească condițiile cerute ca spovada să fie bună. „Nu se

satisface preceptul făcând o spovadă sacrilegă ori voit nulă." (Can. 907).

3° Timpul în care trebuie împlinit preceptul. – Dreptul canonic se mulțumește să declare că obligația este anuală, fără a hotărî epoca. Dar, întrucât, pe de altă parte, poruncește împărtășania pascală, arată destul că cele două date sunt corelative și că spovada anuală trebuie să fie pregătirea împărtășaniei pascale. Este de la sine înțeles, de altminteri, că Biserica, zicând „cel puțin o dată pe an", a voit să fixeze numai un strict minimum.

Observații. – A. Preceptul spovezii anuale se impune și celor ce n-au decât păcate veniale? Teoretic nu, întrucât spovada este prescrisă de legea divină și de legea bisericească (Conciliul din Trento) numai celor ce sunt conștienți de păcate de moarte. Practic da, pentru a nu da prilej de scandal. B. Nu este obligație a te spovedi la paroh și nici în biserica parohiei: se împlinește preceptul spovezii adresându-te oricărui preot aprobat.

(247) IV. Porunca a 4-a a Bisericii. Împărtășania pascală.

„Pe Ziditorul tău Îl vei primi, cel puțin la Paști, cu smerenie."

Porunca a 4-a a Bisericii, impusă de Conciliul al IV-lea din Lateran (1215), a fost formulată din nou de Codul Dreptului canonic în termenii următori:

§ 1. Orice credincios, de amândouă sexele, ajuns la vârsta discreției, adică la întrebuințarea rațiunii, trebuie să primească, cel puțin o dată pe an, la vremea Paștilor, sacramentul Euharistiei, afară numai dacă, la sfatul propriului său preot și pentru vreo cauză îndestulătoare, este autorizat să amâne pentru un timp împlinirea preceptului.

§ 2. Împărtășania pascală trebuie făcută de la Duminica Floriilor până la Duminica Quasimodo; dar este îngăduit Ordinariilor, dacă împrejurările de persoane și de loc o cer, să anticipeze acest timp, chiar pentru toți credincioșii lor, însă nu înainte de a patra duminică din Postul Mare, ori să-l prelungească, dar nu dincolo de sărbătoarea Sfintei Treimi.

§ 3. Se cuvine a se sfătui pe credincioși să împlinească preceptul în parohia lor. Dacă îl împlinesc într-o parohie străină, să aibă grijă a înștiința pe propriul lor paroh.

§ 4. Preceptul împărtășaniei pascale continuă să oblige când nu a fost împlinit, din orice pricină, în timpul hotărât (can. 859).

Canonul de mai sus stabilește deci punctele următoare:

1° Vârsta la care preceptul obligă. – Regula este aceeași ca pentru spovada anuală: preceptul atinge deci pe copiii care au întrebuințarea rațiunii.

2° Timpul în care credincioșii sunt obligați să se împărtășească. – „Cel puțin o dată pe an, la vremea Paștilor." Vremea Paștilor este, după dreptul comun, de la Duminica Floriilor până la duminica ce urmează Paștilor. Dar Biserica recunoaște Episcopilor dreptul de a prelungi acest timp în dieceza lor. În Franța, ei îi fixează de obicei durata la patru săptămâni: cele două care preced și cele două care urmează sărbătorii Paștilor. Împărtășania pascală trebuie făcută în această epocă, astfel încât cel care s-ar împărtăși cu câteva zile mai înainte nu ar fi împlinit preceptul. Cel care ar lăsa să treacă vremea Paștilor fără a se împărtăși ar trebui să împlinească porunca cât mai curând cu putință. Expresia „cel puțin o dată pe an" arată destul că credincioșii trebuie să se împărtășească mai des: vom reveni, de altfel, asupra acestui subiect cu prilejul împărtășaniei dese (vezi fasciculul al 3-lea, N° 377).

3° Cazurile în care regula nu obligă. – Preceptul Împărtășaniei pascale constituie pentru toți credincioșii o obligație gravă. Totuși se poate întâmpla ca duhovnicul să aibă motive de a amâna, pentru anumiți penitenți, împlinirea datoriei pascale; dar aceasta nu poate fi, în orice chip, decât o amânare vremelnică, iar obligația rămâne întotdeauna urgentă.

4° Locul unde trebuie împlinit preceptul. – Canonul 859, citat mai sus, nu-i obligă pe credincioși să facă Împărtășania pascală în propria lor parohie, ci le-o recomandă cu stăruință și le cere să-și înștiințeze parohul dacă au satisfăcut preceptului într-o parohie străină. – Străinii, călătorii care nu se pot întoarce cu ușurință în parohia lor pentru timpul pascal și, cu atât mai mult, cei ce nu au domiciliu, au dreptul să se împărtășească în parohia prin care trec. Cei care au două domicilii pot să se împărtășească, după alegere, în acela pe care îl preferă.

Observație. – „Nu se satisface preceptul prin împărtășanie sacrilegă." (Can. 861)

(248) V. Poruncile a 5-a și a 6-a ale Bisericii.

„La Quatre-Temps, la Vigilii vei posti. Și Postul Mare întreg. Vineri, carne nu vei mânca. Nici zile oprite asemenea."

1° Temelia acestor două precepte.

a) Cele două precepte ale postului și ale abținerii își au temelia în Evanghelie. Ele au fost promulgate de Biserică spre a pune în lucrare marea lege a pocăinței, impusă prin aceste cuvinte ale Domnului nostru: „Dacă nu veți face pocăință, veți pieri cu toții" (Luca, XIII, 3); căci acesta este, într-adevăr, unul dintre marile mijloace de a ispăși păcatele noastre și de a ne

feri de ele pe viitor, prin domolirea iuțimii patimilor. Socotind că mulți creștini ar putea uita prea lesne această datorie capitală, Biserica a voit să întărească preceptul dumnezeiesc cu propria sa autoritate și, pentru a face mai ușoară practica pocăinței, i-a fixat modul și timpul. S-a oprit la aceste două feluri de pocăințe, fiindcă ele nu erau pentru primii creștini un lucru cu totul nou. Iudeii, într-adevăr, posteau fie în urma unei nenorociri și ca ispășire a greșelilor, fie spre a dobândi bunuri viitoare ori a evita pedeapsa. Aveau la ei zile de post public: de pildă ziua sărbătorii Ispășirii, a zecea zi a lunii a șaptea (Lev., XVI, 29, 31; XXIII, 27, 32). Aveau, în afară de aceasta, zile de post particulare: David postește o zi întreagă cu prilejul morții lui Saul (II Regi, I, 12). Mustrați de Ilie, regele Ahab postește ca să abată mânia dumnezeiască (III Regi, XXI, 27, 29).

b) Postul și abținerea își au temelia și în firea noastră. Departe de a fi vătămătoare sănătății, aceste lipsiri impuse de Biserică îi sunt mai degrabă un ajutor prețios, favorizând deprinderile de cumpătare. Oare nu sunt medicii de acord în această privință și nu arată experiența că viața Trapiștilor și a Cartuzienilor nu este nicidecum scurtată de post și de abținere, care sunt, în aceste două ordine, obiectul unei rânduieli neînduplecate?

2° Prescripțiile Codului Dreptului canonic. – Modalitățile postului și ale abținerii, prescrise de poruncile a 5-a și a 6-a ale Bisericii spre a ne face să practicăm mortificarea, sunt rânduite de canoanele 1250 până la 1254 ale Codului. Sprijinindu-ne

pe aceste diferite canoane, vom statornici legea, modul, subiectul și timpul postului și al abținerii.

(249) VI. Postul. Legea. Modul. Subiectul.

Se cuvine mai întâi să nu se confunde postul bisericesc, despre care este aici vorba, cu postul euharistic, care constă în a nu lua nimic după miezul nopții atunci când urmează a ne împărtăși.

1° Legea. – Canon 1251.
§ 1. Legea postului poruncește să nu se facă decât o masă pe zi, dar nu oprește a lua oarecare hrană dimineața și seara, cu condiția să se urmeze obiceiurile locului în ce privește cantitatea și calitatea.
§ 2. Nu este oprit a mânca carne și pește la aceeași masă, nici a schimba între ele collațiunea și cina.

2° Modul. – Astfel, după canonul 1251, postul cuprinde: a) o singură masă principală și b) două alte luări ușoare: collațiunea, fie la amiază, fie seara, după ceasul mesei principale, și un mic dejun. Masa principală se poate lua fie la amiază, fie seara; nu este oprit a se mânca la ea carne și pește. Collațiunea nu trebuie să fie o masă deplină; fie că este vorba de cantitatea, fie de calitatea alimentelor (ouă, pește, legume, fructe, unt, lapte etc.), trebuie urmate obiceiurile țărilor. La micul dejun, numit uneori frustulum, dintr-un cuvânt latin

care înseamnă bucățică, se poate lua puțin ceai ori ciocolată cu apă, ori cafea cu câteva grame de pâine. Un axioma spune: „lichidul nu rupe postul". Este deci îngăduit, în afara mesei principale și a collațiunii, a lua, pentru a-ți potoli setea, tot ce este socotit băutură: apă, cidru, bere, vin, cafea etc., dar nu lapte ori zeamă.

3° Subiectul. – Se este obligat a posti de la împlinirea vârstei de douăzeci și unu de ani până la începutul anului al șaizecilea (can. 1254, § 2).

(250) VII. Timpul postului.

Zilele prescrise pentru post sunt: Postul Mare, Quatre-Temps și Vigiliile anumitor sărbători (can. 1252).

1° Postul Mare. – Postul Mare, numit și „Sfânta Patruzecime", începe în Miercurea Cenușii și se sfârșește în Sâmbăta Mare la amiază; scăzând duminicile, el cuprinde astfel patruzeci de zile de post. Este probabil că postul Postului Mare urcă până la timpurile apostolice. A fost statornicit: a) spre a aminti și a imita postul Domnului nostru și b) spre a ne pregăti prin pocăință pentru sărbătoarea Paștilor.

2° Quatre-Temps. – Biserica poruncește, la începutul fiecărui anotimp, trei zile de post: miercurea, vinerea și sâmbăta. Este, pentru primăvară, prima săptămână din Postul Mare; pentru

vară, săptămâna de după Rusalii; pentru toamnă, săptămâna Înălțării Sfintei Cruci (14 septembrie) ori săptămâna următoare, dacă Înălțarea cade după marți; iar pentru iarnă, a treia săptămână din Advent. Quatre-Temps au fost instituite: a) pentru a sfinți fiecare anotimp prin post și abținere; b) pentru a atrage binecuvântările Cerului asupra bunurilor pământului; și c) pentru a cere lui Dumnezeu preoți buni, hirotoniile având loc de obicei în sâmbetele Quatre-Temps.

3° Vigiliile. – Biserica poruncește postul și abținerea în Vigiliile Crăciunului, ale Rusaliilor, ale Adormirii și ale Tuturor Sfinților. Când Vigiliile Crăciunului, ale Adormirii și ale Tuturor Sfinților cad duminica, postul este suprimat, căci duminica nu este niciodată zi de post. Vigiliile au ca scop să ne pregătească a prăznui cu vrednicie marile solemnități. Odinioară credincioșii se adunau în ajunul marilor sărbători și petreceau noaptea în rugăciune și cântare de psalmi.

(251) VIII. Cauze care scutesc de post.

Cauzele care scutesc de post sunt: 1) neputința fizică sau morală; 2) munca; și 3) dispensa.

1° Neputința fizică sau morală. – a) Bolnavii, convalescenții sunt socotiți ca fiind în neputință fizică de a păzi legile postului. b) Neputința morală constă într-o foarte mare greutate de a practica postul: astfel este cazul săracilor care nici

măcar nu au mijlocul de a face o masă îndestulătoare și al persoanelor slabe care ar risca să-și primejduiască sănătatea.

2° Munca, când este grea și istovitoare: astfel plugarii, viticultorii, grădinarii, brutarii, zidarii, dulgherii, muncitorii de fabrică etc. nu sunt supuși postului. Predicatorii, misionarii, profesorii, medicii care, postind, s-ar pune în neputința de a-și împlini funcțiile, sunt de asemenea dispensați.

3° Dispensa. – „1. Pentru motive drepte și în cazuri particulare, nu numai Ordinarii locului, ci și parohii pot dispensa pe supușii lor, indivizi ori familii, chiar în afara teritoriului lor, iar pe propriul lor teritoriu, chiar și pe străinii de trecere, de la legea comună a abținerii și a postului. 2. Când este o mare mulțime de popor, ori pentru un motiv de sănătate publică, Ordinariul poate dispensa întreaga sa dieceză ori un întreg teritoriu de la post ori de la abținere ori de la amândouă deodată. 3. Superiorii caselor religioase scutite au, față de profeși, novici și personalul statornic în casa lor, aceeași putere ca parohul." (can. 1245)

Observații. – a) Dispensările, ca să fie valabile, trebuie să se sprijine pe motive adevărate. b) Dispensa de la post lasă să subziste datoria abținerii, dacă aceasta este poruncită. c) Dispensările dobândite în chip legitim trebuie compensate fie prin milostenii, fie prin alte fapte bune. Milosteniile făcute în asemenea cazuri nu trebuie privite ca un fel de cumpărare, cu bani, a dispenselor acordate.

(252) IX. Abținerea. Legea. Modul. Subiectul.

1° Legea. – Legea abținerii nu privește cantitatea, ca legea postului, ci calitatea sau, mai bine zis, felul hranei. Ea oprește întrebuințarea cărnii și, în general, a oricărui aliment gras, precum sângele, grăsimea, extractele de carne. Odinioară, ouăle, untul și lactatele erau de asemenea oprite, ca alimente provenite de la animale; astăzi, întrebuințarea lor este îngăduită. Tot astfel, este îngăduit, în zilele de abținere, a înlocui untul cu grăsimea la pregătirea mâncărurilor.

2° Modul. – Legea abținerii, care poruncește a te abține de la carne, îngăduie întrebuințarea peștelui. Pentru a hotărî ce este carne și ce este pește, nu trebuie să ne luăm după teoriile naturaliștilor, ci să consultăm judecata comună și obiceiul locurilor. Sunt socotiți drept pești și, prin urmare, sunt îngăduiți: a) crustaceele: crabi, raci, homari, languste; reptilele și amfibienii: țestoase, vidre, broaște etc. În unele regiuni, obiceiul a îngăduit a se mânca lișițe, găinușe de baltă, pupăze de mare și chiar rațe sălbatice. Când obiceiul nu este bine statornicit, trebuie ținut principiul Sfântului Toma: „că animalele care trăiesc de obicei în afara apei sunt carne și nu pește”.

3° Subiectul. – Legea abținerii obligă pe toți cei ce au împlinit șapte ani (can. 1254, § 1).

(253) X. Timpul abținerii.

„Vineri, carne nu vei mânca nici zile oprite asemenea", zice porunca a 6-a a Bisericii. După canonul 1252, § 1, 2, 4, abținerea este prescrisă: a) în toate vinerile anului, afară de sărbătorile Adormirii, ale Tuturor Sfinților și ale Crăciunului când cad vinerea; b) în Miercurea Cenușii; c) în vinerile și sâmbetele din Postul Mare; Sâmbăta Mare numai până la amiază; d) în miercurea, vinerea și sâmbăta Quatre-Temps; e) în Vigiliile Rusaliilor, ale Adormirii, ale Tuturor Sfinților și ale Crăciunului. Când vigilia celor trei din urmă sărbători cade duminica, ea nu mai este anticipată ca odinioară, adică mutată sâmbăta precedentă: abținerea este deci suprimată în acest caz.

(254) XI. Cauze care scutesc de abținere.

Cauzele care scutesc de abținere nu se deosebesc aproape deloc de cele care scutesc de post. Totuși, întrucât abținerea este o pocăință mai puțin aspră, trebuie motive mai grave pentru a fi dispensat de ea. Aceste cauze sunt: neputința, munca și dispensa.

1° Neputința fizică ori morală. – a) Bolnavii, convalescenții, militarii sunt scutiți de abținere. – b) Toți aceia care

întâmpină mari greutăți de a mânca de post: călători cărora hangiii le refuză a servi mâncăruri de post, slujitori ai unor stăpâni care nu țin post, săraci care trebuie să mănânce ceea ce li se dă, sunt de asemenea scutiți.

2° Munca. – Trebuie să fie cu totul foarte grea, pentru a dispensa de abținere (de pildă: munca din mine, din topitorii…).

3° Dispensa. – Pentru ceea ce privește dispensa, vezi N° 251.

Observație. – Cei care țin un restaurant ori un hotel sunt autorizați să servească mâncăruri de dulce celor care le cer, din pricina pagubei mari pe care ar putea-o suferi dacă ar proceda altfel. – Reciproc, ei trebuie să servească mâncăruri de post celor care le cer.

(255) XII. Denarul Cultului.

„Denarul cultului vei plăti Bisericii – cu credincioșie."

Din faptul că porunca Bisericii care rânduia a se plăti zeciuiala clerului a fost suprimată în Franța, nu trebuie să se tragă concluzia că obligația credincioșilor de a purta grijă de întreținerea cultului și a slujitorilor lui nu mai există. Datoria subzistă întotdeauna; numai felul împlinirii ei se schimbă.

A. Datoria de subvenționare. – Această datorie decurge: – a) din cuvintele Domnului nostru către Apostolii Săi, când le încredință misiunea de a evangheliza pe iudei: „Să nu luați nici aur, nici argint, le-a zis El, nici vreo monedă în brâiele voastre, nici traistă pentru drum, nici două tunici, nici încălțăminte, nici toiag; căci lucrătorul își merită plata" (Mat., X, 9, 10); – b) din cuvintele Sfântului Pavel către Corinteni: „Nu știți oare că cei ce împlinesc slujirile sfinte trăiesc din templu și că cei ce slujesc altarului au parte de altar? Tot astfel și Domnul a rânduit ca cei ce vestesc Evanghelia să trăiască din Evanghelie" (I Cor., IX, 13, 14); – c) din firea lucrurilor. Dat fiind că preoții sunt slujitorii Domnului și că își exercită funcțiile în numele poporului, acesta trebuie să le asigure subzistența. După cum cetățenii unui stat trebuie să contribuie la sarcinile publice prin plata impozitelor, tot astfel credincioșii sunt ținuți să plătească cheltuielile cultului căruia îi aparțin.

B. Modul de subvenționare. – Dacă datoria ce incumbă credincioșilor de a acoperi nevoile cultului, după măsura mijloacelor lor, este de drept natural și dumnezeiesc, felul împlinirii ei poate să se schimbe după timpuri și locuri. În primele veacuri ale Bisericii, credincioșii se achitau de ea prin ofrande voluntare. Acest obicei a fost desființat prin legea zeciuielii și prin instituirea beneficiilor ecleziastice. La rândul ei, zeciuiala a fost suprimată de Revoluția din 1789, care a confiscat bunurile și veniturile Bisericii. Concordatul din 1802 a recunoscut datoria națiunii, iar Statul și-a luat angajamentul

de a o împlini plătind anual o pensie clerului, episcopilor și preoților legați de slujirea parohiilor. Foarte de curând, prin legea Separării Bisericii de Stat (1905 și 1908), guvernul a tăgăduit datoria națiunii și chiar a jefuit bisericile de bunurile și fundațiile lor. Până în ziua când această nedreptate va fi reparată, întreținerea cultului rămâne în sarcina credincioșilor. Denarul Clerului, care are drept scop strângerea ofrandelor voluntare, este deci deopotrivă o necesitate și o datorie: toți credincioșii sunt obligați în conștiință să contribuie la cheltuielile cultului, proporțional cu resursele lor.

Concluzie practică.

Un bun fiu ascultă întru toate de mama sa: nu numai că crede ceea ce ea spune, dar face și ceea ce ea poruncește. Biserica este mama noastră; trebuie, așadar: 1 să-i ascultăm cu promptitudine; 2 să nu cerem, afară de motive drepte, nicio dispensă de la legile ei, fiindcă ea nu ne poruncește nimic cu neputință ori împovărător peste măsură și nu are în vedere decât binele sufletelor noastre; – 3 să recităm în fiecare zi, cu evlavie, Poruncile Bisericii.

LECTURI.

1 Apostolii dau încă porunci la Conciliul din Ierusalim (Fapte, XV).
2 Domnul nostru ia parte la sărbătorile Paștilor la Ierusalim (Luca, II). 3 Postul Ninivitenilor (Iona, III). 4 Postul Domnului nostru (Mat., IV; Luca, IV).

CHESTIONAR.

I. 1 Are Biserica puterea de a stabili porunci? 2 Ce scop urmărește ea stabilindu-le? 3 Ce deosebiri sunt între Poruncile lui Dumnezeu și cele ale Bisericii? 4 Care este numărul legilor date de Biserică? 5 Este el neschimbător?
II. 1 Ce prescriu primele două Porunci ale Bisericii? 2 Care sunt, în Franța, sărbătorile de poruncă? 3 Numărați câteva sărbători de devoțiune.
III. 1 Din ce vreme datează a treia Poruncă a Bisericii? 2 Cum a formulat-o Codul Dreptului canonic? 3 Ce obligații impune ea?
IV. 1 Cum a formulat noul Cod al Dreptului canonic a patra Poruncă a Bisericii? 2 La ce vârstă și în ce timp al anului trebuie făcută Împărtășania pascală? 3 Este bine a ne împărtăși mai des? 4 Care sunt cazurile în care regula nu obligă? 5 Unde

trebuie făcută Împărtășania pascală?
V. 1 Enunțați cele două din urmă Porunci ale Bisericii. 2 În ce scop le-a stabilit Biserica? 3 Pentru ce a ales Biserica postul și abținerea ca moduri de pocăință?
VI. 1 În ce constă legea postului bisericesc? 2 Care este modul lui? 3 Care este subiectul lui?
VII. 1 Care este timpul în care Biserica ne poruncește să postim? 2 Ce este Postul Mare? 3 Când cad Quatre-Temps? 4 Care sunt Vigiliile în care este prescris postul?
VIII. Care sunt cauzele care scutesc de post?
IX. 1 Ce este legea abținerii? 2 Care este modul ei? 3 Care este subiectul ei?
X. Ce timp a rânduit Biserica pentru abținere?
XI. Care sunt cauzele care scutesc de abținere?
XII. 1 Este oare o datorie pentru credincioși să acopere cheltuielile cultului? 2 Arătați din ce decurge existența acestei datorii. 3 A fost întotdeauna același modul de subvenționare? 4 Care este el astăzi? 5 La ce sunt obligați credincioșii?

TEME SCRISE.

1 Este obligația de a păzi Poruncile Bisericii tot atât de gravă ca obligația de a păzi Poruncile lui Dumnezeu? 2 Cel ce n-ar avea decât păcate veniale ar fi obligat să se spovedească în fiecare an? Ar fi ținut de preceptul Bisericii? 3 Domnul nostru a zis: „Nu ceea ce intră în trup spurcă pe om" (Mat., XV, 11).

Carnea, aşadar, nu spurcă sufletul vinerea mai mult decât într-o altă zi. Spuneţi de ce este totuşi vină a o mânca. 4 Poate Biserica să suprime legile postului şi ale abţinerii?

Lecția a XII-a
Despre conștiința păcatului (Urme din Morala teoretică)

(256) Termeni.

Conștiință (lat. conscientia, din „cum", cu, și „scire", a ști). Etimologic, conștiința este cunoașterea pe care o avem despre un fapt în clipa când se produce. Conștiința este psihologică ori morală. – a) Conștiința psihologică este cunoașterea pe care o avem despre ființa noastră, despre facultățile și actele noastre. – b) Conștiința morală (vezi noțiunea N° 257) este aceea despre care este vorba în această lecție.

Caz de conștiință. Greutatea în care se află conștiința când se întreabă dacă există o datorie, care este ea și, în conflictul a două datorii, pe care trebuie s-o prefere. Cazuistica este partea moralei care are drept scop să rezolve aceste greutăți, aceste

probleme morale a căror soluție stânjenește și, prin aceasta, să lumineze conștiința.

Scrupul (lat. scrupulus, pietricică). Etimologic, scrupulul este ca pietrișul care intră în încălțăminte și împiedică mersul.

Păcat de moarte. – Acela care dă moarte sufletului. Sufletul are o îndoită viață: viața naturală și viața supranaturală. Nu o poate pierde pe cea dintâi, deoarece sufletul este nemuritor. Este vorba, așadar, de a doua: păcatul de moarte dă moarte sufletului, în acest sens că îi răpește viața supranaturală pe care o primise prin harul sfințitor.

Păcat venial (din lat. venia, iertare). Păcat astfel numit fiindcă, fiind mai puțin grav, dobândește mai ușor iertarea lui Dumnezeu.

DEZVOLTARE

ARTICOLUL I. – DESPRE CONȘTIINȚĂ

(257) I. Conștiința. Noțiune. Specii.

Trebuie să ascultăm Poruncile lui Dumnezeu și ale Bisericii. Nu putem face aceasta decât dacă mai întâi avem despre ele o cunoaștere exactă. Cine ne-o va da? Conștiința.

1° Noțiune. – Conștiința morală este facultatea pe care o avem de a recunoaște legea morală și de a o aplica împrejurărilor, adică de a judeca moralitatea faptelor, de a deosebi binele de rău.

2° Rolul ei în viața morală. – Conștiința precede fapta și o urmează. Înainte de faptă, ea ne spune că este bună ori rea, după cum este ori nu este conformă legii morale. După faptă, aflându-se în fața lucrului săvârșit, ea îl judecă și declară că este bine ori rău. Se poate întâmpla ca cele două feluri de judecată să deosebească; în acest caz, prima judecată, aceea care precede fapta, îi dă valoarea morală. De pildă, o persoană are conștiința că săvârșește o blasfemie rostind anumite cuvinte. Mai târziu, ea află că vorbele pe care le-a spus nu constituiau materia unei blasfemii: această cunoștință nouă nu schimbă în nimic firea vinei sale și conștiința pe care o avea înainte de faptă este aceea care dă măsura culpabilității ei.

3° Specii. – Conștiința poate fi privită dintr-un îndoit punct de vedere: din punct de vedere obiectiv, adică în raport cu adevărul însuși, și din punct de vedere subiectiv, adică în raport cu fiecare individ și cu gradul de adevăr pe care el crede că-l posedă.

A. DIN PUNCT DE VEDERE OBIECTIV, conștiința este: – a) adevărată ori dreaptă, dacă judecata ei este conformă adevărului și dacă numește bine ceea ce este cu adevărat bine, și rău ceea ce este cu adevărat rău; când condamnă, de pildă, blasfemia, minciuna, furtul etc.; – b) rătăcită ori falsă, dacă ne

înfățișează drept bună o faptă care este rea ori, dimpotrivă, drept rea o faptă care este bună. Dacă cel ce lucrează nu bănuiește rătăcirea sa și nimic nu l-ar putea scoate din ea, conștiința sa este rătăcită în chip invincibil. În caz contrar, conștiința sa este rătăcită în chip vincibil. Conștiința rătăcită poate lua un întreit aspect. Ea este: – 1. largă ori relaxată, când socotește îngăduit ceea ce nu este, când tinde să micșoreze numărul datoriilor și să considere obligațiile grave ca fiind puțin importante; – 2. strâmtă, când este prea severă și sporește numărul și însemnătatea datoriilor sale; – 3. scrupuloasă, când nu numai că exagerează numărul și însemnătatea datoriilor, precum conștiința strâmtă, dar revine neîncetat, cu neliniște, asupra greșelilor ori a pretinselor greșeli din trecut. Nu trebuie însă a se confunda conștiința scrupuloasă cu conștiința temătoare ori delicată, care, preocupată de mântuire și călăuzită de iubirea lui Dumnezeu, se teme de greșelile cele mai ușoare.

B. DIN PUNCT DE VEDERE SUBIECTIV, conștiința este: – a) sigură, când este încredințată că se află în adevăr judecând că o faptă este poruncită, îngăduită ori oprită. Conștiința sigură poate totuși să difere de conștiința adevărată; astfel, cel ce crede în chip invincibil că o faptă este îngăduită când ea nu este, are o conștiință deodată sigură și rătăcită; – b) nesigură ori îndoielnică, când nu-și vede limpede datoria, când se întreabă dacă o faptă este bună ori rea, când șovăie între două datorii potrivnice: de pildă, datoria de a spune adevărul și aceea de a nu trăda un secret. Conștiința îndoielnică se

numește și conștiință perplexă. De conștiința nesigură se leagă conștiința probabilă, care se sprijină pe motive serioase pentru a crede că o faptă este morală, fără a exclude totuși orice teamă de rătăcire. Iată câteva principii care pot sluji drept reguli de purtare în diferitele feluri de conștiințe.

(258) II. Reguli practice în cazurile de conștiință adevărată și de conștiință rătăcită.

1° Conștiință adevărată. – Se întâmplă ca o conștiință adevărată să nu aducă totdeauna certitudinea, din partea celui ce trebuie să lucreze: se poate fi în adevăr și să se creadă că ești în rătăcire. De unde urmează că, în practică, conștiința adevărată nu este o regulă de purtare decât dacă este, în același timp, o conștiință sigură.

2° Conștiință rătăcită.

A. O conștiință rătăcită în chip invincibil echivalează cu o conștiință sigură: trebuie, așadar, să i se asculte.

B. O conștiință rătăcită în chip vincibil nu poate, dimpotrivă, să slujească drept regulă de purtare: este de la sine înțeles că rătăcirea voită nu poate fi o scuză. Se cuvine, deci, a îndrepta conștiința rătăcită în chip vincibil prin studiu, prin consultarea oamenilor competenți și prin rugăciune. – a) Dacă conștiința rătăcită este o conștiință largă ori relaxată, nu este îngăduit a o

urma ori de câte ori se bănuiește că un lucru este rău. Laxismul, care pretinde că se poate urma opinia favorabilă libertății împotriva legii, chiar când ea nu este decât ușor probabilă, este o doctrină condamnată de Biserică. – b) Dacă conștiința rătăcită este o conștiință strâmtă, trebuie îndreptată prin mijloacele arătate mai sus. – c) Conștiința scrupuloasă este mai mult decât o conștiință rătăcită: scrupulul este o boală care pricinuiește tulburare și dezordine în suflet și poate chiar să influențeze sănătatea trupului. Importă, deci, aici, a vindeca boala mai mult decât a suprima rătăcirea. Cele trei leacuri principale pe care le arată teologii sunt: – 1. o ascultare desăvârșită de îndrumarea duhovnicului; – 2. voința energică de a izgoni scrupulul, fie că privește un singur punct, fie mai multe obiecte; – 3. rugăciunea, însoțită de o mare încredere în bunătatea lui Dumnezeu.

(259) III. Reguli practice în cazurile de conștiință sigură și de conștiință îndoielnică. Educarea conștiinței.

1° Conștiință sigură. – Trebuie întotdeauna urmată o conștiință sigură din punct de vedere moral, fie că este adevărată, fie rătăcită în chip invincibil. Spunem sigură din punct de vedere moral, căci, dacă pentru a lucra ar fi trebuitoare o certitudine absolută, aproape niciodată n-am putea face nimic.

2° Conștiință nesigură ori îndoielnică. – Nu este îngăduit a urma o conștiință nesigură ori îndoielnică. Înainte de a lucra, trebuie, deci, a întrebuința toate mijloacele spre a face să înceteze îndoiala: datoria este cu atât mai imperioasă cu cât preceptul este mai grav. Or, cele mai bune mijloace de a lumina conștiința sunt: rugăciunea, consultarea persoanelor competente și aplicarea principiilor generale ale teologiei morale, îndeosebi a principiilor reflexe. Se numesc principii reflexe reguli particulare care se aplică în chip indirect la cazurile ce trebuie rezolvate. Iată pe cele principale: – 1. O lege îndoielnică nu obligă: se înțelege, într-adevăr, că o lege nesigură nu poate crea o obligație sigură. – 2. În îndoială, trebuie să ne hotărâm în favoarea celui ce posedă, adică în favoarea libertății ori a legii. De pildă, dacă mă îndoiesc că am contractat o datorie ori am făcut un vot, libertatea mea posedă; obligația nefiind sigură, nu sunt ținut de nimic. Dimpotrivă, dacă sunt sigur că am contractat această datorie și am făcut acest vot, legea posedă: trebuie să achit datoria și să împlinesc votul. – 3. În îndoială, trebuie a prezuma în favoarea superiorului. – 4. Un fapt nu se prezumă, ci trebuie dovedit: nu se cade, deci, sub o pedeapsă legată de o vină dacă nu ești sigur că ai săvârșit acea vină. – 5. Un act trebuie ținut drept valid până la dovada contrară. Dacă se îndoiește, de pildă, de validitatea unui vot, a unei spovedanii, a unei căsătorii, trebuie conchis la validitate până când nulitatea va fi demonstrată. Dacă, în pofida aplicării acestor principii, îndoiala stăruie și trebuie să se lucreze, moraliștii nu sunt de acord asupra felului de a tăia greutatea. Diferitele sisteme pe

care le propun spre a rezolva „cazurile de conștiință” și a ieși din îndoială se numesc: tutiorismul, probabiliorismul, echiprobabilismul și probabilismul.

A. TUTIORISMUL. – Acest sistem voiește ca, în îndoială, să se aleagă întotdeauna partea cea mai sigură, adică aceea care favorizează legea. Ești aproape sigur, de pildă, că ți-ai împlinit un vot; dacă îți rămâne cea mai mică îndoială, trebuie să împlinești din nou obligațiile lui. Tutiorismul absolut (rigorismul), care a fost doctrina ianseniștilor, a fost condamnat de papa Alexandru al VIII-lea. A urma partea cea mai sigură este, deci, un drept, dar nu o datorie, afară însă de trei cazuri: – a) când este vorba de un adevăr de credință necesar mântuirii; – b) ori de validitatea unui sacrament, afară de cazul în care este îngăduit a prezuma că Biserica suplinește lipsa: ceea ce se întâmplă, pentru sacramentele Pocăinței și Căsătoriei, în cazuri de mare necesitate ori de utilitate mai mare; – c) trebuie încă urmată opinia cea mai sigură când este vorba de viața ori de interesele grave ale aproapelui. Astfel, un medic trebuie întotdeauna să aleagă, între două remedii, pe acela pe care îl judecă mai potrivit a vindeca pe bolnavul său; un vânător care se teme că ar putea ucide pe cineva trăgând, nu are dreptul să tragă.

B. PROBABILIORISMUL. – Acest sistem, care ține calea de mijloc între tutiorism și probabilism, pretinde a evita stâncile rigorismului și ale laxismului. El se sprijină pe următoarele trei principii: – a) Este îngăduit a urma o opinie mai probabilă, deși mai puțin sigură. – b) Când două opinii sunt deopotrivă

probabile, trebuie urmată cea mai sigură. – c) Nu este îngăduit a urma o opinie care este deodată mai puțin probabilă și mai puțin sigură. (Luați drept pildă, în cele trei principii, îndoiala asupra împlinirii unui vot.)

C. ECHIPROBABILISMUL. – Acest sistem, profesat de Sfântul LIGUORI, admite, împreună cu probabilioriștii, că se are totdeauna dreptul de a urma o opinie mai probabilă, deși mai puțin sigură. Dar când două opinii în conflict sunt deopotrivă probabile, se poate tăia greutatea prin al doilea principiu reflex (p. 172).

D. PROBABILISMUL. – Potrivit acestui sistem, se are totdeauna dreptul de a urma o parte serios probabilă, chiar dacă partea opusă ar fi mai probabilă, făcându-se însă excepție pentru cele trei cazuri în care suntem obligați a urma partea cea mai sigură (vezi mai sus: Tutiorismul). Această opinie, care favorizează cel mai mult libertatea, invocă primul principiu reflex, anume că „o lege îndoielnică nu obligă". Deși tinde a nu înmulți numărul datoriilor, sistemul probabilist nu trebuie confundat cu laxismul: îngăduința și mila sunt adesea căi mai bune decât asprimea peste măsură pentru a conduce la Dumnezeu. În afară de rigorism și laxism, amândouă condamnate de Biserică, suntem, așadar, liberi să alegem între diferitele sisteme pe care tocmai le-am expus.

3° Educarea conștiinței. – Prin însăși aceea că conștiința este regula faptelor noastre și ne arată calea datoriei și, prin urmare, pe aceea a cerului, importă în gradul cel mai înalt a o

educa, spre a dobândi o cunoaștere exactă a obligațiilor noastre. Or, educarea conștiinței se face deopotrivă: – 1 prin mijloace naturale, precum instrucția religioasă, lecturile bune, pildele bune ale părinților și ale dascălilor și frecventarea persoanelor înțelepte și luminate; și – 2 prin mijloace supranaturale, precum rugăciunea, examenul de conștiință, spovedania deasă și practicarea virtuților creștine.

ARTICOLUL II. – DESPRE PĂCAT

(260) IV. Păcatul. Definiție. Specii.

1° Definiție. – Păcatul este o neascultare voită față de legea lui Dumnezeu. Două condiții sunt cerute pentru ca să fie păcat: – a) Trebuie să fie neascultare. Un act care nu este oprit de Dumnezeu, fie în chip direct prin legea naturală ori legea dumnezeiască pozitivă, fie în chip indirect prin legile omenești, nu poate fi un act rău. – b) Trebuie ca neascultarea să fie voită: ea presupune, deci, din partea celui ce lucrează, luarea-aminte și libertatea, adică cunoașterea răului și putința de a-l evita: – 1. luarea-aminte. Cel ce n-ar băga de seamă răutatea unui act ori n-ar băga-o de seamă decât după faptă n-ar fi vinovat: astfel, a mânca carne într-o vineri, fiindcă uiți că este vineri, nu este păcat; – 2. libertatea. Un act nu este imputabil decât în măsura în care este liber; prin urmare, orice

cauză care influențează libertatea, care o suprimă cu totul ori o micșorează, face ca răspunderea să fie nulă ori micșorată (vezi N° 159 și 160).

2° Specii.

A. Dacă se consideră PRINCIPIUL care este cauza lui, păcatul este: – a) originar, ori – b) actual. Cel dintâi este acela pe care îl moștenim de la părintele nostru întâi. Cel de-al doilea este acela pe care îl săvârșim noi înșine. Aici nu este vorba decât de păcatul actual.

B. Dacă se privește FELUL de a-l săvârși, păcatul actual este: – a) un act pozitiv: gânduri, dorințe, cuvinte și fapte; ori – b) o omisiune, care constă în a nu împlini un lucru poruncit, precum, de pildă, a nu asista la Sfânta Liturghie duminica.

C. Din punct de vedere al SPECIEI (deosebirea specifică), păcatele actuale se deosebesc între ele după cum sunt potrivnice: – a) fie unor precepte diferite (de pildă: blasfemie și omor); – b) fie unor virtuți diferite (de pildă: erezie, păcat împotriva credinței; deznădejde, păcat împotriva speranței; ură față de aproapele, păcat împotriva dragostei); – c) fie aceluiași precept ori aceleiași virtuți, dar în chip diferit (de pildă: minciună și vorbire de rău, amândouă potrivnice Poruncii a 8-a; omor și furt, amândouă potrivnice virtuții dreptății; prezumție și deznădejde, potrivnice virtuții speranței).

D. Din punct de vedere al NUMĂRULUI (deosebirea numerică), se cuvine a deosebi între actele exterioare și actele interioare. – a) Dacă este vorba de acte exterioare, sunt atâtea păcate câte acte potrivnice unor precepte diferite: astfel, a ucide pe cineva și a-l fura constituie două păcate: un omor și un furt. Dar toate actele săvârșite printr-o singură voință continuă, precum toate actele care preced și însoțesc săvârșirea unui furt, nu alcătuiesc decât un singur păcat de furt. Dimpotrivă, se poate întâmpla ca o singură faptă să constituie mai multe păcate: cel ce, într-o convorbire, defăimează mai multe persoane, săvârșește atâtea păcate câte persoane sunt defăimate. – b) Dacă este vorba de acte interioare (gânduri, dorințe), sunt atâtea păcate câte ori consimțământul voinței a fost reînnoit după întrerupere ori retractare a gândului ori a dorinței rele.

E. Din punct de vedere al GRAVITĂȚII și, prin urmare, al EFECTELOR, păcatul actual este: – a) de moarte, ori – b) venial.

(261) V. Cauzele păcatului.

Cauza păcatului este, după cum tocmai am spus, voința liberă a omului. Dar întrebarea care se pune este a ști care sunt influențele ce pot determina pe om a face rău. Cauzele care împing voința la păcat sunt de două feluri: intrinseci ori extrinseci.

A. Cauzele intrinseci sunt: patimile ori concupiscența. În urma păcatului originar, duhul este stăpânit de trup; nu mai este echilibru între pornirile care înclină către bunurile simțite și pornirile care împing către bunurile spirituale. Omul tinde să dea simțurilor sale o întâietate pe care ele nu trebuie s-o aibă: această dezordine se numește concupiscență. Teologii, sprijinindu-se pe învățătura Sfântului Ioan (I Ioan, II, 16), deosebesc o întreită concupiscență: – a) concupiscența trupului: neînfrânare și desfrâu; – b) concupiscența ochilor: curiozitate, pofta de bogății; – c) trufia vieții: setea neorânduită de cinstiri, de slavă etc.

B. Cauzele extrinseci sunt: – a) lumea, care, prin maximele ei, prin amăgirile și prin pildele ei rele, este pentru noi un agent de stricăciune; și – b) diavolul, care lucrează asupra simțurilor noastre, aprinde patimile și umple închipuirea noastră de gânduri nesănătoase.

Ispita. – Concupiscența, lumea și diavolul produc în noi ispita. Ispita este, așadar, îmbierea la rău care ne vine din aceste cauze. Importă a se stabili bine deosebirea dintre ispită și păcat. Sunt două momente în ispită. Întâiul este sugestia rea: gând, închipuire; al doilea este delectarea care se naște din gândul rău: ea nu este vinovată atâta vreme cât este neîncuviințată. Păcatul este al treilea moment care urmează celor două dintâi: el apare când voința consimte la sugestia și la delectarea rea. Ispita nu este, deci, un păcat: ea întărește, dimpotrivă, virtutea noastră și sporește meritele noastre dacă

știm să-i stăm împotrivă. Dar este o greșeală a te expune la ea fără pricină îndestulătoare.

(262) VI. Păcatul de moarte. Natura. Răutatea. Efectul.

1° Natura. – Păcatul de moarte este o neascultare gravă față de legea lui Dumnezeu. Sunt cerute trei condiții pentru ca să fie păcat de moarte: a) o materie gravă, ori socotită gravă. Trebuie privită drept materie gravă: 1. orice insultă adusă lui Dumnezeu și însușirilor Sale dumnezeiești: apostazie, blasfemie, irreligie etc.; – 2. tot ceea ce vatămă grav dreptatea ori dragostea, fie față de noi înșine, fie față de aproapele: sinucidere, omor, furt, calomnie, ură față de aproapele; – 3. orice încălcare a poruncilor pe care Biserica le impune sub pedeapsa unei vini grave, precum, de pildă, a nu asista la Sfânta Liturghie duminica, a nu împlini datoria pascală; – b) o luare-aminte deplină la răutatea faptei. Trebuie ca acțiunea să fie percepută de noi ca o neascultare gravă față de lege; – c) un consimțământ deplin al voinței la fapta judecată rea. Dacă una dintre aceste trei condiții lipsește, păcatul nu este de moarte.

2° Răutatea. – În orice păcat de moarte este o întreită răutate. El este, într-adevăr: – 1. o neascultare față de suveranul Legiuitor; – 2. o nedreptate, fiindcă păcătosul calcă drepturile Creatorului asupra creaturii Sale; și – 3. o nerecunoștință. Dumnezeu este binefăcătorul sufletelor noastre și, după

păcatul originar, a fost Răscumpărătorul nostru cu prețul celor mai cumplite suferințe. A răspunde la atâtea binefaceri prin dispreț și a prefera creatura Binelui Celui Preaînalt este o nerecunoștință fără nume.

3° Efecte. – a) Urmarea cea dintâi a păcatului de moarte este de a da moarte sufletului din punct de vedere supranatural, – de aici numele de păcat de moarte, – făcându-l să piardă harul sfințitor și, prin aceasta, dreptul la cer și meritele câștigate până atunci: lucruri care nu pot fi întoarse păcătosului decât dacă se căiește și se împacă cu Dumnezeu. Această lipsire de har este ceea ce se numește întinăciunea păcatului, care ne desparte de Dumnezeu și ne face să cădem sub robia diavolului. b) A doua urmare este obligația de a suferi o pedeapsă. Fiecăruia după faptele sale: binelui, răsplata; răului, pedeapsa. Or, pedeapsa păcatului de moarte este îndoită. Cea dintâi este mustrarea conștiinței, care chinuie pe păcătos și îi pune necontenit vina înaintea ochilor. A doua pedeapsă este pedeapsa dată de Dumnezeu Însuși. Dumnezeu n-ar fi un legiuitor înțelept dacă n-ar lega de legile Sale o sancțiune potrivită cu vina. Această sancțiune este pedeapsa veșnică a Iadului, dacă păcătosul stăruie în starea sa de vină și nu vine la pocăință.

(263) VII. Păcatul venial. Natura. Efecte.

1° Natura. – Păcatul venial este, de asemenea, o neascultare față de legea lui Dumnezeu, dar căreia îi lipsește una dintre cele trei condiții ce alcătuiesc păcatul de moarte. Păcatul este, deci, venial dacă materia este ușoară, ori dacă luarea-aminte nu este deplină, ori dacă consimțământul nu este desăvârșit.

2° Răutatea. – Păcatele veniale, oricât de numeroase ar fi, nu îmbracă niciodată gravitatea unui singur păcat de moarte. Totuși, ele nu sunt mai puțin ofense aduse lui Dumnezeu și fapte care Îi displac.

3° Efecte. – a) Fără îndoială, păcatul venial nu răpește nici harul sfințitor, nici dreptul la cer, nici meritele câștigate; dar are ca efect a micșora în noi dragostea sau iubirea de Dumnezeu și a naște căldiceala. Ne face, deci, mai slabi împotriva ispitei și ne duce pe povârnișul păcatului de moarte, fie pentru că Dumnezeu ne împarte mai zgârcit harurile Sale actuale, fie pentru că păcatul, chiar venial, slăbește buna noastră voință. b) Deși nu întinează sufletul cu o pată, el este o vină și merită o pedeapsă: nu pedeapsa veșnică, ci o pedeapsă vremelnică, potrivită cu greșeala, și care trebuie suferită aici jos ori în Purgatoriu.

Concluzie practică.

1 Nimic nu importă mai mult decât a-ți forma o conștiință delicată, scutită deopotrivă de scrupul și de relaxare, o conștiință care dă fiecărei fapte adevărata ei valoare morală.

2 Păcatul este răul suveran. Suferința, boala, ruinarea, moartea nu sunt decât nenorociri relative. Păcatul de moarte este singurul rău absolut, fiindcă întunecă frumusețea sufletului nostru și ne poate arunca, dintr-o clipă într-alta, în prăpastia Iadului. Trebuie, deci, a-l evita cu orice preț. – Trebuie de asemenea a evita păcatul venial cu mare grijă, căci „cel ce disprețuiește lucrurile mici va cădea curând". (Eclesiasticul, XIX, 1). „Cel ce este credincios în lucrurile mici este credincios și în cele mari, spune Domnul nostru ucenicilor Săi, iar cel ce este necredincios în lucrurile mici este necredincios și în cele mari." (Luc, XVI, 11).

LECTURI.

1 Păcatul de moarte este pedepsit prin potop (Facerea, VI și VII); prin focul care a nimicit Sodoma și Gomora (Fac., XIX).
2 Tobit își îndeamnă fiul să fugă de păcat și să păzească Poruncile lui Dumnezeu (Tobit, IV).

CHESTIONAR.

I. 1 Ce este conștiința? 2 Din ce punct de vedere se poate privi conștiința? 3 Ce este o conștiință adevărată, rătăcită, rătăcită în chip invincibil, rătăcită în chip vincibil, o conștiință largă, scrupuloasă, temătoare? 4 Ce este o conștiință sigură? 5 Ce este o conștiință îndoielnică?

II. 1 Ce reguli trebuie urmate în cazurile de conștiință adevărată, rătăcită, relaxată și scrupuloasă?

III. 1 Trebuie oare urmată întotdeauna o conștiință sigură? 2 Se poate urma o conștiință nesigură? 3 Ce trebuie făcut pentru a ieși din îndoială? 4 Ce este un principiu reflex? 5 Numiți câteva principii reflexe. 6 Care sunt diferitele sisteme pe care le propun moraliștii pentru a ieși din îndoială? 7 Care sunt principiile tutiorismului, probabiliorismului, echiprobabilismului și probabilismului?

IV. 1 Ce este păcatul? 2 Care sunt condițiile cerute pentru ca să fie păcat? 3 Care sunt speciile păcatelor?

V. 1 Care sunt cauzele intrinseci ale păcatului? 2 Iar cauzele extrinseci?

VI. 1 Ce este păcatul de moarte? 2 Care sunt condițiile lui? 3 Care este răutatea lui? 4 Care sunt efectele lui?

VII. 1 Care este natura păcatului venial? 2 Care este răutatea lui? 3 Care sunt efectele lui?

Lecția a XIII-a
Despre viciile sau păcatele capitale

(264) Termeni.

Păcate capitale. 1 În expresia „păcate capitale", cuvântul păcat are un îndoit înțeles. El înseamnă: – a) viciu, dacă se privesc mândria, avariția, desfrânarea etc. ca deprinderi rele care înclină la păcat; – b) păcat actual, dacă este vorba de un act trecător, pricinuit ori nu de o dispoziție obișnuită. Astfel, se poate săvârși un păcat de mândrie fără a avea viciul mândriei. În această lecție, el este luat în înțelesul de viciu. 2 Capitale (din latinescul „caput", cap, șef, izvor). După însăși etimologia cuvântului, aceste păcate se numesc astfel: – a) pentru că pot fi păcate foarte grave și socotite vrednice de pedeapsa cu moartea (Sf. Toma); – b) pentru că, în primele veacuri ale Bisericii, erau asemănate cu altele foarte grave, precum

idolatria, omorul, adulterul, și supuse penitenței publice; – c) pentru că sunt izvorul mai multor altele, fără ca ele să fie neapărat și întotdeauna păcate de moarte.

DEZVOLTARE

(265) I. Viciul. Cele șapte vicii sau păcate capitale.

1° Viciul. – Viciul este o dispoziție obișnuită care îl împinge pe om la păcat; este o dispoziție, adică o stare, spre deosebire de păcat, care este un act trecător. Viciul este înnăscut ori dobândit, după cum dispoziția spre rău provine din temperament și din ereditate sau este rezultatul deprinderii contractate prin repetarea unui anumit număr de acte rele.

2° Cele șapte vicii sau păcate capitale. – Între numeroasele vicii se deosebesc șapte principale, cărora li se dă numele de vicii sau păcate capitale (Vocabular). Aceste șapte păcate capitale sunt: 1 Mândria, 2 Avaritia, 3 Desfrânarea, 4 Invidia, 5 Lăcomia, 6 Mânia și 7 Lenea. Unele: mândria, avariția, invidia, mânia și lenea, cel puțin când este vorba de lenea spirituală, sunt mai cu seamă păcate ale sufletului. Desfrânarea și lăcomia sunt, dimpotrivă, păcate ale trupului.

(266) II. Mândria.

1° Natura. – Mândria este prețuirea exagerată de sine. Ea se arată în trei chipuri principale: – a) Mândrul se arată trufaș de calitățile pe care le are și nu recunoaște că lui Dumnezeu îi datorează să-i întoarcă slava: „Ce ai, zice Sfântul Pavel, pe care să nu-l fi primit? Iar dacă l-ai primit, de ce te lauzi ca și cum nu l-ai fi primit?" (I Cor., IV, 7). – b) Își atribuie calități pe care nu le are. – c) Micșorează calitățile altora; seamănă cu Fariseul care pune în paralel virtuțile sale cu defectele vameșului.

2° Fiicele mândriei. – Mândria naște: ambiția, prezumpția și deșarta slavă.

A. Ambiția este o dorință nemăsurată de slavă, de onoruri, de avere, de putere etc. Ambițiosul caută locurile dintâi și demnitățile. „Ei iubesc locul dintâi la ospețe, scaunele dintâi în sinagogi" (Mat., XXIII, 6), spune Domnul nostru despre Cărturari și Farisei.

B. Prezumpția este o încredere exagerată în sine însuși. Prezumpția și ambiția merg adesea împreună. Prezumpțiosul își exagerează talentele și capacitățile; se crede bun la toate și râvnește demnități și slujbe la care meritele sale nu-l cheamă; temerar, nu ocolește prilejurile primejdioase de păcat și întreprinde lucrări mai presus de puterile sale.

C. Deșarta slavă stă în a se mândri de avantaje mai mult aparente decât reale și a căuta lauda și admirația acolo unde nu este nici un titlu la slavă. Unii se fălesc cu nașterea lor, alții cu hainele lor; aceștia își trag trufie din casa lor, aceia dintr-un frumos echipaj. Ei uită că, dacă este vreo slavă în toate acestea, nu asupra lor trebuie să se răsfrângă. Deșarta slavă poate deveni o vină gravă dacă cineva se fălește cu răul pe care l-a făcut.

Deșarta slavă dă naștere la rândul ei: – a) lăudăroșeniei. Lăudărosul sau fanfaronul adoră lauda; o cerșește de la persoanele pe care le frecventează și, dacă întârzie prea mult, și-o împarte singur. În convorbire nu este loc decât pentru „eu"-l său. Neștiind decât propria persoană și nepăsător față de a altora, își etalează meritele, talentul, virtuțile, milosteniile. Totuși, este îngăduit a vorbi despre sine și despre lucrările sale în cazuri de excepție, de pildă când se voiește a zidi pe aproapele și mai ales când trebuie a se îndreptăți de o mustrare nedreaptă, precum face Sfântul PAUL în Epistola către Galateni. – b) Fățărnicia este o altă fiică a deșartei slave. Lauda pe care lăudărosul și-o acordă prin cuvintele sale, fățarnicul voiește s-o dobândească prin faptele sale și prin virtutea sa aparentă. El uită sfatul Domnului nostru: „Păziți-vă să nu faceți faptele voastre bune înaintea oamenilor, ca să fiți văzuți de ei. Când faceți milostenie, nu trâmbițați înaintea voastră, precum fac fățarnicii în sinagogi și pe ulițe, ca să fie cinstiți de oameni." (Mat., VI, 1, 2). – c) Fiice ale mândriei încă: încăpățânarea și obstinația (sau îndărătnicia), care fac ca omul

să țină la ideile sale, să nu vrea să cedeze nimănui, chiar atunci când greșește. – d) Să amintim, în sfârșit, trufia sau morga, care stă în a trata pe alții cu un aer disprețuitor, cu o aroganță disprețuitoare.

3° Răutatea mândriei. – Nu orice mândrie este de condamnat. Când se mărginește la o oarecare stimă de sine care împinge la muncă și la strădanie pentru a cuceri, în chip onorabil și prin mijloace legitime, situații înalte și demnități, ea este un sentiment lăudabil. Ea devine păcat grav când cineva voiește a se ridica mai presus de Dumnezeu și de superiorii săi: o asemenea independență aruncă dezordine în societate și duce la cele mai rele excese.

4° Leacuri. – Mijloacele de a vindeca mândria sunt: – a) o întoarcere sinceră asupra noastră înșine, asupra slăbiciunilor și greșelilor noastre, asupra nimicniciei lucrurilor din care ne tragem trufie; și – b) contemplarea omenității lui Cristos, care, fiind Dumnezeu, S-a smerit până la a lua asupra Sa omenitatea noastră și a Se supune tuturor umilirilor.

(267) III. Avariția.

1° Natura. – Avariția este o iubire nemăsurată a bogățiilor. Ea se arată sub o îndoită formă: – a) Omul este avar când are prea multă grijă pentru dobândirea bogățiilor, când nu se gândește decât să-și sporească averea și când privește banii ca un scop,

iar nu ca un mijloc de a-și acoperi trebuințele sale și ale altora. – b) Este mai ales avar când nu se poate desprinde de comoara sa și când este peste măsură de zgârcit în întrebuințarea bogățiilor sale. Nu trebuie, desigur, a confunda avariția cu economia, care își măsoară cheltuielile după mijloace și care, departe de a fi un defect, este o virtute foarte prețioasă și un îndemn la muncă. Avariția, care se întâlnește atât la săraci cât și la bogați, sporește adesea cu vârsta. „Vârsta întinerește, ca să zicem așa, această jalnică patimă", spune MASSILLON.

2° Efecte. – Avariția naște: – a) nedreptatea față de aproapele: fraude, înșelătorii, furt; – b) trădarea: Iuda L-a vândut pe Stăpânul său pe treizeci de arginți; – c) împietrirea inimii față de săraci. Avarul rămâne nesimțitor la mizerie: punga lui nu se deschide niciodată pentru a face milostenie; – d) neliniștea minții: avarul se teme întotdeauna să nu-și piardă comoara; – e) uitarea lui Dumnezeu și a veșniciei.

3° Răutatea. – Fără îndoială, bogățiile nu sunt un rău în sine: ele intră, dimpotrivă, în planul dumnezeiesc, care voiește să le întrebuințăm ca mijloace de a face binele. Atâta timp cât le avem fără a ne lăsa stăpâniți de ele, totul este în rânduială. Dar iubirea bunurilor pământești, dacă este împinsă la extrem, devine un păcat grav: – a) împotriva lui Dumnezeu: avarul, într-adevăr, își preferă aurul mai presus de toate; bogățiile sunt idolul său și Dumnezeu nu mai înseamnă nimic pentru el; – b) împotriva aproapelui. Avarul lipsește de la datoria de caritate, care este în anumite cazuri grav obligatorie.

4° Leacuri. – Două leacuri pot vindeca avariția. – a) Cel dintâi este gândul adeseori repetat că totul este deșert pe pământ și că singura bogăție este a-L poseda pe Dumnezeu. – b) Al doilea este pilda lui Isus Cristos, care, de bogat cum era, a voit să se nască, să trăiască și să moară sărac.

(268) IV. Desfrânarea.

Desfrânarea este viciul potrivnic curăției, oprit de Poruncile a 6-a și a 9-a ale lui Dumnezeu (vezi Lecția a VIII-a).

(269) V. Invidia.

1° Natura. – Invidia, care este fiică a mândriei, stă în a se bucura de răul și a se întrista de binele care vine asupra aproapelui, ca și cum acest bine ar micșora al nostru și ar răpi ceva din fericirea noastră. Astfel, invidia are două fețe: înaintea nenorocirii aproapelui se arată prin bucurie; înaintea fericirii, prin întristare. Trăsătura proprie care caracterizează invidia este, așadar, lipsa de caritate. De unde urmează că nu trebuie s-o confundăm: – 1. cu emulația, care este dorința de a egala sau de a întrece pe alții și care este un sentiment nobil când se întrebuințează mijloace cinstite pentru a ajunge la aceasta; – 2. nici cu indignarea pe care o poate simți cineva văzând favoruri acordate unei persoane nevrednice; – 3. nici

cu teama legitimă ca altul să nu ocupe locul pe care îl râvnim noi înșine. Gelozia este o soră a invidiei. Ea se deosebește de aceasta prin aceea că nu are, ca invidia, două fețe: nu se bucură de nenorocirea altora, dar are o teamă exagerată de a pierde binele pe care îl posedă și poftește cu exces pe cel al aproapelui. Totuși, cele două expresii sunt adesea întrebuințate una pentru alta.

2° Efecte. – Invidia naște calomnia, vorbirea de rău, pârârea, rivalitățile, neînțelegerile, ura și chiar omuciderea (Abel ucis de Cain; Iosif vândut de frații săi).

3° Răutatea. – Invidia a fost numită pe drept cuvânt „păcat diavolesc", căci „prin invidia diavolului a intrat moartea în lume". (Înț., II, 24). Sfântul Pavel o numără între păcatele care împiedică intrarea „în împărăția lui Dumnezeu". (Gal., V, 21). Este, deci, un păcat grav în sine. Când invidia se ridică împotriva caritații pe care o datorăm aproapelui, ea este cu atât mai gravă cu cât ne împinge să-i pricinuim un prejudiciu însemnat.

4° Leacuri. – a) Un prim mijloc de a vindeca invidia este a ne aduce aminte adesea că toți oamenii au aceeași natură și aceeași menire. Nu sunt oare toți creștinii frați în Cristos și nu sunt oare mădulare ale aceleiași societăți, care este Biserica? Trebuie, deci, să ne bucurăm de binele care le vine. – b) Un al doilea mijloc este a considera urmările nefaste pe care invidia le târăște după sine.

(270) VI. Lăcomia.

1° Natura. – Lăcomia este iubirea dezordonată a mâncării și a băuturii.

A. În ce privește mâncarea, lăcomia se arată în două chipuri: – a) prin exces de cantitate. Lăcomul înmulțește mesele; mănâncă fără nevoie și la orice prilej, ori mănâncă prea mult sau prea lacom; – b) printr-o căutare exagerată a calității. Este lăcomie a fi prea pretențios la calitatea bucatelor și chiar a aduce necontenit vorba despre plăcerile mesei.

B. În ce privește băutura, lăcomia se arată sub două forme: este beție când este vorba de un act trecător (păcat); este bețivănie când este vorba de obiceiul de a bea (viciu). I se dă și numele de alcoolism când se voiește a se desemna un fel de stare, o dispoziție obișnuită, care împinge la abuzul băuturilor alcoolice, fără a merge de obicei până la beție.

2° Efecte.

A. Lăcomia în general atrage ca urmări: – a) uitarea îndatoririlor religioase; – b) călcarea legilor postului și ale abstinenței; – c) slăbirea sănătății: „Masa ucide mai mulți oameni decât războiul", spune un vechi proverb.

B. Bețivănia pricinuiește: – a) necurăția, – b) îndobitocirea, – c) certe, violențe și uneori omor.

C. Alcoolismul are efecte nu mai puțin dezastruoase; el constituie, într-adevăr, ca starea cronică a beției: – a) La individul care i se dedă, el pricinuiește bolile cele mai grave: tuberculoză, paralizie, tulburări cerebrale, delirium tremens. Puterile intelectuale slăbesc puțin câte puțin și bolnavul cade repede într-o stare permanentă de tâmpire. Din punct de vedere moral, „omoară în suflete simțirea onoarei, pentru a nu lăsa decât instinctele fiarei" (Mgr Julien). b) În familie, el este pricină de dezorganizare. Alcoolicul fuge de căminul său; își părăsește soția și copiii; iar rodul muncii sale, dacă mai muncește încă, nu slujește decât la a-și satisface jalnica patimă. c) Pentru societate, alcoolismul nu este o plagă mai mică. Acolo unde bântuie, „arde vinele unui întreg popor; epuizează neamul mult mai adânc decât măcelul bătăliilor" (idem).

3° Răutatea. – A. Iubirea exagerată a băuturii și a mâncării nu este, prin ea însăși, un păcat grav. Ea devine astfel numai atunci când omul se leagă de ea până într-atât încât disprețuiește și calcă preceptul pocăinței. B. Nu tot așa stau lucrurile cu beția. Dacă ea este accidentală și nevoită, este scuzabilă; dar dacă este voită, este un păcat de moarte. Cât despre păcatele săvârșite în stare de ebrietate, ele sunt imputabile în măsura în care au fost prevăzute: vinovăția nu stă în act, ci în cauză. C. Alcoolismul este cu atât mai vinovat cu cât produce efecte funeste.

4° Leacuri. – Pentru a remedia lăcomiei, trebuie: – a) să evităm tot ceea ce o ațâță, precum bucatele gustoase și prea căutate; – b) să socotim că a bea și a mânca nu este scopul

omului şi că, dacă trebuie să mâncăm şi să bem ca să trăim, nu trebuie să trăim ca să mâncăm şi să bem; – c) părinţii să insufle copiilor iubirea cumpătării şi mai ales să le-o predice prin pildă; – d) mama de familie să facă din casa sa un cămin plăcut, unde soţul şi copiii săi iubesc a rămâne.

(271) VII. Mânia.

1° Natura. – Mânia este o mişcare dezordonată a sufletului care face ca omul să se înfurie împotriva a ceea ce îi displace. Ea izvorăşte, de cele mai multe ori, din mândria care se socoteşte jignită şi caută să se răzbune. Dar ea este şi o patimă care vine din temperament şi pe care voinţa o stăpâneşte cu greu. Mânia nu are întotdeauna aceeaşi violenţă; de aceea poartă diferite nume. Se numeşte: – a) nerăbdare; – b) ciudă; – c) izbucnire, care se arată prin injurii şi strigăte; – d) furie, care se traduce prin accese asemănătoare nebuniei; şi – e) răzbunare, care este o dorinţă statornică de a face rău celui ce v-a nemulţumit. Mânia nu este întotdeauna neîngăduită. Dacă omul i se lasă, când se cuvine, împotriva cui se cuvine şi în măsura cerută, ea este o dreaptă indignare. Un tată de familie, mâniat de neascultarea fiului său, îi aplică acestuia o pedeapsă aspră, ca să-l aducă la sine. Un superior de comunitate, pentru a-şi împlini sarcina, pedepseşte public o încălcare a regulii. Astfel înţeleasă, mânia este o virtute. Sfânta Scriptură ne înfăţişează numeroase trăsături ale ei. Moise, la vederea

viţelului de aur, se lasă pradă unui adevărat avânt de mânie şi sfărâmă tablele Legii. (Ieşire, XXXII, 19). Dumnezeu Se mânie adesea împotriva păcătoşilor. (Ps., CV, 40). Domnul nostru îşi ia un bici şi alungă cu indignare pe vânzătorii din Templu (Mat., XXI, 12). Se mânie împotriva Fariseilor care Îl pândesc să vadă dacă va vindeca, în ziua Sabatului, pe omul cu mâna uscată. (Marcu, III, 5). Acestea sunt mânia sfinte, care îşi află aprobarea în scopul urmărit, anume a biciui răul şi a vindeca pe păcătos.

2° Efecte. – Mânia naşte certuri, gâlcevi, strigăte, injurii împotriva aproapelui, ranchiune, omoruri şi procese.

3° Răutatea. – Când mânia este un rod al temperamentului, ea nu este decât o greşeală venială, afară numai dacă trece toate hotarele şi nu este o mişcare deliberată. Când cuprinde o dorinţă dezordonată de răzbunare, ea se ridică fie împotriva dreptăţii, fie împotriva caritătii: atunci este un păcat grav.

4° Leacuri. – Cele mai bune mijloace de a combate mânia sunt: – a) să înfrânăm îndată primul impuls; – b) să ne aducem aminte de cuvintele Domnului nostru: „Iubiţi pe vrăjmaşii voştri… faceţi bine celor ce vă urăsc." (Mat., V, 44).

(272) VIII. Lenea.

1° Natura. – Lenea este o iubire dezordonată a odihnei, care face să omitem îndatoririle noastre ori să le împlinim cu nepăsare. Mintea și trupul omului care muncește au nevoie de odihnă; nu trebuie însă ca odihna să fie regula generală și, ca să zicem așa, unica ocupație a vieții. Se deosebesc: – a) lenea spirituală și – b) lenea trupească. Cea dintâi este o anumită scârbă față de rugăciune și de îndatoririle religiei. Cea de-a doua stă în neglijarea îndatoririlor stării noastre. Omul este leneș nu numai când nu face nimic, precum trândavul ori puturosul, ci și când nu face ceea ce trebuie și când face rău ceea ce trebuie făcut bine.

2° Efecte. – Lenea trupească face viața inutilă și deschide sufletul către toate ispitele. „Trândăvia este mama tuturor viciilor": ea este „școala răului". (Ecleziasticul, XXXIII, 27). Lenea spirituală primejduiește mântuirea noastră veșnică, fiindcă „fiecare trebuie să-și primească propria răsplată după propria sa osteneală". (I Cor., III, 8).

3° Răutatea. – Lenea este un păcat grav atunci când merge până la uitarea lui Dumnezeu și a celor mai importante îndatoriri ale noastre.

4° Leac. – Pentru a remedia acestui viciu, trebuie să ne aducem aminte că munca este o lege generală impusă omului

de către Creator. Nici bogații nu sunt scutiți mai mult decât ceilalți, căci pentru ei există întotdeauna marea datorie a caritații, care le poruncește să lucreze pentru a ajuta pe săraci într-o măsură mai largă.

(272 bis.) IX. Viciul sau păcatul dominant.

1° Noțiune. – De la păcatul strămoșesc, orice om poartă în sine germenul tuturor viciilor capitale. Dar, de obicei, este unul care este mai puternic decât celelalte: nu neapărat că ar fi întotdeauna cel mai vădit, ci este acela care ne înclină cel mai mult spre rău. Se numește, așadar, viciu sau păcat sau defect dominant viciul capital propriu fiecăruia, care vine fie din temperament și din atavism, fie dintr-o educație rea. Viciile dominante cele mai frecvente sunt: mândria, senzualitatea și lenea.

2° Mijloace de a-l combate. – Când, printr-o cercetare atentă a „eu"-lui său și a înclinațiilor sale, omul a descoperit acest defect dominant, este de cea mai mare însemnătate să-și dea osteneala să-l combată. Va reuși cu atât mai bine să-l smulgă cu rădăcina cu cât se va apuca de timpuriu și îl va împiedica să prindă în noi rădăcini adânci. Iar cele mai bune mijloace de a birui defectul dominant sunt: – 1. o voință tare și stăruitoare: a voi înseamnă a putea; – 2. o mare veghere asupra sa; – 3. consultarea unui îndrumător înțelept și prudent; și – 4. pe lângă aceste mijloace naturale, întrebuințarea deasă a

mijloacelor supranaturale, precum rugăciunea, spovada și împărtășania.

Concluzie practică.

1 A face toate strădaniile pentru a nu lăsa niciodată ca păcatele capitale să se prefacă în vicii.

2 A le supraveghea cu multă luare-aminte în sufletul nostru; a descoperi mai ales defectul către care arătăm cea mai mare înclinație.

3 Cel mai bun mijloc de a birui păcatele capitale este a le declara războiul cel mai neînduplecat, făcând adesea acte de voință și de tărie, cercetându-ne conștiința asupra progreselor pe care le facem și mai ales rugând pe Dumnezeu să vină în ajutorul nostru.

LECTURI.

1 Aman (Estera, VII), Nabucodonosor (Daniel, IV), Belșațar etc. (Daniel, V), pedepsiți pentru mândria lor. 2 Bogații răi (Luca, XVI, 19); Iuda. (Mat., XXVI și XXVII). 3 Pedepse ale desfrânării: Potopul, Sodoma și Gomora arse. (Facere, VI, VII, VIII, XIX). 4 Invidia fraților lui Iosif. (Facere, XXXVII). 5

Lăcomia lui Esau. (Facere, XXV). 6 Mânia lui Saul. (I Regi, XXII). 7 Blestemarea smochinului neroditor. (Marcu, XI, 12, 14).

CHESTIONAR.

I. 1 Ce este un viciu? 2 Ce înțelegeți prin păcate sau vicii capitale? 3 Câte păcate capitale sunt și care sunt ele?

II. 1 Ce este mândria? 2 Cum se arată? 3 Care sunt fiicele mândriei? 4 Ce este ambiția? 5 prezumpția? 6 deșarta slavă? 7 Ce păcate naște deșarta slavă? 8 Care este răutatea mândriei? 9 Care sunt leacurile ei?

III. 1 Ce este avariția? 2 Cum se arată? 3 Care sunt efectele ei? 4 Care este răutatea ei? 5 Care sunt leacurile ei?

IV. Ce este desfrânarea?

V. 1 Ce este invidia? 2 Ce deosebire este între invidie și gelozie? 3 Care sunt efectele invidiei? 4 Care este răutatea ei? 5 Care sunt leacurile ei?

VI. 1 Ce este lăcomia? 2 Care sunt diferitele chipuri de a fi lacom? 3 Care sunt efectele lăcomiei în general, ale beției și ale alcoolismului? 4 Care este răutatea lăcomiei? 5 Care sunt leacurile ei?

VII. 1 Ce este mânia? 2 Sunt oare diferite trepte în mânie? 3 Este mânia întotdeauna o greșeală? 4 Care sunt efectele ei? 5 Care este răutatea ei? 6 Care sunt leacurile ei?

VIII. 1 Ce este lenea? 2 Ce este lenea spirituală? 3 Care sunt

efectele lenei? 4 Care este răutatea ei? 5 Care sunt leacurile ei? IX. 1 Ce înțelegeți prin viciu sau defect dominant? 2 Care sunt cele mai bune mijloace de a-l combate?

TEME SCRISE.

1 Ce deosebire găsiți între un păcat capital și un viciu capital? 2 Ce înseamnă acest cuvânt al lui La Bruyère: „Mintea pe care voim s-o avem strică pe aceea pe care o avem"? 3 Se spune în întâia Epistolă a Sfântului Petru (V, 5) că „Dumnezeu stă împotriva celor mândri și dă har celor smeriți". Ce credeți despre acest cuvânt? 4 Cum poate un sărac să fie avar? 5 Ce legături sunt între mândrie și invidie, precum și între invidie și mânie?

LECȚIA A XIV-A
DESPRE VIRTUȚILE CREȘTINE

(273) Termeni.

Virtute (din latinescul „virtus", „vis", forță). După etimologie, cuvântul virtute înseamnă forță. Pentru a săvârși binele, trebuie să luptăm împotriva înclinațiilor care ne poartă spre rău: practicarea virtuții implică, așadar, efortul.

Teologală (din grecescul „Theos", Dumnezeu, și „logos", cuvânt, discurs). Virtuțile teologale sunt astfel numite deoarece, după Sfântul Toma, ele au pe Dumnezeu drept obiect imediat, pentru că ne vin de la Dumnezeu și sunt întemeiate pe revelația divină.

Morală (din latinescul „moralis", „mores", moravuri). Virtuțile morale sunt astfel numite deoarece au ca scop să rânduiască purtarea și privesc bunele moravuri. Ele nu au, așadar, pe Dumnezeu drept obiect direct. Când sunt supranaturale, ele

au pe Dumnezeu drept obiect indirect, întrucât ne fac să lucrăm dintr-un motiv izvorât din credință.

Cardinală (din latinescul „cardinalis", principal; de la „cardo", balama, pivot). Sfântul Toma justifică această denumire spunând că virtuțile cardinale sunt temelia și, ca să spunem așa, pivotul tuturor celorlalte, asemenea balamalelor care slujesc drept sprijin ușii.

(274) I. Virtuțile.

1° Definiție. – Virtutea este o dispoziție obișnuită a sufletului care ne poartă spre bine sau, mai pe scurt, este obișnuința binelui. Virtutea este: – 1. o dispoziție obișnuită. Fie că această dispoziție ne este dată de Dumnezeu odată cu harul, fie că provine din repetarea acelorași acte, ca în virtuțile naturale, ea este totdeauna o calitate statornică și nu un act trecător; – 2. care ne poartă spre bine. După cum viciul este o obișnuință care ne înclină spre rău, tot astfel virtutea creează în noi o dispoziție care ne îndeamnă să săvârșim binele.

2° Specii.

A. Din punctul de vedere al ORIGINII lor, se cuvine a deosebi: – a) virtuțile dobândite și – b) virtuțile infuze. Virtuțile dobândite sunt obișnuințe contractate prin repetarea acelorași acte sau prin continuarea acelorași impresii. Pe de o

parte, repetarea aceleraşi acte dă mai multă putere facultăţilor noastre şi o mai mare uşurinţă în împlinirea lor. „Exersându-te, devii meşteşugar." Pe de altă parte, continuarea aceleraşi impresii toceşte sensibilitatea: astfel ne obişnuim cu frigul, cu căldura, cu zgomotele, cu mirosurile şi chiar, într-o anumită măsură, cu suferinţa. Virtuţile infuze sunt rodul harului. Ele sunt numite infuze deoarece Dumnezeu le pune în sufletul nostru în momentul îndreptăţirii. De vreme ce însoţesc harul sfinţitor, urmează că sporesc împreună cu el şi că se pierd prin orice păcat de moarte, cu excepţia însă a credinţei şi a nădejdii.

B. Din punctul de vedere al NATURII lor, virtuţile sunt: – a) naturale sau – b) supranaturale. Cele dintâi sunt acelea pe care le dobândim prin singurele puteri omeneşti: ele ne dispun să săvârşim tot ceea ce este conform binelui natural pe care ni-l învaţă dreapta raţiune; păgânii, ca şi creştinii, pot poseda aceste virtuţi. – Cele din urmă sunt de ordin supranatural, adică au harul drept principiu şi ne sunt insuflate prin motive de credinţă: de pildă, a face milostenie din iubire faţă de Dumnezeu, care ne-a poruncit caritatea faţă de aproapele. Aceste virtuţi au drept scop să ne conducă la sfârşitul nostru supranatural, care este fericirea cerului.

C. Din punctul de vedere al OBIECTULUI lor, virtuţile se împart în: – a) virtuţi teologale şi – b) virtuţi morale. Cele dintâi au pe Dumnezeu drept obiect imediat: acestea sunt Credinţa, Nădejdea şi Caritatea. Aceste trei virtuţi, derivând întotdeauna din har, nu pot fi decât supranaturale şi infuze.

Deoarece ele joacă un rol foarte mare în viața creștină, vom vorbi în chip special despre ele în cele trei lecții următoare. – Celelalte nu se raportează la Dumnezeu decât în mod indirect. Ele au ca obiect să rânduiască purtarea noastră potrivit dreptei rațiuni și legii naturale; de unde urmează că nu sunt proprietatea exclusivă a creștinilor. Ele se pot întâlni la păcătoși și chiar la păgâni, precum am spus mai sus; însă numai cei drepți au privilegiul de a le face supranaturale, cu ajutorul harului sfințitor, și de a le întrebuința pentru a merita cerul.

D. Din punctul de vedere al GRADULUI, virtuțile se împart în virtuți eroice și virtuți comune, după cum depășesc sau nu măsura obișnuită a virtuților omenești.

3° Creșterea, micșorarea și pierderea virtuților. – Toate virtuțile, oricare ar fi ele, pot crește, se pot micșora sau se pot pierde.

A. VIRTUȚILE MORALE NATURALE, fiind rodul strădaniilor noastre, sunt susceptibile de progres sau de diminuare, după cum înmulțim sau micșorăm actele prin care ele se dobândesc. Ele se pot chiar pierde cu totul prin încetarea actelor bune care au produs în noi aceste dispoziții spre bine (de exemplu: smerenia, castitatea).

B. VIRTUȚILE SUPRANATURALE INFUZE, fiind rodul harului sfințitor, sporesc împreună cu acesta și în aceeași măsură. Prin urmare, toate mijloacele care sporesc harul –

rugăciunea, faptele meritorii și mai ales sacramentele primite cu bune dispoziții – sporesc deopotrivă virtuțile supranaturale. Nu există, așadar, hotar pe calea îndreptățirii; „cel drept să facă și mai mult dreptate și cel sfânt să se sfințească încă" (Apoc., XXII, 11). – Virtuțile infuze, fiind date odată cu harul, nu sunt susceptibile de micșorare, după cum nici harul însuși; însă exercițiul acestor virtuți este îngreunat prin păcatul venial, care micșorează râvna caritații și slăbește voința noastră în urmărirea binelui. – Virtuțile infuze se pierd prin păcatul de moarte, care înlătură harul sfințitor, cu excepția însă a credinței și a nădejdii, care nu se pierd decât printr-un păcat de moarte contrar acestor două virtuți teologale (apostazie, erezie, deznădejde). Totuși, deși subzistă într-un suflet aflat în stare de păcat de moarte, virtuțile credinței și ale nădejdii nu mai pot produce acte meritorii pentru cer; ele pot numai să ajute pe păcătos să redobândească starea de har.

(275) II. Virtuțile cardinale. Prudența.

Sunt numeroase virtuți morale. Dar, precum există vicii principale, există și virtuți principale, cărora li se dă numele de cardinale. Se deosebesc patru: prudența, dreptatea, tăria și cumpătarea.

Prudența. –

1° Definiție. – Prudența este o virtute care ne face să discernem și să luăm mijloacele cuvenite pentru a atinge scopul pe care îl urmărim. Prudența este, așadar: – 1. o virtute naturală, dacă este vorba de un scop natural și pământesc; și – 2. o virtute supranaturală atunci când, cu concursul harului, căutăm și întrebuințăm mijloacele cele mai potrivite pentru a atinge sfârșitul nostru supranatural, adică pentru a ne mântui.

2° Elemente constitutive. – Prudența presupune trei acte: a) reflecția. Omul prudent cugetă și se roagă înainte de a lucra: cântărește pro și contra; se folosește de lecțiile trecutului și prevede dificultățile viitorului, invocând totodată luminile Duhului Sfânt. Dacă șovăie între două hotărâri, consultă pe aceia care, prin știința și experiența lor, sunt în măsură să-i dea sfaturi înțelepte; – b) judecata. Reflecția trebuie să ajungă la o hotărâre: după ce a cugetat, omul înțelept nu trebuie să rămână în nehotărâre. După ce a îndepărtat prejudecățile și patimile care l-ar putea induce în eroare, el trebuie să pronunțe o judecată; – c) acțiunea. Nu este de ajuns să cugetăm și să judecăm, trebuie să trecem la faptă și să împlinim ceea ce socotim a fi bine.

3° Importanță. – Prudența este o virtute foarte prețioasă, întrucât ne învață ce avem de făcut și ce trebuie să evităm. De aceea Domnul nostru a recomandat-o cu stăruință ucenicilor Săi. Când le-a sfătuit să fie „înțelepți ca șerpii" (Mat., X, 16); când a lăudat pe slujitorul prudent (Mat., XXIV, 45) și pe fecioarele prudente care nu s-au lăsat surprinse de venirea Mirelui (Mat., XXV).

4° Defecte opuse. – Se păcătuiește împotriva virtuții prudenței prin lipsă sau prin exces.

A. PRIN LIPSĂ. – Imprudența, care este termenul generic, se numește: – a) pripire și nechibzuință, atunci când se lucrează fără reflecție și fără a consulta; – b) neglijență, atunci când nu se iau toate mijloacele care trebuie să asigure izbânda întreprinderilor noastre.

B. PRIN EXCES. – Există: – a) viclenia, care întrebuințează toate aparențele prudenței, dar într-un scop condamnabil; – b) prudența veacului, care are mai multă grijă de treburile acestei lumi decât de cele ale mântuirii; – c) o grijă exagerată pentru viitor. „Nu vă îngrijiți pentru viața voastră, ce veți mânca sau ce veți bea; nici pentru trupul vostru, cu ce vă veți îmbrăca… Căutați mai întâi împărăția lui Dumnezeu și dreptatea Lui, și toate acestea vi se vor adăuga." (Mat., VI, 25, 33).

(276) III. Dreptatea.

1° Definiție. – Dreptatea este o virtute care ne face să dăm fiecăruia ceea ce i se cuvine.

A. Întrucât este virtute supranaturală, ea ne dispune să împlinim, cu ajutorul harului, toate datoriile noastre față de Dumnezeu și față de aproapele, adică întreaga religie: atunci ea se confundă cu sfințenia. De aceea, în Vechiul Testament,

oamenii virtuoși sunt numiți „drepți", dreptatea constând pentru iudei în fidelitatea față de toate poruncile Legii. În același sens Domnul nostru i-a proclamat fericiți pe „cei ce flămânzesc și însetează după dreptate, pe cei ce sunt prigoniți pentru ea" (Mat., V, 6, 10) și le-a recomandat ucenicilor Săi să caute mai întâi „împărăția lui Dumnezeu și dreptatea Lui" (Mat., VI, 33).

B. Întrucât este virtute naturală, dreptatea este o virtute în mod esențial socială. Ea se subdivide în: – a) dreptatea comutativă, care ne îndeamnă să ne împlinim datoriile față de semenii noștri, să le dăm ceea ce li se cuvine și să nu le pricinuim niciun prejudiciu; – b) dreptatea distributivă, care îi îndeamnă pe reprezentanții autorității să împartă sarcinile și demnitățile potrivit capacităților și meritelor fiecăruia; – c) dreptatea legală, care îi determină, pe de o parte, pe cârmuitori să stabilească legi drepte în vederea binelui general al societății și, pe de altă parte, pe cetățeni să se supună acestor legi și să-și împlinească toate datoriile față de Stat; – d) dreptatea vindicativă, care îi îndeamnă pe magistrați să pedepsească delictele cu pedepse proporționale cu gravitatea vinei.

2° Păcate opuse. – Se păcătuiește: – a) împotriva dreptății comutative, când se violează drepturile stricte ale cetățenilor (Lecția a IX-a); – b) împotriva dreptății distributive, împărțind cu părtinire favorurile și sarcinile; – c) împotriva dreptății legale, atunci când cârmuitorii fac legi nedrepte și când supușii nu ascultă de legile drepte; – d) împotriva

dreptății vindicative, atunci când judecătorii nu aplică făptuitorilor pedepsele pe care le merită.

(277) IV. Tăria.

1° Definiție. – Tăria este o virtute care dă voinței noastre energia necesară pentru a birui piedicile în urmărirea binelui. Tăria este o virtute naturală sau supranaturală, după cum binele despre care este vorba este de ordin natural sau de ordin supranatural, și după cum ea se exercită cu singurele puteri ale naturii sau cu ajutorul harului. Fiindcă viața este o luptă necontenită, nicio virtute nu este mai folositoare.

2° Elemente. – Tăria presupune două acte: a lucra și a stărui. – a) A lucra. Tăria cere spirit de inițiativă și voința de a săvârși binele în ciuda greutăților care fac sarcina anevoioasă. Omul tare luptă împotriva patimilor sale, împotriva mândriei, a lăcomiei, a senzualității, a mâniei; se devotează slujirii aproapelui etc. – b) A stărui. Omul tare nu se mulțumește să întreprindă; stăruitor, el nu se descurajează niciodată; perseverează în lucrarea sa, se împotrivește piedicilor și prigonirilor și, dacă este nevoie, nu se dă înapoi dinaintea morții și primește martiriul pentru a-și mărturisi credința.

3° Virtuți care derivă din tărie. – La tărie se leagă: – a) mărinimia, care împlinește fapte nobile și generoase; – b) răbdarea, care îndură supărările, suferințele și chiar

nenorocirile, nu cu o nepăsare apatică, ci asemenea Apostolilor: „cu bucuria de a fi fost socotiți vrednici să pătimească ocări pentru numele lui Isus" (Fapte, V, 41); – c) statornicia, care perseveră în voința de a birui greutățile, fără a se încăpățâna însă în întrebuințarea mijloacelor atunci când rațiunea îi arată contrariul.

4° Viciile opuse.

A. PRIN LIPSĂ: – a) Timiditatea și micimea de suflet, care nu îndrăznesc să întreprindă nimic. – b) Lașitatea, care se teme peste măsură de primejdie și o fuge, atunci când datoria poruncește să ne expunem ei. – c) Respectul omenesc, care este o formă a lașității și care face ca omul să se sustragă îndatoririlor sale religioase de frica batjocurii.

B. PRIN EXCES. – Temeritatea, care, fără necesitate, se expune primejdiei și morții. De cele mai multe ori, ea este mai degrabă o dovadă de mândrie decât de curaj.

(278) V. Cumpătarea.

1° Definiție. – Cumpătarea este virtutea care ne îndeamnă să întrebuințăm cu măsură plăcerile simțurilor și, mai ales, plăcerile gustului și ale pipăitului. Spunem „cu măsură", căci nu orice desfătare este rea în sine. Punând-o în noi, Dumnezeu a voit ca ea să fie un mijloc pentru a atinge un

scop. A voi desfătarea ca mijloc pentru a ajunge la scopul rânduit de Dumnezeu nu este un rău; răul este a lucra numai pentru desfătare. Nu este omul necumpătat pentru faptul că află oarecare plăcere în a mânca și a bea; ci este, dacă nu are altă grijă decât să caute această plăcere.

A. Ca virtute naturală, cumpătarea ne îndeamnă să rămânem în justa măsură și să nu trecem peste limită în folosirea bunurilor acestei lumi.

B. Ca virtute supranaturală, cumpătarea creștină cuprinde: a) abstinența și sobrietatea, adică anumite restricții în întrebuințarea mâncării și a băuturii; – b) modestia, care se abține de la priviri, cuvinte, fapte și ținute de natură să rănească pudoarea; – c) castitatea, care se abține de la plăcerile neîngăduite ale trupului. Cumpătarea creștină poate merge chiar mai departe, practicând fecioria (Nr. 216), care este abținerea deplină de la plăcerile trupului, chiar și de la acelea care sunt îngăduite.

2° Viciile opuse. – Sunt opuse cumpătării: – a) viciile contrare virtuții curăției (vezi Lecția a VIII-a) și – b) lăcomia pântecelui, beția și alcoolismul (vezi Nr. 270).

(279) VI. Virtuțile morale opuse celor șapte păcate capitale.

Pe lângă cele patru virtuți cardinale, se cuvine să amintim virtuțile morale care se opun viciilor capitale.

1. SMERENIA, care se opune mândriei, este o virtute ce îl îndeamnă pe om să se coboare și să-și recunoască nimicnicia. Smerenia joacă un întreit rol. – a) Față de Dumnezeu. Omul smerit mărturisește că nu este nimic și că Dumnezeu este totul. El proclamă că tot ceea ce are vine de la El și se declară nevrednic de darurile Sale. – b) Față de noi înșine. Smerenia ne așază la locul nostru, cu însușirile și lipsurile noastre. Ea nu ne poruncește însă să ne exagerăm defectele, nici să ne micșorăm calitățile, nici chiar să fugim de orice cinste. Ea înfrânează numai orice căutare nemăsurată a demnităților pe care valoarea și meritul nu le îndreptățesc. – c) Față de aproapele. Ea nu cere să facem comparații umilitoare, ci voiește ca, dacă ne comparăm cu el, să știm a admira calitățile și virtuțile pe care Dumnezeu i le-a dat. Iar dacă faptele noastre merită laudă, ea voiește să o primim cu smerenie când vine, fără a o provoca vreodată.
2. DESPRINDEREA se opune avariției. În gândirea Domnului nostru, aceasta este una dintre virtuțile

principale, și nu se îmbrățișează decât în chip imperfect religia creștină dacă inima este lipită de bogății. Așadar, a te desprinde de bunurile acestei lumi înseamnă: – a) pentru cel bogat, a nu avea o sete nemăsurată după aur și a da prisosul săracilor sau operelor de caritate; – b) pentru cel sărac, a se resemna să fie sărac și a nu pofti bunul altuia. Desprinderea ține mijlocul între două excese: între avariție, care este o alipire excesivă de bogăție, și risipa, care cheltuie fără socoteală și poate deveni o greșeală gravă dacă, din pricina ei, nu se plătesc datoriile ori dacă se lipsesc nenorociții de partea care trebuie să le revină.

3. CASTITATEA, virtute contrară desfrânării, ne dă scârbă față de lucrurile necinstite și privește trupul nostru ca pe templul Duhului Sfânt, pe care nimic necurat nu trebuie să-l întineze. Castitatea, dusă la cel mai înalt grad, ia numele de continență și de feciorie.
4. CARITATEA, opusă invidiei, este o virtute care ne face să pătimim împreună cu durerile aproapelui și să ne bucurăm de bunăstarea lui. Caritatea, ca și smerenia și desprinderea, este o virtute foarte creștină: „Prin aceasta – zice Domnul nostru – vor cunoaște că sunteți ucenicii Mei, dacă vă veți iubi unii pe alții." (Ioan, XIII, 35).
5. CUMPĂTAREA se opune lăcomiei pântecelui (vezi Nr. 278).
6. RĂBDAREA CREȘTINĂ, opusă mâniei, ne face să îndurăm cu liniște și sânge rece împotrivirile acestei

vieți; ea ne dă stăpânire asupra nervilor noștri și asupra firii noastre.

7. CURAJUL, opus lenei, ne face să iubim munca și activitatea. Lenea spirituală este combătută prin exactitatea de a împlini toate îndatoririle noastre de pietate.

Concluzie practică.

1. După cum trebuie să luptăm în noi împotriva păcatelor capitale, care altminteri ar putea deveni vicii, tot astfel este de mare însemnătate, pentru înaintarea sufletului nostru în bine, să ne aplicăm la practicarea virtuților.
2. De ce nu ne-am strădui să stăpânim o virtute dominantă, după cum avem un defect dominant? Sfântul Francisc de Sales, care era de un caracter iute, a lucrat mulți ani ca să devină cel mai blând dintre oameni.

LECTURI.

1. Prudența lui Avraam în conflictul iscat între păstorii săi și cei ai lui Lot (Facere, cap. XIII). Prudența lui Solomon în

judecata sa cu privire la pruncul cerut de două mame (Cartea a treia a Regilor, III). 2. Dreptatea lui Avraam (Facere, XIII, XIV, XXIII). 3. Tăria Iuditei, care se duce la Holofern cu primejdia vieții sale (Iudita, IX și urm.). 4. Sfântul Ioan Botezătorul, model de cumpătare și de mortificare în pustie (Mat., III, 4).

CHESTIONAR.

I. 1. Ce este o virtute? 2. Care sunt feluritele specii de virtuți? 3. Pot virtuțile morale naturale să crească, să se micșoreze și chiar să se piardă? 4. Pot virtuțile supranaturale să crească? 5. Se pot ele și micșora? 6. Cum se pierd?

II. 1. Care sunt virtuțile cardinale? 2. Ce este prudența? 3. Ce deosebire este între prudența naturală și prudența supranaturală? 4. Ce acte presupune prudența? 5. Care sunt defectele opuse prudenței?

III. 1. Ce este dreptatea? 2. Cui i se dădea numele de drept în Vechiul Testament? 3. Ce ne poruncește dreptatea, considerată ca virtute supranaturală? 4. Care sunt păcatele opuse dreptății?

IV. 1. Ce este tăria? 2. Ce acte presupune virtutea tăriei? 3. Care sunt virtuțile ce derivă din tărie? 4. Care sunt viciile opuse virtuții tăriei?

V. 1. Ce este cumpătarea? 2. Este oare orice desfătare rea prin însăși natura sa? 3. Care sunt viciile opuse cumpătării?

VI. 1. Care este virtutea morală opusă mândriei? 2. Ce rol joacă smerenia? 3. Care este virtutea opusă avariției? 4. Poate săracul să aibă această virtute? Care sunt virtuțile opuse desfrânării, invidiei, lăcomiei pântecelui, mâniei și lenei?

TEME SCRISE.

1. Se pot poseda virtuțile morale naturale fără a avea virtuțile teologale? 2. Cel ce posedă virtuțile teologale are și virtuțile cardinale? 3. Care este, după părerea dumneavoastră, virtutea cardinală pe care o prețuiți cel mai mult? 4. Cum se pierd virtuțile cardinale?

Lecția a XV-a
Credința

(280) Termeni.

Credință. a) În sensul ei general, credința este credința care se sprijină pe mărturie. A avea credință în ceva înseamnă a adera, pe mărturia altuia, la un adevăr pe care nu-l putem verifica noi înșine. Urmează deci de aici că credința este divină sau omenească, după cum mărturia vine de la Dumnezeu ori de la oameni. – b) În sens restrâns, și precum îl înțelegem în această lecție, acest cuvânt desemnează una dintre cele trei virtuți teologale, prin care credem cu tărie tot ceea ce Dumnezeu a revelat și ne propune să credem prin Biserica catolică. – c) Credință este, de asemenea, sinonimă cu Religie. A renunța la credința părinților săi înseamnă a părăsi religia în care ai fost crescut.

Credință explicită. A avea credință explicită înseamnă a crede un adevăr așa cum a fost definit, a avea despre el o cunoaștere

clară și distinctă: de pildă, a crede explicit în Misterul Sfintei Treimi înseamnă a crede că în Dumnezeu este o singură natură și trei Persoane.

Credință implicită. Ea constă în a crede un lucru, nu în termenii săi proprii, ci în măsura în care este cuprins în credința explicită într-un alt lucru; de pildă, acela care crede explicit ceea ce învață Biserica catolică, crede implicit toate dogmele pe care ea le-a definit: Sfânta Treime, Întruparea, Răscumpărarea, Neprihănita Zămislire etc. – Aceasta este credința cărbunarului, care crede explicit în învățătura Bisericii fără a avea o cunoaștere distinctă a tuturor dogmelor pe care ea le-a definit.

Necesitate de mijloc. Necesitate de precept. Un lucru poate fi necesar pentru mântuire în două chipuri: – a) fie ca mijloc fără de care este cu neputință a merge la Cer: astfel, harul este necesar cu necesitate de mijloc; – b) fie ca urmare a unui precept divin, astfel încât cel ce îl calcă își pierde sufletul din pricina neascultării sale.

DEZVOLTARE

(281) I. Credința.

1° Definiție. – Credința este o virtute supranaturală prin care credem cu tărie toate adevărurile pe care Dumnezeu le-a revelat, nu pentru că am fi perceput, prin lumina naturală a rațiunii, adevărul lor intrinsec, ci pe autoritatea lui Dumnezeu însuși, care revelează și care nu poate nici să Se înșele, nici să ne înșele (vezi Const. de Fide, c. 3). Vom determina, după această definiție, natura, obiectul, motivul și calitățile credinței.

2° Natura credinței. – Credința este o „virtute supranaturală". Ea este: – a) o virtute, adică o dispoziție a sufletului care ne îndeamnă să facem acte de credință; – b) supranaturală. Credința este supranaturală: – 1. prin principiul ei; ea presupune, într-adevăr, concursul harului și ne este infuzată în suflet prin Botez; – 2. prin obiectul ei, care cuprinde toate adevărurile revelate; și – 3. prin motivul ei, care este autoritatea lui Dumnezeu.

Considerată ca virtute teologală, și astfel precum am definit-o, credința se numește credință habituală. Când ea se traduce

printr-un act, fie explicit, fie implicit (Vocabular), se numește credință actuală.

3° Obiectul credinței. Credință divină și credință catolică. – Prin credință credem toate adevărurile pe care Dumnezeu le-a revelat. Obiectul credinței este deci întreaga Revelație divină. Deși obiectul credinței cuprinde întreaga Revelație, se cuvine totuși a face o deosebire între ansamblul adevărurilor care au fost revelate de Dumnezeu și adevărurile particulare pe care Biserica ni le învață în numele Său.

a) CREDINȚA DIVINĂ este aceea care are ca obiect ansamblul adevărurilor revelate de Dumnezeu. Pentru ca un adevăr să fie de credință divină, este, așadar, de ajuns să fim siguri de revelația lui. Astfel, un teolog pătrunzător poate dobândi certitudinea că un adevăr este cuprins în Revelația divină, deși Biserica nu l-a propus credinței noastre și deși alți teologi sunt liberi să-l tăgăduiască fără a fi acuzați de erezie: de pildă, Adormirea Sfintei Fecioare.

b) CREDINȚA CATOLICĂ este aceea care are ca obiect adevărurile revelate de Dumnezeu și învățate de Biserică, cărora li se dă numele de dogme, adevăruri sau articole de credință. Pentru ca un adevăr să fie de credință catolică, propunerea Bisericii este o condiție necesară. Credința catolică cuprinde deci toate dogmele propuse credinței noastre de autoritatea infailibilă a Bisericii, adică toate adevărurile definite în chip solemn de papi și de conciliile generale, și toate adevărurile învățate ca revelate de

magisteriul obișnuit al Bisericii. Teologii mai deosebesc, în plus, credința ecleziastică. Aceasta are ca obiect judecățile Bisericii privitoare la adevăruri care, fără a aparține Revelației, sunt conexe adevărurilor revelate și, prin urmare, supuse magisteriului ecleziastic: astfel sunt faptele dogmatice și concluziile teologice (vezi Nr. 16 și 133, fasciculul I).

Concluzii. – Din cele de mai sus este îngăduit a trage următoarele concluzii: – 1. Obiectul credinței divine are un domeniu mai larg decât obiectul credinței catolice. Credința catolică este întotdeauna credință divină, dar nu orice adevăr de credință divină este, de fapt, adevăr de credință catolică. Astfel, Adormirea Sfintei Fecioare poate fi socotită în Biserică drept de credință divină; ea nu este de credință catolică, întrucât nu a fost definită ca articol de credință. – 2. Credința catolică este supusă unui anumit dezvoltări. Biserica nu propune adevărurile revelate credinței noastre decât pe măsură ce judecă oportun. Această dezvoltare a credinței catolice a fost numită în chip impropriu „evoluția dogmei". Am spus deja în ce sens trebuie înțeleasă această expresie, pentru a nu fi falsă (vezi Nr. 18, fasciculul I).

4° Motivul credinței. – Prin credință credem adevărurile revelate „nu pentru că am fi perceput, prin lumina rațiunii, adevărul lor intrinsec, ci pe autoritatea lui Dumnezeu însuși, care ni le revelează și care nu poate nici să Se înșele, nici să ne înșele".

Motivul care ne face să primim un lucru ca adevărat poate fi întreit: – a) fie lucrul este evident: toată lumea recunoaște, de pildă, că „partea este mai mică decât întregul"; – b) fie lucrul poate fi verificat prin experiență ori demonstrat prin raționament: astfel stau toate legile fizice și teoremele geometriei; – c) în sfârșit, putem cunoaște un lucru prin mărturia altuia. Ar fi cu totul ridicol și nerațional să nu admitem ca adevărat decât ceea ce este evident și ceea ce poate fi constatat experimental sau demonstrat logic. Dacă ar fi așa, ar trebui să suprimăm istoria: căci cum am putea stabili existența lui Cezar, a sfântului Ludovic, a Ioanei d'Arc, a lui Napoleon etc., prin alte dovezi decât mărturia?

Motivul credinței nu este nici evidența, nici verificarea posibilă a adevărurilor care ne sunt învățate; este mărturia sau, cum spune Conciliul Vatican, autoritatea lui Dumnezeu. Orice act de credință se poate deci formula astfel: cred, pentru că Dumnezeu a revelat, și pentru că Dumnezeu este adevărul suveran, incapabil să Se înșele și să ne înșele. Actul de credință presupune, prin urmare, ca stabilit însuși faptul revelației. Este evident că nu se poate crede unei persoane decât dacă mai întâi suntem siguri că acea persoană a vorbit.

5° Calitățile credinței. – Prin credință credem cu tărie toate adevărurile pe care Dumnezeu le-a revelat. Credința trebuie deci să fie: – a) tare. Certitudinea pe care o naște credința în mintea noastră exclude șovăirea și îndoiala: ea întrece orice altă certitudine produsă de mărturiile omenești, întrucât se sprijină pe cuvântul lui Dumnezeu, care merită o credință

absolută; – b) întreagă: trebuie să credem toate adevărurile revelate pe care Biserica le propune credinței noastre, fără a exclude vreunul singur; – c) luminată: trebuie să credem ceea ce trebuie și precum trebuie; – d) vie sau lucrătoare. „După cum trupul fără suflet este mort, tot astfel credința fără fapte este moartă", spune Epistola Sfântului Iacob (II, 26). Credința trebuie, așadar, să influențeze toate actele vieții noastre și să cârmuiască toată purtarea noastră: numai aceia care au convingeri puternice, adevăratul spirit al credinței, adică aceia care își conformează faptele credințelor lor, sunt în stare de lucruri mari.

(282) II. Analiza actului de credință. Dispozițiile cerute pentru dobândirea credinței.

1° Analiza actului de credință. – Credința presupune în noi un întreit concurs: concursul inteligenței, al voinței și al harului.

A. CONCURSUL INTELIGENȚEI. – Actul de credință, fiind un asentiment al minții la un adevăr revelat de Dumnezeu, urmează că este, înainte de toate, un act al inteligenței. Iar rolul spiritului față de actul de credință poate fi privit în două momente: înainte de actul de credință și în actul de credință. – a) Înainte de actul de credință. Motivul credinței fiind autoritatea mărturiei divine, trebuie deci,

pentru a crede, să ne asigurăm mai întâi că Dumnezeu a vorbit. Prin urmare, prima lucrare a inteligenței constă în a studia dovezile care demonstrează faptul revelației, adică motivele de a crede, sau motivele de credibilitate, care ne determină să credem în existența revelației. Apologeticei îi revine această lucrare prealabilă și a scoate la lumină, cu ajutorul rațiunii singure, motivele de credibilitate, dintre care principalele sunt: minunile și profețiile, „semne foarte sigure ale Revelației divine", și Biserica catolică, care, „prin admirabila ei răspândire, prin sfințenia ei eminentă… este ea însăși un mare și perpetuu motiv de credibilitate" (Conc. Vatican, const. de Fide, c. 3). – b) În actul de credință, mintea, determinată de motivele de a crede să admită că Dumnezeu a vorbit oamenilor și că cuvântul Său ne este transmis prin Biserică, aderă la obiectul credinței, din pricina veracității divine (motivul credinței): ea crede deci adevărurile revelate, nu pentru că i-ar apărea evidente în ele însele, ci pentru că, dobândind certitudinea că Dumnezeu le-a revelat, judecă că ele sunt vrednice de a fi crezute. Se vede deci că nu trebuie confundate motivele de a crede cu motivul credinței: cele dintâi sunt anterioare actului de credință, cel de-al doilea îl însoțește.

B. CONCURSUL VOINȚEI. – Actul de credință este liber. De credință, Conc. Vatican, sess. III, cap. III, can. 5. Chiar când inteligența a dobândit certitudinea că faptul revelației trebuie admis în chip rațional, actul de credință cere concursul voinței din două pricini: – a) pentru că omul poate să se

împotrivească harului care îl solicită; și – b) pentru că, pe de o parte, motivele de credibilitate, deși suficiente pentru a naște certitudinea, pot lăsa să subziste îndoiala într-un suflet rău dispus, iar, pe de altă parte, obiectul credinței este învăluit în mister. Pentru ca mintea să se plece, trebuie să vrei și să iubești adevărul, oricâtă ar fi obscuritatea conținutului său, și oricare ar fi împotrivirea dintre binele pe care îl prescrie și înclinațiile omului. Voința este, așadar, cerută pentru a determina inteligența la actul de credință, și putem conchide, cu Sfântul AUGUSTIN, că „omul nu poate crede fără să vrea", sau, cu PASCAL, că „voința este unul dintre principalele organe ale credinței".

C. CONCURSUL HARULUI. – Credința – virtute sau act – este supranaturală, adică cere concursul harului. De credință, Conc. Vatican.

Harul este necesar dintr-o întreită pricină: – a) pentru a lumina și a cârmui mintea noastră, ca să alunge erorile și prejudecățile care ar putea s-o împiedice să recunoască faptul Revelației și să adere la adevărurile pe care ea le cuprinde; căci, precum s-a spus mai sus, credința cere asentimentul nostru la adevăruri care, departe de a fi evidente, depășesc inteligența noastră; – b) pentru a curăți și a întări voința. Trebuie ca harul să încline inima să primească adevăruri care repugnă patimilor ei. Actul de credință, într-adevăr, nu este numai teoretic: adevărul religios cuprinde nu numai o doctrină, ci și o morală, adică o sumă de îndatoriri care cer sacrificii naturii omenești; – c) Harul este încă necesar, pentru că credința ne mută pe

tărâmul supranaturalului și, fără har, n-ar exista potrivire între ființa care cunoaște și obiectul cunoașterii sale. „Între adevărul întâi și mintea noastră nu este proporție. Sunt două lumi pe care le desparte o prăpastie, care vor rămâne în chip fatal, pe veci străine una de alta, dacă nu o putere infinită ar pune o punte care să le îngăduie a se întâlni. Credința este o energie supranaturală; ea nu poate deci să-și afle principiul în natură; iar dincolo și deasupra naturii nu este decât Dumnezeu, și Lui îi va datora existența." (P. JANVIER, Car. 1912, Conf. I: „Credința").

2° Dispoziții prealabile. – Credința este un dar prețios, de vreme ce mântuirea se face „prin har, prin mijlocirea credinței" (Efes., II, 8). Este, așadar, de cea mai mare însemnătate să știm cum o putem dobândi. Dispozițiile cerute sunt: – a) smerenia. Rațiunea trebuie să recunoască faptul că este neputincioasă a înțelege totul și a explica totul. Din nefericire, oamenii preferă prea adesea, cum spune Sfântul AUGUSTIN, adevărul lor adevărului; – b) mortificarea patimilor. Voința ajunge cu greutate la credință dacă nu este însoțită de o inimă curată; – c) rugăciunea. Credința este mai presus de toate lucrarea harului. Iar harul, deși dar gratuit al lui Dumnezeu, se dobândește prin rugăciune.

Când aceste trei condiții esențiale au fost împlinite, rațiunea este în stare să studieze motivele de credibilitate care stabilesc faptul revelației.

(283) III. Raporturile dintre credință și rațiune.

1° Erorile. – După cum am văzut prin analiza actului de credință, între credință și rațiune există raporturi strânse. Înainte de a le stabili într-un mod mai precis, după doctrina catolică, se cuvine să semnalăm principalele erori care s-au săvârșit în această privință.

A. Fideiștii (HUET, BAUTAIN), tradiționaliștii (DE BONALD, J. DE MAISTRE), voind să demonstreze necesitatea revelației, au crezut că se fac apologi ai credinței micșorând puterea rațiunii și susținând că aceasta din urmă este incapabilă să ajungă singură la cunoașterea adevărurilor morale și religioase.

B. Raționaliștii, mergând la cealaltă extremă, nu recunosc drept adevărat decât ceea ce poate fi demonstrat ca atare prin rațiune. Respingând a priori miracolul și tot ceea ce Cărțile Sfinte cuprind minunat, ei conchid la imposibilitatea și la neexistența revelației, judecând, pe de altă parte, că ea este inutilă și că rațiunea își este sieși de ajuns, fără ca noi să avem nevoie de a recurge la o altă sursă de cunoaștere.

C. Moderniștii (LOISY, Le Roy etc.) mărturisesc că credința s-a născut din sentimentul religios, de care omul ar avea ca o nevoie. Revelația este, după punctul lor de vedere, o intervenție a lui Dumnezeu în inima omenească: Dumnezeu

lucrează în noi, ne vorbește, satisface astfel nevoia și simțul nostru religios; însă trebuie notat că această intervenție este cu totul imanentă, adică se săvârșește în adâncul nostru și nu este cu putință a determina până la ce punct adevărul religios, astfel deșteptat în conștiința noastră, corespunde unei realități obiective.

În plus, credința și știința, dobândită prin raționament și experiență, au, după moderniști, obiecte cu totul diferite. Niciun conflict nu s-ar putea ridica deci între ele, dar cu condiția ca credința să fie supusă științei, să sufere controlul ei, ca evoluția ei să fie subordonată evoluției intelectuale și științifice și ca credința să nu contrazică niciodată concepția generală pe care știința și-o face despre univers. Astfel, pe de o parte, „libertate totală a științei față de credință; pe de alta, aservirea credinței față de știință" (vezi Sfântul Piu X, Enciclica Pascendi).

2° Doctrina catolică. –

A. Împotriva fideiștilor și a tradiționaliștilor, doctrina catolică afirmă că credința, departe de a înlocui rațiunea, o presupune. Înainte de actul de credință, rațiunea, spune Conciliul Vatican, „demonstrează temeliile credinței", adică existența lui Dumnezeu, atributele Sale (între altele, veracitatea Sa), posibilitatea și existența Revelației. După actul de credință, ea cercetează adevărurile revelate și le apără împotriva celor care le combat.

B. Împotriva raționaliștilor, doctrina catolică statornicește: – a) că rațiunea nu este singura izvorâre a cunoașterii omenești și că credința ne ridică la o ordine de știință alta decât aceea a rațiunii și mai înaltă; – b) că, tindând amândouă către adevăr pe căi diferite, ele nu sunt opuse una alteia. Credința nu este nicidecum dușmana științei; iar dacă uneori există între ele o contradicție aparentă, aceasta provine fie din greșeala unor teologi care merg prea departe și susțin că o concluzie este de credință când nu este, fie din greșeala oamenilor de știință care prezintă ipoteze contrare Sfintei Scripturi drept date sigure ale științei. Pe de altă parte, dacă credința propune minții noastre adevăruri pe care rațiunea nu le poate cuprinde, ea nu învață niciodată lucruri absurde și în contradicție cu ea.

C. Împotriva moderniștilor, doctrina catolică mărturisește că credința nu este un produs al experienței individuale și că Dumnezeu ne-a dat semne exterioare (minuni și profeții) care ne îngăduie să recunoaștem faptul revelației. Ea arată, în plus, că teza modernistă duce la cele mai grave consecințe. Făcând din credință rezultatul experienței individuale, moderniștii: – a) deschid calea către ateism, deoarece cei care nu simt nevoia și sentimentul religios nu ar putea fi condamnați pentru faptul că Dumnezeu nu se face simțit în ei; și – b) pun toate religiile pe același plan, întrucât toate religiile ne oferă asemenea experiențe.

Cât despre raporturile dintre credință și știință, tocmai am spus, cu privire la raționaliști, cum trebuie înțelese.

(284) IV. Necesitatea credinței. Adevărurile care trebuie crezute.

1° Necesitatea credinței. – Credința este un mijloc necesar pentru mântuire. Articol de credință, definit de Conciliul din Trento, care spune, sess. VI, cap. VIII, că credința este „temelia și rădăcina îndreptățirii". Se cuvine însă a deosebi între virtutea și actul de credință.

A. VIRTUTEA CREDINȚEI este necesară cu necesitate de mijloc. Într-adevăr, nimeni nu se poate mântui fără harul îndreptățirii. Or harul implică infuzarea virtuților credinței, nădejdii și caritații.

B. ACTUL DE CREDINȚĂ este de necesitate atât de mijloc, cât și de precept pentru adulți. Pe când credința habituală sau virtutea credinței, infuzată împreună cu harul îndreptățirii primit la Botez, este suficientă copiilor și celor care nu au avut niciodată uzul rațiunii, actul de credință este necesar adulților care au uzul rațiunii: aceasta reiese din numeroase texte ale Sfintei Scripturi, dintre care iată pe cele principale: „cel care nu crede, zice Domnul nostru, va fi osândit" (Marcu, XVI, 16). „Crede în Domnul Isus și te vei mântui" (Fapte, XVI, 31). „Omul este îndreptățit nu prin faptele Legii, ci prin credința în Cristos Isus" (Gal., II, 16). „Fără credință este cu neputință a plăcea lui Dumnezeu" (Evr., XI, 6). Odată statornicită

necesitatea actului de credință, rămâne să determinăm adevărurile care trebuie crezute.

2° Adevăruri care trebuie crezute. – Pentru a crede explicit un adevăr, trebuie să știm că el face parte dintre adevărurile revelate. Cum această cunoaștere variază după gradul de instrucție, urmează că obligația credinței explicite diferă atât după persoane, cât și după adevărurile de crezut. – a) Pentru necredincios, minimul cerut este să aibă credința explicită într-un Dumnezeu răsplătitor; trebuie, spune Sfântul PAUL, „să creadă că Dumnezeu există și că este răsplătitorul celor ce Îl caută" (Evr., XI, 6). – b) Cât despre credincios, pe lângă credința explicită într-un Dumnezeu răsplătitor și credința implicită în toate adevărurile revelate de Dumnezeu și învățate de Biserică, el trebuie să creadă în cele trei mistere ale Sfintei Treimi, ale Întrupării și ale Răscumpărării: acesta este minimul cerut, deci absolut necesar mântuirii. Pe lângă acest minim, orice creștin, aflat în condițiile obișnuite ale vieții, este ținut, cu necesitate de precept, să cunoască, cel puțin după substanță: – 1) Simbolul Apostolilor, – 2) principalele porunci ale Decalogului, – 3) Rugăciunea Domnească, – 4) sacramentele necesare tuturor: Botezul, Pocăința și Euharistia.

(285) V. Îndatoririle care decurg din credință.

A. Există un precept divin de a face acte lăuntrice de credință: – a) la vârsta rațiunii, – b) în ispitele împotriva adevărurilor

religioase ori după păcatele împotriva credinței, – c) când primim vreun sacrament, – d) uneori în cursul anului și mai ales în primejdie de moarte.

A face un act lăuntric de credință nu înseamnă că este necesar să se recite o formulă specială: recitarea Crezului, a Rugăciunii Domnești, a oricărei rugăciuni constituie tot atâtea acte de credință.

B. Există și obligația de a face uneori acte exterioare de credință. Această obligație decurge din cuvintele Domnului nostru: „Cel ce Mă va mărturisi înaintea oamenilor, și Eu îl voi mărturisi înaintea Tatălui Meu, Care este în ceruri; iar cel ce Mă va tăgădui înaintea oamenilor, și Eu îl voi tăgădui înaintea Tatălui Meu, Care este în ceruri" (Mat., X, 32, 33). Preceptul este deci deopotrivă afirmativ și negativ.

a) Întrucât este afirmativ, preceptul ne obligă să ne mărturisim public credința: 1) când lucrul ne este prescris printr-o poruncă, precum asistența la Sfânta Liturghie și împlinirea datoriei pascale; 2) când tăcerea și abținerea ar echivala cu tăgăduirea.

b) Întrucât este negativ, el ne oprește de a ne tăgădui credința, chiar în primejdie de moarte. Totuși, nu înseamnă a-ți lepăda credința faptul de a te ascunde ori de a fugi de prigoană, afară numai dacă fuga ar fi privită drept apostazie și ar pricinui, prin aceasta, un grav scandal.

Este oprit a lua parte la riturile unui cult schismatic; de pildă, a primi binecuvântarea nupțială de la un ministru protestant. Participarea la ceremoniile unei religii schismatice – la înmormântări, la cununii ori la orice altă slujbă – nu este îngăduită decât pentru motive de convenienţe sociale, ori în cazul în care prezența este pur materială, fără nicio participare și fără primejdie de scandal. Cu atât mai mult nu se cuvine a asista la o înmormântare civilă cu caracter antireligios, cu excepția angajaților serviciilor funerare și a rudelor apropiate care nu se pot abține.

(286) VI. Păcatele împotriva credinței. Gravitatea lor.

1° Păcate. – Se poate păcătui împotriva credinței: prin omisiune și prin faptă.

A) Se păcătuiește prin OMISIUNE: – a) prin indiferentism, când nu ne dăm osteneala să studiem adevărurile ce trebuie știute, când socotim că toate religiile sunt deopotrivă bune sau, mai bine, deopotrivă false și că, prin urmare, este indiferent să practicăm mai curând una decât alta; sau – b) prin respect omenesc, când ne temem să arătăm credința noastră. „Cel ce se va rușina de Mine, zice Domnul nostru, și Mă va tăgădui înaintea oamenilor, și Eu îl voi tăgădui înaintea Tatălui Meu, Care este în ceruri" (Mat., X, 33; Luca, IX, 26).

B. Se păcătuiește prin FAPTĂ: – a) prin erezie, când se mărturisește o doctrină despre care se știe că este eretică. Dacă ereticul nu este conștient de eroarea sa, vina lui este numai materială. Protestanții, iudeii, mahomedanii, păgânii care își practică cu sinceritate religia sunt eretici fără să știe – eretici material, dar nu formal – și pot aparține sufletului Bisericii (Fasc. I, Nr. 130); – b) prin apostazie, care este tăgăduirea totală a credinței creștine primite la Botez. Apostatul se deosebește de eretic prin aceea că respinge totul, pe când ereticul nu tăgăduiește decât unul sau mai multe articole de credință. Liber-cugetătorii, ateii, pozitivștii, materialștii, raționaliștii, care au lepădat credința Botezului lor, trebuie numărați între apostați.

Între cei mai primejdioși adversari ai Religiei se cuvine a semnala pe francmasoni, care își propun ca scop să nimicească credința catolică. Pentru a atinge acest scop, ei opun filantropia carității, se declară apărătorii muncitorilor, când nu sunt decât exploatatorii lor, și voiesc să înlocuiască toate școlile creștine cu școli neutre, care nu se îngrijesc de religie ori o combat.

Se mai păcătuiește împotriva credinței: – c) când se îndoiește în mod voit. Dificultățile ce se iveșc minții în căutarea adevărului nu trebuie confundate cu îndoiala voită; – d) când cineva se expune, prin tovărășii rele și prin citirea cărților nelegiuite, să-și piardă ori să-și slăbească credința; – e) cu atât mai mult, când își etalează îndoielile în cărți, reviste, ziare ori conferințe publice.

2° Gravitatea păcatelor împotriva credinței. – Păcatele împotriva credinței sunt grave prin însăși natura lor; însă se înțelege de la sine că gravitatea lor depinde de gravitatea materiei. Trebuie socotite drept materii grave nu numai apostazia, care leapădă credința creștină fie prin cuvinte formale, fie prin fapte echivalente, și erezia, care tăgăduiește una ori mai multe dogme, ci chiar faptul de a susține o opinie cenzurată de Biserică drept apropiată de erezie ori suspectă de erezie, ori eronată, ori pur și simplu temerară.

Concluzie practică.

1. A mulțumi lui Dumnezeu că ne-a făcut darul marelui binefaceri a credinței.
2. A întări credința în noi prin rugăciune, prin studiul religiei, prin citirea Sfintei Scripturi.
3. A nu citi niciodată cărțile care o combat.
4. A ne arăta credința prin practicarea faptelor bune, prin milostenie și faptele milei, a o proclama înaintea vrăjmașilor noștri și a o răspândi la cei care nu o au.

LECTURI.

1. Credința lui Avraam (Facere, XXII). 2. Credința Sutașului (Mat., VIII), a Cananeencei (Mat., XV). 3. Orbul vindecat de Domnul nostru își proclamă credința în ciuda mâniei preoților iudei (Ioan, IX, 1–39). 4. Volney, necredincios vestit, aflându-se într-o zi la bordul unei corăbii, în timpul unei furtuni cumplite, se apucă să se roage. – Mare mirare a călătorilor. – La sfârșit, unul dintre ei se apropie de el și își îngăduie să-și exprime surprinderea: „Prietenul meu, răspunse nelegiuitul, omul este necredincios în cabinetul său de lucru, dar nu într-un naufragiu."

CHESTIONAR.

I. 1. Ce este credința? 2. Care este natura credinței? 3. În ce chip este credința o virtute supranaturală? 4. Care este obiectul credinței? 5. Ce deosebire este între credința divină și credința catolică? 6. Care sunt condițiile cerute pentru ca un adevăr să fie de credință divină? 7. Ce trebuie pentru ca un adevăr să fie de credință catolică? 8. Care este obiectul credinței ecleziastice? 9. Ce concluzii puteți trage cu privire la credința divină și la credința catolică? 10. Care este motivul credinței? 11. Care sunt calitățile credinței?

II. 1. Care este întreitul concurs pe care îl presupune actul de credință? 2. Ce parte joacă inteligența, voința și harul în actul de credință? 3. Care sunt dispozițiile cerute pentru a dobândi harul credinței?

III. 1. Cum înțeleg fideiștii și tradiționaliștii raporturile dintre credință și rațiune? 2. Care este eroarea raționaliștilor? 3. Care este aceea a moderniștilor? 4. Ce răspunde doctrina catolică fideiștilor și tradiționaliștilor? 5. Ce răspunde ea raționaliștilor? 6. Și moderniștilor?

IV. 1. Este credința absolut necesară mântuirii? 2. Este virtutea credinței absolut necesară? 3. Care este necesitatea actului de credință? 4. Pentru cine este el necesar mântuirii? 5. Sunt adevărurile ce trebuie crezute aceleași pentru toți? 6. Care este minimul cerut necredinciosului? și credinciosului?

V. 1. Care sunt îndatoririle ce ne sunt impuse de credință? 2. Este oare obligație de a face acte lăuntrice și exterioare de credință? 3. Cum trebuie înțeles preceptul de a face acte exterioare de credință?

VI. 1. Cum se păcătuiește împotriva credinței? 2. Cum se păcătuiește prin omisiune? 3. Cum se păcătuiește prin faptă? 4. Ce este erezia? 5. Ce este apostazia? 6. Care sunt adversarii cei mai primejdioși ai Credinței creștine? 7. Ce mijloace întrebuințează ei pentru a combate Religia? 8. Care este gravitatea păcatelor împotriva credinței?

TEME SCRISE.

1. Mărturia lui Dumnezeu, pe care credința ne face s-o primim, oferă ea mai multe garanții de certitudine decât mărturia omenească? 2. În ce chip putem crede toate adevărurile revelate fără a le cunoaște măcar? 3. Dacă Dumnezeu ar vorbi fiecăruia dintre noi, ar mai fi oare vreun merit a crede? 4. Se poate uneori deghiza cineva ca să fugă de prigoană și de moarte? 5. Se poate uneori și să-și tăgăduiască credința?

Lecția a XVI-a
Nădejdea

(287) Termeni.

Nădejdea, a) În sensul ei general, nădejdea este așteptarea unui bine pe care îl dorim. – b) În sens restrâns, și precum este întrebuințat în această lecție, acest cuvânt desemnează a doua virtute teologală (vezi Nr. 288). Ca virtute teologală, ea este adesea numită: nădejdea creștină, spre a o deosebi de nădejdea pământească, care este o dispoziție a sufletului și nu o virtute.

Notă. – Nădejdea, care ține un loc mare în Sfânta Scriptură, este comună Legii vechi și Legii noi. Dar se cuvine a nota că, în Vechiul Testament, iudeii leagă mult mai multă însemnătate de bunurile vremelnice decât de fericirea veșnică; totuși, întrucât bunurile vremelnice erau făgăduite de Dumnezeu și slujeau drept sprijin Legii mozaice, a le nădăjdui era un act religios. În Noul Testament, bunurile vremelnice pălesc înaintea bunurilor duhovnicești: „Căutați împărăția lui

Dumnezeu și toate celelalte vi se vor da pe deasupra" (Luca, XII, 31).

Deznădejde. A deznădăjdui înseamnă a pierde orice încredere în bunătatea lui Dumnezeu și a crede că mântuirea este de acum cu neputință.

Prezumție. Părere prea avantajoasă pe care o are cineva despre sine însuși și, prin urmare, încredere exagerată în propriile sale puteri.

DEZVOLTARE

(288) I. Nădejdea. Natură. Obiect. Motiv. Calități.

1° Definiție. – Nădejdea creștină este o virtute supranaturală prin care avem încrederea tare de a dobândi fericirea veșnică și mijloacele de a ajunge la ea; încredere întemeiată pe puterea, pe bunătatea și pe credincioșia lui Dumnezeu față de făgăduințele Sale. Să studiem, după această definiție, natura, obiectul, motivul și calitățile nădejdii.

2° Natura nădejdii. – Nădejdea este o virtute supranaturală. Ea este: – a) o virtute, adică o dispoziție a sufletului care ne

îndeamnă să facem acte de nădejde, în ciuda piedicilor pe care le întâlnim: ca orice virtute, ea implică efortul. Fără îndoială, nădejdea este o nevoie firească a inimii omului; totuși nu este mai puțin adevărat că nădejdea creștină nu este fără greutate, căci fericirea pe care o urmărește este adesea în opoziție cu plăcerile acestei lumi și, pentru a câștiga bucuriile cerului, trebuie mai întâi să le jertfim pe cele de aici de jos; – b) virtute supranaturală. Ca și credința, nădejdea este supranaturală: – 1. prin principiul ei (harul); – 2. prin obiectul ei (cerul); și – 3. prin motivul ei (atributele lui Dumnezeu).

Ca virtute teologală și astfel cum tocmai a fost definită, ea se numește nădejde habituală. Când se traduce prin acte, este nădejdea actuală.

3° Obiectul nădejdii. – Nădejdea ne dă încrederea tare de a dobândi fericirea veșnică și mijloacele de a ajunge la ea. Astfel, obiectul nădejdii este îndoit.

A. Obiectul principal este posedarea lui Dumnezeu în fericirea Cerului. Obiectul nădejdii este, așadar, incomparabil. Omul nu poate gusta aici jos decât bucurii neîmplinite: bogățiile, ambiția, onorurile și chiar plăcerile mai curate (ale minții și ale prieteniei) sunt neputincioase a satisface dorințele nesățioase ale inimii sale. Numai Dumnezeu poate da fericirea deplină după care el suspină.

B. Al doilea obiect al nădejdii creștine este harul. „Slava este ținta; harul este mijlocul. Așteptăm de la Dumnezeu cununa;

așteptăm de la El și ajutorul care ne-o va face să o merităm: ajutor trecător al harului actual; ajutor statornic al harului habitual, care pune în noi un principiu superior de lucrare, o izvorâre țâșnitoare de virtuți și de merite."

Pot fi și bunurile vremelnice obiect al nădejdii creștine? Ele nu sunt, propriu-zis, domeniul propriu al nădejdii; dar pot fi mijloace indirecte de a lucra la mântuirea noastră. Avem deci dreptul să le cerem și le cerem toți, într-o anumită măsură, prin aceste cuvinte ale Rugăciunii Domnești: „Pâinea noastră cea de toate zilele dă-ne-o nouă astăzi." Ele trebuie însă să vină numai pe planul al doilea și să fie subordonate bunăvoinței lui Dumnezeu.

4° Motiv. – Motivul nădejdii se află în trei atribute ale lui Dumnezeu: puterea Sa, bunătatea Sa și credincioșia Sa. – a) Puterea Sa. Nu poate fi darnic decât cel ce este bogat. Pentru a deschide omului o perspectivă atât de minunată precum fericirea cerului, trebuie atotputernicia unui Dumnezeu. – b) Bunătatea Sa. Bogăția este o condiție a dărniciei, dar nu este de ajuns; trebuie adăugată bunătatea. „Este propriu binelui să iubească a se revărsa, zice Sfântul Dionisie: Bonum est sui diffusivum." Iată de ce Dumnezeu și-a arătat puterea în cele două lucrări ale Creației și ale Răscumpărării și iată de ce ne-a ridicat la ordinea supranaturală prin har și ne-a predestinat la slava veșnică. – c) Credincioșia lui Dumnezeu. Bunurile pe care Dumnezeu ni le-a făgăduit, Fiul lui Dumnezeu făcut om ni le-a meritat prin Răscumpărare. Dreptatea lui Dumnezeu este angajată să-și țină făgăduințele, din moment ce noi

aducem cooperarea care ni se cere: „Siliți-vă, zice Sfântul Petru, să faceți temeinică alegerea și chemarea voastră prin faptele bune" (II Petru, 1, 10). Dacă, călăuziți de credință, săvârșim binele, vom avea dreptul să zicem, cu Sfântul Paul: „M-am luptat lupta cea bună, mi-am săvârșit alergarea, am păzit credința; de acum nu-mi mai rămâne decât să primesc cununa dreptății pe care mi-o va da în ziua aceea Domnul, Dreptul Judecător" (II Tim., IV, 7, 8), „viața veșnică, făgăduită încă din vremuri foarte vechi de Dumnezeu, Care nu minte" (Tit, I, 2).

5° Calități. – Prin nădejde avem încrederea tare de a dobândi fericirea veșnică și mijloacele de a ajunge la ea. Nădejdea noastră trebuie deci să fie: – a) tare, adică sigură în ceea ce privește pe Dumnezeu, Care nu poate să-și calce făgăduințele, și totuși – b) amestecată cu frică în ceea ce ne privește pe noi, căci nu suntem siguri că vom stărui în bine și că vom muri în stare de har.

(289) II. Necesitatea nădejdii.

1° Virtutea infuză a nădejdii este necesară în același chip ca și credința (vezi Nr. 284).

2° Actul de nădejde este de necesitate atât de mijloc, cât și de precept pentru adulți. „Trebuie să creadă, zice Sfântul Paul, că

Dumnezeu există și că îi răsplătește pe cei ce Îl caută" (Evr., XI, 6).

Când există preceptul de a face acte de nădejde? Sunt două momente în care datoria se impune cu siguranță: – a) la deșteptarea rațiunii noastre și – b) la ceasul morții. În afara acestor două epoci, ea ne obligă încă: – c) în ispitele împotriva acestei virtuți, – d) în mijlocul încercărilor și nenorocirilor vieții și – e) uneori în cursul anului.

De altfel, orice rugăciune cuprinde un act implicit de nădejde. Ne rugăm pentru că avem încrederea de a dobândi; facem deci, în realitate, atâtea acte de nădejde câte rugăciuni înălțăm Domnului.

3° Obiecțiile adversarilor. – Necesitatea nădejdii creștine a fost contestată de două categorii de adversari: quietiștii, pe de o parte, ateii și raționaliștii, pe de alta.

A. QUIETIȘTII (MOLINOS, d-na GUYON, FÉNELON, „Maximele sfinților"), socotind că Dumnezeu trebuie iubit pentru El însuși, au pretins că iubirea de Dumnezeu, curată și dezinteresată, era singurul mod de a ne face vrednici de Binele Suveran.

Răspuns. – Această doctrină a fost condamnată de INOCENȚIU al XII-lea, în 1699. Nu trebuie însă să se conchidă de aici că actul de iubire curată, prin care un suflet foarte înaintat pe calea desăvârșirii uită propriul său interes ca

să se dea cu totul lui Dumnezeu, ar fi oprit. Ceea ce a fost condamnat în quietism este a cere iubirea curată în stare habituală și permanentă și a respinge ca rău orice act de nădejde.

B. ATEII din toate veacurile, care nu cred într-o fericire viitoare, nu-și pot pune în ea nădejdea. RAȚIONALIȘTII moderni (școala lui KANT, școala evoluționistă) nu se mulțumesc să respingă nădejdea; ei acuză morala religioasă că ar fi o morală utilitară și îi reproșează că înjosește virtutea prin momeala răsplății (vezi Nr. 158).

Răspuns. – Aceste reproșuri nedrepte provin dintr-o îndoită ignoranță: a) Ignoranța doctrinei creștine. Moraliștii catolici nu învață nicidecum că virtutea trebuie practicată numai în vederea răsplății. Ei recunosc, dimpotrivă, că binele este bine, independent de consecințele bune sau rele pe care le aduce, și că, cu cât iubirea pe care o purtăm lui Dumnezeu este mai dezinteresată, cu atât este mai desăvârșită. Pe de altă parte, cum s-ar putea pretinde că iubirea de sine, care intră în nădejde, ar fi o iubire nelegitimă, când ea nu constă decât în a voi pentru noi înșine ceea ce Dumnezeu voiește pentru noi? – b) Ignoranța naturii omenești. Omul este născut pentru fericire; are o dorință imensă pe care nicio bucurie pământească nu o poate sătura și care renaște necontenit, în ciuda tuturor dezamăgirilor vieții. Ar fi pus Dumnezeu în noi această sete de fericire ca să ne înșele pe veci? A pretinde aceasta ar fi o blasfemie. Nădejdea este deci în inima noastră pentru că Dumnezeu a voit s-o pună acolo și, de altfel, ea este

unul dintre cele mai sigure principii de acțiune. Arătându-ne în depărtare un bine infinit, ea ne ajută să luptăm; ne ridică dacă suntem biruiți pentru o vreme; pune în sufletele noastre răbdarea și ne păstrează încrederea în mijlocul nereușitelor și al încercărilor.

(290) III. Păcatele împotriva nădejdii. Gravitatea lor.

1° Păcate. – Se poate păcătui împotriva nădejdii în două chipuri: prin deznădejde, sau lipsă de nădejde, și prin prezumție, sau exces de nădejde.

A. DEZNĂDEJDEA este pierderea deplină a nădejdii. Este deznădejde când se socotește mântuirea cu neputință: – a) fie pentru că omul se încrede prea puțin în puterile sale. Lipsa de credință sau de încredere în Dumnezeu, lenea duhovnicească, alipirea excesivă de bunurile și de plăcerile pământului duc adesea la îndoială despre sine, la renunțarea la efort și la împietrirea în obiceiurile rele; – b) fie pentru că omul se judecă prea vinovat și nu mai socotește pe mila dumnezeiască pentru a dobândi iertarea greșelilor sale: acesta este păcatul lui Cain (Fac., IV, 13) și al lui Iuda (Mat., XXVII, 3, 5).

Totuși, nu trebuie să se confunde deznădejdea propriu-zisă: – 1) cu descurajarea trecătoare, care însoțește marile încercări și marile dureri: acestea pot fi, dimpotrivă, prilejuri de merit,

când se prinde repede curaj și se binecuvântează mâna lui Dumnezeu care lovește; – 2) nici cu frica excesivă de pedepsele iadului, cu condiția să nu se piardă încrederea în bunătatea lui Dumnezeu.

De deznădejde se poate lega indiferența, care nu se îngrijește de lucrurile religiei și, prin urmare, păcătuiește prin lipsă deopotrivă împotriva nădejdii și împotriva credinței.

B. PREZUMȚIA este exagerarea nădejdii în chestiunea mântuirii. Este prezumție când se socotește mântuirea drept sigură: – a) fie pentru că omul se încrede prea mult în propriile sale puteri, precum Sfântul Petru în ceasul Patimii. Omul prezumțios uită vechiul adagiu: „Cine voiește scopul, voiește mijloacele." Plin de o încredere exagerată în sine, încredințat că va putea să reziste ispitelor și să facă binele fără ajutorul harului, el neglijează mijloacele rânduite de Dumnezeu pentru a-l dobândi, adică rugăciunea și sacramentele; – b) fie pentru că omul se bizuie prea mult pe mila dumnezeiască, după ce s-a făcut vinovat de greșeli grave, continuă să se lase în voia patimilor și amână mereu să se convertească, sub pretextul înșelător că Dumnezeu este prea bun ca să ne osândească.

2° Gravitate. – Păcatele împotriva nădejdii sunt grave în sine și în urmările lor. Cel ce se crede lepădat aduce o gravă jignire lui Dumnezeu, deoarece se îndoiește de bunătatea și de mila Sa; iar, părăsindu-se deznădejdii, el deschide ușa tuturor căderilor morale, ba chiar sinuciderii (de pildă: Iuda). La

rândul său, cel prezumțios, invocând mila lui Dumnezeu pentru a face răul și a stărui în el, vatămă dreptatea dumnezeiască și uită, spre nenorocirea sa, că la cer nu se intră decât pe calea strâmtă (Mat., VII, 13).

Concluzie practică.

1. Nădejdea trebuie să fie pentru noi, în ispitele și suferințele vieții, ancora de care ne ținem cu tărie ca să nu fim duși în derivă.
2. Sunt două drumuri pe care nu trebuie să umblăm sau, dacă se voiește, două stânci de evitat: deznădejdea și prezumția. Trebuie să avem în Dumnezeu o foarte mare încredere, dar nu până la a fi temerari și a crede că ajungem la un țel fără a lua calea care duce la el.

LECTURI.

1. Încrederea Iuditei (Iudita, XXIII), a fiului risipitor (Luca, XV), a tâlharului celui bun (Luca, XXIII). 2. Deznădejdea lui Iuda (Mat., XXVII). 3. Prezumția Sfântului Petru (Mat., XXVI, 33).

CHESTIONAR.

I. 1. Ce este nădejdea? 2. Care este natura nădejdii creștine? 3. Cum poate ea fi o virtute? 4. În ce chip este ea o virtute supranaturală? 5. Care este obiectul principal al nădejdii? 6. Care este obiectul ei secundar? 7. Sunt bunurile vremelnice obiect al nădejdii? 8. Care este motivul nădejdii? 9. Care sunt calitățile nădejdii?

II. 1. Este virtutea nădejdii necesară? 2. Când sunt adulții obligați să facă acte de nădejde? 3. Care sunt adversarii nădejdii creștine? 4. Ce trebuie înțeles prin iubirea curată a quietiștilor? 5. În ce constă falsitatea acestei doctrine? 6. Ce reproș aduc raționaliștii moderni moralei creștine, cu privire la nădejde? 7. Ce li se poate răspunde?

III. 1. Cum se păcătuiește împotriva nădejdii? 2. Ce este deznădejdea? 3. Când este deznădejde? 4. Ce este indiferența? 5. Ce este prezumția? 6. Când este prezumție? 7. Care este gravitatea păcatelor împotriva nădejdii?

TEME SCRISE.

1. Spuneți cum nădejdea ne este foarte folositoare pentru a duce o viață creștină. 2. Ce formulă trebuie recitată pentru a

face un act de nădejde? 3. Care este păcatul cel mai grav împotriva nădejdii?

LECȚIA A XVII-A
CARITATEA

(291) Termeni.

Caritate (din latinescul „caritas", „carus", scump). – a) Etimologic, acest cuvânt înseamnă iubirea inspirată de o mare prețuire față de obiectul iubit. – b) În această lecție, el desemnează a treia virtute teologală. – c) Cuvântul caritate este adesea luat și ca sinonim al milosteniei. A cere caritate = a cere milostenie.

Aproapele. În raport cu fiecare individ, aproapele este ansamblul tuturor celorlalți oameni.

DEZVOLTARE

(292) I. Caritatea. Natură. Obiect. Motiv.

1° Definiție. – Caritatea este o virtute supranaturală, prin care Îl iubim pe Dumnezeu pentru El însuși mai presus de toate, iar pe aproapele ca pe noi înșine, pentru iubirea lui Dumnezeu. Această definiție ne arată natura, obiectul și motivul caritații.

2° Natură. – Caritatea este o virtute supranaturală. Ea este supranaturală: – a) prin principiul ei (harul), – b) prin obiectul ei (Dumnezeu și aproapele, în măsura în care este lucrare a lui Dumnezeu), și – c) prin motivul ei (bunătatea lui Dumnezeu).

Ca virtute teologală și astfel cum tocmai a fost definită, caritatea se numește habituală; când se traduce prin acte, este caritatea actuală.

3° Obiect. – Caritatea are un îndoit obiect: – a) Obiectul principal este Dumnezeu, iubit pentru El însuși. – b) Obiectul secundar este aproapele, iubit pentru iubirea lui Dumnezeu. Iar prin aproapele trebuie înțeleasă orice făptură capabilă să-L iubească pe Dumnezeu, deci noi înșine și semenii noștri; ceea

ce îi exclude pe osândiți, dar nu și pe necredincioși, care se pot converti.

Cele două obiecte ale caritații sunt atât de strâns legate între ele, încât nu se poate iubi pe Dumnezeu fără a iubi pe aproapele, după cuvântul Sfântului Ioan: „Dacă cineva zice: «Îl iubesc pe Dumnezeu», iar pe fratele său îl urăște, mincinos este; căci cel ce nu iubește pe fratele său pe care îl vede, cum poate iubi pe Dumnezeu pe care nu-L vede? Și această poruncă o avem de la El: «Cel ce iubește pe Dumnezeu să iubească și pe fratele său»" (I Ioan, IV, 20, 21).

4° Motiv. – a) Motivul care ne determină să-L iubim pe Dumnezeu este desăvârșirea Sa infinită, privită în general, și atributele Sale, mai ales bunătatea Sa, privite în particular. – b) Motivul care ne îndeamnă să iubim pe aproapele este că el este o făptură a lui Dumnezeu, în care se află ca o reflexie a desăvârșirilor dumnezeiești. Vom reveni, de altfel, asupra acestor motive, tratând despre cele două obiecte ale caritații (Nr. 293 și 298).

ARTICOLUL ÎNTÂI. – ÎNTÂIUL OBIECT AL CARITĂȚII

(293) II. Iubirea de Dumnezeu. Caritate desăvârșită și caritate nedesăvârșită.

Feluritele motive de a-L iubi pe Dumnezeu. – Îl putem iubi pe Dumnezeu în două chipuri și pentru două motive deosebite. – 1. Fie Îl iubim pentru El însuși, neprivind decât desăvârșirile Sale și, îndeosebi, bunătatea și milostivirea Sa infinită: acesta este singurul adevărat amor, numit caritate desăvârșită. – 2. Fie Îl iubim pentru că este nesfârșit de bun pentru noi, pentru că ne-a copleșit cu binefacerile Sale și pentru că nădăjduim să dobândim de la El fericirea cerului. Această iubire nedesăvârșită nu este adevărata caritate; cel mult i se poate da numele de caritate nedesăvârșită.

1° Caritatea desăvârșită. – Caritatea desăvârșită cuprinde două simțăminte: bunăvoința și prietenia.

A. BUNĂVOINȚA. – Bunăvoința este o dispoziție a sufletului care ne îndeamnă să privim nu binele nostru propriu, ci pe acela al obiectului iubit. Acest simțământ de bunăvoință, curat și dezinteresat, face ca noi să-L iubim pe Dumnezeu cu adevărat, să avem caritatea desăvârșită.

Bunăvoința se arată în trei chipuri: – a) prin bucuria pe care o simțim de fericirea ființei iubite. A iubi pe cineva înseamnă a împărtăși fericirea lui; astfel, aleșii sunt mai fericiți de slava lui Dumnezeu decât de propria lor fericire; – b) prin dorința de a

spori fericirea și desăvârșirile obiectului iubit; și – c) prin râvna în slujirea lui. Nu este, într-adevăr, destul să ne bucurăm de fericirea celui pe care îl iubim, nici măcar să-i dorim încă și mai multă fericire și mai multe desăvârșiri. Iubirea se arată mai bine prin fapte decât prin simțăminte și cuvinte. Râvna îndeamnă a lucra în chip efectiv la această fericire. Este adevărat că desăvârșirile lui Dumnezeu, fiind infinite, nu sunt susceptibile de creștere. Dar există slava extrinsecă a lui Dumnezeu, aceea care Îi vine de la făpturile Sale și mai cu seamă de la om. Prin caritate, îndepărtăm tot ceea ce îi stă împotrivă și ne silim să o sporim atât în noi, cât și în alții. Râvna pentru slava lui Dumnezeu naște încă două simțăminte: – 1. frica de a-L ofensa și – 2. întristarea pe care o simțim pentru greșelile noastre și ale aproapelui.

B. PRIETENIA. – Nu orice iubire de bunăvoință este prietenie: putem iubi fără a fi iubiți înapoi. Prietenia presupune reciprocitate și împărtășire de bunuri. Or, în caritate aflăm aceste dulci elemente: – a) iubirea este mutuală. Nu zice oare Domnul nostru: „Dacă Mă iubește cineva, Tatăl Meu îl va iubi și vom veni la el și vom face la el locuință" (Ioan, XIV, 23). – b) Există, de asemenea, într-o anumită măsură, împărtășire de bunuri. Din partea lui Dumnezeu, lucrul este vădit. Am primit totul de la El: viața naturală și viața supranaturală. Din partea noastră, putem, precum s-a spus mai sus, să lucrăm la slava extrinsecă a lui Dumnezeu.

2° Caritatea nedesăvârșită. – Iubirea care constă în a căuta în obiectul iubit ceea ce ne este plăcut sau folositor, care pune pe

primul plan interesul nostru personal, nu este, în realitate, decât iubire de sine: această iubire egoistă și interesată, numită de teologi „iubire de poftă sau de concupiscență", nu este iubirea adevărată, căci Dumnezeu voiește să fie iubit pentru El însuși; ea nu este decât un început al iubirii de Dumnezeu. Totuși, această specie de caritate, deși nedesăvârșită, nu trebuie osândită ca rea, căci nu trebuie uitat că firea noastră este astfel încât ține în chip irezistibil la fericire și este neputincioasă a se dezinteresa de ea multă vreme: nu trebuie a cere de la om mai mult decât poate da. În plus, simțămintele de recunoștință și de nădejde, pe care le naște în noi vederea binefacerilor pe care le-am primit sau pe care nădăjduim să le primim din partea lui Dumnezeu, ne pot sluji ca îndreptare către caritatea desăvârșită și ne pot aduce să privim bunătatea lui Dumnezeu în sine, și nu numai în raport cu noi.

Caritatea despre care vom vorbi este caritatea desăvârșită: numai ea este o virtute teologală.

(294) III. Calități. Semne. Excelența carității.

1° Calități. – „Prin caritate Îl iubim pe Dumnezeu pentru El însuși mai presus de toate", s-a spus în definiție.
Iubirea noastră de Dumnezeu trebuie deci să fie suverană, efectivă și progresivă. –

a) suverană. Iubirea de Dumnezeu poate fi privită în chip absolut și în chip relativ. Dacă o privim în chip absolut, niciun grad nu este prescris în Sfânta Scriptură, afară de acela care exclude păcatul de moarte. Dacă o privim în chip relativ, adică dacă o punem în paralel cu celelalte afecțiuni ale noastre, ea trebuie să fie pe primul loc. „Cel ce iubește pe tatăl său sau pe mama sa mai mult decât pe Mine, zice Domnul nostru, nu este vrednic de Mine" (Mat., X, 37). Dacă, prin urmare, această iubire intră în conflict cu un alt bine, ea trebuie să aibă întâietate: trebuie să jertfim totul mai degrabă decât s-o pierdem. Dar se înțelege de la sine că ea poate coexista cu iubirea simțită față de făpturi: aceasta din urmă nu este oprită decât dacă este de natură să ne răpească prietenia lui Dumnezeu.

b) Iubirea de Dumnezeu trebuie să fie efectivă, adică să se arate prin fapte mult mai mult decât prin cuvinte.

c) Iubirea de Dumnezeu trebuie să fie progresivă. Se cuvine a nu ne mulțumi cu un minim și a urca treptat până la desăvârșire. În această urcare către Dumnezeu se deosebesc trei trepte: caritatea începătorilor, caritatea celor ce înaintează și caritatea celor desăvârșiți (vezi Nr. 310, 2°).

2° Semne. – Din cele de mai sus este ușor a deduce semnele caritații. Știm că Îl iubim pe Dumnezeu: – a) când păzim poruncile Sale și ale Bisericii, „căci a iubi pe Dumnezeu înseamnă a păzi poruncile Lui" (I Ioan, V, 3). „Dacă Mă iubiți, păziți poruncile Mele" (Ioan, XIV, 15); – b) când suntem gata

să pierdem totul mai degrabă decât să-L ofensăm de moarte, după cuvântul Apostolului: „Cine ne va despărți de iubirea lui Cristos? Oare necazul sau strâmtorarea, sau prigoana, sau foamea, sau golătatea, sau primejdia, sau sabia?" (Rom., VIII, 35); – c) când lucrăm întotdeauna cu scopul de a-I plăcea.

3° Excelență. – 1. Privită în sine, caritatea este temelia tuturor virtuților: ea le stârnește și le face supranaturale; de aceea Sfântul Paul a putut zice despre ea că este „plinirea legii" (Rom., XIII, 10). – 2. Dacă o comparăm cu celelalte două virtuți teologale, ea este „cea mai mare dintre cele trei", căci numai ea „nu va trece niciodată" (I Cor., XIII, 8, 13). În cer, credința este, într-adevăr, înlocuită de vederea lui Dumnezeu, iar nădejdea de posedarea Binelui Suveran; dimpotrivă, iubirea de Dumnezeu își va avea acolo numai deplina ei înflorire. – 3. Dacă o privim în efectele ei, caritatea desăvârșită are puterea de a ierta păcatele de moarte prin ea însăși și în afara sacramentului pocăinței, deși acesta rămâne totdeauna cerut în împrejurările obișnuite (Nr. 295 și 401, Fasc. III).

(295) IV. Necesitatea caritații.

Trebuie a deosebi, ca la credință și la nădejde, între virtute și actul de caritate.

1° Virtutea caritații, sau caritatea habituală, este necesară cu necesitate de mijloc copiilor și adulților. Mântuirea nu este,

într-adevăr, cu putință decât prin harul sfințitor. Or harul sfințitor implică totdeauna infuzarea celor trei virtuți teologale.

2° Actul de caritate, sau caritatea actuală, este necesar adulților cu necesitate de precept. Porunca de a-L iubi pe Dumnezeu, cuprinsă în chip implicit în prima poruncă a Decalogului, a fost întărită de Domnul nostru, Care ne-o dă drept cea dintâi și cea mai mare dintre îndatoririle noastre: „Să iubești pe Domnul Dumnezeul tău din toată inima ta, din tot sufletul tău și din tot cugetul tău. Aceasta este cea dintâi și cea mai mare poruncă" (Mat., XXII, 37, 38).

a) Actul de caritate, poruncit de preceptul Domnului nostru, nu este necesar cu necesitate de mijloc pentru îndreptățire, când se primesc sacramentele Botezului și Pocăinței. Este de ajuns, în aceste cazuri, spre a fi îndreptățit, să se aibă căința nedesăvârșită sau attriția, care nu cere actul de caritate desăvârșită. – b) Dacă nu se pot primi aceste sacramente și cineva este în stare de păcat de moarte, actul de caritate desăvârșită este necesar. De unde urmează că pentru necredincioși el este întotdeauna o condiție indispensabilă mântuirii, pe când pentru credincioși nu este cerut decât în cazurile în care le este cu neputință să primească sacramentele mai sus pomenite.

3° Timpul când porunca obligă. – Trebuie făcute acte de caritate: – a) la deșteptarea rațiunii; – b) foarte des în viață; unii teologi zic: o dată pe săptămână; alții: o dată pe lună sau

pe an; – c) la ceasul morții; – d) în ispitele împotriva carității; – e) când, fiind în stare de păcat de moarte și urmând să primim sau să administrăm un sacrament, nu avem mijloacele de a ne spovedi ca să dobândim iertarea greșelii (vezi Fasc. III, Nr. 376).

Pentru a satisface preceptului, nu este necesar a formula acte de caritate; alte rugăciuni sunt de ajuns: a recita, de pildă, „Tatăl nostru", în care cerem ca numele lui Dumnezeu să fie sfințit și voia Lui să se facă pe pământ ca în cer, este, de fapt, un act de iubire de Dumnezeu.

(296) V. Păcatele împotriva iubirii de Dumnezeu.

Păcatele potrivnice iubirii de Dumnezeu sunt: – a) toate păcatele de moarte. Nu înseamnă a iubi pe cineva a-i neasculta; – b) lenea duhovnicească, ce duce la uitarea lui Dumnezeu și la omisiunea datoriilor religioase; – c) ura de Dumnezeu. Cei care se mânie împotriva lui Dumnezeu fiindcă a oprit o anumită faptă, fiindcă pedepsește pe păcătoși sau trimite nenorocirea; și mai ales cei care doresc să nu existe, care lucrează să nimicească ideea și cultul lui Dumnezeu în lume, păcătuiesc grav împotriva carității.

ARTICOLUL AL II-LEA. – AL DOILEA OBIECT AL CARITĂȚII: IUBIREA APROAPELUI

(297) VI. Iubirea de sine. Cum trebuie să fie această iubire.

Iubirea de Dumnezeu cuprinde în chip implicit iubirea lucrărilor Sale și, mai presus de toate, a acelora în care strălucește chipul Său, adică a oamenilor. Trebuie deci să ne iubim pe noi înșine și să iubim pe aproapele.

1° Iubirea de sine. – Domnul nostru nu a formulat un precept explicit în această privință, socotind bine că omul nu avea nevoie de el ca să se iubească pe sine și că ar avea, mai curând, tendința să cadă în excesul opus. Totuși, se poate vedea un precept implicit în aceste cuvinte: „Să iubești pe aproapele tău ca pe tine însuți."

Omul trebuie să se iubească într-un chip supranatural. – a) El trebuie să-și iubească sufletul, care a fost creat după asemănarea lui Dumnezeu, care a fost răscumpărat cu sângele lui Cristos și care este predestinat la slavă. Iar cel mai bun mijloc de a-și iubi sufletul este a lucra la mântuirea lui: căci „ce-i folosește omului să câștige lumea întreagă, dacă își pierde sufletul?" (Mat., XVI, 26). Mai ales în acest sens este adevărat a zice că „caritatea bine rânduită începe cu sine". – b) El trebuie să-și iubească trupul, fiindcă este instrumentul sufletului și

fiindcă este templul Duhului Sfânt: „Nu știți, zice Sfântul Paul, că voi sunteți templul lui Dumnezeu?" (I Cor., III, 16).

Păcate împotriva iubirii de sine. – Se păcătuiește: – a) prin exces, dacă se duce iubirea de sine până la egoism și se nesocotește binele lui Dumnezeu și al aproapelui; – b) prin lipsă, când se iubesc bunurile vremelnice mai mult decât bunurile duhovnicești și când cineva își ia viața trupului prin sinucidere.

2° Iubirea aproapelui (vezi numărul următor).

(298) VII. Iubirea aproapelui. Preceptul. Motivul.

1° Preceptul. – Preceptul iubirii aproapelui este întemeiat pe legea naturală și pe porunca Domnului nostru.

A. LEGEA NATURALĂ. – Toți oamenii, ca urmași ai lui Adam, sunt din același sânge; trebuie deci să se poarte unii cu alții ca frații: de unde acest principiu general al legii naturale: „Fă altora ceea ce voiești să ți se facă ție însuți" (Nr. 163). Nu este deci de mirare că popoarele antichității l-au cunoscut și l-au păzit într-o anumită măsură: astfel grecii și romanii practicau larg ospitalitatea.

B. PORUNCA DOMNULUI NOSTRU. – Încă din Vechiul Testament, legea mozaică poruncea în chip expres iubirea

aproapelui. Ea nu se mărginea să zică: „Să nu urăști pe fratele tău în inima ta"; adăuga: „Să iubești pe aproapele tău ca pe tine însuți" (Lev., XIX, 17, 18).

Domnul nostru a promulgat din nou preceptul și, ca să arate însemnătatea pe care i-o dădea, a pus iubirea aproapelui pe același plan cu iubirea de Dumnezeu. Unui învățător al Legii care Îl întreba într-o zi care este cea mai mare poruncă a Legii, El a răspuns prin aceste cuvinte: „Să iubești pe Domnul Dumnezeul tău din toată inima ta, din tot sufletul tău și din tot cugetul tău: aceasta este cea dintâi și cea mai mare poruncă. A doua îi este asemenea: Să iubești pe aproapele tău ca pe tine însuți. De aceste două porunci atârnă toată Legea și Proorocii" (Mat., XXII, 37, 39). – Altă dată El a dat acest precept ca semnul după care se vor cunoaște ucenicii Săi: „Vă dau o poruncă nouă: să vă iubiți unii pe alții precum v-am iubit Eu; prin aceasta vor cunoaște toți că sunteți ucenicii Mei" (Ioan, XIII, 34, 35).

2° Motivul. – Trebuie să iubim pe aproapele pentru iubirea lui Dumnezeu: acest motiv face caritatea creștină; căci dacă l-am iubi pentru un motiv natural, de pildă pentru darurile lui exterioare, pentru însușirile inimii și simpatia pe care ne-o insuflă, iubirea noastră ar fi o iubire naturală; nu ar mai fi o virtute teologală.

A iubi pe aproapele pentru iubirea lui Dumnezeu înseamnă deci a-l iubi: – 1. pentru că aceasta este voința lui Dumnezeu, care ne-a fost arătată prin porunca lui Cristos; și – 2. pentru că

este fiul aceluiași Tată care este în ceruri (Mal., II, 10); pentru că participă la bunătatea Sa în același chip ca noi, pentru că a fost răscumpărat cu același sânge, pentru că suntem cu toții frați în Cristos și chemați la aceeași moștenire, care este cerul.

(299) VIII. Poruncă nouă. Cine este aproapele? Iubirea vrăjmașilor.

1° Poruncă nouă. – Înainte de legea creștină, datoria de a iubi pe aproapele era deci poruncită deja de legea naturală și de legea mozaică. Cum a putut Domnul nostru să spună că aduce o poruncă nouă? aceasta vom vedea, lămurind ce trebuie înțeles prin cuvântul „aproape".

2° Cine este aproapele? – Pentru iudei, ca pentru toate popoarele vechi, aproapele nu erau nici sclavii, pe care îi tratau ca pe niște ființe inferioare, nici dușmanii, pe care îi nimiceau ori îi reduceau în robie (Deut., XX, 13, 18).

Pentru Domnul nostru, aproapele sunt toți oamenii: „Ați auzit, zice Cristos în Predica de pe Munte, că s-a zis: «Să iubești pe aproapele tău și să urăști pe dușmanul tău.» Iar Eu vă zic: Iubiți pe vrăjmașii voștri, binecuvântați pe cei ce vă blestemă, faceți bine celor ce vă urăsc și rugați-vă pentru cei ce vă asupresc și vă prigonesc, ca să fiți fii ai Tatălui vostru Care este în ceruri; căci El face să răsară soarele Său peste cei răi și peste cei buni și trimite ploaia peste cei drepți și peste cei

nedrepți. Dacă iubiți pe cei ce vă iubesc, ce răsplată meritați? Oare vameșii nu fac și ei la fel? Și dacă nu salutați decât pe frații voștri, ce faceți neobișnuit? Oare păgânii nu fac și ei la fel? Voi, așadar, fiți desăvârșiți precum Tatăl vostru ceresc este desăvârșit" (Mat., V, 43–48). Astfel, iubirea aproapelui trebuie să cuprindă nu numai pe concetățenii aceluiași ținut ori pe membrii aceleiași caste, ci și pe străini și pe vrăjmași. „Nu este deosebire între iudeu și elin, zice la rândul său Sfântul Paul, pentru că același Cristos este Domnul tuturor" (Rom., X, 12).

Iubirea tuturor oamenilor, chiar și a vrăjmașilor, iată, deci, marea noutate care desparte lumea creștină de lumea antică.

ÎN CE ORDINE TREBUIE SĂ IUBIM PE APROAPELE. – Trebuie să iubim pe toți oamenii, după „porunca nouă a Domnului nostru". Dar este limpede că îndatoririle noastre variază după categoriile de persoane. Este destul de drept ca părinții, prietenii, binefăcătorii, compatrioții să ocupe primul loc în afecțiunea noastră și să fie înaintea străinilor: acest simțământ era prea firesc ca Domnul nostru să fi avut nevoie să-l recomande. Nu vom vorbi deci aici despre îndatoririle prieteniei; ne vom mărgini să arătăm îndatoririle pe care le implică iubirea vrăjmașilor.

3° Iubirea vrăjmașilor. – Prin vrăjmași trebuie înțeleși cei care ne-au ofensat, care ne urmăresc cu ura lor și față de care simțim o adâncă antipatie. Cum trebuie să-i iubim? Nu poate fi vorba, desigur, de iubirea simțită, fiindcă simpatia nu stă în puterea voinței noastre. Datoria carității nu ne obligă decât la

o iubire supranaturală, care constă în a vedea în toți oamenii frați ai lui Cristos, deși uneori nevrednici, a le dori binele și a lucra la mântuirea lor. Acest precept are o parte negativă și o parte pozitivă.

A. DIN PARTEA NEGATIVĂ, el ne oprește ura și dorința de răzbunare: – 1. ura. Ne este îngăduit să urâm doctrinele vătămătoare, faptele rele și viciile aproapelui; dar antipatia noastră trebuie să se oprească aici și să nu atingă persoana însăși. – 2. dorința de răzbunare. Dacă am fost vătămați în bunurile noastre, în onoarea și reputația noastră, avem dreptul să ne apărăm și să recurgem la tribunale pentru a obține reparare, din iubire sinceră de dreptate, fără a ne lăsa conduși de un motiv de răzbunare ori de ură. Avem dreptul, în general, să dorim ca cei vinovați să fie pedepsiți de autoritatea legitimă. Dintr-un alt punct de vedere, le putem chiar dori relele vremelnice ca mijloace de a-i întoarce; dar ne este oprit să-i blestemăm și să facem dorințe ca ei să se osândească.

B. DIN PARTEA POZITIVĂ, preceptul iubirii vrăjmașilor ne poruncește iertarea injuriilor și dorința de împăcare: – 1. iertarea injuriilor. Domnul nostru ne-a dat și porunca, și pilda. „Iartă-ne nouă greșelile noastre precum și noi iertăm greșiților noștri", ne face El să zicem în Tatăl nostru, ca să ne învețe că propria noastră iertare este subordonată iertării pe care o dăm vrăjmașilor noștri. „Cu aceeași măsură cu care veți măsura, s-a zis în alt loc, vi se va măsura" (Luca, VI, 38). Dacă iertați oamenilor greșelile lor, Tatăl vostru cel ceresc vă va ierta și vouă. Dar dacă nu iertați oamenilor, nici Tatăl vostru nu vă va

ierta greșelile (Mat., VI, 14, 15). Abia mai este nevoie să adăugăm că Isus Și-a potrivit purtarea după învățătura Sa. Chiar în ceasurile crude ale Patimii Sale, El nu Și-a blestemat vrăjmașii; a iertat călăilor Săi și a vărsat sângele Său pentru toți oamenii, fără a-i exclude pe cei care Îl urmăresc cu disprețul lor. După Domnul nostru, trebuie deci să dăm vrăjmașilor noștri toate semnele de prietenie și de bunăvoință pe care ni le dictează împrejurările. Sunt cazuri în care a le refuza ar fi un semn de ură și de răzbunare. Trebuie, de pildă, să răspundem la salutul unui vrăjmaș care ne salută primul; abținerea noastră ar fi socotită drept ranchiună și dușmănie. Nu trebuie să-i excludem pe vrăjmași de la milosteniile obștești, de la serviciile pe care, prin meseria și profesia noastră, le putem face, și nici de la rugăciunile noastre. – 2. dorința de împăcare. Nu este destul să iertăm; caritatea cere să avem dorința de a ne împăca. Nu putem face nimic plăcut lui Dumnezeu, nici măcar să ne rugăm, dacă păstrăm ura în inimă. „Când îți aduci darul la altar, zice Domnul nostru, și îți aduci aminte că fratele tău are ceva împotriva ta, lasă-ți darul acolo înaintea altarului și mergi întâi de te împacă cu fratele tău; apoi vino și adu-ți darul" (Mat., V, 24). Totuși, dacă am fost ofensați, nu suntem ținuți să facem noi cele dintâi pași: este de ajuns să iertăm din toată inima și să fim gata de împăcare. (Exemple de împăcare: Iacob și Esau (Fac., XXXIII, 8–17); Saul și David (I Regi, XXVI, 17–25).)

(300) IX. Cum să iubim pe aproapele? Faptele de caritate.

Toți oamenii, chiar și vrăjmașii noștri, au drept la iubirea noastră. Dar cum să arătăm această iubire? Apostolul Sfântul IOAN ne dă răspunsul: „Copilașilor, să nu iubim cu vorba și cu limba, ci cu fapta și cu adevărul" (I Ioan, III, 18).

Iubirea noastră de aproapele va fi sinceră, efectivă și universală dacă, după pilda bunului Samaritean (Luca, X, 25–37), venim în ajutorul tuturor semenilor noștri care sunt în nenorocire și lipsă, fără a ne lăsa opriți de considerații de persoană, de neam ori de religie. Cu alte cuvinte, trebuie să voim și să facem aproapelui tot binele pe care dorim să ni se facă nouă înșine. Iar, fiindcă omul este alcătuit din suflet și trup, urmează că caritatea noastră, sau milostivirea, trebuie să se exercite pe un îndoit tărâm: duhovnicesc și trupesc.

1° Faptele de milostivire duhovnicească. – Se numără, de obicei, șapte principale, și anume: – 1. a învăța pe copii și pe adulții neștiutori adevărurile religiei; – 2. a da sfaturi bune și pilde bune; – 3. a mângâia pe cei întristați; – 4. a mustra pe păcătoși prin îndreptarea frățească (Nr. 301); – 5. a ierta injuriile; – 6. a suferi cu răbdare neajunsurile aproapelui; – 7. a ne ruga pentru vii și pentru morți.

2° Faptele de milostivire trupească. – Se numără, de asemenea, șapte principale: – 1. a face milostenie celor lipsiți (Nr. 302); – 2. a primi oaspeți; – 3. a da de mâncare celor flămânzi și de băut celor însetați; – 4. a da haine celor ce nu au; – 5. a cerceta pe bolnavi și pe cei închiși; – 6. a răscumpăra pe cei robiți; și – 7. a îngropa pe cei morți.

Isus pune atâta preț pe împlinirea acestor fapte de milostivire, încât, la judecata de apoi, va socoti ca făcut Lui însuși tot binele pe care îl vom fi făcut aproapelui: „Atunci Împăratul va zice celor de-a dreapta Sa: «Veniți, binecuvântații Tatălui Meu; luați în stăpânire împărăția care v-a fost pregătită de la întemeierea lumii. Căci flămând am fost și Mi-ați dat să mănânc; însetat am fost și Mi-ați dat să beau; străin am fost și M-ați primit; gol, și M-ați îmbrăcat; bolnav, și M-ați cercetat; în temniță, și ați venit la Mine.» Atunci drepții Îi vor răspunde: «Doamne, când Te-am văzut flămând și Ți-am dat să mănânci; însetat și Ți-am dat să bei? Când Te-am văzut străin și Te-am primit; gol și Te-am îmbrăcat? Când Te-am văzut bolnav ori în temniță și am venit la Tine?» Și Împăratul le va răspunde: «Adevărat zic vouă: ori de câte ori ați făcut unuia dintre acești prea mici frați ai Mei, Mie Mi-ați făcut»” (Mat., XXV, 34–40).

(301) X. Îndreptarea frățească.

Îndreptarea frățească este o mustrare caritabilă făcută aproapelui, cu scopul de a-l îndrepta de greșelile sale ori de a-l abate de la rău. Această datorie revine, de obicei, superiorilor, părinților și prietenilor și, în cazuri mult mai rare, inferiorilor.

1° Datoria îndreptării frățești. – Preceptul îndreptării frățești este: – a) de drept natural. Trebuie să ajutăm pe aproapele în nevoile lui duhovnicești mai mult încă decât în trebuințele lui trupești; – b) de drept divin. Isus Cristos a zis ucenicilor Săi: „De va greși fratele tău împotriva ta, du-te și mustră-l" (Mat., XVIII, 15; Luca, XVII, 3).

2° Condițiile cerute pentru ca îndreptarea să fie o datorie. – Pentru ca îndreptarea frățească să fie o datorie, trebuie: – a) să fie certitudine despre greșeala săvârșită și aceasta să fie o greșeală gravă; – b) să existe o nădejde întemeiată de izbândă; – c) îndreptarea să se poată face fără un neajuns grav. De aceea, inferiorii sunt ținuți de ea foarte rar, iar scrupuloșii nu trebuie să o facă niciodată, fiindcă și-ar exagera obligația.

3° Cum trebuie făcută îndreptarea. – Când datoria îndreptării frățești se impune, trebuie mai întâi mustrat aproapele în taină, apoi, dacă nu ascultă, trebuie mustrat în fața ori, mai degrabă, prin mijlocirea uneia sau a mai multor persoane prudente, și,

în sfârșit, dacă stăruie în greșeala sa, cazul trebuie adus înaintea superiorului.

Iată împrejurări în care se poate și, uneori, se cuvine a aduce îndată cazul la superior: – a) dacă delictul cade în domeniul public, căci vinovatul nu mai are drept la reputația sa; – b) dacă binele public cere să se recurgă îndată la superior; – c) când sunt temeiuri bune de a crede că mustrarea ascunsă nu va da niciun rod; – d) dacă inferiorul a renunțat la drepturile sale și s-a supus unei reguli, ca în unele ordine religioase.

(302) XI. Milostenia. Datoria bogaților. Obiecția socialistă.

1° Preliminarii. – 1. Luat în sensul său general, cuvântul milostenie desemnează orice faptă de milostivire duhovnicească sau trupească, săvârșită din caritate creștină. În sensul său restrâns, și precum este întrebuințat aici, cuvântul se înțelege de orice ajutor material prin care venim în sprijinul aproapelui când este în mizerie: ajutor ce poate fi în bani, în bunuri de orice fel și chiar în muncă.

2°. Deoarece vom arăta mai jos că milostenia este o datorie riguroasă, se cuvine, ca să nu fie confuzie în mintea noastră, să reamintim aici deosebirea făcută deja (Nr. 157) între datoriile dreptății și datoriile carității și să determinăm raporturile dintre dreptate și caritate.

DREPTATE ȘI CARITATE. – a) Dreptatea poruncește să se dea fiecăruia ceea ce i se cuvine și, mai ales, să nu i se facă niciun rău. Caritatea merge mai departe: ea poruncește să i se facă bine. Datoriile dreptății sunt mai curând negative și se cuprind în această formulă: „Nu faceți altora ceea ce nu ați vrea să vi se facă vouă înșivă." Datoriile carității sunt, dimpotrivă, pozitive și se cuprind în această formulă: „Faceți altuia ceea ce ați vrea să vi se facă vouă înșivă."

b) Datoriile dreptății presupun la ceilalți un drept corespunzător; cu alte cuvinte, împlinirea lor poate fi cerută cu sila; datoriile carității nu corespund niciunui drept, cel puțin niciunui drept înscris în legile omenești și, de aceea, nu sunt exigibile. Astfel, a-ți plăti datoriile este o datorie de dreptate, o datorie strictă, pe când a face milostenie este o datorie de caritate, o datorie largă.

c) Dreptatea precede deci caritatea. Înainte de a face bine semenului, trebuie să începi prin a nu-i face rău: trebuie să-ți plătești datoriile înainte de a face milostenie. Dar, pe de altă parte, caritatea trebuie să desăvârșească dreptatea: un industriaș nu are dreptul să profite de mizeria unui lucrător ca să-l facă să muncească pe un preț de nimic, chiar dacă legile existente nu i-ar impune nicio obligație.

d) De altfel, nu trebuie exagerată deosebirea dintre dreptate și caritate, fiindcă istoria ne arată că multe datorii de dreptate au fost mai întâi datorii de caritate. În antichitate, de pildă, nu era datorie de dreptate a respecta viața altora decât între oameni ai

aceleiași semințiі; era îngăduit a ucide pe străini: a-i cruța era, prin urmare, numai o datorie de bunăvoință. Preceptul caritățiі universale datează numai de la Domnul nostru, precum am spus deja (Nr. 298), și precum vom vedea acum cu privire la milostenie.

2° Milostenia. Datoria bogaților. – Datoria milosteniei, impusă bogaților de caritatea creștină, își are temelia în Sfânta Scriptură, în Tradiție și în rațiune.

A. SFÂNTA SCRIPTURĂ. – a) În Vechiul Testament, legea mozaică recomandă binefacerea față de săraci, împrumutul fără dobândă atunci când este vorba de a împrumuta pe un alt iudeu (Deut., XXIV, 20) și chiar o anumită bunăvoință față de străini (Lev., XIX, 33). – b) În Noul Testament, Domnul nostru a lărgit ideea binefacerii, impunând-o ca precept universal și obligator: „Vindeți cele ce aveți și faceți milostenie" (Luca, XII, 33), a zis El ucenicilor Săi. În parabola bogatului nemilostiv, îl arată pe acesta osândit la iad numai pentru că l-a alungat pe săracul Lazăr și nu i-a dat firimiturile de la masa sa (Luca, XVI, 19–26). În marele Său discurs apocaliptic, declară că cerul nu va aparține decât celor ce vor fi săvârșit faptele milostivirii (Mat., XXV, 34–40; vezi acest text la Nr. 300).

B. TRADIȚIA. – Învățătura Învățătorului a fost urmată întotdeauna în Biserică.

1. A fost pusă în faptă de Apostoli. Sfântul Paul vorbește foarte des despre caritatea creștină în Epistolele sale și o așază în vârful virtuților creștine (I Cor., XIII, 2–13; I Tim., VI, 17–19). Nu numai că vorbește despre ea, ci o face regula purtării sale; rânduiește colecte (I Cor., XVI; II Cor., VIII, IX) și duce el însuși ajutoare celor lipsiți. Același duh de caritate însuflețește pe primii creștini: „Mulțimea credincioșilor avea o singură inimă și un singur suflet; nimeni nu numea al său ceea ce avea, ci toate erau de obște între ei" (Fapte, IV, 32). Cârmuitorii Bisericii întemeiază rânduiala diaconilor pentru împărțirea zilnică a milosteniilor.
2. Părinții Bisericii, îndeosebi Sfântul VASILE și Sfântul IOAN HRISOSTOM, amintesc adesea, uneori în limbaj aprins, datoria care apasă asupra bogaților de a da prisosul lor săracilor.
3. În vremea noastră, marea datorie a carității a fost proclamată din nou de LEON XIII și de PIUS XI. „Îndată ce s-a dat îndeajuns pentru necesitate și pentru cuviință, scrie LEON XIII în Enciclica sa Rerum Novarum (1891), este o datorie a vărsa prisosul în sânul săracilor. Este o datorie nu de strictă dreptate, afară de cazurile de extremă necesitate, ci de caritate creștină; o datorie, prin urmare, a cărei împlinire nu se poate urmări pe căile dreptății omenești. Dar, deasupra judecăților omului și ale legilor sale, este legea și judecata lui Isus Cristos, Dumnezeul nostru, care ne îndeamnă în toate chipurile să facem milostenia în

mod obișnuit." „Omul, zice la rândul său PIUS XI, nu este îndreptățit să dispună, după bunul său capriciu, de veniturile sale disponibile, adică de veniturile care nu sunt indispensabile întreținerii unei existențe cuviincioase și vrednice de rangul său. Dimpotrivă, un foarte grav precept poruncește bogaților să facă milostenie, să exercite binefacerea și magnificența", consacrând, de pildă, resursele lor dezvoltării „unei industrii, izvor bogat de muncă plătită" (Enciclica Quadragesimo anno, 1931).

C. RAȚIUNEA. – Chiar privite lucrurile numai din punct de vedere omenesc, nu este societatea o mare familie ai cărei membri sunt solidari? Ei au, deci, datoria de a se ajuta unul pe altul. Trebuie ca, în împrejurările grele în care săracul nu-și poate câștiga viața, bogatul să poarte grijă de întreținerea lui și a familiei sale.

3° Obiecția socialistă. – Socialiștii pretind că milostenia trebuie suprimată ca jignitoare demnității omenești: ei proclamă, pe de o parte, dreptul săracilor la asistență și, pe de altă parte, datoria statului de a-i ajuta prin perceperea de taxe asupra bogaților.

Răspuns. – Să admitem mai întâi, împreună cu socialiștii, că statul are datoria de a ușura mizeria și chiar de a o preveni. Să o facă recurgând la perceperea de taxe asupra averii, foarte bine încă, de vreme ce nu poate găsi banii decât la bogați. Dar

este o condiție: să rămână în limite drepte și să respecte dreptul de proprietate.

Pe de altă parte, asistența legală, ridicată la sistem, este departe de a fi fără neajunsuri: micșorează efortul și încurajează lipsa de prevedere.

În plus, asistența legală ofensează demnitatea omenească tot atât cât și milostenia; nu umilește mai puțin pe sărac, fiindcă, spre a dobândi ajutoare, trebuie să le ceară, iar nu le poate cere fără a face profesiune de sărăcie. De altfel, asistența legală va lăsa totdeauna în strâmtorare pe săracii rușinoși, pe bolnavii care nu pot sau nu voiesc să meargă la spital. Numai milostenia particulară poate ajunge la această categorie de lipsiți care, orice ar zice socialiștii, s-ar simți cu mult mai umiliți dacă ar trebui să recurgă la asistența publică.

Să adăugăm, în sfârșit, că caritatea creștină este altceva decât un ajutor material. Ea este dăruirea de sine, un curent de simpatie, o împărtășire a inimilor. Deasupra trupului, ea voiește întotdeauna să atingă sufletul, vorbind nenorocitului despre nădejde și arătându-i cerul.

(303) XII. Măsura milosteniei.

Datoria caritații fiind odată statornicită, se poate întreba care trebuie să fie măsura milosteniei.

1° Regula generală. – Se poate pune ca regulă generală că milostenia trebuie să fie proporționată cu mijloacele celui ce are și cu nevoia celui ce cere:

a) CU MIJLOACELE CELUI CE ARE. Este de la sine înțeles că, cu cât cineva are mai mult prisos, cu atât trebuie să facă mai multe milostenii. Dar, pe cât principiul este de simplu, pe atât aplicările sunt grele. Trebuie, într-adevăr, să se determine mai întâi ce anume alcătuiește prisosul, apoi partea ce se cuvine a se lua din acest prisos. Dintre bunurile pe care omul le poate avea, unele sunt necesare vieții, adică pentru tot ceea ce îi trebuie ca să se hrănească, să se îmbrace și să se adăpostească; altele sunt necesare condiției sale, adică cheltuielilor cerute de rangul pe care îl ocupă în societate. Prisosul este tot ceea ce nu este necesar nici vieții, nici condiției. Partea ce trebuie luată din acest prisos variază în chip firesc după împrejurări. Vom da mai jos câteva reguli;

b) CU NEVOIA CELUI CE CERE. Nevoia poate fi: – 1. extremă: acesta este cazul săracului care va pieri dacă nu primește degrabă un ajutor oarecare; – 2. apăsătoare: aceasta este situația unui om care, din lipsă de mijloace, este în primejdie să se îmbolnăvească ori să cadă din starea sa; – 3. obișnuită: astfel sunt cerșetorii și șomerii care nu câștigă prin muncă cele necesare vieții.

Aceste deosebiri fiind făcute, putem face următoarele aplicații:

2° Aplicații particulare.

A. Când aproapele este într-o nevoie extremă, suntem obligați, în lipsa altora, să-l ajutăm nu numai din bunurile noastre de prisos, ci și, într-o anumită măsură, din bunurile necesare condiției noastre; nu suntem, totuși, ținuți să întrebuințăm mijloace extraordinare, cum ar fi, de pildă, în caz de boală, a plăti cheltuielile cerute de o călătorie într-o țară cu climă mai bună ori de o operație chirurgicală: acestea sunt mijloace la care nu suntem ținuți nici pentru noi înșine.

B. Când aproapele este într-o nevoie apăsătoare, trebuie să-l ajutăm din prisosul nostru și uneori chiar dintr-o parte a bunurilor folositoare condiției noastre, în proporție cu nevoia în care se află. Această regulă, care oprește, în asemenea împrejurări, luxul și, în general, orice cheltuială zadarnică și frivolă, își găsește mai ales aplicarea în calamități publice, când țara suferă de lipsuri ori este pustiită de vreun flagel: război, inundații etc.

C. Când săracul nu este decât într-o nevoie obișnuită, trebuie să-l sprijinim din prisosul nostru. Această regulă nu cere să ajutăm pe toți săracii fără deosebire, fără a putea alege pe destinatarul liberalităților noastre, nici să dăm tot prisosul nostru. Este îngăduit a păstra o parte pentru opere folositoare religiei sau societății. Este îngăduit, de asemenea, a spori patrimoniul și a-și îmbunătăți situația.

(304) XIII. Formele milosteniei. Opere sociale.

Milostenia are două forme: ea este ocazională sau permanentă.

1° Milostenia ocazională. – Este aceea pe care „bogatul o dă unui nenorocit pe care îl întâlnește sau cu care este în relații, fie că răspunde la cererea acestui sărac, fie că lucrează dintr-un sentiment de caritate spontană".

2° Milostenia permanentă. – Ea constă în instituțiile de binefacere care au drept scop a veni în ajutorul săracilor, orfanilor, bătrânilor, bolnavilor, incurabililor etc. Sub această formă, milostenia ia numele de asistență. Dacă se datorează inițiativei uneia sau a mai multor persoane caritabile, este asistență privată. Dacă este organizată de stat și are ca resurse taxe impuse particularilor, este asistență publică sau legală: asistență pentru bătrâni, infirmi și incurabili; ajutoare pentru indigenții permanenți ori trecători, ca șomerii; asistență medicală; asistența copiilor găsiți; asistență judiciară pentru cei care, din lipsă de mijloace, nu și-ar putea apăra drepturile în justiție; ajutor pentru familiile numeroase etc.

3° Opere sociale. – Sunt, în zilele noastre, numeroase opere sociale, care se bucură de ocrotirea legilor și au ca scop îmbunătățirea sorții fie a indivizilor, fie a grupărilor de indivizi. Principalele sunt: sindicatele profesionale, cooperativele, mutualitățile, casele de economii, casa națională

a pensiilor pentru bătrânețe, asigurările sociale și locuințele ieftine.

1. SINDICATELE PROFESIONALE sunt asociații ale membrilor aceleiași profesii care își propun să apere interesele lor comune. Astfel sunt, de pildă: 1) sindicatele agricole, alcătuite din cultivatorii aceleiași comune, ai aceluiași canton, ai aceluiași departament, care se unesc pentru a cumpăra en gros la prețul cel mai mic și pentru a vinde produsele lor agricole la prețul cel mai ridicat; 2) sindicatele industriale, alcătuite din producători, care urmăresc mijloacele de a reduce concurența și de a stăvili supraproducția, din care se naște înjosirea prețurilor; 3) sindicatele corporative, fie de patroni, fie de lucrători, fie mixte, acestea din urmă alcătuite din patroni și lucrători, căutând să împace interesele lor opuse și să arbitreze conflictele lor. Sindicatele, oricare ar fi ele, pot aduce mari servicii sindicaliștilor, în special, și societății în general, cu condiția să rămână în domeniul profesional și să nu se lase rătăcite de politică.

2° COOPERATIVELE sunt asociații de producători sau de consumatori care își propun să vândă ori să cumpere direct, pentru a suprima cheltuielile intermediarilor: ceea ce are un rezultat avantajos și pentru unii și pentru ceilalți, fiindcă cheltuielile pricinuite de intermediari pot fi împărțite între producători și consumatori. Alături de cooperativele de vânzare și de cooperativele de cumpărare, trebuie semnalate cooperativele de credit, care au ca scop a constitui o casă

comună pentru a veni în ajutorul asociaților, acordându-le împrumuturi de bani pentru o mică retribuție.

3° MUTUALITĂȚILE SAU SOCIETĂȚILE DE AJUTOR MUTUAL sunt asociații ale căror membri varsă o anumită sumă anuală, spre a-și asigura ajutoare în caz de accident, de boală, de infirmitate, de bătrânețe.

4° CASELE DE ECONOMII sunt așezăminte menite a favoriza economisirea, primind în depozit sume mici de bani, rambursabile la vedere, și asigurându-le o dobândă modestă.

5° CASA NAȚIONALĂ A PENSIILOR PENTRU BĂTRÂNEȚE, administrată, sub ocrotirea statului, de Casa depozitelor și consemnațiunilor, asigură depunătorilor săi, la o anumită vârstă, o pensie ori o rentă viageră proporționată cu mărimea și data vărsămintelor.

6° ASIGURĂRILE SOCIALE, numite și ASIGURĂRI MUNCITOREȘTI, au ca scop a proteja pe lucrători și familiile lor împotriva tuturor riscurilor eventuale: accidente de muncă, invaliditate, boală, șomaj. Sunt afiliați în chip obligatoriu la asigurările sociale toți salariații, bărbați și femei, al căror salariu anual nu depășește 18.000 de franci. În regim normal, asigurările sociale garantează invalizilor și bătrânilor de cel puțin șaizeci de ani o pensie care nu poate fi mai mică de 40% din salariul lor mediu. Resursele necesare pentru aceasta sunt furnizate, în afară de contribuția statului, prin

vărsăminte anuale împărțite pe jumătate între angajator și salariat.

7° LOCUINȚELE IEFTINE. Legile Ribot (12 august 1906) și Loucheur (13 iulie 1928) favorizează construirea de case, numite locuințe ieftine, acordând familiilor muncitorești ori puțin avute împrumuturi ipotecare cu dobândă mică.

Toate aceste opere sociale, care tind să îmbunătățească starea muncitorilor și a săracilor, dacă știu să se inspire din idei supranaturale și să urmărească, pe lângă scopul material, un scop religios și moral, intră în virtutea carității.

(305) XIV. Păcatele potrivnice iubirii aproapelui.

Păcatele principale potrivnice iubirii aproapelui sunt: – 1 ura (Nr. 299); – 2 invidia și gelozia (Nr. 269); – 3 discordia, care este o dezbinare pricinuită de o împotrivire de simțăminte și de voințe. Ea nu este totdeauna o greșeală gravă. În lucrurile libere, omul are dreptul să fie de altă părere, cu condiția să nu pună încăpățânare nici amărăciune în susținerea felului său de a vedea; dar adesea este de temut ca discordia să nu degenereze în cuvinte jignitoare, în certuri și în încăierări; – 4 sediționea, care este o discorde de întindere mai mare și care pune în luptă diferitele părți ale aceleiași cetăți ori ale aceleiași societăți. Ea este principiul războaielor civile și al luptelor fratricide. Totuși, a te împotrivi unei puteri tiranice prin

mijloace constituționale sau pur și simplu legitime nu este sediţios în sine, și este îngăduit uneori a rezista unei autorități care apasă conștiințele; – 5 scandalul, păcat grav împotriva iubirii pe care o datorăm sufletului aproapelui și despre care s-a vorbit în Lecția a 7-a (cf. Nr. 215).

Concluzie practică.

1° Iubirea lui Dumnezeu. – 1. A face adesea acte de caritate. Iubim ceea ce este frumos, ceea ce este bun și ceea ce este bine. Deoarece Dumnezeu are toate aceste desăvârșiri într-un grad infinit, trebuie să-L iubim mai presus de toate. – 2. După un păcat de moarte, dacă nu se poate spovedi îndată, să facă cel puțin un act de caritate desăvârșită care, unit cu căința, șterge păcatul.

2° Iubirea aproapelui. –

1. În lumea contemporană, atât de dezbinată prin ură, gelozii, rivalități, nu ne vom arăta creștini vrednici de acest nume decât dacă vom practica din tot sufletul marele devoir al carității, după pilda primilor creștini despre care se zicea: „Iată cum se iubesc!" Încă din tinerețea noastră trebuie, așadar, să ne deprindem cu faptele milostivirii, care ne vor îngădui mai târziu să jucăm rolul social pe care Biserica și patria îl așteaptă de la noi.

2. Între toate aceste fapte, cea mai ușoară la vârsta noastră este milostenia. Trebuie să dăm cu generozitate, în proporție cu mijloacele noastre, aceasta se înțelege: „Dacă ai mult, dă mult; dacă ai puțin, caută să împarți și acest puțin cu inimă bună" (Tobit, IV, 9), căci „Dumnezeu iubește pe cel ce dă cu bucurie" (II Cor., IX, 7). Dar dacă voim ca milostenia noastră să fie meritorie și făcută după duhul Domnului nostru, trebuie să dăm cu umilință, cu discreție și cu dezinteres, adică fără a aștepta recunoștința celor cărora le dăm. „Când faci milostenie, să nu știe stânga ta ce face dreapta ta, ca milostenia ta să fie în ascuns; iar Tatăl tău, Care vede în ascuns, îți va răsplăti" (Mat., VI, 3, 4).
3. Să ne aducem aminte, pe de altă parte, că milostenia, făcută în chip supranatural, adică numai pentru a împlini voința lui DUMNEZEU, dobândește iertarea pedepselor datorate păcatelor deja iertate. „Milostenia șterge păcatele și face să se afle milă și Viața veșnică" (Tobit, XII, 9).
4. Să recitim adesea acest imn minunat al Sfântului PAUL despre caritatea creștină, care întrece toate darurile și fără de care toate celelalte virtuți ale noastre n-ar fi nimic: „De aș grăi în limbile oamenilor și ale îngerilor, iar caritate nu am, m-am făcut aramă sunătoare sau chimval răsunător. Și de aș avea darul proorociei și aș cunoaște toate tainele și toată știința; și de aș avea toată credința, până la a muta munții, iar

caritate nu am, nu sunt nimic. Și de aș împărți toate averile mele spre hrana săracilor, și de mi-aș da trupul să fie ars, iar caritate nu am, nimic nu-mi folosește. „Caritatea este îndelung răbdătoare, este bună; caritatea nu pizmuiește, caritatea nu se laudă, nu se trufește; nu se poartă necuviincios, nu caută ale sale, nu se aprinde de mânie, nu gândește răul; nu se bucură de nedreptate, ci se bucură de adevăr; toate le suferă, toate le crede, toate le nădăjduiește, toate le rabdă" (I Cor., XIII, 1–7).

LECTURI.

1 Păcătoasa îndreptățită prin iubirea sa pentru Isus Cristos (Luca, VII).
2 Caritatea lui Tobie (Tobit, II).
3 Predica de pe munte (Mat., V–VII; Luca, VI, 20–49).
4 Parabola bunului Samaritean (Luca, X, 30–37).

CHESTIONAR.

I. 1 Ce este caritatea? 2 Care este natura ei? 3 Care este obiectul ei? 4 Care este motivul ei?
II. 1 Care sunt diferitele motive de a iubi pe Dumnezeu? 2 Ce

simțăminte cuprinde caritatea desăvârșită? 3 Cum se arată bunăvoința? 4 Și prietenia? 5 Ce credeți despre caritatea nedesăvârșită?

III. 1 Care sunt calitățile caritații desăvârșite? 2 Care sunt semnele ei? 3 Care este excelența ei?

IV. 1 Este necesară virtutea caritații? 2 Este actul de caritate de precept? 3 Se poate fi îndreptățit fără caritatea desăvârșită? 4 Se poate întotdeauna? 5 Când trebuie făcute acte de caritate?

V. 1 Care sunt păcatele împotriva caritații? 2 Care este cel mai grav?

VI. 1 Iubirea aproapelui cuprinde iubirea de sine? 2 Cum trebuie înțeleasă iubirea de sine? 3 Care sunt păcatele potrivnice iubirii de sine?

VII. 1 Din ce decurge preceptul iubirii aproapelui? 2 Pentru ce motiv trebuie să iubim pe aproapele?

VIII. 1 În ce consta faptul că preceptul Domnului nostru era o poruncă nouă? 2 Cine era aproapele pentru iudei? 3 Cine este el pentru Domnul nostru? 4 În ce ordine trebuie să iubim pe aproapele? 5 Cum trebuie să iubim pe vrăjmașii noștri? 6 Ce cuprinde acest precept din partea negativă? 7 Și din partea pozitivă?

IX. Care sunt faptele de caritate în ordinea duhovnicească și în ordinea trupească?

X. 1 Ce este îndreptarea frățească? 2 Suntem întotdeauna obligați a o face? 3 Care sunt condițiile cerute pentru ca îndreptarea să fie o datorie? 4 Cum trebuie să procedăm pentru a o face?

XI. 1 Ce este milostenia? 2 Care sunt raporturile dintre

dreptate și caritate? 3 Pe ce se întemeiază datoria milosteniei? 4 Ce obiectează socialiștii? 5 Ce li se poate răspunde?
XII. 1 Care trebuie să fie măsura milosteniei? 2 Sunt mai multe trepte în nevoia aproapelui și în prisosul bogatului? 3 Dați câteva reguli practice care determină măsura milosteniei.
XIII. 1 Care sunt formele milosteniei? 2 Ce înțelegeți prin asistență privată, asistență publică și asistență legală? 3 Care sunt principalele opere sociale? 4 Ce sunt sindicatele profesionale? 5 Și cooperativele? 6 Mutualitățile? 7 Casele de economii? 8 Casa națională a pensiilor pentru bătrânețe? 9 Ce înțelegeți prin asigurări sociale? 10 Ce sunt locuințele ieftine?
XIV. Care sunt păcatele potrivnice iubirii aproapelui?

TEME SCRISE.

1 Spuneți care sunt motivele pe care le avem de a iubi pe Dumnezeu. 2 Cum se poate împăca iubirea de sine cu caritatea desăvârșită? 3 Când păcătuiește de moarte, ce preferă omul lui Dumnezeu? 4 Pentru ce toți oamenii sunt aproapele nostru? 5 Care sunt săracii cei mai vrednici de interes, aceia către care mai ales trebuie să meargă milosteniile noastre? 6 Pentru ce caritatea este cea mai mare dintre cele trei virtuți teologale?

Lecția a XVIII-a
Despre Desăvârșirea Creștină

(306) Termeni.

Perfecțiune. (din latinescul „perficere", a face pe deplin, a desăvârși).

1. În sensul său absolut, perfecțiunea este o calitate dusă la gradul cel mai înalt cu putință: de aceasta nu poate fi vorba decât în Dumnezeu (v. Fasc. I, Nr. 35). – 2. În sens restrâns, este cel mai înalt grad de iubire a lui Dumnezeu cu putință unei creaturi (Nr. 307).

Stare de perfecțiune. Starea de perfecțiune nu trebuie confundată cu perfecțiunea însăși. Se spune că o persoană este desăvârșită când îl iubește pe Dumnezeu atât cât este cu putință a-L iubi aici jos. Se spune, dimpotrivă, că ea se află

într-o stare de perfecțiune atunci când aparține unui Ordin religios în care s-a obligat, prin voturi, să practice tot ceea ce ține de perfecțiune.

Sfat. Așa cum este aici înțeles, acest cuvânt se opune poruncii. Pe când porunca este o regulă de purtare obligatorie, sfatul este o îndrumare morală facultativă.

Fericire. – 1. Fericire supremă; fericire suverană și fără amestec de neliniște. – 2. Fericirea evanghelică este un mijloc propus de Domnul nostru pentru a ajunge la fericirea supremă.

DEZVOLTARE

(307) I. Perfecțiunea creștină. Definiție. Mijloace.

După cum am spus (Nr. 164), morala catolică are ca obiect porunci și sfaturi. Poruncile, formulate în cele zece Porunci ale lui Dumnezeu și cele șase Porunci ale Bisericii, se impun oricărei vieți creștine. Ele se pot rezuma în două puncte: iubirea lui Dumnezeu și iubirea aproapelui (Mat., XXII, 36,

40), și au ca scop a îndepărta tot ceea ce este potrivnic acestei duble iubiri.

Or, pe când mulți creștini nu au alt țel decât împlinirea acestor îndatoriri strict obligatorii, sunt și suflete cărora acest minimum li se pare insuficient și care caută o altă cale prin care să se poată ridica mai sus în iubirea lui Dumnezeu: aceste suflete aspiră la ceea ce se numește Perfecțiunea creștină.

1° Definiție. – Perfecțiunea creștină este, așadar, cel mai înalt grad de caritate sau iubire a lui Dumnezeu la care poate ajunge un suflet. Pentru ca această caritate să fie desăvârșită, trebuie ca Dumnezeu singur să domnească pe deplin în sufletul nostru; trebuie ca iubirea dumnezeiască să slujească drept regulă tuturor gândurilor noastre, tuturor dorințelor noastre și tuturor faptelor noastre. A voi ceea ce voiește Dumnezeu, așa cum voiește, și pentru că voiește, iată formula cea mai bună care exprimă această iubire.

2° Mijloace. – Prin mijloace de perfecțiune trebuie înțeles tot ceea ce poate conduce la desăvârșirea iubirii dumnezeiești, înlăturând ceea ce îi stă împotrivă: mai întâi păcatul de moarte, apoi atașamentul față de bunurile acestei lumi, a căror căutare nemăsurată duce inevitabil la păcat.
a) Mijlocul general de a ajunge la perfecțiune este, fără îndoială, imitarea lui Isus Cristos, căci El este deopotrivă Învățătorul infailibil care ne-a trasat regulile ei și Modelul dumnezeiesc care a voit să ne fie pildă.
b) Mijloacele particulare sunt numeroase. Totuși, din

învățăturile Evangheliei, teologii au dedus trei principale, numite din această pricină Sfaturi evanghelice, și anume: sărăcia de bună voie, castitatea perpetuă și ascultarea desăvârșită.

(308) II. Sfaturile evanghelice.

1 Sfatul evanghelic, luat în general și ca deosebit de Poruncă, este orice îndrumare morală recomandată creștinilor de Evanghelie ca mijloc de a tinde mai eficace la perfecțiune și de a dobândi o răsplată cerească mai mare. Sfatul nu este, propriu-zis, perfecțiunea; ci îi este instrumentul.

2 Într-un sens mai restrâns, numele de Sfat evanghelic este rezervat, după cum s-a spus în paragraful precedent, practicii sărăciei de bună voie, a castității perpetue și a ascultării desăvârșite.

A. Sărăcia de bună voie. – Sfatul a fost dat de Domnul nostru, ca mijloc de perfecțiune, tânărului bogat care venise la El ca să afle ce trebuia să facă „pentru a intra în viața veșnică". Cristos, vrând să se unească prin legături mai strânse cu acest tânăr, care până atunci fusese ireproșabil în păzirea Poruncilor lui Dumnezeu, i-a sfătuit sărăcia de bună voie: „Dacă vrei să fii desăvârșit, i-a zis, mergi, vinde cele ce ai, dă-le săracilor și vei avea comoară în cer; apoi vino și urmează-Mi." (Mat., XIX, 21). Și, pentru a arăta câtă însemnătate dădea acestui sfat,

adăuga puțin mai jos: „Oricine va fi lăsat, pentru numele Meu, pe frații săi sau pe surorile sale, sau pe tatăl său, sau pe mama sa, sau pe femeia sa, sau pe copiii săi, sau pământurile sau casele sale, va primi însutit și va moșteni viața veșnică." (Mat., XIX, 29).
Se cuvine a nota că sărăcia care este aici sfătuită nu este simpla sărăcie afectivă, ci sărăcia reală, părăsirea efectivă a bunurilor vremelnice.

B. Castitatea perpetuă. – Continenta perpetuă sau fecioria este renunțarea nu numai la plăcerile oprite ale trupului, ci chiar și la căsătorie. Acest mijloc de perfecțiune a fost învățat de Domnul nostru atunci când, după ce a proclamat indisolubilitatea căsătoriei, a prezentat continența ca o stare mai desăvârșită și mai aptă a merita împărăția cerurilor (Mat., XIX, 12). Totuși, este bine de remarcat că acest sfat, dat în chip general, nu se aplică tuturor fără deosebire, căci se poate întâmpla să nu fie folositor anumitor persoane, din pricina slăbiciunii lor.

C. Ascultarea desăvârșită. – Ascultarea, care are ca scop supunerea voinței noastre proprii voinței lui Dumnezeu și a reprezentanților Săi, decurge: – a) din cuvintele Domnului nostru: „Dacă voiește cineva să vină după Mine, să se lepede de sine, să-și ia crucea și să Mă urmeze." (Marcu, VIII, 34); și – b) din exemplul dat de Mântuitorul, a Cărui viață întreagă, de la Iesle până la Calvar, ne oferă cel mai admirabil model de lepădare, de jertfă și de imolare de bună voie pentru omenirea vinovată, încât sfântul Paul a putut scrie „că S-a smerit,

făcându-Se ascultător până la moarte, și încă moarte pe cruce." (Filip., II, 8).

(309) III. Rațiunea de a fi a sfaturilor evanghelice.

Pentru a înțelege rațiunea de a fi a Sfaturilor evanghelice, trebuie să ne aducem aminte că, prin păcatul strămoșesc transmis întregii posterități a lui Adam, omul a pierdut stăpânirea absolută a voinței asupra simțurilor. În ciuda harului sfințitor, concupiscența rămâne în noi cu toată tăria ei și ne împinge la păcat. Trebuie deci să luptăm împotriva acestei porniri a simțurilor și să înlocuim aceste înclinații rele cu înclinații contrare, cu deprinderi ale binelui pe care le numim virtuți morale dobândite.

Astfel, inima omului se află așezată între două iubiri sau două bunuri de natură opusă: între iubirea lui Dumnezeu, care este adevăratul său scop și fericirea sa supremă, și iubirea bunurilor acestei lumi. Dacă vrea să le dobândească pe unele, trebuie să le jertfească pe celelalte. Or, bunurile acestei lumi pe care oamenii le poftesc mai ales sunt: bogățiile, plăcerile simțurilor și onorurile. Pentru a lupta împotriva acestui triplu primejdii, pe care sfântul Ioan o numește concupiscența ochilor, concupiscența trupului și trufia vieții (I Ioan, II, 16), trebuie practicate cele trei Sfaturi evanghelice, adică:

A. Sărăcia de bună voie. – Dezlipirea de bogății este cea dintâi condiție a caritătii; și aceasta se înțelege bine. Prin însăși faptul că posedă lucrurile pământului, inima se prinde de dragoste pentru ele. Bogățiile pun stăpânire pe minte: îi dau plăceri și bucurii care o abat de la slujirea dumnezeiască. Ele sunt, așadar, o piedică în calea iubirii lui Dumnezeu: de aceea Domnul nostru declară că „bogatul va intra cu greu în împărăția cerurilor." (Mat., XIX, 23). De aici sfatul sărăciei de bună voie, care jertfește averea prin milostenie și de care își dezlipește cu totul mintea și inima.

B. Castitatea perpetuă. – Rațiunea de a fi a acestui sfat ne este arătată de aceste cuvinte ale sfântului Paul: „Cel ce nu este însurat se îngrijește de ale Domnului, caută să placă Domnului; iar cel ce este însurat se îngrijește de ale lumii, caută să placă femeii sale și este împărțit." (I Cor., VII, 32, 33). Astfel, după sfântul Paul, celibatul trebuie preferat căsătoriei, fiindcă îngăduie a îndrepta mai ușor gândurile și afecțiunile către Dumnezeu, folosirea căsătoriei împărțind inima și abătând-o, cel puțin în parte, de la slujirea lui Dumnezeu.

C. Ascultarea desăvârșită. – Nimic nu repugnă mai mult firii noastre decât a renunța la voința proprie. De aceea omul nu poate face nimic mai plăcut lui Dumnezeu decât a-și supune voința unui superior pe care îl socotește mijlocitor al voinței dumnezeiești. Ascultarea desăvârșită este, așadar, mijlocul cel mai bun de a învinge trufia noastră și de a ne lipi de Dumnezeu.

(310) IV. Practica sfaturilor evanghelice. Ordine religioase și Congregații religioase.

Sfaturile evanghelice pot fi practicate fie în lume, fie în starea religioasă.

1° În lume. – Sfaturile evanghelice se adresează, într-adevăr, tuturor oamenilor. Orice situație ar ocupa cineva în viață, nimic nu împiedică să aspire la cel mai înalt grad al iubirii lui Dumnezeu și să ia mijloacele care duc acolo. Nu este, deci, necesar a fi într-o stare de perfecțiune (Nr. 306) pentru a fi desăvârșit. Sunt creștini în lume care practică virtuțile cele mai alese, care își supun voința unor reguli la care nu sunt constrânși, după cum sunt și călugări care se află în starea de perfecțiune fără a fi desăvârșiți și fără a păzi obligațiile pe care și le-au impus de bună voie.

2° În starea religioasă.

A. DEFINIȚIE. – Starea religioasă este starea de viață în comun, în care cineva își propune să păzească nu numai poruncile care se impun tuturor credincioșilor, ci și Sfaturile evanghelice, făcând cele trei voturi de ascultare, castitate și sărăcie (can. 487).
Starea religioasă poate fi, prin urmare, comparată cu o școală în care se caută, prin diferite mijloace, a ajunge la desăvârșirea carității. De aceea cel care îmbrățișează starea religioasă nu

este obligat să aibă caritatea desăvârșită; este obligat numai să tindă spre ea și să facă toate eforturile pentru a o dobândi. De altfel, calea urcușului spre perfecțiune nu poate fi străbătută dintr-odată, iar autorii ascetici deosebesc în ea trei trepte cărora le-au dat numele de: viață purgativă, viață iluminativă și viață unitivă. – a) Prima treaptă este aceea a începătorilor: lucrarea care se impune la începutul drumului perfecțiunii este lupta împotriva deprinderilor rele insuficient îndreptate și împotriva patimilor încă răzvrătite, iar arma folosită este mortificarea simțurilor și a minții. Această primă lucrare este o lucrare de curățire și de îndreptare: de aici numele de viață purgativă. – b) La a doua treaptă a vieții spirituale, voința, biruind piedicile care îi barau calea, se întoarce mai lesne către Dumnezeu și, călăuzită de luminile credinței, practică cu bucurie virtuțile insuflate de caritatea dumnezeiască: aceasta este atunci viața iluminativă. – c) A treia treaptă este aceea a sufletelor desăvârșite care, prin rugăciune și contemplație, care este aici jos ca un preludiu al vederii fericite, trăiesc într-o unire deplină cu Dumnezeu, lepădând orice afecțiune care nu este cu totul pentru El și adorând voința Sa sfântă în toate, chiar și mai ales în încercări: și aceasta este atunci viața unitivă.

B. FORME. – Starea religioasă poate fi îmbrățișată fie în Ordine religioase, fie în Congregații religioase.

a) ORDINE RELIGIOASE. – Ordinele religioase sunt asociații de bărbați sau de femei în care cineva se angajează, prin voturi solemne, să practice cele trei Sfaturi evanghelice și

să ducă un fel de viață determinat de o regulă specială aprobată de Biserică.

Două condiții sunt, deci, cerute pentru a constitui un Ordin religios: – 1. voturile solemne, care obligă pe viață și de care numai Papa poate dispensa; și – 2. o regulă specială, aprobată de Papă, care fixează sensul și întinderea voturilor și determină felul de viață și de apostolat propriu fiecărui Ordin. Această regulă specială îngăduie împărțirea Ordinelor religioase în trei categorii: 1) Ordine contemplative, precum Cartușienii, Carmelitele, care închină o mare parte din timp meditației, rugăciunii și exercițiilor ascetice; 2) Ordine active, precum Frații Sfântului Ioan de Dumnezeu, care se dăruiesc operelor de caritate (îngrijirea bolnavilor, vizitarea săracilor, instruirea tineretului); 3) Ordine mixte, precum Franciscanii, Dominicanii, care duc o viață deopotrivă contemplativă și activă.

b) CONGREGAȚII RELIGIOASE. – Congregațiile religioase sunt asociații în care nu se fac decât voturi simple, fie perpetue, fie temporare (can. 488, 211).

C. DREPTUL LOR LA EXISTENȚĂ. – Că Biserica are dreptul de a crea Comunități religioase, lucrul pare incontestabil, atât din punctul de vedere al dreptului natural, cât și din punctul de vedere al dreptului divin. – a) Din punctul de vedere al dreptului natural. „Libertatea de asociere, spune Mons. Gibier, este un drept natural. Ori de câte ori o asociație nu are nimic potrivnic ordinii sociale, ea are dreptul să existe și nimeni nu o poate împiedica... Oamenii se adună

cu un scop științific, comercial, financiar. De ce nu s-ar putea aduna pentru a practica împreună perfecțiunea?" – b) Din punctul de vedere al dreptului divin. Biserica îl reprezintă pe Domnul nostru pe pământ. Ea are, așadar, misiunea de a favoriza tot ceea ce poate dezvolta caritatea. Or, acesta este cazul Ordinelor religioase, unde fiecare, prin rugăciune, prin mortificare și prin practica Sfaturilor evanghelice, lucrează cu râvnă la sfințirea sa individuală.

D. UTILITATEA LOR. – Lumea contestă utilitatea Ordinelor religioase; cel puțin face o distincție între Ordinele active, care se consacră instruirii tineretului și îngrijirii bolnavilor, și Ordinele contemplative, îndeletnicite mai ales cu rugăciunea și cu exercițiile ascetice. Dacă se învoiește să nu le condamne pe cele dintâi, proclamă inutilitatea absolută a celor din urmă.

Această părere nedreaptă izvorăște din necunoașterea rolului pe care Ordinele contemplative îl joacă în lume. Călugării care se dăruiesc în chip exclusiv rugăciunii, meditației și operelor de penitență și de ispășire, îl adoră pe Dumnezeu pentru societate, precum și pentru ei înșiși, și satisfac dreptății dumnezeiești pentru greșelile omenirii vinovate. Viața lor, cu totul de renunțare și de jertfă, pe lângă faptul că are o valoare deosebit de meritorie înaintea lui Dumnezeu, poate fi pentru lume o lecție de cea mai mare utilitate și de cea mai mântuitoare influență.

(311) V. Celelalte Mijloace de Perfecțiune.

În afară de Sfaturile evanghelice, care se adresează mai cu seamă Ordinelor religioase, mai sunt încă și alte mijloace de perfecțiune; și se poate chiar spune că fiecare stare de viață le are pe ale sale.

Totuși, dacă se face abstracție de deosebirile de stare și de condiție, este îngăduit a se arăta, ca mijloace principale de perfecțiune, proprii oricărei vieți creștine: – a) folosirea deasă a rugăciunii și a Sacramentelor: virtutea și perfecțiunea sunt, într-adevăr, mult mai mult lucrarea lui Dumnezeu decât a omului; – b) practica rugăciunii mintale: este bine să medităm adesea asupra adevărurilor Credinței, asupra celor de pe urmă ale noastre, asupra iubirii lui Dumnezeu și asupra mijloacelor de a o spori în sufletul nostru; – c) sfințirea zilei prin oferirea către Dumnezeu a tuturor faptelor noastre: muncă, mese, destinderi; prin supunerea voinței noastre voinței dumnezeiești, primind cu o resemnare curajoasă durerile și încercările trimise sau îngăduite de Providență și știind chiar a merge în întâmpinarea lipsurilor și a jertfelor; – d) examenul de conștiință, care trece în revistă greșelile și reînnoiește adesea hotărârea de a evita păcatul și de a înainta în virtute.

(312) VI. Cele opt Fericiri evanghelice.

Se dă numele de Fericiri celor opt mijloace pe care Domnul nostru le-a enumerat în Cuvântarea Sa de pe Munte și care trebuie să îngăduie omului să ajungă la fericire. Iată-le, așa cum ni le istorisește sfântul Matei.

1. „Fericiți cei săraci cu duhul, căci a lor este împărăția cerurilor. 2. Fericiți cei blânzi, căci ei vor stăpâni pământul. – 3. Fericiți cei ce plâng, căci ei vor fi mângâiați. – 4. Fericiți cei ce flămânzesc și însetează de dreptate, căci ei se vor sătura. – 5. Fericiți cei milostivi, căci ei vor dobândi milă. – 6. Fericiți cei curați cu inima, căci ei îl vor vedea pe Dumnezeu. – 7. Fericiți făcătorii de pace, căci ei se vor chema fii ai lui Dumnezeu. – 8. Fericiți cei prigoniți pentru dreptate, căci a lor este împărăția cerurilor." (Mat., V, 3-11).

Astfel Domnul nostru propune mijlocul de a dobândi răsplata, în același timp în care arată natura acestei răsplăți: – 1. Celor săraci cu duhul, celor ce își dezlipesc inima de bogății, le făgăduie ceea ce oamenii lacomi poftesc cu atâta ardoare: adevărata bogăție, împărăția cerurilor. – 2. Celor blânzi le făgăduie ceea ce ambițioșii năzuiesc să dobândească prin violență și prin forță brutală: stăpânirea pământului prin cucerirea sufletelor. – 3. Celor întristați, celor ce știu să rămână mari în fața suferinței și a nenorocirii, le va aparține ceea după care suspină voluptuoșii: singura și adevărata

fericire, adică mângâierea dumnezeiască. – 4. Cei drepți, cei ce împlinesc cu credință legea evanghelică, vor fi săturați cu prisosul bunurilor adevărate: harul în lumea aceasta și slava în cealaltă. – 5. Cei milostivi, care știu să compătimească mizeria altuia, vor afla un Dumnezeu care le va fi milostiv în aceeași măsură în care ei au fost milostivi către alții. – 6. Inimilor curate, celor ce nu au sufletul întinat de patimi și de viciu, li se va dărui fericirea de a-l vedea pe Dumnezeu față către față: vederea fericită. – 7. Făcătorii de pace, care își tratează semenii ca pe frați și niciodată ca pe dușmani, vor fi ridicați la demnitatea de „fii ai lui Dumnezeu"; ei vor fi fiii Dumnezeului Păcii. – 8. Cei prigoniți, care vor fi suferit chinuri pentru apărarea Credinței, a dreptății și a Bisericii, vor dobândi împărăția cerurilor ca răsplată și ca despăgubire. A opta fericire propune, așadar, aceeași răsplată ca și cea dintâi: împărăția cerurilor. Acesta este, într-adevăr, fericirea supremă a omului și țelul către care trebuie să se orienteze toată viața sa.

Celor săraci? De ce ar fi oprit să renunțe la dreptul de a se căsători, pentru a se putea consacra mai bine slujirii lui Dumnezeu și a aproapelui? Trebuie oare să fie egoismul preferat devotamentului și carității? Dar mai ales votul ascultării este acela pe care adversarii religiei nu-l înțeleg, pentru bunul motiv că își fac, de obicei, o idee falsă despre el. Ei își închipuie că ascultarea constă în abdicarea totală a voinței și în supunerea unui individ față de capriciile altuia. Ei uită că Superiorii sunt ei înșiși legați de Regulă și că, dacă

poruncesc, o fac potrivit acestei Reguli și întotdeauna după principiile legii divine și ale legii morale.

Concluzie practică.

Oricare ar fi starea de viață la care Dumnezeu ne-a chemat, trebuie să ne aducem aminte întotdeauna că termenul activității noastre trebuie să fie viața veșnică. Fără îndoială, fiecare condiție atrage obligațiile sale particulare, și îndatoririle de stare nu sunt aceleași pentru tatăl de familie ca pentru celibatar, pentru patron ca pentru muncitor, pentru religios ca pentru laic; dar nu este mai puțin adevărat că, în orice stare de viață, cu condiția să fie cinstită, mântuirea este posibilă. Istoria Bisericii nu ne mărturisește oare că au fost sfinți în toate condițiile: între bogați și săraci, între învățați și neștiutori, pe tronuri ca și în colibe, în veacurile cele mai stricate ca și în timpurile cele mai virtuase? Punctul care importă este, așadar, ca „fiecare să rămână în chemarea sau în starea în care a fost chemat", – stăpân sau rob, în starea de feciorie sau în aceea a căsătoriei, – și să „stăruiască în Dumnezeu". (I Cor., VII, 20, 24).

LECTURI.

1 Sfaturile Domnului nostru pentru a ajunge la perfecțiune.

A. Veghe asupra sa însuși. (Mat., XXIV, 42, 44; XXV, 13; XXVI, 41; Marcu XIII, 33, 35; XIV, 38).

B. Lepădarea de sine și de înclinațiile sale. (Mat., X, 38, 39; XVI, 24, 27; Marcu, VIII, 34, 39; Luc, XIV, 27). Lepădarea de toate bunurile vremelnice (Mat., XIX, 21, 27; VIII, 20, 22; Marcu X, 28; Luc, IX, 57, 62).

2 Sfaturile apostolului sfânt Paul. Mortificarea înclinațiilor care se împotrivesc domniei lui Isus Cristos. (Rom., VI, VIII, XII; Gal., V; Col., III; II Cor., IV; Tit., II, 12). Viața de unire statornică cu Isus Cristos, luat drept regulă a gândurilor noastre, a afecțiunilor noastre și a faptelor noastre (Col., III, 3, 17; I Cor., X, 31; Gal., VI, 14) și însuflețind toată viața noastră de iubirea Sa și de iubirea aproapelui. (Rom., VIII, 35; XI; I Cor., XII).

CHESTIONAR.

I. 1 Ce trebuie înțeles prin perfecțiune creștină? 2 Ce înțelegeți prin mijloace de perfecțiune? 3 Care este mijlocul

general de a ajunge la perfecțiune? 4 Sunt multe mijloace particulare? 5 Care sunt cele trei principale?

II. 1 Ce este sfatul evanghelic? 2 Ce este sărăcia de bună voie? 3 Când și cui a dat Domnul nostru acest sfat? 4 Ce este castitatea perpetuă? 5 Acest sfat dat de Domnul nostru se aplică tuturor fără deosebire? 6 Ce este ascultarea desăvârșită? 7 Cum ne-a dat Domnul nostru acest sfat?

III. 1 Care este rațiunea de a fi a sfaturilor evanghelice? 2 Arătați cum sărăcia de bună voie, castitatea perpetuă și ascultarea desăvârșită sunt mijloace de perfecțiune.

IV. 1 Sfaturile evanghelice pot fi practicate în lume? 2 Ce este starea religioasă? 3 Nu sunt trepte în calea perfecțiunii? 4 Sub ce forme se poate îmbrățișa starea religioasă? 5 Ce este un Ordin religios? 6 Care sunt cele două condiții cerute pentru a constitui un Ordin religios? 7 Ce este o congregație religioasă? 8 Se poate contesta Bisericii dreptul de a întemeia comunități religioase? 9 Care este utilitatea lor? 10 Trebuie făcută o deosebire între cele care sunt în viața activă și cele care duc o viață contemplativă?

V. Care sunt celelalte mijloace de perfecțiune proprii oricărei vieți creștine?

VI. 1 Ce este fericirea în general? 2 Ce sunt Fericirile evanghelice? 3 Cu ce scop ni le-a arătat Domnul nostru în Cuvântarea Sa de pe Munte?

TEME SCRISE.

1 Domnul nostru a zis: „Fiți desăvârșiți, precum Tatăl vostru cel ceresc este desăvârșit." (Mat., V, 48.) Trebuie să vedem în aceste cuvinte o poruncă sau o simplă invitație la perfecțiune? 2 Este perfecțiunea cu putință în afara sfaturilor evanghelice? 3 Perfecțiunea constă oare în asprimile și penitențele trupești sau în împlinirea scrupuloasă a exercițiilor de pietate și a regulilor la care suntem îndatorați? 4 Dacă acestea nu sunt decât mijloace, spuneți în ce constă perfecțiunea creștină.

Cuprins

Lecția I
Morala teoretică. – Actele omenești. – Legile. 18

(156) I. Morala creștină. 19

(157) II. Datoria. Noțiune. Feluri. Temei. 21

(158) III. Morala independentă și Morala creștină. 23

(159) IV. Actul omenesc. Condiții pentru moralitatea unui act. 30

(160) V. Cauzele care schimbă moralitatea actului. 33

(161) VI. Elementele moralității actului omenesc. Reguli de apreciere. 38

(162) VII. Legea în general. Felurile legilor. 43

(163) VIII. Legea naturală. 45

(164) IX. Legea divină pozitivă. 46

(165) X. Legile bisericești. 50

(166) XI. Legile civile. 53

Lecția a II-a
Porunca întâi a lui Dumnezeu 59

(168) I. Porunca întâi a lui Dumnezeu. Virtutea religiei. 61

(169) II. Întâiul obiect al cultului: cultul de adorație sau de latrie. 63

(170) III. Manifestările cultului de latrie. 64

(171) IV. Calitățile cultului de latrie. 65
(172) V. Trebuie să-L adorăm pe Isus Cristos? 67
(173) VI. Al doilea obiect al cultului: Sfânta Fecioară. Îngerii și Sfinții. 68
(174) VII. Al treilea obiect al cultului. Cultul relicvelor. 69
(175) VIII. Cultul crucilor și al imaginilor. 72

LECȚIA A III-A
PĂCATELE ÎMPOTRIVA VIRTUȚII RELIGIEI 78
(177) I. Păcatele împotriva virtuții religiei. 79
(178) II. Întâia categorie. Păcate prin exces: Idolatria. 80
(178 bis) III. Păcate prin exces (urmare): Superstiția. 81
(179) IV. A doua categorie. Păcatele prin lipsă. 89

LECȚIA A IV-A
A II-A PORUNCĂ A LUI DUMNEZEU 94
(181) I. Obiectul Poruncii a II-a. 96
(182) II. Jurământul. 97
(183) III. Condițiile cerute pentru legitimitatea jurământului. – Gravitatea. 98
(184) IV. Obligația jurământului promițător. Cazuri în care încetează. 99
(185) V. Ispitirea lui Dumnezeu. 101
(186) VI. Blasfemia. 102
(187) VII. Imprecația. 104
(188) VIII. Votul. 105

(189) IX. Feluritele specii de voturi. 106
(190) X. Obligația votului. Cazurile în care încetează. 107

LECȚIA A V-A
PORUNCA A III-A A LUI DUMNEZEU 112

(192) I. Porunca a III-a a lui Dumnezeu. Obiect. Temei. 113
(193) II. Datoria de cult. Preceptul asistenței la Sfânta Liturghie. 116
(194) III. Cum se împlinește obligația asistenței la Sfânta Liturghie. 117
(195) IV. Cauzele care scuză de asistența la Sfânta Liturghie. 119
(196) V. Datoria de odihnă. Lucrări îngăduite. Lucrări oprite. 121
(197) VI. Cauzele care îngăduie lucrările servile. 123
(198) VII. Lucrări de pietate, sfătuite pentru a sfinți Duminica. 125

LECȚIA A VI-A
PORUNCA A IV-A A LUI DUMNEZEU 130

(199) I. Porunca a IV-a. Obiect. Originea dumnezeiască a autorității. 131
(200) II. Datoriile copiilor față de părinții lor. 132
(201) III. Datoriile părinților față de copiii lor. Aceste datorii sunt: 1 afecțiunea; 2 educația; 3 pilda. 136
(202) IV. Alegerea școlii. Datoriile elevilor. 140

(203) V. Datoriile dascălilor față de elevii lor. 141
(204) VI. Datoriile slujitorilor și ale stăpânilor. 142
(205) VII. Patria. Datoriile cetățenilor. 143
(206) VIII. Datoriile cârmuitorilor. 145
(207) Datoriile credincioșilor și ale păstorilor. 146

LECȚIA A VII-A
PORUNCA A V-A A LUI DUMNEZEU 151

(209) I. Obiectul Poruncii a V-a. 153
(210) II. Sinuciderea. 153
(211) III. Omuciderea. 156
(212) IV. Cazuri în care omuciderea este îngăduită. 159
(212 bis.) V. Războiul. 162
(213) VI. Duelul. 165
(214) VII. Despre relele tratamente și dorințele de răzbunare. 170
(215) VIII. Scandalul. 171

LECȚIA A VIII-A
PORUNCILE A VI-A ȘI A IX-A ALE LUI DUMNEZEU 179

(216) Curăția. Excelența ei. Poruncile a 6-a și a 9-a. 179
(217) Ce oprește Porunca a 6-a a lui Dumnezeu. 181
(218) III. Ce oprește Porunca a 9-a. 182
(219) IV. Gravitatea necurăției. Urmările ei funeste. 183

(220) V. Cauzele care duc la necurăție. 184
(221) VI. Mijloace de a păstra în sine curăția. 188

LECȚIA A IX-A
PORUNCILE A VII-A ȘI A X-A ALE LUI DUMNEZEU193
(222 bis.) I. Obiectul poruncii a 7-a. 194
(223) II. Noțiune. Specii. Întindere și limite. Origine. 195
(224) III. Legitimitatea și temeiul proprietății private. 198
(224 bis.) Vrăjmașii proprietății private. Neadevărul soluțiilor socialiste. 201
(225) V. Diferitele feluri de a dobândi proprietatea. 205
(226) IV. Contractele. 207
(227) VII. Principalele contracte comutative. Obligațiile pe care le impun. 209
(228) VIII. Contractul de muncă. Chestiunea socială. Soluția ei după Enciclicele „Rerum novarum" și „Quadragesimo anno". 211
(229) X. Diferitele feluri de a încălca dreptul de proprietate. 221
(230) XI. Cum trebuie apreciată gravitatea nedreptăților. 225
(231) XII. Datoria reparării. Celor cărora le revine. 226
(232) XIII. Împrejurările reparării. 233
(233) XIV. Cauzele care scuză de restituire. 235
(234) XV. Porunca a 10-a. 236

LECȚIA A X-A
PORUNCA A 8-A A LUI DUMNEZEU **242**

(236) I. Obiectul poruncii a 8-a a lui Dumnezeu. 243
(237) II. Mărturia mincinoasă. 244
(239) IV. Indiscreția sau violarea secretelor 251
(240) V. Defăimarea. 253
(241) VI. Judecata temerară. 257
(242) VII. Insulta. 258

LECȚIA A XI-A
PORUNCILE BISERICII **262**

(244) I. Poruncile Bisericii. 263
(245) II. Cele dintâi două Porunci ale Bisericii. Sărbători de poruncă și sărbători de evlavie. 266
(246) III. Porunca a 3-a a Bisericii. Spovada anuală. 268
(247) IV. Porunca a 4-a a Bisericii. Împărtășania pascală. 269
(248) V. Poruncile a 5-a și a 6-a ale Bisericii. 272
(249) VI. Postul. Legea. Modul. Subiectul. 274
(250) VII. Timpul postului. 275
(251) VIII. Cauze care scutesc de post. 276
(252) IX. Abținerea. Legea. Modul. Subiectul. 278
(253) X. Timpul abținerii. 279
(254) XI. Cauze care scutesc de abținere. 279
(255) XII. Denarul Cultului. 280

Lecția a XII-a
Despre conștiința păcatului (Urme din Morala teoretică) 286

(257) I. Conștiința. Noțiune. Specii. 287

(258) II. Reguli practice în cazurile de conștiință adevărată și de conștiință rătăcită. 290

(259) III. Reguli practice în cazurile de conștiință sigură și de conștiință îndoielnică. Educarea conștiinței. 291

(260) IV. Păcatul. Definiție. Specii. 295

(261) V. Cauzele păcatului. 297

(262) VI. Păcatul de moarte. Natura. Răutatea. Efectul. 299

(263) VII. Păcatul venial. Natura. Efecte. 301

Lecția a XIII-a
Despre viciile sau păcatele capitale 304

(265) I. Viciul. Cele șapte vicii sau păcate capitale. 305

(266) II. Mândria. 306

(267) III. Avariția. 308

(268) IV. Desfrânarea. 310

(269) V. Invidia. 310

(270) VI. Lăcomia. 312

(271) VII. Mânia. 314

(272) VIII. Lenea. 316

(272 bis.) IX. Viciul sau păcatul dominant. 317

LECȚIA A XIV-A
DESPRE VIRTUȚILE CREȘTINE **321**

(274) I. Virtuțile. 322

(275) II. Virtuțile cardinale. Prudența. 325

(276) III. Dreptatea. 327

(277) IV. Tăria. 329

(278) V. Cumpătarea. 330

(279) VI. Virtuțile morale opuse celor șapte păcate capitale. 332

LECȚIA A XV-A
CREDINȚA **337**

(281) I. Credința. 339

(282) II. Analiza actului de credință. Dispozițiile cerute pentru dobândirea credinței. 343

(283) III. Raporturile dintre credință și rațiune. 347

(284) IV. Necesitatea credinței. Adevărurile care trebuie crezute. 350

(285) V. Îndatoririle care decurg din credință. 351

(286) VI. Păcatele împotriva credinței. Gravitatea lor. 353

LECȚIA A XVI-A
NĂDEJDEA **359**

(288) I. Nădejdea. Natură. Obiect. Motiv. Calități. 360

(289) II. Necesitatea nădejdii. 363

(290) III. Păcatele împotriva nădejdii. Gravitatea lor. 366

LECȚIA A XVII-A
CARITATEA **371**

(292) I. Caritatea. Natură. Obiect. Motiv. 372

(293) II. Iubirea de Dumnezeu. Caritate desăvârșită și caritate nedesăvârșită. 374

(294) III. Calități. Semne. Excelența carității. 376

(295) IV. Necesitatea carității. 378

(296) V. Păcatele împotriva iubirii de Dumnezeu. 380

(297) VI. Iubirea de sine. Cum trebuie să fie această iubire. 381

(298) VII. Iubirea aproapelui. Preceptul. Motivul. 382

(299) VIII. Poruncă nouă. Cine este aproapele? Iubirea vrăjmașilor. 384

(300) IX. Cum să iubim pe aproapele? Faptele de caritate. 388

(301) X. Îndreptarea frățească. 390

(302) XI. Milostenia. Datoria bogaților. Obiecția socialistă. 391

(303) XII. Măsura milosteniei. 396

(304) XIII. Formele milosteniei. Opere sociale. 399

(305) XIV. Păcatele potrivnice iubirii aproapelui. 402

LECȚIA A XVIII-A
DESPRE DESĂVÂRȘIREA CREȘTINĂ **409**

(307) I. Perfecțiunea creștină. Definiție. Mijloace. 410

(308) II. Sfaturile evanghelice. 412

(309) III. Rațiunea de a fi a sfaturilor evanghelice. 414

(310) IV. Practica sfaturilor evanghelice. Ordine religioase și Congregații religioase. 416
(311) V. Celelalte Mijloace de Perfecțiune. 420
(312) VI. Cele opt Fericiri evanghelice. 421

Adevărul de Veacuri

Adevărul de Veacuri este o editură dedicată publicării textelor doctrinare catolice provenite din Magisteriu și din tradiția preconciliară. Oferă lucrări recunoscute, cu respectarea surselor și a sensului original al textelor. Activitatea sa urmărește claritatea, fidelitatea și transmiterea învățăturii.

Regăsiți online întreaga
noastră colecție și cărțile audio

https://linktr.ee/AdevaruldeVeacuri

ISBN : 9798251208443

Independently published